

895.911

ค 744ก

523

การวิเคราะห์โลกทัศน์ที่ปรากฏในวรรณกรรมของ อังคาร กัลยาณพงศ์

ปริชานินพนธ์

ของ

สุธาร์ตน์ พงษ์แก้ว

๒๘ ต.ค. 2535

เสนอต่อมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา

ตามหลักสูตรปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต วิชาเอกภาษาไทย

เมษายน 2535

ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

181684

คณะกรรมการควบคุมและคณะกรรมการสอบได้พิจารณาปริญญานิพนธ์ฉบับนี้แล้ว เห็นสมควร
รับเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต วิชาเอกภาษาไทย
ของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

คณะกรรมการสอบ

.....ประธาน

(รองศาสตราจารย์ไมรี ชื่นสำราญ)

.....กรรมการ

(อาจารย์วิรุฬห์รัตน์ ไฉนจั่น)

คณะกรรมการสอบ

.....ประธาน

(รองศาสตราจารย์ไมรี ชื่นสำราญ)

.....กรรมการ

(อาจารย์วิรุฬห์รัตน์ ไฉนจั่น)

.....กรรมการที่แต่งตั้งเพิ่มเติม

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์สุวคนธ์ จงตระกูล)

บัณฑิตวิทยาลัยอนุมัติให้รับปริญญานิพนธ์ฉบับนี้ เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร
ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต วิชาเอกภาษาไทย ของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

.....คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

(ศาสตราจารย์ ดร.สมพร บัวทอง)

วันที่...๖...เดือน...พฤษภาคม...พ.ศ. 2535

ประกาศคุณูปการ

ปริญญานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี เพราะผู้วิจัยได้รับความช่วยเหลือเป็นอย่างดีจากรองศาสตราจารย์ไมรี ชื่นสารานู ประธานกรรมการ และอาจารย์วิรุฬห์รัตน์ ไฉนงุ่น กรรมการ ที่ได้กรุณาให้แนวคิด คำแนะนำ ตลอดจนระยะเวลาเอาใจใส่ตรวจแก้ข้อบกพร่องต่าง ๆ จนสำเร็จเรียบร้อยเป็นรูปเล่มสมบูรณ์ ผู้วิจัยรู้สึกซาบซึ้งในน้ำใจและความกรุณาของอาจารย์ทั้งสองท่าน จึงขอกราบขอบพระคุณไว้ ณ โอกาสนี้

ขอกราบขอบพระคุณ ผู้ช่วยศาสตราจารย์สุวคนธ์ จงตระกูล ที่ได้กรุณาเป็นกรรมการสอบเพิ่มเติม และให้ข้อเสนอแนะที่ช่วยให้ปริญญานิพนธ์ฉบับนี้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

ขอกราบขอบพระคุณอาจารย์วิสันต์ กญแก้ว ที่กรุณาให้ยืมหนังสือสำหรับค้นคว้าเกี่ยวกับธรรมะ

นอกจากนี้ผู้วิจัยยังได้รับความช่วยเหลือจาก อาจารย์ ดร.จันทัส ทองช่วย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ สงขลา อาจารย์ปราณี ขวัญแก้ว ที่ให้ความเมตตาแสดงข้อคิดเห็นอันเป็นประโยชน์ต่อการศึกษาค้นคว้าอย่างดียิ่ง

กราบขอบพระคุณ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.บันลือ ถิ่นพังงา รองอธิการบดีมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ สงขลา ที่ได้ช่วยกรุณาปรับปรุงแก้ไขบทคัดย่อภาษาอังกฤษ ด้วยความเมตตาเป็นอย่างสูง

ผู้วิจัยขอขอบพระคุณ อาจารย์นพพล กิตติกุล โรงเรียนสตรีภูเก็ต ที่ได้กรุณาช่วยพิมพ์ และตรวจทานต้นฉบับ ตลอดจนข้อเสนอแนะต่าง ๆ และเป็นกำลังใจด้วยดีเสมอมา

อนึ่งบุคคลที่ผู้วิจัยจะลืมเสียมิได้ก็คือ คุณพ่อละออ - คุณแม่บงกช พงษ์แก้ว ที่ได้กรุณาอนุเคราะห์ค่าใช้จ่ายแก่ผู้วิจัยจนศึกษาสำเร็จลุล่วงตามความมุ่งหมาย ผู้วิจัยรู้สึกสำนึกในบุญคุณเป็นอย่างยิ่ง จึงขอจารึกพระคุณนี้ไว้ตลอดกาล

สุธารัตน์ พงษ์แก้ว

สารบัญ

บทที่

หน้า

1 บทนำ	1
ภูมิหลัง	1
ความมุ่งหมายของการศึกษาค้นคว้า	4
ความสำคัญของการศึกษาค้นคว้า	4
ข้อตกลงเบื้องต้น	4
ขอบเขตของการศึกษาค้นคว้า	4
คำนิยามศัพท์เฉพาะ	5
วิธีดำเนินการศึกษาค้นคว้า	5
เอกสารที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาค้นคว้า	6
2 วิเคราะห์โลกทัศน์ที่ปรากฏในวรรณกรรมของ อังคาร กัลยาณพงศ์	14
1 โลกทัศน์ที่มีต่อมนุษย์	15
โลกทัศน์ที่มีต่อสถานภาพของบุคคล	15
โลกทัศน์ที่มีต่อสถานภาพทางเพศ	15
โลกทัศน์ที่มีต่อสถานภาพทางเชื้อชาติ	29
โลกทัศน์ที่มีต่อสถานภาพทางระดับชั้นทางสังคม	44
โลกทัศน์ที่มีต่อสถานภาพทางอาชีพ	49
โลกทัศน์ที่มีต่อสถาบันทางสังคม	58
โลกทัศน์ที่มีต่อสถาบันทางการศึกษา	58
โลกทัศน์ที่มีต่อสถาบันทางศาสนา	69
โลกทัศน์ที่มีต่อสถาบันทางเศรษฐกิจ	84

โลกทัศน์ที่มีต่อสถาบันทางการเมืองและการปกครอง	95
โลกทัศน์ที่มีต่อสถาบันทางวิทยาศาสตร์	106
โลกทัศน์ที่มีต่อการดำเนินชีวิตในสังคม	111
โลกทัศน์ที่มีต่อจุดหมายแห่งชีวิตตนเอง	111
โลกทัศน์ที่มีต่อแนวโน้มในการดำเนินชีวิตของบุคคลในสังคม	115
2 โลกทัศน์ที่มีต่อธรรมาธิ	123
โลกทัศน์ที่มีต่อการอนุรักษ์ธรรมาธิ	123
คุณค่าของธรรมาธิ	123
ประโยชน์ของธรรมาธิ	128
โลกทัศน์ที่มีต่อการทำลายธรรมาธิ	132
การไม่เห็นคุณค่าของธรรมาธิ	132
ผลที่เกิดจากการทำลายธรรมาธิ	136
โลกทัศน์ที่มีต่อสิ่งเหนือธรรมาธิ	137
ความเชื่อเรื่องโลกและจักรวาล	137
การกำเนิดชีวิตและลักษณะสรรพสิ่งบนโลก	138
องค์ประกอบของจักรวาล	141
วันสิ้นสุดของโลกและจักรวาล	153
คติความเชื่อทางศาสนา	154
เชื่อกฎแห่งกรรม	155
เชื่อเรื่องชาติ-ภพ	157
เชื่อเกี่ยวกับการปฏิบัติสมาธิ	161
ความเชื่อเรื่องสิ่งลึกลับ	165
ความเชื่อในเรื่องดวงวิญญาณหรือภูติผีปีศาจ	166

ความเชื่อเรื่องเทพเจ้าหรือเทวดา	168
ความเชื่อในอำนาจเทพมนตรีและพระพุทธรูปมนตรี	171
3 ศึกษาวิถีในการนำเสนอโลกทัศน์ของ อังคาร กัลยาณพงศ์	175
การใช้สัญลักษณ์	175
การใช้ธรรมชาติเป็นสัญลักษณ์	175
การใช้สิ่งของเป็นสัญลักษณ์	180
การใช้พฤติกรรมของบุคคลและสัตว์เป็นสัญลักษณ์	182
การใช้บุคลาธิษฐาน	186
การให้สิ่งที่ไม่ใช่มนุษย์แสดงกิริยาการประหนึ่งมนุษย์	186
การรำพึงและการสนทนากับสิ่งต่าง ๆ ที่ไม่ใช่มนุษย์	189
การให้บทสนทนาของตัวละคร	192
การสนทนาระหว่างธรรมชาติกับธรรมชาติและปรากฏการณ์ธรรมชาติ ...	193
การสนทนาระหว่างสิ่งของกับสิ่งของ	194
การสนทนาระหว่างมนุษย์กับมนุษย์	196
การใช้คำถามชวนคิด	197
การเล่าเรื่อง	203
เล่าเรื่องเพื่อเสนอภาพมนุษย์ที่ตกอยู่ใต้วิชา	203
เล่าเรื่องเพื่อเสนอคุณค่าของธรรมชาติ	204
เล่าเรื่องเพื่อนั่งสั่งสอนและเสนอคติธรรม	206
การใช้คำกล่าวที่เป็นสำนวน ภาษิต คำพังเพย	207

4 สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ	213
ความมุ่งหมายในการศึกษาค้นคว้า	213
วิธีดำเนินการในการศึกษาค้นคว้า	213
สรุปผลการศึกษาค้นคว้า	214
อภิปรายผล	216
 บรรณานุกรม	 218
 ภาคผนวก	 222
 ประวัติย่อของผู้วิจัย	 290

บทที่ 1

บทนำ

บทนำ

การอ่านวรรณคดีหรือวรรณกรรมเรื่องใดเรื่องหนึ่ง ผู้อ่านจะได้รับนอกจากเนื้อหาสาระและความบันเทิงแล้ว ยังจะได้รับรู้เกี่ยวกับความรู้สึกนึกคิดหรือจินตนาการของผู้แต่งด้วย โดยเฉพาะอย่างยิ่งวรรณกรรมประเภทร้อยกรองจะได้รับความบันเทิงได้นั้น ผู้อ่านจะต้องมีความรู้ในเรื่องลักษณะของร้อยกรอง ต้องมีความรู้เกี่ยวกับคำประพันธ์ที่ใช้จึงจะทำให้เข้าใจว่า ความรู้สึกของกวี ซึ่งสอดคล้องกับความเห็นของ สิทธา พิณภูวคณ (2521 : 253 - 256) ที่กล่าวถึงจุดมุ่งหมายในการแต่งของกวีไว้หลายประการว่า อาจเป็นการเขียนเพื่อสื่อข่าว เพื่อเล่าเรื่องราว นิทาน เพื่อให้เห็นชีวิต เพื่อใช้เป็นบทขับร้อง เพื่อใช้แสดงความคิด ความรู้สึกและจินตนาการของกวีเอง แต่ก็ไม่ใช่ทั้งการเล่าเรื่องโดยสิ้นเชิง โดยรักษาไว้เพื่อเป็นภาพความคิดหรือใช้เป็นองค์ประกอบส่วนหนึ่งของบทร้อยกรอง เพื่อให้ผู้อ่านเห็นภาพความคิด ความรู้สึกและจินตนาการอย่างชัดเจนขึ้น แต่สิ่งทั้งสามก็สัมผัสได้ยาก เพราะไม่มีรูปร่างปรากฏให้เห็นด้วยจักขุสัมผัสและสัมผัสอื่น ๆ ทั้งห้า ผู้อ่านต้องสัมผัสด้วยจินตนาการจึงจะเข้าใจและแลเห็นภาพที่อยู่ภายในใจของกวี แต่บางทีผู้อ่านก็ไม่เข้าใจ เพราะเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นในจิตใจของผู้แต่ง ดังนั้นคนอ่านจึงมักจะตั้งคำถามว่า ผู้แต่งกำลังพูดถึงใครและมีความคิดต่อสิ่งที่กำลังพูดถึงอย่างไร

ความคิดและจินตนาการของกวีที่ถ่ายทอดในวรรณกรรมแต่ละเรื่องนั้น อาจกล่าวได้ว่าเกิดมาจากอารมณ์สะเทือนใจ เมื่อกวีมองเห็น รู้สึก สัมผัสกับสิ่งใดสิ่งหนึ่ง อาจจะเป็นการมองโลก มองชีวิต หรือสัมผัสสิ่งแวดล้อมรอบตัวจนกลายเป็นแรงบันดาลใจนำมาถ่ายทอดในรูปแบบของวรรณกรรมได้อย่างมีศิลปะ ลักษณะของการมองโลก มองชีวิตนี้เรียกว่าเป็นโลกทัศน์ของกวีหรือบุคคล ซึ่งนิธิ เอียวศรีวงศ์ และสมบัติ จันทรวงศ์ (2529 : 40) ได้ให้ความเห็นเกี่ยวกับเรื่องนี้ไว้ว่า โลกทัศน์ของบุคคลก็คือความคิดของบุคคลหรือหรือกลุ่มบุคคลนั้นที่เป็นระบบเกี่ยวกับจักรวาลหรือสิ่งทั้งหลายทั้งปวงที่มนุษย์มีความสัมพันธ์ด้วย

โลกทัศน์ที่บุคคลหรือกวีมีต่อโลกและสังคมแสดงให้เห็นว่ากวีมีความรู้สึกนึกคิดต่อชีวิตที่อยู่ร่วมกันในสังคมว่าเป็นอย่างไร ในฐานะที่เขาเป็นหน่วยหนึ่งในสังคม การแสดงความรู้สึกนึกคิดนี้อาจแสดงออกมาหลายลักษณะ บางครั้งอาจจะบันทึกไว้ในพงศาวดาร จดหมายเหตุ วรรณคดี และวรรณกรรม โดยเฉพาะวรรณคดีและวรรณกรรมนั้น จะเป็นเครื่องมือในการถ่ายทอดหรือแสดงความรู้สึกนึกคิดอันเรียกว่า โลกทัศน์ของกวี ดังที่ วิทย วิเศษเวทย์ (2520 : 169) กล่าวไว้ว่า กวีเป็นหน่วยหนึ่งของสังคม และโลกทัศน์เป็นตัวแทนคติศทางของชีวิต ศิศาทางของสังคม กวีก็ย่อมตกอยู่ภายใต้อิทธิพลดังกล่าว จึงย่อมจะมีโลกทัศน์เฉพาะตนที่เกิดจากภาพที่แลเห็นหรือหยั่งเห็น สิ่งต่าง ๆ ตลอดจนวัฒนธรรมที่สืบทอดกันมา เมื่อกวีสร้างสรรค์วรรณกรรมก็ย่อมถ่ายทอดความคิดที่มีต่อสิ่งต่าง ๆ ออกมา โลกทัศน์ของกวีจึงถูกนำไปแสดงไว้ในวรรณกรรม

ดังนั้นจึงกล่าวได้ว่า วรรณกรรมทุกเรื่องจะพาหน้าทั้งโลกทัศน์และสะท้อนโลกทัศน์ อาจจะโดยเจตนาหรือไม่เจตนาก็ตาม จนกล่าวได้ว่า วรรณกรรมทุกเรื่องต้องมีโลกทัศน์ของกวีอยู่ด้วยเสมอ เมื่อผู้อ่าน ๆ วรรณกรรมเรื่องใดก็ย่อมได้ทราบโลกทัศน์ของกวีตามไปด้วย และหากต้องการที่จะทราบโลกทัศน์ของกวีใด ก็ต้องศึกษาวรรณกรรมของกวีนั้น ดังนั้นการศึกษาโลกทัศน์ของกวีจึงมีคุณค่าอย่างยิ่ง เพราะทำให้ทราบถึงโลกทัศน์เฉพาะตัวของกวีที่มีต่อสังคม รู้จักชีวิตในสมัยของกวี ผลสืบเนื่องที่สำคัญก็คือ ทำให้มองเห็นภาพของชีวิตและสังคมเราเด่นชัดขึ้น อันเป็นจุดมุ่งหมายสูงสุดของการศึกษาวรรณกรรม และที่สำคัญที่สุดทำให้การอ่านวรรณคดีบรรลุเป้าหมายอย่างสมบูรณ์

เมื่อได้อ่านวรรณกรรมของ อังคาร กิตยาพงศ์ แล้วจะพบว่า เป้าหมายสำคัญของอังคารนั้น นอกจากจะมุ่งความไพเราะงดงามทางวรรณศิลป์แล้ว จุดมุ่งหมายที่สำคัญอีกประการหนึ่งที่น่าสนใจและเห็นเด่นชัดก็คือ การถ่ายทอดโลกทัศน์เฉพาะตัวที่เขาที่มีต่อมนุษย์ ธรรมชาติและสิ่งเหนือธรรมชาติไว้ให้เห็นอย่างเด่นชัด ดังเช่น โลกทัศน์ที่มีต่อมนุษย์ อังคารจะมองว่ามนุษย์นั้นมีคุณค่าสูงส่ง เพราะมนุษย์มีปัญญา บทประพันธ์เกือบทุกชิ้นจะเสนอโลกทัศน์ออกมาในทางองกระตุ้นให้มนุษย์ตระหนักในปัญญาและการแสวงหาปัญญา ตลอดจนการสร้างสร้งงานเพื่อประโยชน์แก่โลก ทุกจังหวะแห่งบทกลอนจะเปี่ยมไปด้วยพลังความเชื่อมั่นในปัญญาและงานที่เกิดจากฝีมือของมนุษย์ และโลกทัศน์ที่เกี่ยวกับธรรมชาติ อังคารมองเห็นประโยชน์ของธรรมชาติ

ในแง่ของการดำรงชีวิตและความสวยงาม สมควรที่จะอนุรักษ์ไว้เป็นมรดกแก่โลกสืบไป ซึ่ง ประคิน ชุมสาย ณ อยุธยา (2521 : 254) ได้กล่าวถึงโลกทัศน์ที่อังการมีต่อธรรมชาติว่า งานทุกชิ้นของอังการ สะท้อนให้เห็นความเจิดจ้าของวิญญานที่ผูกพันลงไปกับธรรมชาติ และได้สัมผัสกับธรรมชาติ ตลอดจนมองความงามในทุกสิ่งที่เป็นธรรมชาติอย่างประณีตละเอียดอ่อน ดังนั้นจึงกล่าวได้ว่า บทกวีของอังการ นอกจากผู้อ่านจะได้สัมผัสกับความงามและความจริงใน ธรรมชาติเช่นเดียวกับที่เขาได้สัมผัสมาแล้ว อังการก็ได้ช่วยยกระดับความคิด จิตใจของผู้อ่าน ขึ้นเหนือจากความจำเจของชีวิต ทำให้มองเห็นโลกและชีวิตในแง่มุมใหม่ ๆ ที่น่าพิศวง (ระประนี นาคทรพร. 2521 : 255 - 259) และโลกทัศน์ที่เกี่ยวกับสิ่งเหนือธรรมชาติ อังการก็สะท้อนออกมาในรูปของความเชื่อ ความศรัทธาในพุทธศาสนา ในเรื่องของกรรม ชาติ-ภพ ตลอดจนยึดถือและการปฏิบัติหลักธรรมเพื่อความหลุดพ้นจากปัญหาและความทุกข์ต่าง ๆ

นอกจากนี้ อังการยังมีทัศนะที่เกี่ยวกับโลกอย่างน่าทึ่งในการให้ความหมายและความ สำคัญของทุกสิ่งทุกอย่าง ดังที่ เจตนา นาควัชร (2521 : 259) กล่าวถึงอังการว่า อังการ พยายามเพ่งพินิจโลกแห่งสรรพสิ่งที่ปวงครอบคลุมไปจนจบจักรวาล ทุกสิ่งทุกอย่างมีความหมาย แม้แต่กรวดทรายอันดูประหนึ่งไร้ค่า ก็เป็นส่วนหนึ่งของเอกภาพที่ทวีบรรจงกลั่นสะกัดออกมาด้วย อารมณ์อันละเอียดอ่อน และด้วยวิจรรย์ญาณแห่งปราชญ์ และในส่วนของปัญหาสังคมที่เกิดขึ้น อังการก็มองเห็นพร้อมกับถ่ายทอดสู่วรรณกรรมของเขาด้วยกลวิธีที่แยบยล ดังที่ ชลธิรา สัตยาวัฒนา (2530 : 149) กล่าวถึง "ปณิธานกวี" วรรณกรรมที่อังการได้รับรางวัลซีไรท์ว่า กวีนิพนธ์ของอังการ มิได้มีเนื้อหาเพียงตัวตน (อัตตา) กับธรรมชาติที่โดดเด่นเท่านั้น แต่อังการ ได้สร้างจินตนาการโดยชักนียายเปรียบเทียบให้เห็นความละเอียดอ่อนอย่างยิ่ง ซึ่งเป็นวิธีการนำ เสนอปัญหาได้ละมุนละม่อมเกล้าใจคนอ่านให้ละเอียดได้

จากที่กล่าวมาแล้วย่อมแสดงให้เห็นว่าวรรณกรรมของ อังการ กัลยาณพงศ์ สะท้อน โลกทัศน์อย่างโดดเด่นควรแก่การศึกษาเป็นอย่างยิ่ง ดังนั้นผู้วิจัยจึงเห็นว่า ควรจะได้ศึกษา โลกทัศน์ของอังการ กัลยาณพงศ์ ที่ปรากฏในวรรณกรรม และกลวิธีการนำเสนอโลกทัศน์ เพื่อที่ จะทำให้ทราบว่า อังการมีความคิดและมุมมองที่เกี่ยวกับโลกและจักรวาล ตลอดจนมนุษย์ ธรรมชาติ และสิ่งเหนือธรรมชาติอย่างไร อันจะช่วยทำให้เข้าใจวรรณกรรมของอังการ ได้อย่างลึกซึ้งยิ่งขึ้น

ความมุ่งหมายของการศึกษาค้นคว้า

1. เพื่อวิเคราะห์โลกทัศน์ที่ปรากฏในวรรณกรรมของ อังคาร กัลยาณพงศ์
2. เพื่อศึกษากลวิธีการนำเสนอโลกทัศน์ที่ปรากฏในวรรณกรรมของ

อังคาร กัลยาณพงศ์

ความสำคัญของการศึกษาค้นคว้า

1. ทำให้ทราบและเข้าใจโลกทัศน์ที่ปรากฏในวรรณกรรมของ อังคาร กัลยาณพงศ์
2. ทำให้ทราบถึงกลวิธีการนำเสนอโลกทัศน์ที่ปรากฏในวรรณกรรมของ

อังคาร กัลยาณพงศ์

ข้อตกลงเบื้องต้น

ในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ ผู้วิจัยจะใช้ตัวสะกดการันต์ตามรูปแบบอักษรวิธีที่อังคารใช้ในวรรณกรรมทุกประการ

ขอบเขตของการศึกษาค้นคว้า

ในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ จะศึกษาจากวรรณกรรมของ อังคาร กัลยาณพงศ์ ที่ได้รับการพิมพ์รวมเล่มจำนวน 6 เล่ม คือ

1. กวีนิพนธ์ของ อังคาร กัลยาณพงศ์ (2507)
2. ลานบุญกระถาง (2512)
3. บางบทจากสวนแก้ว (2515)
4. บางกอกแก้วภาพรวลหรือนิราศนครศรีธรรมราช (2521)
5. ปณิธานวี (2529)
6. พยาคันค้ำคือน้ำตาของเวลา (2532)

นิยามศัพท์เฉพาะ

โลกทัศน์ หมายถึง ความคิดเห็นของ อังคาร กัลยาณพงศ์ ที่เกี่ยวกับมนุษย์ ธรรมชาติ และสิ่งเหนือธรรมชาติ

กลวิธีการนำเสนอโลกทัศน์ หมายถึง วิธีการถ่ายทอดความคิดเห็นของ อังคาร กัลยาณพงศ์ ที่เกี่ยวกับมนุษย์ ธรรมชาติ และสิ่งเหนือธรรมชาติ

วิธีดำเนินการศึกษาค้นคว้า

การศึกษาค้นคว้านี้เป็นการศึกษาวิจัยเอกสาร (Documentary Research) และเสนอผลการวิจัยแบบพรรณนาวิเคราะห์ (Descriptive Analysis) โดยมีขั้นตอนในการศึกษา ดังนี้

1. รวบรวมผลงานของ อังคาร กัลยาณพงศ์ และเอกสารที่เกี่ยวข้อง
2. วิเคราะห์โลกทัศน์ที่ปรากฏในวรรณกรรมของอังคาร กัลยาณพงศ์ ตามหัวข้อ

ต่อไปนี้

โลกทัศน์ที่มีต่อมนุษย์

1. สถานภาพของบุคคล
2. สถาบันทางสังคม
3. การดำเนินชีวิตในสังคม

โลกทัศน์ที่มีต่อธรรมชาติ

1. การอนุรักษ์ธรรมชาติ
2. การทำลายธรรมชาติ

โลกทัศน์ที่มีต่อสิ่งเหนือธรรมชาติ

1. โลกและจักรวาล
2. คติความเชื่อทางศาสนา
3. ความเชื่อเรื่องสิ่งลึกลับ

โลกทัศน์อื่น ๆ

3. ศึกษาพฤติกรรมการนำเสนอโลกทัศน์ของ อังคาร กัลยาณพงศ์ ตามแนวลักษณะต่าง ๆ ดังนี้

- 3.1 การใช้สัญลักษณ์
- 3.2 การใช้บุคลาธิษฐาน
- 3.3 การใช้คำตามขนบคิด
- 3.4 การใช้บทสนทนาของตัวละคร
- 3.5 การเล่าเรื่อง
- 3.6 การใช้คำกล่าวที่เป็นสำนวน ภาษิต คำพังเพย
- 3.7 อื่น ๆ

4. สรุปและอภิปรายผล

เอกสารที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาค้นคว้า

การวิจัยเรื่อง วิเคราะห์โลกทัศน์ที่ปรากฏในวรรณกรรมสาของ อังคาร กัลยาณพงศ์
เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องในด้านต่าง ๆ ประกอบดังต่อไปนี้

1. เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาโลกทัศน์
2. เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับวรรณกรรมของ อังคาร กัลยาณพงศ์
3. เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการวิเคราะห์วรรณกรรม

1. เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาโลกทัศน์

ในปัจจุบันมีผู้สนใจศึกษาเกี่ยวกับโลกทัศน์ของบุคคลต่าง ๆ กันมากขึ้น จึงมีเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาวิจัยในครั้งนี้อยู่มาก ซึ่งได้ให้ความรู้กับผู้วิจัยในเรื่องของหลักเกณฑ์และวิธีการวิจัยในหลายแง่มุม อาทิ งานวิจัยของ สุธีวงศ์ พงศ์ไพบูลย์ (2521) ซึ่งได้ศึกษาโลกทัศน์ของชาวไทยภาคใต้ ผลจากการศึกษาสรุปได้ว่า ความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์ต่อมนุษย์นั้น ชาวใต้เป็นคนที่รักถิ่นฐาน เข้มงวดกวดขันในเรื่องพฤติกรรมทางเพศ ถือว่าเป็นหน้าที่ของบิดามารดาที่จะต้องอบรมสั่งสอน ยกย่องผู้อาวุโส คนมีฐานะคือตระกูลสูง มีความรู้ มีความกตัญญู

ต่อบุพการี ยกย่องชาวเมืองมากกว่าคนในชนบท ไม่รังเกียจชาวต่างชาติ นิยมความเป็นอิสระ
 ยึดมั่นในประเพณี รักความสนุกสนาน รักพวกพ้อง และมีความจริงใจตรงไปตรงมา ความสัมพันธ์
 ในแง่มนุษยกับธรรมชาติ ชาวใต้เห็นประโยชน์และโทษของธรรมชาติ เชื่ออำนาจเร้นลับของ
 ธรรมชาติ เชื่อถือธรรมชาติที่เกี่ยวข้องกับวิญญาณ เชื่อว่าพืชบางชนิดเกิดจากสัตว์ และสัตว์
 บางชนิดเกิดจากพืช และโลกทรรศน์ที่มนุษย์มีต่อสิ่งเหนือธรรมชาติ พบว่าชาวใต้มีความเชื่อเรื่อง
 ไสยศาสตร์ เชื่อเรื่องความฝัน ฤกษ์ยาม เชื่อเรื่องวิญญาณ เรื่องขวัญ เรื่องคำสาบาน ความเชื่อ
 ต่อศาสนาเชื่อว่า ศาสนาเป็นศูนย์กลางในการสร้างสรรค์ความดี เชื่อกฎแห่งกรรม เชื่อว่า
 ชาติ-ภพ มีจริง เชื่อในพระพุทธรูปมากกว่าพระธรรมคุณ

นอกจากนี้ จาเรฎู แสงดวงแข (2523) ก็ได้ศึกษาโลกทัศน์ชาวไทยภาคใต้
 ที่ปรากฏในเพลงกล่อมเด็ก ผลการศึกษาพบว่า โลกทัศน์ของชาวไทยภาคใต้ในแง่ความสัมพันธ์
 ระหว่างมนุษย์ต่อมนุษย์มีอยู่ 5 ลักษณะ คือ โลกทัศน์ที่บุคคลมีต่อบุคคลตามสภาพของเพศ ชาวไทย
 ภาคใต้เห็นว่าสตรีต้องรักษานวลสงวนตัว เป็นแม่เรือนและทาดหน้าที่เป็นผู้ตามที่ดี ส่วนบุรุษเพศต้องมีความ
 รู้ มีความกล้าหาญ เป็นนักเลง ไม่ลุ่มหลงในอบาามุข โลกทัศน์ที่บุคคลมีต่อสถาบันครอบครัว
 ชาวไทยภาคใต้เห็นว่าบุรุษเป็นหัวหน้าครอบครัว บุตรสาวต้องอยู่ในโอวาทของบิดา มารดาอย่าง
 เคร่งครัด บุตรชายเป็นที่พึ่งของบุพการีได้ โลกทัศน์ที่บุคคลมีต่อสถาบันทางศาสนา ชาวไทย
 ภาคใต้เห็นว่าบุรุษควรบวชเรียนเมื่อถึงวัย และควรบวชก่อนเข้าพิธีสมรส โลกทัศน์ที่บุคคลมีต่อ
 เจ้าหน้าที่ฝ่ายปกครองและข้าราชการ พบว่ามีลักษณะของการขัดแย้งอยู่ในตัวเอง คือชาวใต้
 เห็นว่าข้าราชการเป็นชนชั้นสูงมีเกียรติมีฐานะ แต่ขณะเดียวกันก็เกลียดกลัวเจ้าหน้าที่ฝ่ายปกครอง
 และเห็นว่าระบอบราชการเป็นระบบของการกดขี่และการประจบสอพลอ และโลกทัศน์ที่บุคคลมีต่อ
 มาตรฐาน พบว่าชาวใต้รักถิ่นกำเนิดและเห็นว่าหน้าที่ในการปกป้องมาตรฐานเป็นของบุรุษทุกคน
 ส่วนโลกทัศน์ในแง่ของความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติ ชาวไทยภาคใต้เห็นว่า ธรรมชาติ
 เป็นสิ่งงดงามมีคุณค่าต่อชีวิตตน และมองว่าธรรมชาติมีส่วนเกี่ยวข้องกับความเป็นอยู่เหนือ
 ธรรมชาติ โลกทัศน์ในแง่ความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสิ่งเหนือธรรมชาติ พบว่ามี 2 ลักษณะ
 คือแนวคิดด้านไสยศาสตร์ ชาวไทยภาคใต้จำนวนมากยังเลื่อมใสศรัทธาอยู่กับไสยศาสตร์
 ความเชื่อเรื่องเครื่องรางของขลัง และการทำพิธีทางไสยศาสตร์เพื่อให้คุณให้โทษแก่ตนเองและ
 ผู้อื่น นอกจากนี้ก็ยังเชื่อในเรื่องชาติ-ภพ เชื่อเรื่องกรรมว่าสามารถส่งผลไปยังชาติภพอื่นได้

ในขณะที่มีผู้ศึกษาโลกทัศน์ของชาวไต้หวัน ก็ได้มีผู้ศึกษาโลกทัศน์ของชาวไทย
ล้านนาด้วย คือ สิทธิ บุตรอินทร์ (2523) ศึกษาโลกทัศน์ชาวล้านนา พบว่าความสัมพันธ์ระหว่าง
มนุษย์กับมนุษย์ชาวล้านนาเห็นคุณค่าของความกตัญญูต่อกัน ซึ่งแสดงออกด้วยความมอบน้ำมือ เชื้อพ้อง
การเคารพให้เกียรติกัน ความยำเกรง การถือศักดิ์ศรีตามอาวุโสทางวัยวุฒิและคุณวุฒิ
ความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติ ชาวล้านนาได้ความคิดประสมกันระหว่างพราหมณ์กับพุทธ
และความเชื่อพื้นบ้านดั้งเดิมถือว่าเทพเจ้าเป็นบรรพบุรุษของมนุษย์ เชื่อว่าอวิชชาเป็นตัวสร้าง
มนุษย์ให้มีสภาวะคงอยู่และสืบต่อกระบวนการชีวิตของเราภายใต้กฎแห่งกรรมและวัฏสงสาร
ความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสิ่งเหนือธรรมชาติ ชาวล้านนามีความเชื่อเกี่ยวกับปรากฏการณ์ของ
ธรรมชาติว่า ธรรมชาติมีสิ่งที่ยึดอยู่เบื้องหลัง ผสมกับความคิดที่เกิดจากประสบการณ์ที่มีอยู่
ก่อนแล้วนั้น ยิ่งทำให้มั่นใจขึ้นอีกว่าธรรมชาติเหล่านี้ต้องมีสภาวะอย่างใดอย่างหนึ่งสิ่งอยู่ด้วย
จึงสามารถคลอบคลำให้เกิดปรากฏการณ์ขึ้นทั้งในทางบวกและทางลบ

ในปีเดียวกัน บัณฑิตา บริสุทธิ์ (2523) ได้ศึกษาโลกทัศน์ของคนไทยโดยวิเคราะห์
จากวรรณคดีสอนสมัยสุโขทัย ผลการศึกษาพบว่า โลกทัศน์ของคนไทยแบ่งออกเป็น 5 อย่าง
คือ โลกทัศน์ของคนไทยที่เกี่ยวกับศาสนา พบว่าคนไทยสมัยสุโขทัยได้รับการอบรมทางครอบครัว
ทางพระเพณีและทางศาสนาให้ประพฤติตนสมควรด้วยเหตุผล ไม่เบียดเบียนผู้อื่น โลกทัศน์ด้าน
การปกครองพบว่า การปกครองเป็นไปในแบบถ้อยทีถ้อยอาศัยกัน ไม่มีการบีบบังคับผู้น้อย โลกทัศน์
ด้านเศรษฐกิจพบว่า คนสุโขทัยมีอาชีพค้าขายกันอย่างเสรีภาพไม่มีการเก็บภาษี ส่วนโลกทัศน์ด้าน
จริยธรรม พบว่าคนสุโขทัยเป็นผู้ที่ยึดถือในขนบธรรมเนียมประเพณีอย่างเคร่งครัดและมีความ
สามารถสูงในทางการช่าง

ต่อมาได้มีการมีผู้ศึกษาโลกทัศน์ของกวี โดยสมบัติ จันทรวงศ์ และชัยอนันต์ สมุทวณิช
(2523) ได้ศึกษาโลกทัศน์ทางการเมืองของสุนทรภู่ พบว่าสุนทรภู่อิงลักษณะความเป็นอันหนึ่ง
อันเดียวในความเชื่อดลิตทางพุทธศาสนาที่ว่า โลกนี้เป็นอนิจจัง ทุกขัง และนิพพานเป็นทางออก
สุดท้ายของมนุษย์ ยอมรับความต่อเนื่องของชีวิตทั้งอดีต ปัจจุบัน และอนาคต แต่อย่างไรก็ตาม
สุนทรภู่มองว่าชีวิตที่มีความหมายจริง ๆ คือชีวิตปัจจุบันเท่านั้น มิใช่นิพพานอันเป็นทางออกสำหรับ
ทุกกาลเวลา

ในปี 2524 วรรณวิบูลย์สวัสดิ์ (2524 : 33 - 35) ได้ศึกษาโลกทรรศน์จาก กีฬาและการเล่นของเด็ก โดยศึกษาจากเด็กบ้านกลางตามที่ได้จากการเล่นกีฬาและการแสดง ทำที่ต่อกันในการเล่นกีฬา ผลการศึกษาพบว่า ชาวบ้านกลางถือว่าคนดีหรือคนที่ประสบความสำเร็จ คือคนที่สามารถมีชีวิตประสาณสอดคล้องกับธรรมชาติได้ ดังนั้นสิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้นมาก็ควรสอดคล้อง กับธรรมชาติ และการเล่นยังแสดงออกถึงการเชื่องคองแห่งกรรมอีกด้วย

จากเอกสารและงานวิจัยดังกล่าวมา การศึกษาโลกทัศน์ของบุคคลหรือจาก วรรณกรรมต่าง ๆ จะพบลักษณะร่วมกัน คือ โลกทัศน์ที่มีต่อมนุษย์ ต่อธรรมชาติ และสิ่งเหนือ ธรรมชาติ ดังนั้นในการศึกษาโลกทัศน์ของ อังคาร กัลยาณพงศ์ ในครั้งนี้ ผู้วิจัยจึงอาศัย หลักเกณฑ์ดังกล่าวมาเป็นแนวทางในการวิเคราะห์

2. เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับวรรณกรรมของ อังคาร กัลยาณพงศ์

ด้วยเหตุที่ อังคาร กัลยาณพงศ์ เป็นกวีที่ได้รับการกล่าวขานถึงในเรื่องของ ความคิดริเริ่ม และจินตนาการใหม่ ๆ ตลอดจนการใช้ภาษาที่มีศิลปะเฉพาะตน จึงมีผู้สนใจศึกษา และแสดงความคิดเห็นต่าง ๆ เกี่ยวกับวรรณกรรมของ อังคาร ไว้อย่างกว้างขวาง ดังเช่นงาน วิจัยของ พัทธยา เจริญสุวรรณ (2520) ได้ศึกษาศิลปะการใช้ภาษาในกวีนิพนธ์ของ อังคาร กัลยาณพงศ์ ผลการวิจัยสรุปได้ว่า อังคารเป็นกวีที่มีความสามารถสูงในการใช้ภาษา เพื่อสร้างจินตภาพ คำที่นำมาใช้เปรียบเทียบกับส่วนใหญ่เป็นคำที่ได้รับอิทธิพลมาจากวรรณคดีไทย โบราณ อังคารมีความซาบซึ้งในวรรณคดีไทยโบราณ และศิลปกรรมสาขาอื่น ๆ ทั้งยังมีความรัก และผูกพันกับธรรมชาติเป็นพิเศษ นอกจากนี้ยังชอบจินตนาการถึงสิ่งที่อยู่ไกลตัวแต่อยู่ใกล้ความคิด คำนึกของเขา และยังมีสิ่งที่มีความขัดแย้งกัน คือความดีความงามและสิ่งที่เกี่ยวข้องกับความตาย คำที่ใช้ในการเปรียบเทียบแสดงให้เห็นในความขัดแย้งในอารมณ์ของกวี คืออังคารเป็นคนที่มี อารมณ์อ่อนไหวและรุนแรง มีการแสดงออกที่จริงจัง และบางครั้งมีอารมณ์ไม่คงที่

นอกจากนี้ยังมีความคิดเห็นของนักวิจารณ์วรรณกรรมอีกหลายท่านที่ได้กล่าวถึง วรรณกรรมของอังกคาร อาทิ ม.ล.บุญเหลือ เทพยสุวรรณ (ม.ป.ป. : 126) ให้ความเห็น เกี่ยวกับวรรณกรรมของอังกคารว่า นอกจากจะมีความไพเราะงดงามแล้วยังเสนอความงดงาม

ของธรรมชาติตลอดจนทัศนคติที่มีต่อโลกและชีวิตในแง่ที่น่าสนใจ และชลธิรา สัตยวัตนา (2530 : 22) ก็กล่าวถึงปณิธานของ อังคาร กัลยาณพงศ์ ในฐานะที่ได้รับรางวัลวรรณกรรมสร้างสรรค์ยอดเยี่ยมแห่งอาเซียว่า บทกวีที่เป็นบทกวีเดือน ชมดาว ชมป่า ชมฟ้า ชมดิน ที่กวีกำหนดเป็นบุคคลภายนอกเพ่งมองธรรมชาติ เป็นกลวิธีการประพันธ์ที่กวีไทยนิยมใช้กันมาแต่โบราณ ซึ่งอังคารก็ทำได้ทัดเทียมกระทั่งเหนือกว่า เราจะรู้สึกถึงบรรยากาศที่ลึกซึ้ง เจ็บสงบแต่ก็มีเสียง "ร้องส่งป่า" ซึ่งจะได้ยินเมื่ออยู่ในบรรยากาศนี้เท่านั้น เป็นยามค่าคืนที่มีประกายพราวของทั้งดาว และเดือน อีกทั้งน้ำค้างที่พร่างพรู "สาเกาทองที่กาดังไล่" "ชะเลดาว" เป็นจินตนาการอันงดงามที่กวีบรรจงวาดภาพพจน์ที่ซับซ้อน เปรียบเดือนเหมือนสาเกาที่กาดังไล่เคลื่อนอยู่ในทะเลดารา ท้องฟ้ากลับกลายเป็นทะเลที่มีแสงรัศมีรุ่งเรือง ความงดงามสะอาดบริสุทธิ์เหล่านี้เมื่อพิจารณารวมๆ แล้วก็จำแนกได้เป็นธาตุคู่ คือฟ้ากับดิน หรือหยินกับหยาง สัจธรรมจากธรรมชาติโน้มน้าวให้เพ่งคิดถึง "พุทธธรรม" ซึ่งอังคารไม่ลังเลเลยที่จะใช้เข้ากับฝ่าตีนเป็นบุคลากรฐานว่ามนุษย์ต้องใช้ความพยายามอย่าป็นให้เข้าถึงพุทธธรรม

ในวรรณกรรมอีกเรื่องหนึ่งของอังคาร คือ "หยาดน้ำค้างคือน้ำตาของเวลา" ก็มีผู้แสดงความเห็นไว้ว่า เป็นวรรณกรรมที่มีร้อยแก้วสองลีลาเรียงร้อยอยู่ร่วมกัน คือร้อยแก้วอันระยิบด้วยทนมแหลมเป็นคำเสียดสีบริภาษสังคมและมนุษย์ร่วมสมัยอย่างคมคายลุ่มลึก และมีร้อยแก้วอันเพริศแพร้วด้วยสุนทรีย์แห่งรักและปรียา อันกลั่นกรองจากกระแสความคิดและจินตนาการลึกซึ้งของกวีผู้ใคร่ครวญ "ธรรม" จากธรรมชาติ ร้อยแก้วสองลีลาอันผกผันเรียงร้อยร่วมกันก่อให้เกิด "ความขัดแย้ง" อันงดงาม เพราะกวีได้สะท้อน "มิตติ" อันแตกต่างตรงกันข้ามของมนุษย์ให้ปรากฏอย่างชัดเจน มิตินี้ก็คือ "อวิชา" ของมนุษย์หลงผิดอยู่ในภายาและความหลงในอัตตาและวัตถุ ใช้วิชาทำร้ายกันและกัน ทำร้ายโลกและสังคม สร้างความอับลัษณ์ อันยศนานาประการขึ้น "หิ้งห้อยผู้นุเคราะห์ดวงตะวัน" "ลิ้นคำอาหารวิเศษ" และ "คุณหญิงหอยกับคุณนายเพื่อสนทนากัน" เป็นร้อยแก้วแสดงอารมณ์โกรธเกรี้ยวของกวีในรูปของคำเสียดสีเย้ยหยัน แม้ภาษาที่ใช้จะยังคงเป็นร้อยแก้วอันกลมกลืนไม่ขรุขระกระด้าง แต่ความหมายอันแจ่มชัดในร้อยแก้วเหล่านี้ก็เป็น "ทนมแหลม" ที่กวีมุ่งหวังจะใช้กระตุ้นให้แก "สำนึกของมนุษย์ร่วมสังคมให้ตระหนักในอวิชาของตน (สัจจิรา จงสถิตย์วัฒนา, 2532 : 9)

3. เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการวิเคราะห์วรรณกรรม

การวิเคราะห์วรรณกรรมหรือวรรณคดีไทยนั้น ได้มีผู้ให้ความสนใจศึกษาวิเคราะห์ในหลายรูปแบบ และจากการศึกษาทั่วไป ผู้วิจัยได้พบว่ามีการศึกษาวิเคราะห์สัญลักษณ์ในวรรณคดีไทย และส่วนหนึ่งก็ได้กล่าวถึงการใช้อนุรักษ์ในหนังสือวิพนธ์ของ อังคาร กัลยาณพงศ์ ไว้ด้วย คือ งานวิจัยของ ลัดดา ปานทัย (2520 : 246 - 267) ผลจากการวิจัยพบว่า ในกวีนิพนธ์ของอังคาร มีการใช้อนุรักษ์หลายแบบ ลักษณะเด่นคือการใช้ภาษาสัญลักษณ์ และการใช้อนุรักษ์ในโวหารภาพพจน์ เช่นเดียวกับวรรณคดีไทย นอกจากนี้ยังมีผลงานในแนวสัญลักษณ์นิยมและแนวเซอร์เรียลลิสม์ ซึ่งมีการใช้อนุรักษ์ด้วย ภาษาสัญลักษณ์ของอังคารที่พบในกวีนิพนธ์มีใช้อยู่ 30 สัญลักษณ์ และเป็นการใช้คำที่มีความหมายทั้งรูปธรรมและนามธรรม และการใช้คำเหล่านี้ บางครั้งก็ใช้ในความหมายเดิมหรือใกล้เคียงกับความหมายเดิม ส่วนในเรื่องสัญลักษณ์นิยม อังคารมักใช้ชื่อเรื่องเป็นสัญลักษณ์ เนื้อหาจะสัมพันธ์กับชื่อเรื่อง เช่น "ตุลาการ" "อู่" ตุลาการหมายถึงสุนัขที่กินอุจจาระจากบุคคลทุกระดับเพื่อระงับข้อพิพาทตกเถียงกันด้วยความดีพิเศษของตน อู่หรือย่า คือสัญลักษณ์ของหญิงชราทั่วไปที่มีวิศโคคเดียวในยามชรา

นอกจากนี้ ลัดดา ปานทัย (2520 : 302 - 303) ก็ยังได้กล่าวถึงการใช้อนุรักษ์ในวรรณกรรมปัจจุบัน โดยสรุปได้ดังนี้

1. วรรณกรรมปัจจุบันนำสัญลักษณ์มาใช้ในความหมายเหมือนหรือใกล้เคียงกับวรรณคดียุคก่อน แต่มักจะเป็นสัญลักษณ์ที่ไม่ค่อยแพร่หลายในวรรณคดียุคก่อน
2. วรรณกรรมปัจจุบันนำสัญลักษณ์ที่เคยมีใช้ในวรรณกรรมยุคก่อนมาใช้ในความหมายใหม่ เช่น ดอกไม้ ในวรรณคดียุคก่อนใช้ดอกไม้เป็นสัญลักษณ์ของผู้หญิง ความรักและความงามแต่ในวรรณกรรมปัจจุบันใช้ดอกไม้เป็นสัญลักษณ์ของความรัก สันติภาพ และผู้ที่รักสันติภาพ
3. วรรณกรรมปัจจุบันสร้างสัญลักษณ์ขึ้นมาใหม่โดยใช้วัตถุในสิ่งแวดล้อมที่มีผลกระทบต่อความเป็นอยู่ของผู้คนในปัจจุบัน เช่น สัตว์ที่เป็นพาหนะของโรคคือ แมลงวันก้นแมลงสาบ และสิ่งที่เป็นผลผลิตการอุตสาหกรรม เช่น นาฬิกา แว่นตา และรถยนต์ เป็นต้น

4. นักเขียนใช้สัญลักษณ์อย่างเป็นอิสระในลักษณะของสัญลักษณ์เฉพาะบุคคล ภายหลังมีการนำสัญลักษณ์ใหม่ ๆ ไปใช้แพร่หลายในกลุ่มนักเขียนปัจจุบัน จนสามารถเข้าใจ ความหมายได้ง่ายขึ้น ทำให้เกิดสัญลักษณ์ตามแบบแผนเฉพาะในวรรณกรรมปัจจุบันเท่านั้น เช่น ศพ แมว เด็กผู้หญิง และว่าว เป็นต้น

อย่างไรก็ตามในเรื่องของการใช้สัญลักษณ์ในวรรณกรรมของ อังคารนั้น ชลธิรา สัตยวัตนา (2513 : 226 - 267) ก็ได้กล่าวถึงการใช้สัญลักษณ์ในงานประพันธ์ ของอังคารว่า อังคารเป็นผู้ที่มีอารมณ์อ่อนไหว ดังนั้นความหมายของคำของสัญลักษณ์ที่ใช้อยู่เป็น ประจำจึงมักจะมีลักษณะ ไม่คงที่แน่นอน หากพลิกแล้วคล้ายตามอารมณ์ของผู้แต่งซึ่งเปลี่ยนแปลงอยู่ ทุกระยะ ลักษณะการใช้คำเป็นสัญลักษณ์แทนความหมายซึ่งไม่คงที่นี้ อาจจะไม่ใช่วิทยาสำหรับ ผู้อ่านในงานประพันธ์เรื่องยาว เช่น ลานบุญกระดิ่ง ทั้งนี้เป็นเพราะตลอดเรื่องเป็นความพรรณนา ทานองนิราศ ซึ่งผู้แต่งแสดงความซาบซึ้งดื่มด่ำในความงามของธรรมชาติแวดล้อม และระหว่าง คำพรรณนาก็ได้สอดแทรกอารมณ์รัก อารมณ์แค้น หรืออารมณ์ชิง อหังสา เหตุเนื่องมาจากผู้หญิง และการเมือง ผู้อ่านอาจจะติดตามอารมณ์ของผู้แต่งไปที่ละขั้น ๆ ได้ไม่ยากนัก แต่ในบทประพันธ์ สั้น ๆ ที่รวบรวมไว้ในกวีนิพนธ์ของอังคาร เป็นการยากพอสมควรที่จะเข้าใจความหมายอันแท้จริง ของบทประพันธ์หนึ่ง ๆ หรือคำหนึ่ง ๆ ได้อย่างถูกต้อง ทั้งนี้เพราะผู้แต่งใช้ความหมายของคำหรือ สัญลักษณ์มีลักษณะไม่คงที่ แต่เปลี่ยนแปลงอ่อนไหวไปตามอารมณ์ของผู้แต่งอยู่ตลอดเวลา แต่อย่างไรก็ตาม อารมณ์อันอ่อนไหวของอังคาร ก็มีส่วนช่วยให้ความหมายของคำพลิกกลับไป มากขึ้น เป็นเหตุให้บทประพันธ์ของเขามีจินตนาการกว้างไกลและไม่จำกัดขอบเขต ทั้ง ๆ ที่เขานิยมใช้คำซ้ำ ๆ กันอยู่เสมอ

นอกจากนี้ ลักษณะทั่วไปในงานประพันธ์ของอังคาร ก็มักจะใช้ถ้อยคำที่ซ้ำซาก สอนชุด ที่มีความหมายขัดแย้งกัน แต่อังคารนิยมนำมาใช้คู่กันบ่อย ๆ ได้กลมกลืนพอสมควร อังคาร มีวิธีเสนอภาพพจน์ที่ค่อนข้างแปลก และมักจะแสดงน้ำเสียง อารมณ์ หรือทัศนคติของตนเองลงใน บทประพันธ์อย่างชัดเจน สำหรับกลวิธีในการประกอบคำประพันธ์นั้น อังคารมีส่วนได้รับอิทธิพลจาก ความรู้ทางจิตรกรรม ทุก ๆ คำที่เขาใช้จึงแสดงทั้งภาพ อารมณ์ น้ำเสียง ทัศนคติ และความ ตั้งใจได้ละเอียดพอประมาณ และคำเหล่านี้มักจะทำหน้าที่เป็นสัญลักษณ์แทนความหมายระดับลึก ที่แฝงอยู่ด้วย เนื้อหาในงานประพันธ์ส่วนใหญ่ของอังคาร มีความหมายในแง่ปรัชญาและสังคม

เอกสารและงานวิจัยดังกล่าวข้างต้น เป็นประโยชน์กับผู้วิจัยในการศึกษาพฤติกรรมการ
นำเสนอโลกทัศน์ของอังคาร ในเรื่องของภาพพจน์และการใช้สัญลักษณ์ ผู้วิจัยอาศัยหลักเกณฑ์
ดังกล่าวเป็นแนวทางในการศึกษาครั้งนี้

บทที่ 2

วิเคราะห์โลกทัศน์ที่ปรากฏในวรรณกรรมของ อังคาร กัลยาณพงศ์

วรรณกรรมเป็นผลงานสร้างสรรค์ของมนุษย์ ซึ่งเป็นสมาชิกหน่วยหนึ่งของสังคม วรรณกรรมกับสังคม จึงมีความสัมพันธ์กันอย่างลึกซึ้งซึ่งกันและกัน กล่าวอ้างเสมอว่า วรรณกรรมเปรียบเหมือนกระจกเงาสะท้อนสังคม กวีมักจะนำเอาสภาพแวดล้อมในยุคนั้นมาบรรจุไว้ในวรรณกรรมเสมอไม่ว่าจะเป็นสภาพทางสังคม สภาพการเมือง และเศรษฐกิจเป็นต้น ดังนั้นสิ่งที่ผู้อ่านวรรณกรรมจะได้รับนอกเหนือไปจากความบันเทิงใจจึงอาจจะเป็นทั้งความรู้และความคิดที่ปรากฏในวรรณกรรม ซึ่งอาจเป็นประโยชน์ทั้งทางตรงและทางอ้อมแก่มนุษย์และสังคมได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในด้านความคิดที่เรียกว่าโลกทัศน์

โลกทัศน์อาจเป็นทัศนคติทางของชีวิตและสังคมได้ กวีซึ่งเป็นหน่วยหนึ่งของสังคมย่อมตกอยู่ภายใต้อิทธิพลดังกล่าวนี้ จึงอาจกล่าวได้ว่ากวีย่อมจะมีโลกทัศน์ที่เกิดจากการมองโลกและสังคมที่เกี่ยวกับมนุษย์ ธรรมชาติ และสิ่งเหนือธรรมชาติ เมื่อกวีสร้างวรรณกรรมจึงย่อมที่จะถ่ายทอดโลกทัศน์เหล่านี้ออกมาไว้ในผลงานของตนอันเป็นการเสนออารมณ์ส่วนตัวของกวีที่เกิดจากการได้สัมผัสกับสภาพชีวิตของมนุษย์ในสังคมในสมัยของกวีเอง ดังนั้นการศึกษาวรรณกรรมของกวีคนใดคนหนึ่งจะทำให้ทราบถึงโลกทัศน์ของกวีคนนั้นได้ ด้วยเหตุผลนี้การนำเอาวรรณกรรมของอังคาร กัลยาณพงศ์ มาศึกษาจึงทำให้ทราบถึงโลกทัศน์ของ อังคาร กัลยาณพงศ์ ที่มีต่อมนุษย์และสังคมได้อย่างชัดเจน

การศึกษาวรรณกรรมของ อังคาร กัลยาณพงศ์ ในครั้งนี้พบว่า อังคาร มีความสนใจอย่างลึกซึ้งในเรื่องที่เกี่ยวกับมนุษย์ ธรรมชาติ และสิ่งเหนือธรรมชาติ และได้ถ่ายทอดโลกทัศน์ต่าง ๆ เหล่านี้ไว้ในวรรณกรรม ดังเช่น การเสนอโลกทัศน์ที่เกี่ยวกับมนุษย์ในแง่มุมต่าง ๆ โลกทัศน์ที่มีต่อธรรมชาติโดยเก็บรายละเอียดของธรรมชาติมาพรรณนาให้ได้ทั้งแง่คิด และความงามตลอดจนเสนอโลกทัศน์ที่มีต่อสิ่งเหนือธรรมชาติในแง่มุมที่น่าสนใจต่าง ๆ ได้แก่ดังนี้คือ

โลกทัศน์ที่มีต่อมนุษย์

1. สถานภาพของบุคคล
2. สถาบันทางสังคม
3. การดำเนินชีวิต

โลกทัศน์ที่มีต่อธรรมชาติ

1. การอนุรักษ์ธรรมชาติ
2. การทำลายธรรมชาติ

โลกทัศน์ที่มีต่อสิ่งเหนือธรรมชาติ ได้แก่

1. โลกและจักรวาล
2. คติความเชื่อทางศาสนา
3. ความเชื่อสิ่งลึกลับ

โลกทัศน์ที่มีต่อมนุษย์

การศึกษาโลกทัศน์ที่ปรากฏในวรรณกรรมของ อังคาร กัลยาณพงศ์ นั้นพบว่า อังคาร กัลยาณพงศ์ ให้ความสำคัญกับมนุษย์มาก ทั้งนี้เพราะเขาพิจารณาว่ามนุษย์มีปัญญาและมีความสามารถสูงสิ่งที่จะสร้างสรรค์สิ่งต่าง ๆ อันเป็นประโยชน์แก่โลกได้ ดังนั้นเขาจึงสะท้อนให้เห็นถึงโลกทัศน์ที่มีต่อมนุษย์ ได้แก่ สถานภาพของบุคคล สถาบันทางสังคม และการดำเนินชีวิตในสังคมของมนุษย์ในแง่มุมต่าง ๆ ดังจะกล่าวถึงแต่ละเรื่องตามลำดับคือ

1. โลกทัศน์ที่มีต่อสถานภาพของบุคคล

สถานภาพของบุคคล หมายถึง การกำหนดบทบาทและหน้าที่ของบุคคลในสังคม เช่น สถานภาพของบิดา มารดา สถานภาพของครู สถานภาพของเพศหญิง เพศชาย เป็นต้น

การศึกษาโลกทัศน์ที่ปรากฏในวรรณกรรมของ อังคาร กัลยาณพงศ์ ทำให้เห็นโลกทัศน์ของเขาที่มีต่อสถานภาพของบุคคลในสังคมได้อย่างชัดเจน ซึ่งได้แก่ โลกทัศน์ที่มีต่อสถานภาพทางเพศและโลกทัศน์ที่มีต่อสถานภาพทางเชื้อชาติ ดังจะกล่าวตามลำดับต่อไปนี้คือ

1.1 โลกทัศน์ที่มีต่อสถานภาพทางเพศ

สถานภาพทางเพศเป็นสถานภาพที่เป็นมาแต่กำเนิด เช่น เกิดเป็นเพศหญิงหรือเป็นเพศชาย สถานภาพทางเพศนี้จะทำให้บุคคลจำต้องประพฤติปฏิบัติตนแตกต่างกัน เช่น การประพฤติปฏิบัติตนของหญิงโสด ชายโสด และการปฏิบัติของหญิงชายเมื่อเป็นบิดามารดา เป็นต้น

จากการศึกษาพบว่า อังคาร กัลยาณพงศ์ มีทัศนะต่อสถานภาพทางเพศที่เกี่ยวกับเพศหญิงมากกว่าเพศชาย ด้วยเหตุนี้ทัศนะต่าง ๆ ที่ปรากฏจึงเป็นทัศนะที่เกี่ยวกับหญิงโสดและหญิงที่เป็นมารดา เป็นส่วนใหญ่ ดังจะได้กล่าวต่อไปคือ

1.1.1 โลกทัศน์ต่อสถานภาพของหญิงโสด

วรรณกรรม ของอังคาร กัลยาณพงศ์ สะท้อนโลกทัศน์ที่มีต่อสถานภาพหญิงโสดนั้น อังคารได้แสดงทัศนะของเขามีสู่ต่อหญิงที่พึงปรารถนา คือมีความเป็นกุลสตรี มีความงามพร้อมทั้งกาย วาจา ใจ และในขณะเดียวกันก็แสดงทัศนะที่มีต่อหญิงที่ไม่พึงปรารถนา ได้แก่ หญิงที่มีใจแปรปรวนง่าย และหญิงที่เห็นแก่เงินทอง ดังจะกล่าวถึงต่อไปดังนี้

1.1.1.1 หญิงที่พึงปรารถนา

หญิงที่พึงปรารถนาในทัศนะของ อังคาร กัลยาณพงศ์ จะต้องเป็นหญิงที่มีความเป็นกุลสตรี กล่าวคือ เป็นหญิงที่มีความงามพร้อมอันได้แก่ งามกิริยามารยาท ซึ่งอังคาร ใช้คำว่า "งามอย่างฟ้าสอน" อันมีความหมายว่า มีกิริยามารยาทที่งดงาม เสมือนว่าได้รับการอบรมสั่งสอนมาจากเบื้องบน หรือสวรรค์ตลอดความตั้งใจ ซึ่งอังคาร ใช้คำว่า "ใจใหญ่" กล่าวคือ เป็นหญิงที่มีใจเมตตากรุณา นอกจากนี้ จะต้องมีความเฉลียวฉลาด อันมาจากการได้รับการศึกษาเป็นอย่างดี และที่สำคัญจะต้องเป็นหญิงที่มีคุณธรรม อันได้แก่ ความกตัญญู ดังโคลงว่า

บุพผะสวรรค์ใจใหญ่
พบเพื่อนตายงามจิต
กิริยาอย่างฟ้าสอน
งามยิ่งปัญญาใจ

บัวพร
อ่อนให้
ใจใหญ่
รักใจกตัญญู

พจนานุกรมคำศัพท์ : 40

และ อังคาร ได้แสดงทัศนะว่า หญิงที่มีใจใหญ่ คือหญิงที่มีความเมตตากรุณา มีความโอบอ้อมอารี เสมือนแผ่นดินที่ได้มีความเมตตาโอบอ้อมอารี ต่อมวลดอกไม้ให้ใช้เป็นที่พักพิงชีวิต นั่นจะเป็นหญิงที่เราพึงปรารถนาจะได้พบ แต่ตรงกันข้ามถ้า หากหญิงนั้นมีความเมตตากรุณาและความโอบอ้อมอารีเพียงเล็กน้อย ถึงเราจะได้พบแต่ก็ไม่เป็นที่ อาลัยนักถึง ดังคำประพันธ์ว่า

ถ้าใจใหญ่กว้างอย่างแผ่นดิน	ดอกไม้ทั้งสี่มีแก้วเงิน
หากเล็กน้อยคั่งแนวเนิน	นิคินคก็มีน้ำอาลัย
	ลำนานุกระติง : 70

นอกจากนี้ หญิงที่เราพึงปรารถนาจะต้องเป็นหญิง ที่มีใจซื่อสัตย์ ซึ่งถ้าเราได้พบเราจะยอมจุมนิพิตที่เท้าของหญิงที่เขายกย่องเทอคณว่าเป็นน้องแก้ว กล่าวคือ เป็นหญิงที่มีคุณสมบัติเป็นเลิศและงามเพียบพร้อมทุกอย่าง ซึ่งหญิงลักษณะดังกล่าวเป็น หญิงที่หาได้ยากมาก และถ้า เราได้พบหญิงใจซื่อเมื่อใดเราจะรักเทอคณด้วยความจริงใจไป ตลอดกาล ดังคำประพันธ์ว่า

จะมอควัยด้วยความหัน	ลมลมแล้งแล้งนั้นหรือใจ
จะมีนางกลางคืนแค้นใด	ใจซื่อขอมอบวิญญาน
จะจุมนิพิตเท้าของน้องแก้ว	เทอคณแล้วรักสมัครสมาน
เป็นฝั่งขวัญวันวายปราณ	หวานหอมพริ้งพร้อมมณีนี
.....	
ครวญารสคืนนี้ฟ้า	สุริยาเดือนคราดับหาย
แรงรักซึ่งจึงลงละลาย	สลายพร้อมหลักจักรวาลเอย
	ลำนานุกระติง : 83 - 84

อังคาร กล่าวยกย่องหญิงที่เขา

พึงปรารถนาว่าแม้แต่แก้วแหวนเงินทองทั้งแผ่นดินก็ไม่มีค่าเท่าความเป็นกุลสตรี กล่าวคือ
ไม่มีของมีค่าสิ่งใดที่จะสามารถซื้อคุณสมบัติของหญิงที่มีความงามเพียบพร้อมทุกอย่าง
อันได้แก่ งามทั้งกาย กิริยา สติปัญญา และการศึกษา ดังคำประพันธ์ว่า

นอบน้อมเทวีที่สูงศักดิ์	งามพักตร์พรียังบุหลันขึ้นฟ้า
พร้อมมารยาทสติปัญญา	การศึกษารสนิยมอันดี
วงพักตร์ลักขณางามแก้ว	แม่แก้วจิตรกรรมล้ำโลกนี้
แก้วแหวนเงินทองปฐพี	ไม่มีค่าควรซื้อฉนวนนาง
	ลำนานุกรมกระดิ่ง : 70

และอังคาร ยังกล่าวถึงหญิงสาวอีกว่าจะต้อง

เป็นบุคคลที่มีความงามทั้งภายนอกและภายในกล่าวคือ เป็นหญิงที่มีความงามทั้งรูปร่าง กิริยา
มารยาท ตลอดจนจิตใจ ซึ่งอังคาร มีทัศนะว่า หญิงที่มีคุณสมบัติดังกล่าวเป็นหญิงที่หาได้ยากยิ่งนัก
ราวกับหาดอกปาริชาติ ที่จะมีเฉพาะบนสวรรค์ชั้นดาวดึงส์เท่านั้น แต่ถึงจะหาได้ยากอย่างไร
ก็ตามเขาก็ปรารถนาจะได้พบ ดังคำประพันธ์ว่า

รูปโฉมโฉมพรตธำมรงค์นางแก้ว	แม่แก้วงามเลิศประเสริฐศรี
อรชรอ่อนแอ้นแม่นกนิรี	ไม่มีจบแคว้นแดนดินดาล
.....	
แสงเจ้ากว่าฟ้าปาริชาติ	สะอาดบริสุทธิ์ในไตรตรึงสวรค์
เจ้าหยาดฟ้ามาให้จาดลย์	แหล่งหล้านี้ค้นหาช้านาน
	ลำนานุกรมกระดิ่ง : 69

นอกจากนี้ อังคาร ยังได้กล่าวอีกว่า ถ้าได้ครอบครองใจของหญิงที่เป็นกุลสตรี ซึ่งเป็นหญิงที่มีค่าารู้งเพชรเม็ดหรือ ปรกาศสี่รู้งที่แจ่มจรัสของเพชรและอัญมณี เพราะเพชรจะมีค่าก็อยู่ที่ว่าเพชรนั้นมีงามเพียงใด ดังนั้นหญิงที่มีค่าสูงส่ง อังคาร จึงเปรียบเป็นรู้งเพชรเม็ด ซึ่งเขาจะไม่มีวันทิ้งขว้างเพราะตระหนักถึงคุณค่าของหญิงที่มีคุณสมบัติดังกล่าว และจะขอยุ่ครองคู่ คราวันตาย ดังคำประพันธ์ว่า

กอดแก้วกระชันทันแล้วรับขวัญ	ขึ้นวันขอขึ้นใจบ้าง
รู้งเพชรเม็ดมีมีทาง	จะทิ้งขว้างกันจนวันตาย
	ลำนานุกรกระดัง : 62

จากตัวอย่างที่ได้ยกมาแต่ต้นแสดงให้เห็นว่า อังคาร มีทัศนะต่อหญิงที่พึงปรารถนาว่า จะต้องเป็นหญิงที่มีคุณสมบัติของกุลสตรี กล่าวคือ เป็นหญิงที่มีความงามเพียบพร้อม คือ งามทั้งกาย กิริยามารยาท วาจา ใจ ตลอดจน การศึกษา ปัญญาและมีคุณธรรม จะพบว่า อังคาร ยกย่องเทิดทูนให้เป็นหญิงที่มีคุณสมบัติดังที่กล่าวมา "นางแก้ว" และ "รู้งเพชรเม็ด" ซึ่งเป็นสิ่งที่มีค่าเป็นเลิศ และเป็นสิ่งที่หาได้ยาก

1.1.1.2 หญิงที่ไม่พึงปรารถนา

หญิงที่ไม่เป็นที่พึงปรารถนาในทัศนะของอังคาร นั้นคือ หญิงที่ใจแปรปรวนง่าย เปรียบเสมือนน้ำค้างที่เหือดแห้งหายไปเมื่อต้องแสงอาทิตย์ ดังคำประพันธ์ว่า

โฉมน้องจกฝักน้ำ	ใจนาง เองฤา
เกรงเช่นน้ำค้างสาง	เลื่อนลิ้น
กลอกกลิ้งอย่างเพชรวาง	รู้งร่วง งามแฮ
แต่ครูเดียวแตกคั้น	เชื่อได้หมาสโจน
	บางกอกแก้วภาศรวล : 17

ใจนางอย่างน้ำค้างกลางคืน
ชั่วครู่ก็เหตกับกับดินดาล

ดังผลึกเพชรใสไหลสะท้อน
ไว้แก่สารจะหวังมียั่งยืน
ทวิพิศม์ : 98

น้ำใจผู้จริงจริงอย่างน้ำค้าง
คู่คงแวมดีน้ำอาลัย

มีทันแสงแตกสิ้นเหลวไหล
แต่สลับกลับไม่ลงยังยืน
ลำนานุกระดิ่ง : 65

น้ำใจนางอย่างน้ำค้างพราย
เห็นรักเห็นแวมวับจับใจ

ช่างละม้ายหยาดรุ่งเพชรใส
แต่ครู่เหลวไหลแตกกระจาย
ลำนานุกระดิ่ง : 84

อคสุบรรณเดือนเสมือนห้าม
เพียงแวมเพชรเจียรระโนวาง

น้ำใจนางอย่างหยาดน้ำค้าง
ครู่เดียวจางแตกดับกับดิน

นอกจากนี้ยังพบว่าหญิงที่ไม่พึงปรารถนาของอังคาร
ได้แก่ หญิงที่มีใจโหดเหี้ยมและทรนทรินชาติซึ่งหญิงที่มีลักษณะดังกล่าวนี้ เขาจะไม่ขอพบจนวันตาย
ดังคำประพันธ์ว่า

สวานั้นสวยแท้ก็แต่ร้าง
ให้ทุกข์ใจมากมายกายกอง
ใจไหววูบวับรีบกลับมา
ว่าวิญญานหญิงนั้นทรน

จิตรจิตจางมีคมทิ่มแทงมอง
น้ำตานองหลังตั้งเลือนคริน
ราพันสารภาพหมดสิ้น
ทรนชาติขาดกันจนวันตาย
ลำนานุกระดิ่ง : 88

และยังปรากฏอีกว่า หญิงที่ไม่พึงปรารถนาในทัศนะ
ของอังคาร นั้น จะเป็นหญิงที่มีมารยาธไทย ตลอดจนว่าจาที่กลั่นกลอกหลอกลวง มีลักษณะ
ที่น่ากลัว วางใจไม่ได้เพราะหญิงดังกล่าวเป็นหญิงที่ระเกะระกะหน้าเนื่อใจเลื้อ ไม่มีความจริง
หันแก้ไข ดังคำประพันธ์ว่า

ทั้งแผ่นดินสิ้นหญิงอย่าเชื่อ
มารยาธไทยสุดประมาธ

หน้าเนื่อใจเลื้อเหลือเทียมหาญ
อาจประหารชายได้ทันที
คานาฎกระดัง : 111

อเนจอนาถชยาคำคน
ลมปากเช่นเป็นลมพัดไป
ทั้งสี่ห้องของดวงจันทร์
ใครหลงลงอาบหัวน้ำคำ
ที่ปลายลิ้นล้วนมีปาฐา
หน้าเนื่อใจเลื้อเหลือร้าย

วทวนกว่าน้ำลิ้นเวียนไหล
นอกหน้าใสแต่ในใจดำ
ข่อนกริชแสนคมแสนคมล้ำ
จะขอกข้าจมน้ำตาตาย
มารยาทลึกลับภัยวิญญาย
อันตรายทุกทุกลมหายใจ
คานาฎกระดัง : 120

นอกจากนี้ อังคาร ยังมีทัศนะไม่เคียดหญิงที่บูชาเงิน
และใช้มารยาหญิงล่อลวงผู้ชายร่ำรวยเหมือนแมงมุมที่ชักใยดักเหยื่อ ดังคำประพันธ์ว่า

+ แมงมุมกระจิริดนกรุ่น
สร้างแกลังมารยาทำที่
หากจนยากยากหน้ามารัก
บูชาเงินเกินไปใจน้อง
.....

ละมุนละไมใจคล้ายอดีต
ดวงหนุ่มที่มารักจักกิน
ยากนักจักได้ร่วมหอห้อง
ห้องร้องพากฟ้าน่าลงทัณฑ์
.....

พลันตะปรางทูลข่มขู่ได้
ก็คุดเนื้อเลือกไหลรินริน
ข้างซ้ายขี้อติที่ทูล
แท้โลกเงินทองจนท้องกาง

จับไว้อยรคมัดไม้คั้น
ตุ่มเงินเกรงขามน้ำใจนาง
มารยาสาโดยทาจกวาง
กลืนขายที่ร่างเป็นเงินทอง
ลำนากูกระดัง : 67 - 68

เมื่ออังคารมีทัศนะว่าหญิงสาวให้ปรารถนาเงินทอง
อังคารจึงคุดเงินหญิงเหล่านั้นว่าเป็นเสมือนสินค้าที่วางขายตามที่สาธารณะ ใครมีเงิน ก็สามารถ
ซื้อไว้เป็นสมบัติได้ ดังคำประพันธ์ว่า

มีชาติหน้าน้องน่า
ทางสี่แพร่งเรียงราย
ราคาตัวแพงหลาย
จะมุ่งมาซื้อน้อง
ชาติหน้าถ้ามีจริง
เป็นสินค้ากลางคืนคราพล
จะเลื่อนโล่สำหรับหาทอง
สามวันเจ้าจืดจาง

วางขาย
ป่าวร้อง
ร้อยทั้ง
พี่เพ็ญนางเดียว
น้องหญิงสาววางขาย
เรียงรายข้างถนนหนทาง
มาซื้อน้องในแบบข้าง
วางขายในตลาดลานทอง
กวีนิพนธ์ : 33

อังคาร สะท้อนให้เห็นว่า หญิงที่ใช้ร่างกายเป็นสินค้า
ด้วยความสมัครใจนั้นจะเป็นผู้หญิงที่เห็นแก่เงินทอง ดังนั้นอังคาร จึงมีทัศนะต่อผู้หญิงแบบนี้ว่าจะหา
รักที่แท้จริงไม่ได้ เพราะถ้าใครมีเงินทองมากมายก็จะไปกับคนนั้น พอเงินหมดคนนั้นก็ไปหาคนอื่นที่
มีเงินให้แก่นางต่อไป ดังคำประพันธ์ว่า

ขานางเรียนเรียกน้อง

วาร์นั้นเงินมากหา

นางขापวยขอยา

วาร์นั้นเงินน้อยไร้

ขานางมีเงินทอง

ยามยากปากอุปรมา

ขานขา

คู่ได้

ตายเปล่า

คู่ร้างห่างสูญ

นัยที่น้องร้องขานขา

ทอยบุปลาเปล่าอุปรนัย

กวีนิพนธ์ : 161

บรรดานารีที่ได้หล้า

น้อยเงินทองอย่าเพิ่งลาทอง

ล้วนบูชาเงินตราจองทอง

ว่าซื่อน้องลั่นทั้งวิญญาน

ลำนานุกรมกระดัง : 104

บุราธว่ามีเงินนับเป็นน้อง

หญิงล้วนบูชาเงินนั้นแล

มีทองนับเป็นที่ผูกแก้

จริงแน่ว่าแก่ทุกใจนาง

ลำนานุกรมกระดัง : 111

จากการศึกษาวรรณกรรมของอังคาร ยังพบทัศนะ
ของเขาที่มีต่อหญิงที่ไม่รักใคร่จริงเป็นเพราะว่า หญิงส่วนใหญ่มีความโลภมาก ดังเช่นโลกเงินทอง
โลกในเรื่องความเป็นอยู่โลกในด้านกามารมณ์ เมื่อหญิงนั้นต้องการความสะดวกสบายในชีวิต
จึงต้องคบค้าสมาคมกับชายหลาย ๆ คน เพื่อต้องการเพียงเงินเท่านั้น ดังคำประพันธ์ว่า

หญิงส่วนใหญ่ไม่รู้จักรัก

คิดเรื่องกินสุขสนุกสำคัญ

มีมากโลกแต่เงินทองมกั้นต์

หญิงบัดนี้ค้าขายไว้พักพิง

ลำนานุกรมกระดัง : 119

และ อังคาร เห็นหญิงที่ชอบเงินทอง ถึงขนาดยอมขายร่างกาย
ของตนให้กับชายที่มีเงินเพื่อแลกเปลี่ยนกับความสุข และความสนุกในการเสพกาม ตลอดจน
เงินทอง ซึ่งอังคาร เห็นว่า หญิงเหล่านี้ที่ชอบเพียงแค่การกิน การนอน และการสืบพันธุ์
อันเหมือนกับนิสัยของสัตว์โลกทั่วไป ดังคำประพันธ์ว่า

บูชาเงินตราว่าพระเจ้า	สาวยอมแลกกายขายมั่งขวัญ
เพื่อแลกกับสุขสนุกในรันคร	สามัญกันจริงใจหญิงเอย
	ลำนานุกระคิง : 94

จากการศึกษาวรรณกรรมของอังคาร กัลยาณพงศ์
พบทัศนะที่มีต่อหญิงที่ไม่พึงปรารถนาว่า เป็นผู้หญิงที่มีจิตใจหมกมุ่นชาติ ตลอดจนมีจิตใจที่เปลี่ยนแปลง
ง่าย และเห็นแก่เงินทองเป็นสำคัญ นอกจากนี้ยังพบว่าอังคารไม่ปรารถนาหญิงที่มีวาจากลับ
กลอกหลอกลวง เชื่อถือไม่ได้ตลอดจนผู้หญิงที่มีการยาสา โดย

1.1.2 โลกทัศน์ต่อสถานภาพของหญิงที่เป็นมารดา

สถานภาพของหญิงที่เป็นมารดาที่ปรากฏในวรรณกรรมของ
อังคาร กัลยาณพงศ์นั้น จากการศึกษพบว่า อังคาร สะท้อนทัศนะที่มีต่อหญิงที่เป็นมารดาว่าเป็นผู้
เสียสละในการเลี้ยงดูบุตรธิดา ให้เจริญเติบโตจนกว่าจะสามารถช่วยตัวเองได้ ตลอดทัศนะที่
เกี่ยวกับคุณค่าน้ำนมของมารดา และมารดาเป็นบุคคลที่ประเสริฐควรทดแทนบุญคุณ ดังจะกล่าว
ต่อไปคือ

1.1.2.1 มารดาเป็นผู้เสียสละ

ภาพสะท้อนของมารดาที่แสดงถึงความรักความเอื้อ
อาทรต่อบุตรนั้น ไม่ได้มีอยู่เพียงแต่เฉพาะมนุษย์เท่านั้น อังคาร ยังได้พิจารณาถึงความเป็นมารดา
ของสรรพสัตว์ทั้งหลายที่เสียสละเพื่อบุตร ดังที่อังคาร กล่าวถึงความเหนื่อยยากของนกกะจิบ
ในการบินไล่จับเหยื่อเพื่อมาบ้วนให้ลูกจนอ่อนแรง ดังคำประพันธ์ว่า

กระจิบจับหนอนป้อนลูกน้อย	เกาะคอยที่กึ่งมะเคื้อปล้อง
ละอ่อนนอเเซาะแม่แซ่ซ้อง	ร้องขอเหยื่อพราเปรื่อไป
นางนกงกทาพอนกระจิริค	คึกแค้นคินคินเขวกไบ่ว
บินตามโกลโล่จิกเร็วไว	ป้อนให้ลูกอ่อนจนอ่อนแรง
	บางกอกแก้วกาศรวล : 222

นอกจากนี้อังคาร ยังมีทัศนะอีกว่า มารดาเห็นเสียสละ เพื่อบุตรได้เพราะสาเหตุสำคัญคือ ความรักที่มีต่อบุตรของตน ความรักความเสียสละของมารดานั้น ยิ่งใหญ่ถึงแม้กระทั่งชีวิตก็ยอมสละให้ได้ ดังที่อังคารยกตัวอย่างความรักความเสียสละของ แม่นกที่อุทิศร่างกายของตนเป็นอาหารแก่ลูกได้ ดังคำประพันธ์ว่า

...บัดคลนั้น พากฟ้าบันดาลให้ดวงดาวตกวูบกระจำจวาวณมิต ความสำนึกแห่งรัก
 ชั่วนี้รันดร บันดาลให้สัตว์ทั้งสองผูกและเข้าใจกันได้ แม่นกบินกลับมาหาลูกวันพรุ่ง
 รุนแรงแต่คลื่นสาครร่างนางจมหายใต้ทะเลลึก นางฝากวิญญาณความรักห่วงอาลัยเกิด
 ในผาหอยน้อยกระจิริค ไม่ยอมพูดภาษาใดสิ้น นอกจากหัวใจรู้สึกคิดถึงลูกตามดาวฟัง
 เพื่อจะจจจาไว้ชั่วกาลอวสาน...ลูกเอ๋ย ขาดทีนแล้วแม่ตายเสียไม่ทันป้อนเหยื่อเจ้าเมื่อ
 มื้อค่ำ มาในชาตินี้แม่มีตัวเองเป็นเหยื่อมาป้อนเจ้าพอดี ลูกรัก....

กวีนิพนธ์ : 53

อีกตัวอย่างหนึ่งที่อังคาร ยกขึ้นมาเพื่อให้เห็นถึง ความเสียสละของมารดาให้เด่นยิ่งขึ้น โดยยกเอาเรื่องแม่นกทางเขนที่ออกไปหาเหยื่อมาป้อน ลูกจนกระทั่งได้รับบาดเจ็บอย่างสาหัส และพยายามบินกลับรังเพื่อจะใช้ซากเน่าของตนเป็นอาหาร แก่ลูกซึ่งแสดงให้เห็นถึงความรักความเสียสละที่สูงส่งของมารดา ดังคำประพันธ์ว่า

ทางเขนเขนหวานเสียงแจ้วแจ้ว	เลิศแล้วลึกลับซึ่งภาษาศิลป์
แม่นกน้อยหิวไทยไยยบิน	หากินป้อนลูกน้อยในรัง
อกถูกปืนพรายชาช้าขาด	เลือดสาดเลอะพรวยังท่วงหลัง

พยายามบีบเค้นเท่าไร เขาก็
ชากน้ำคารังพุ่มหนามอ่อน
ลูกนารอดชีวิตน่ารัก

มาสั่งเสียลูกน้อยเสร้านร่อยนัย
ป้อนลูกด้วยแรงรักสูงศักดิ์
ประจักษ์น้ำใจแม่ค่ามากมาย
บิณฑานกวี : 61

และอีกทอดหนึ่งที่ อังคารกล่าวถึงแม่หมาป่าที่เสียสละ
ชีวิตตนเพื่อความอยู่รอดของลูก โดยให้ลูกดื่มกินน้ำนมสีแดง ซึ่งก็คือเลือดของตนเองแทนน้ำนม
ซึ่งจากเรื่องนี้ อังคารต้องการเสนอทัศนะที่มีต่อความเสียสละอันใหญ่หลวงของมารดาว่าแม้กระทั่ง
เลือดของตนก็สามารถสละให้แก่ลูกได้ ดังคำประพันธ์ว่า

...สามลูกหมาป่าดีใจ รุมล้อมแม่หมาของอาหาร วังเวียนซ้ายเวียนขวา รุมรอบ
มารดา ด้วยสุดแสนหาอาลัย แม่หมาสุดที่จะเจ็บปวดไซ้เสียหลักล้มลง ก็รีบกลับตัวอยู่
ในท่าให้แม่ลูกจ้องมองลูกแล้วสลบใจ เสียงสั้นเรื้อบออกลูกหมาว่า "ลูกเอ๋ย คินนี่แม่
เหนื่อยเหลือเกินแล้วยังพาเหยื่อไม่ได้เลย แต่แม่ยังมีน้ำนมสีแดงเหลืออยู่ ถนอมไว้ให้ลูก
ทั้งสามเป็นพิเศษ แต่ต้องแลกกันคุณคิมทีละตัวตามลำดับ" ลูกหมายังไร้เดียงสาตามประสา
สัตว์มันจึงคุ้ยเลือกจากปากแม่หมาหลังตรงที่ขาตั้นด้วยความเข้าใจผิดคิดว่า เป็นน้ำนมพิเศษ..

บิณฑานกวี : 109

1.1.2.2 ทัศนะเกี่ยวกับค่าน้ำนมของมารดา

อังคาร มีทัศนะต่อค่าน้ำนมของมารดาว่ามีค่ามาก
มายมหาศาล เพราะลูกได้รับน้ำนม ของแม่มาหล่อเลี้ยงร่างกายให้เจริญเติบโต ดังที่อังคาร
เปรียบเทียบหวานของน้ำนมมารดาว่าไม่มีสิ่งใดมาเทียบได้ อ้อยหรือน้ำตาลทุกแห่งหนที่หวาน
เมื่อมาเทียบน้ำนมของมารดาก็จะขมไปทันที เพราะน้ำนมของมารดานั้นเกิดจากกายเสียใจ
ที่ใส่สะอาด กล่าวคือ มีความบริสุทธิ์ทั้งกายและใจของแม่ ซึ่งมีคุณค่าเกินที่เขากล่าวออกมาเป็น
ถ้อยคำได้ ดังโคลงว่า

น้ำนมแม่ไม่	รสสุคนธ์
ทั้งโลกตลอดเมืองบน	ป่าฟ้า
อ้อยตาลทุกแห่งหน	แพ้ย่าย
หวานคำถึงชาติหน้า	กัหล้าหวานเสมอ
ละเมอหวานคาลัยห้อย	โอรุรัม
หวานแต่สายน้ำนม	แม่ให้
เกิดกายนภโศภิต	เพชรพร่าง
ปางนี้คนเอ๋ยไว้	ช่างไร้ภาษา
	ปณิธานวี : 16

และทักะที่ว่าน้ำนมของมารดามีค่ามากมายสุดที่จะ
 คณานับเพราะลูกได้ใช้ดื่มกินเพื่อหล่อเลี้ยงชีวิต ถึงผู้เป็นลูกจะตายแล้วเกิดอีกสักกี่ชาติก็ไม่สามารถ
 ทดแทนค่าน้ำนมของมารดาได้หมดคุณค่าของน้ำนมมารดานั้น จะตราตรึงในจิตใจของเขา
 ชั่วกาลนาน ดังโคลงว่า

ถึงตายเกิดใหม่ซ้ำ	โณสนอง
คุณพ่อแม่ทั้งสอง	สิ่งฟ้า
น้ำนมที่ลูกรอง	คุศม
หวานใหม่ในชาติหน้า	กัหล้าฤสลาย
	ปณิธานวี : 15

1.1.2.3 มารดาเป็นผู้ให้กำเนิด

อังคาร มีทักะต่อมารดาว่า มารดานั้นเป็นผู้
 มีพระคุณในฐานะผู้ให้กำเนิด บุตรควรระลึกถึงความรักความเมตตาของมารดาดังที่อังคาร
 ได้ระลึกถึงพระคุณของมารดาไม่มีวันลืมเลือน ดังคำประพันธ์ว่า

รสสุคนธ์หวานหอม
ระลึกคุณพระแม่แก้ว

อ้อมอาลัยไปรู้แล้ว
ที่เกิดม้วยไม่ลืมเอย
บางกอกแก้วกาศรวล : 228

และยังพบว่า อังคารมีกัศนะต่อมารดาว่า

เป็นนางแก้ว กล่าวคือ เป็นบุคคลที่ทำได้ยากมากในโลก ถึงแม้ว่ามารดาจะจากโลกไปแล้ว
แต่สิ่งที่ยังอยู่ในความทรงจำก็คือพระคุณของมารดาที่ได้ให้ความรักและความเมตตา
ต่อเขานั้นยังติดตรึงในใจอย่างเต็มเปี่ยมไม่เสื่อมคลาย ดังโคลงว่า

สิ้นวันชีพสิ้นเศร้า
แม่ลือปรหล้าลา
บุตุคุณที่เมตตา
ป่าวทอดขวัญนางแก้ว

สนธยา
โลกแล้ว
เต็มเปี่ยม
ลูฟ้าเจลิขวัณ
บางกอกแก้วกาศรวล : 226

นอกจากนี้อังคารยังมีกัศนะที่ว่าพระคุณของมารดา

ในฐานะผู้ให้กำเนิดนั้น มหาศาลถึงแม้ว่าจะเอาจกฐนพุทธมาทำเป็นหมึก เอาเขาพระ
สุเมรุมาทำปากกา แล้วเขียนพรรณนาพระคุณของมารดา ลงบนแผ่นดินและฟ้าก็ไม่สามารถจะ
พรรณนาไว้ได้หมด หรือไม่สามารถจะหาคำใดมาเปรียบและกล่าวถึงพระคุณได้หมด
ดังคำประพันธ์ว่า

วรบิดามารดาบรรพิตได้
บุตุคุณล้นก้นอับจนจึ
ทุกห้วงมหาสมุทรเสมอหมึก
จารทุกดินตราบนันทุกฟ้า

ไว้เหนือมิ่งขวัญอันวิสุทธิศรี
ชีพหนึ่งนี้ใจจักพรรณนา
จารึกด้วยพระสุเมรุปากกาถ้ำ
สุดคณาคูณค่าพระบุตุคุณ
บางกอกแก้วกาศรวล : 4

1.1.2.4 มารดาเป็นกุลสตรีที่ยิ่งใหญ่

อังคาร มีทัศนะต่อมารดาว่าเป็นกุลสตรีที่ประเสริฐ
ยิ่งสมควรได้รับการยกย่องบูชาเพราะเป็นผู้ที่ให้กำเนิดชีวิตแก่บุตร และคอยปกป้องให้รอดพ้นจาก
ภัยอันตรายทั้งปวงดังคำประพันธ์ว่า

คุณค่าวิเศษของชนนี้	ไม่มีวันสุดสิ้นอาสวสาน
อมตะคำคำฟ้อนนันทกาล	ทุกลมปราณอุปาลดหนี้ชีวิตา
ชนนี้ค่านับประเสริฐ	เกิด ๘ กุลสตรีที่ปรารถนา
สิทธินิติพิภพของมารดา	ปฏิบัติบูชาคำนุญจจริง
กุลสตรีค่านับเกียรติยศ	งดงามด้วยบารมีใหญ่ยิ่ง
ชีวิตหลากหลายได้พึ่งพิง	พุ่มกิ่งจักรแก้วร่มโพธิ์ทอง
	บทนิทานกวี : 98

จากการศึกษาโลกทัศน์ของอังคาร ที่มีต่อหญิงในสถานภาพที่เป็นมารดานั้น พบว่า เป็นโลกทัศน์ที่เสนอให้เห็นถึงความรัก ความเสียสละและความเหนื่อยยาก ในการเลี้ยงดูบุตร นอกจากนี้ยังพบว่า อังคารเห็นว่าน้ำหนักของมารดานี้มีคุณค่าสุดคณานับที่ได้ ช่วยหล่อเลี้ยงชีวิตจนเติบโตใหญ่ ตลอดจนพระคุณของมารดาที่มียิ่งใหญ่เกินกว่าจะพรรณนา ได้หมดและ แล้วยังพบอีกว่า อังคารกล่าวยกย่องสรรเสริญมารดาว่าเป็นกุลสตรีที่ยิ่งใหญ่ที่ ได้กระทำ คุณความดี อย่างมหาศาล กล่าวคือเป็นบุคคลที่ให้กำเนิดชีวิตของมนุษย์โลก และคอยปกป้องคุ้มครองให้บุตรพ้นภัยจากอันตรายต่าง ๆ

1.2 โลกทัศน์ที่มีต่อสถานภาพทางเชื้อชาติ

สถานภาพทางเชื้อชาติเป็นสิ่งที่ปรากฏกับตัวบุคคลตั้งแต่แรกเกิด สังคม ให้สถานภาพแก่บุคคลโดยกำเนิด เช่น เชื้อชาติไทย หรือเชื้อชาติจีน จากการศึกษาโลกทัศน์ ที่อังคาร ถวายบทกวี มีต่อสถานภาพทางเชื้อชาติพบว่า อังคารมีทัศนะต่อด้านที่รุนแรงต่อ

ชาวต่างชาติ ได้แก่ เชื้อชาติพม่า เชื้อชาติญี่ปุ่น เชื้อชาติอเมริกา และเชื้อชาติฝรั่งเศส ตลอดจน
ต่อต้านการประพฤตินักบวชที่ไม่เหมาะสมของชนชาวไทย

1.2.1 โลกทัศน์ต่อเชื้อชาติไทย

ชาติไทยเป็นชาติที่มีวัฒนธรรมตลอดจนขนบธรรมเนียมประเพณี
ที่ค้ำจุนเป็นเอกลักษณ์ของตนเอง สิ่งเหล่านี้ได้สืบทอดมาจนถึงปัจจุบัน และเป็นสิ่งที่ชนชาติไทยควร
รักษาไว้ให้เป็นมรดกสืบไป จากการศึกษาวรรณกรรมของอังคาร พบว่า ทศนะที่มีต่อสถานภาพ
ทางเชื้อชาติไทยนั้น อังคาร ยกย่องเทอดทูนวีรกรรมของบรรพบุรุษไทยในอดีต และศัทสนชนชาติ
ไทยที่ลุ่มหลงในวัฒนธรรมต่างชาติ

1.2.1.1 โลกทัศน์ที่มีต่อบรรพชนไทย

อังคาร ยกย่องสรรเสริญความกล้าหาญและการ
เสียสละที่ยิ่งใหญ่ของบรรพชนไทยในอดีต บรรพชนเหล่านี้เสียสละเพื่อแผ่นดินไทยซึ่งสมควรที่
คนไทยจะกราบไหว้ระลึกถึงคุณงามความดี ไม่ว่าบรรพชนเหล่านั้นจะเป็นกษัตริย์ผู้ได้กอบกู้เอกราช
ของชาติ หรือแม้แต่บรรพชนผู้มีพระคุณต่อแผ่นดินที่มีได้ปรากฏชื่อเสียในประวัติศาสตร์ของชาติ
ไทยก็ตาม ดังคำประพันธ์ว่า

ไหว้บรรพบุรุษชนผู้กู้ชาติ	ทูลมหาราชรุ่งฟ้ามหาสวรรค์
ไหว้บุรุษนิรนามอเนกอนันต์	อภิวันทนทุกด่านเก้าสุลไทย
	บางกอกแก้วภาศรวล : 4

นอกจากนี้ อังคาร เทิดทูนพระปรีชาสามารถที่
ยิ่งใหญ่ของสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราชหรือพระเจ้ากรุงธนบุรี ที่ทรงกู้ชาติจากพม่า ได้สำเร็จ
หลังจากที่ไทยต้องเสียกรุงศรีอยุธยา ให้แก่พม่าในสมัยพระเจ้าเอกทัศ และพระเจ้าตากสินได้
ทรงสร้างเมืองขึ้นใหม่ คือกรุงธนบุรี แสดงให้เห็นถึงพระปรีชาสามารถของพระองค์ ดังโคลงว่า

พระนครบางกอกแก้ว	มโหฬารรย์
หมดยศอยุธยาอัน	ลุ่มแล้ว
กรุงธนช่วยกู้ขวัญ	เอกราช
รบทม่าท่าที่เกล้า	บันลือห้วย
ถวายเกียรติยศยิ่งฟ้า	มหาราช
เจ้าตากสินกู้ชาติ	ช่วยได้
ขับไล่พม่าอุบาทว์	ชาติชั่ว
เจิมชื่อเอกราชไว้	ไม่ไร้ขวัญสยาม
	บางกอกแก้วกาฬวาล : 66

อังคาร กล่าวถึงวีรกรรมของชาวบ้านบางระจันที่
ปกป้องหมู่บ้านของตนจากการรุกรานของพม่าแสดงให้เห็นความเสียสละอันยิ่งใหญ่และความสามัคคี
ของชาวบ้าน แม้แต่แผ่นดิน และผู้ที่อาศัยอยู่บนแผ่นดิน หรือปวงประชาราษฎร์ยังระลึกถึงการ
กระทำอันยิ่งใหญ่ นั่น ดังนั้นคนไทยรุ่นหลังควรกราบไหว้ถึงพระคุณที่บรรพชนได้ปกป้อง
แผ่นดินไว้ให้ลูกหลาน ดังโคลงกระทู่ว่า

ทะ กล้าชาวค่ายบ้าน	บางระจัน
ลุ่ม หลังเลียดไทยอัน	คำไร
ปุม คินร่ำรันทัน	ต่างต่าง นานา
บู แม่เกียรติยศไว้	กราบไหว้รฤกถึง
	กวีนิพนธ์ : 89

แม้ในการประพันธ์ร้อยกรอง เขาได้กล่าว
สรรเสริญคุณงามความดี ตลอดจนอุทิศส่วนกุศลแก่บรรพชน ซึ่งแสดงให้เห็นถึงทัศนะที่ว่า
บรรพชนไทยเป็นผู้มีพระคุณ และพระคุณของท่านนี้จะอยู่ในความทรงจำตลอดกาล ดัง
คำประพันธ์ว่า

มอบนมโห้ พระมหากษัตริย์กะพลขันธ์
ท่วยกล้านเกล้าบรรพ
บุรุษ

.....

แม้โคต กัประสงฆ์คู่พลละอุทิศ
ผู้ทรงพระคุณนิ

ะกาล

กวีนิพนธ์ : 3

นอกจากนี้ ยังปรากฏทัศนะของอังคาร ที่มีต่อ
บรรพชนไทยอีกว่า เป็นผู้ที่มีความสามารถในทางงานช่าง เป็นอย่างมาก แต่ในการสร้าง
พระที่นั่งอนันตสมาคม ไทยต้องเสียงบประมาณแผ่นดินเป็นจำนวนมากเพื่อซื้อหินอ่อน และจ้างช่าง
ชาวต่างประเทศ ทั้งนี้เพราะพม่าส่งบรรพชนไทยที่มีความรู้ ความสามารถทางงานช่าง
จนหมดสิ้นทำให้ไทยต้องสูญเสียทรัพยากรบุคคลที่มีค่าเหล่านี้ไป ดังโคลงว่า

พระที่นั่งคู่บ้าน	เมืองขวัญ
อนันตสมาคมอัน	สง่าพริ้ง
แบบโยนกช่างสวรรค์	มาโลก
ถ้อยอย่างนิมิตศิลป์ทั้ง	ค่าไว้มิมา
กว่าแสนทรัพย์จ่ายซื้อ	ศิลาขาว
จ้างช่างฝรั่งเมืองทนาว	ช่วยสร้าง

เพราะหม่าล่าช่างชาว
สกุลช่างเสมอกุลล่าง

ไทยลุ่ม จมแล

แหลกหม้ายสมองสมัย

บางกอกแก้วกาศรวล : 104 - 105

1.2.1.2 โลกทัศน์ที่มีต่อชนชาติไทย

อังคารได้กล่าวถึงชนชาติไทยว่า การชอบ
กระทำคนตามอย่างชนชาติอื่น นั้นเป็นเรื่องที่ไม่เหมาะสม ได้แก่ การแต่งกายของชน
ชาวไทยที่ชอบเลียนแบบ การแต่งกายของฝรั่ง เช่น การผูกเนคไท อังคารเห็นว่า
การกระทำเลียนแบบชนต่างชาติ ทุกสิ่งนั้นเป็นการกระทำของคนโง่ เพราะคนไทยมีเสรีภาพ
ที่จะคิดทำอะไรได้แต่ไม่ทำกลับชอบการเลียนแบบผู้อื่นจึงเหมือนคนเป็นทาสทางความคิด อาจ
ทำให้ชาวต่างชาติดูหมิ่นได้ ดังคำประพันธ์ว่า

เบรคมีวางท่าพิศ	เทวดา
แดนผูกไทฝรั่งสา	จิ้งร้าย
ตามกันฝรั่งไปสา-	รพคสิ่ง
ยิ่งกว่าทาสสกุลใหม่	ร้านไร่เสรี
ไทยเอเซียกว่าเหี้ย	เคียรฉาน
โลกฝรั่งหัวเราะนาน	ตราบนัวย
ตามกันฝรั่งคักคาน	บัคขบ
แสนปล่อยญาไปด้วย	ทาสด้านกตัญญู

บางกอกแก้วกาศรวล : 87 - 88

อังคาร นิยมความเป็นไทยดังจะเห็น

จากที่เขา มีทัศนะต่อชนชาติไทยว่าเป็นคนโง่ที่ยกย่องสรรเสริญวัฒนธรรมของฝรั่ง เพราะ
ถึงแม้ว่าประเทศไทยเป็นประเทศที่มีเอกราช คนไทยสามารถทำอะไรได้ ๗ อย่างเสรี
ก็ตาม แต่คนไทยยังทำตนเสมือนเป็นทาสชาวต่างชาติ ดังโคลงว่า

งามฝรั่งปล่อยจิ้งให้
ปล่อยไม่ไปท่วยทาส
สยามเป็นหนึ่งในสามารณ
ตามแต่หลังฝรั่งแล้

เอกราช ก็ดี
ถ้อยแท้
สมัครเล่น อร่อยแฮ
แซ่ซ้องวิเศษศรี

บางกอกนกแก้วกาฬารวล : 42

นอกจากนี้ อังคารได้เสนอทัศนะที่มีต่อชนชาติไทยที่
ยกย่องตนเองว่ารุ่งเรืองนั้นว่า ไม่เป็นความจริง เพราะยังนิยมแต่งกายเลียนแบบชาติอื่น ไม่มี
สติปัญญาวินิจฉัยว่าสิ่งใดคือควรยึดถือปฏิบัติ ไม่มีความเป็นตัวของตัวเอง ใ้แค่เป็นทาสทางความคิด
ของผู้อื่น เหมือนสัตว์ประเภท หมู และสุนัข ดังคำประพันธ์ว่า

...การที่คนไทยซึ่งยกตนเองว่าเจริญรุ่งเรืองนั้น แท้จริงไม่ถูกต้องเลย เพราะ
เหตุยังเป็นชาติไร้มันสมอง ไม่มีสติปัญญาของตัวเองจะวินิจฉัยรู้จักสิ่งใดดีหรือชั่ว
ยังงั่งอยู่ไม่รู้ความจริงแท้ได้ เป็นเหตุให้นิยมหลงใหลคลั่งไคล้กันพากันฝรั่งกันเกือบทั้งชาติ
การผูกไทใส่หูกกระต่าย สวมเสื้อนอกแบบฝรั่งมั่งคั่งนั้น เป็นการมารยาสาโดยมมายเพียง
แต่ของหยาบ ๆ เปลือก ๆ ปลอม ๆ ไม่เจริญรุ่งเรืองถึงแก่นแท้จริง การกระทำทั้งหลาย
แสดงให้เห็นชัดแจ้งว่า มีความรู้สึกแท้ ๆ แค่มู ๆ หม่า ๆ ธรรมดา ๆ ดี ๆ นี่เอง...

พยานล้ำคือน้ำตาของเวลา : 17

จากการศึกษาโลกทัศน์ของ อังคาร ที่มีต่อชาติไทย
นั้น พบว่า อังคารยกย่องสรรเสริญบรรพชนของไทยในความเก่งกล้าสามารถด้านการรบ
การกอบกู้เอกราชของชาติ ความสามารถทางด้านฝีมือต่าง ๆ และในขณะเดียวกัน ก็จะตำหนิ
คนไทยที่ไปลุ่มหลงมัวเมาในวัฒนธรรมของชาวต่างชาติ ขาดความสํกนในความเป็นคนไทย
นิยมเลียนแบบฝรั่ง การกระทำดังกล่าวทำให้ชาวต่างชาติดูหมิ่นชนชาติไทยได้

1.2.1.3 โลกทัศน์ที่มีต่อชนชาติญี่ปุ่นและชนชาติยุโรป

ประเทศญี่ปุ่นหลังจากที่แพ้สงครามโลกครั้งที่ 2

แล้วประเทศญี่ปุ่นได้พัฒนาตนเองขึ้นอย่างรวดเร็วทั้งในด้านเศรษฐกิจและอุตสาหกรรม จนกลายเป็นประเทศชั้นนำในการผลิตสินค้าต่าง ๆ ในแถบเอเชีย สินค้าของญี่ปุ่นแม้จะเป็นที่นิยม ของหลาย ๆ ประเทศในเอเชียรวมทั้งประเทศไทยด้วยต่างก็ตกเป็นเหยื่อทางการค้าของญี่ปุ่น

อังคาร กล่าวถึงสินค้าญี่ปุ่นว่า สินค้าญี่ปุ่น

เข้ามามีอิทธิพลต่อการดำเนินชีวิตของชาวไทย กล่าวคือ ให้ชาวไทยนิยมใช้สินค้าญี่ปุ่นกันมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งสินค้าประเภทรถยนต์ ซึ่งเขาเปรียบรถยนต์ว่าเป็นเหมือนขะ คนไทยยิ่งซื้อกันมากก็ยิ่งทำให้รถประเทศมากยิ่งขึ้น และเปรียบญี่ปุ่นว่าเป็นเหมือนงู แสดงให้เห็นถึงเล่ห์เหลี่ยมตลอดจนความน่ากลัวของญี่ปุ่นดังโคลงว่า

แล้งนามปูย่าเกลี้ยง	กรุงไทย
หลายถ่อยจิ้งเหลนไหล	ล้นฟ้า
ยานยนตร์ยิ่งข้างไพร	แปร์แปร์น
แสนน่านอกเมืองล้า	จิ้งบ้ายานยนตร์
งูญี่ปุ่น่วนคำ	รถยนต์
ไทยถ่อยซื้อสวะจน	ท่วมฟ้า
ญี่ปุ่นใส่ขะบน	สยามชาติ
โคตรจิ้งบักชนกล้า	คลังบ้ายะยนตร์

บางกอกแก้วภาศรวล : 87

และในสมัยสงครามโลกครั้งที่ 2 อังคารมีทัศนะว่า

ญี่ปุ่นเป็นชนชาติที่กดขี่ข่มเหงจิตใจชนชาติไทยที่เป็นเจ้าของประเทศ ดังที่ญี่ปุ่นใช้น้ำมือกรอกปากคนไทยเมื่อจับคนไทยที่ขโมยน้ำมัน ซึ่งอังคารมองว่าเป็นการกระทำที่เหยียบย่ำจิตใจคนไทยอย่างแสนสาหัส ดังโคลงว่า

สัตว์ผู้ป่วนเจ้า	เศรษฐกิจ
เคยแบ่งอวดอิทธิฤทธิ์	ทั่วหล้า
ถ่อยไม่ขี้ลิบทิศ	เสมอทาส
เพี้ยนฆ่าเอเชียน้ำ	ทำร้ายไหมสยาม
.....	
งามผู้ป่วนเสียขวัญ	กระเบนหนาม *
ไทยถ่อยบางสะพานยาม	ยากไว้
ชะไมยก๊ากเก่งให้ทาม	ถึงคิม
ควดคิมเจนอกไหม	ล้นมวยเสมอหมา
	บางกอกแก้วกาสรวล : 42

นอกจากนี้ อังคาร ยังเห็นว่าชนชาติผู้ป่วนได้นำเอา
ภาพยนตร์ที่ไร้สาระ ไม่มีประโยชน์มาเผยแพร่ให้เยาวชนไทยดู ทำให้เยาวชนไทยหลงผิด
ไปกับการทำลายล้างประเพณีประเพณีกันของตัวละครโดยเฉพาะอย่างยิ่งภาพยนตร์ประเภทไอ้
มดแดงที่ทำให้เด็กหลงใหลกันมาก ดังโคลงว่า

ผู้ป่วนสมใจให้	พันธุ์ไทย เหลวแล
ไอ้มดแดงจัญไร	ชั่วร้าย
บุรุษล่อลวงไป	ทั้งโลก
แถมถ่อยทวิโง้ง	พอกมวยขลุ่ยสยาม
	บางกอกแก้วกาสรวล : 42

อังคารมีทัศนะเป็นนักปักษ์อย่างรุนแรงในเรื่อง
ภาพยนตร์ของชาวยุโรป ซึ่งจะส่งผลกระทบต่อจิตใจต่อค่านิยมและการดำเนินชีวิตของชนชาวไทย
เป็นอย่างมากนอกจากนี้ภาพยนตร์ที่เสนอภาพการใช้อาวุธประทุพพารกัน อาจชักจูงจิตใจของ
เยาวชนไทยให้เห็นผิดเป็นชอบได้ ดังคำประพันธ์ว่า

หลานเหลนลืมหมดแล้ว	แสนสยาม
ครึ่งฝรั่งเทียมบนางาม	แก่หน้า
เหลือแต่เลือดค้ำทราวม	สลดน้อย ดั่งฤา
เอกลักษณ์วิญญูธำ	ทั่วหล้าไทยแลน
แสนแสนโรคเสื่อมสิ้น	เกียรติยศ
สยามสิ่งวิเศษสูญหมด	น่าแล้ว
หลงกากฝรั่งสดสด	ควาเลือก
โลกคลั่งป็นเป็นแก้ว	บันเกลี้ยงมนุษย์ธรรม
ภาพยนตร์ลามกไหม้	ขวัญสลาย
เปลือยข่มขืนลวดลาย	สิ้นหล้า
สรรพสัตว์คลั่งป็นถวาย	หัวห้าม
โหดกว่ารกร้ายบ้า	ชั่วช้าขยะสยาม
	บางกอกแก้วกำสรวล : 113

ยิ่งไปกว่านั้น อังคาร เกสิดขังไทยที่ "เพื่อฝรั่ง"

นิยมใช้สินค้าของต่างชาติ เพราะคิดว่าเป็นสิ่งเชิดหน้าชูตา ดังปรากฏในโคลงว่า

เนืองนองหลุกหล่านด้วย	รถยนต์
ขับแข่งแย่งถนนจน	หม่นไหม้
ไอเสียซ้อลวน	เวียนถ่อย
ถูกจิ้งผั่งขวิดไว้	ป่าช้ากะลาหลวง
ปวงแสนแสนคลั่งไคล้	รถยนต์
แบ่งแบ่งถนนลับสน	สิ้นธหล้า
ไพร่ฟ้าต่างหน้าทน	เพื่อฝรั่ง
จิ้งคลั่งแตรแตรนัว	ข้าหน้ายโสส่อน

ร้อนคอแฉกหล่อหน้า
 ข้าเฝ้าในกรวย
 สังคมช่วยฉมังฉวย
 ว่านั่นเกียรติยศกล้า

ทมาสวย สะใจ
 ร้านหล้า
 ลือลั่น
 เมื่อยล้ำสรรเสริญ
 บางกอกแก้วกาศรวล : 84

นอกจากนี้ยังได้เสนอโลกทัศน์ที่ว่า ประเทศไทยและ
 ประเทศแถบเอเชียได้รับอิทธิพล จากยุโรปในเรื่องของการประกวดความงามของสตรี มีการ
 แต่งกายอวดรูปร่างกัน ซึ่งเป็นที่นิยมกันมาก ดังสาร เห็นว่าการกระทำดังกล่าวไม่เหมาะสม
 กับวัฒนธรรมไทย ดังโคลงว่า

งามจักรวาลสู้หน้า
 บุนนาคเกล้าดวงดาว
 อเมริหงส์เทือกฉาว
 ไหลท่อมยุโรปร่างทั้ง
 งามอภัสระร้อนหน้า
 ผรั่งใจไซโคงาน
 เอเชียคลั่งกราบกราน
 สยามข้าบัดชนแล
 ประกวดกายเก่งด้วย
 ควรคู่สิวลึงค์ศรี
 ฤาสฤชส์ส่วยของดี
 ไฉนรใหญ่แรงเร่งเร้า

นสงสาว
 เท่ทรง
 คาวคลั่ง
 ทวิปลั่งชะเลกาม
 จักรวาล
 ถ้อยแท้
 ดินรัง จังแษ
 ทาสล้ำหลังหลาย
 โยนี ยอแม่
 ลู๋น้อง
 ใหญ่ยิ่ง
 จ่อมเข้ากาลี
 บางกอกแก้วกาศรวล : 41

1.2.1.4 โลกทัศน์ที่มีต่อเชื้อชาติพม่า

โลกทัศน์ที่อังกฤษมีต่อเชื้อชาติพม่าเน้นจากการศึกษา

พบว่า พม่าเป็นชาติที่ชอบทำสงครามเพื่อขยายอาณาเขต แต่ครั้งที่ทำสงครามกับเมืองใด ก็กวาดต้อนผู้คนตลอดจนทรัพย์สินอันมีค่ากลับไป ยังความสูญเสียให้แก่บ้านเมืองนั้นเป็นอย่างยิ่ง ดังเช่น พม่ายกทัพมารุกรานไทยในสมัยกรุงศรีอยุธยาและได้เบียดเบียนผู้คนล้มตายเป็นจำนวนมาก ดังปรากฏในโคลงกระทู่ว่า

ทะ แก้วซากเกลือกิน	อยุธยา
ลุ่ม แห้งเลือดน้ำตา	ท่วมไว้
บุ ธิฐผ่านทรายสา-	มารดกล้าว
บุ แม่สัจจะให้	ทั่วฟ้าดินโง
ทุ รัชชาติพม่าไซ้	สาธารช
สุ หรัยรควัญฐาน	ที่เปื้อน
มุ ถ้างซึ่งสันคาบ	สัคว่ำ
ค ู เรือนสาปสะเพียร	ทั่วแจ้งจักรวาล
	กวีนิพนธ์ : 12

ทุ รัชพม่าฆ่าล้าง	โคตรสยาม
สุ หรัยไฟลุกลาม	ท่วมหล้า
มุ ใจพม่าไทยนาม	เป็นทาส
ค ู ขุนเมืองบัว	ซ่อนหน้าหนีขวัญ
	กวีนิพนธ์ : 89

นอกจากนี้ อังกฤษ ได้กล่าวต่อไปอีกว่า เมื่อครั้งที่ พม่ายกทัพมาทำสงครามกับกรุงศรีอยุธยานั้น พม่าได้ปล้นและฆ่าคนที่เพชรบุรี อย่างโหดร้ายทารุณ

พม่าได้ทำลายศิลปะและวัฒนธรรมของไทย อังกฤษมีความเคียดแค้นต่อการกระทำดังกล่าวและ
เสนอความคิดว่าน่าจะเอาเลือดของพม่ามาล้างเท้าคนไทย ดังโคลงว่า

สัตว์พม่าสมัยล้มมวย	อยุธยา
ปล้นล้างเพชรบุรีมา	คลังร้าย
ขวานศึกฆ่าพันสา-	รพักฆ่า
วัดใหญ่ถ่อยพันไว้	หม่นไหม้ทวารทอง
ของงานฉลักเลิศล้ำ	สุนทรีย์
สัตว์ก่อนพันเสียศรี	สง่าสิ้น
ปล้นเพชรผาเพชรดี	แตกโคตร
นำฆ่าเชือดคอคั่น	เลือดล้างบาทสยาม
	บางกอกแก้วกำสรวล : 52

ยิ่งไปกว่านั้น อังกฤษได้ทวนรำลึกถึงเหตุการณ์ที่บ้าน
จิก และราชบุรีที่พม่าเดินทัพผ่านพม่าได้ปล้นและฆ่าชาวเมืองตลอดจนทำลายทรัพย์สินและศาสน
สมบัติอันล้ำค่าของชาติ ทำให้ชาวไทยทั้งชาติต้องเจ็บปวดสทุกข์ที่จะพรรณนาได้ อังกฤษมีทัศนะว่าเหตุ
ที่ชาวไทยต้องสูญเสียมหาศาลอย่างนี้เป็นเพราะความกระหายสงครามของชนชาติพม่า
ดังโคลงว่า

ราชบุรีพม่าฆ่าปล้น	ตลอดทาง
ยิงไซ้รัยอศปรางค์	ท่อนเปรี้ง
ฆ่าพันไม่วายวาง	สัตว์ถ่อย
คลังแต่สงครามเพียง	อุบาทว์น้ำโลกันตร์
	บางกอกแก้วกำสรวล : 60

สู่อุทยานผ่านหล้า
พม่าฆ่าล้างโคตร
บ้านจิกจ่อมซากลง
เหนียวแข่งสาปสลัดไหม้

สลายวงศ์
จิ้งไร้
โลงเปื่อย
ลุ่มฉวยมโหฬาร

บางกอกแก้วกาศรวล : 67

สายกว่าสายเสื่อมสิ้น
พม่าฆ่าวิญญูไป
เจ็บป่วยซ้ำสายใจ
เหวว่าโลกอุบาทว์ด้วย

สกุลไทย
ปณัฏ
ใครเล่า เปลาเลย
ร้านร้อนสงคราม

บางกอกแก้วกาศรวล : 73

โลกทัศน์ของ อังคาร ที่มีต่อพม่า นั้น นอกจาก
อังคารจะเห็นว่าพม่าเป็นพวกคลั่งทำสงครามแล้ว อังคารเปรียบให้เห็นว่าพม่าเป็นคิริจ
ฉาน กล่าวคือเป็นคนชั่วที่อาจเอื้อมมาทำลายศิลปะตลอดจนโบราณสถานต่าง ๆ ของไทย
จนพินาศสิ้น ดังเช่นได้ทำลายเจดีย์ปราสาทราชวัง วัดและพระพุทธรูปอันล้ำค่าของไทยจนเสีย
หายเป็นที่สังเวชใจยิ่งนัก ดังโคลงว่า

อุทยานบุปผาช้า
บัวเฟื่องทิพย์กนกวัลย์
มาเปื่อยป่าอาถรรพณ์
เปล้าเปลี่ยวทุกเส้นหญ้า
ไอ้อุทยานเมืองแก้ว
ปราสาทราชวังพลัน

สรวงสวรรค์
ร่วงฟ้า
โลกล่าง
บ่อน้ำตาสยาม
ลุ่มฉวยมโหฬาร
ปานปาช้าจิตกาธาร

พระศรีสรรเพชญ์	จนแปลว่าพระภิกษุ
สถูปแก้ววิหาร	ราชฐานชั้นจตุรพิธพรชัย
.....	
ศิลปกรรมอันล้ำค่า	ศิริฐานมาทลายทั้ง
บัตถุรฐานฐานสิงห์	ทุกทุกสิ่งอันเจอนาถ
ปรากฏทองเจดีย์ชัย	สุบรรณใหญ่คนาคราช
กนกแก้วเครือมาศ	ฉลุจากหลักทิพย์
	กวีนิพนธ์ : 15 - 16

และที่สร้างความขมขื่นใจให้แก่อังคารมากที่สุดก็คือ
การทำลายศิลปวัฒนธรรมของอยุธยาจนหมดสิ้น ซึ่งอังคาร เห็นว่าเป็นการสูญเสียมหาศาลอย่าง
ที่ไม่สามารถประเมินค่าได้ อังคารถึงกับเรียกพม่าที่มีความโหดเหี้ยมว่าเป็น "สัตว์ป่าผู้ทำลาย"
ดังโคลงว่า

ไอ้อยุธยายังฟ้า	มหาสถาน
มาลมหาทกล้ำหาญ	ล้ำแล้ง
เสียแรงช่างเขี้ยวชาญ	นฤมิตร
แสนสัตว์ป่ามาแก่ง	บันเกลี้ยงมโหฬารย์
	กวีนิพนธ์ : 13

และอังคาร ยังได้กล่าวถึงความพินาศของศิลปะ
ของชาติที่ถูกพม่าทำลายอย่างยับเยิน ซึ่งอังคารเห็นว่า เป็นการทำลายขวัญของประชาชนไทย
ทั้งชาติ ดังโคลงว่า

บันทึกเล่มห้า
หม่อมราชวงศ์ไทยบุราณ
วัฒนธรรมคำมกาศาค
เขลาจึ่งทั้งโลกไซ้

มหาสถาน
หม่อมใหม่
สุญเปล่า
ไม่ได้ทิพย์สยาม
บางกอกแก้วกาสรวล : 68

หม่อมราชวงศ์บันฑิต
สุญวัฒนธรรมอันงาม
สุญอมตะข้างจนทราวม
เสียคำมกษย์น่านข้า
เลวทายนะบันธุ์
สุญเปื่อยศิลปศาสตร์งาม
เสียสกุลแก่สกุลทราวม
สุญเปล่าคำมกษย์ฟ้า
สุญทวยสรพรหลังสิ้น
สุญค่าอารยะชาติ
สุญอมตะข้างวิไลลาศ
แหลกมวรณศิลป์ไซ้

คำสยาม
อร่ามหล้า
ศิลป์เลื่อม ลงนา
ป่วยกล้าเขลาเหลว
มณีสยาม
แก่น้ำ
สุคต้อย
พราหล้าวิเศษสลาย
ศิลปศาสตร์
เปล่าไร้
แค่โลก
หม่อมใหม่วิญสยาม
บางกอกแก้วกาสรวล : 70

★
ดังที่กล่าวมาจะเห็นว่าโลกทัศน์ของ อังคาร ที่มีต่อชนชาติญี่ปุ่น
และชนชาติยุโรปนั้น อังคารกล่าวถึงคนไทยที่ตกเป็นทาสทางเศรษฐกิจของญี่ปุ่นโดยเฉพาะ
อย่างยิ่งค่านิยมในการมีรถยนต์ไว้เป็นเครื่องอวดความมั่งคั่ง นอกจากนี้คนไทยยังรับเอาสิ่ง
ที่ไม่ดีของต่างชาติมายึดถือ ดังเช่นเรื่องการประกวดนางงามที่แต่งกายประดับโนมอวครูปร่าง
นั้นเป็นสิ่งที่ขัดกับวัฒนธรรมไทย และโลกทัศน์ที่อังคารมีต่อชาวพม่าที่อังคารกล่าวประณาม

หม่าอย่างรุนแรง ที่ได้ทำลายทั้งชีวิตและทรัพย์สินของคนไทย ตลอดจนทำลายศิลปวัฒนธรรม
ที่ล้ำค่าของไทย

1.3 โลกทัศน์ที่มีต่อสถานภาพทางสังคม

สถานภาพทางสังคมทำให้บุคคลมีความแตกต่างกันและจะเป็นตัวกำหนดว่า
บุคคลนั้นมีสถานภาพใดในสังคม เช่น บุคคลที่มีอำนาจจะมี มีทรัพย์สินย่อมได้รับการยกย่องว่า
อยู่ในกลุ่มชนชั้นสูง ส่วนบุคคลที่มีทรัพย์สินและอำนาจมีน้อยก็จะอยู่ในกลุ่มชนชั้นต่ำ ดังที่ พรพต
วีระชัย (ม.ป.ป. : 598) ได้กล่าวถึงระดับชั้นทางสังคมว่า แต่ละสังคม ย่อมมีการแบ่งระดับ
ชั้นของคน โดยยึดถือเอาความไม่เสมอภาคหรือความแตกต่างในเรื่องอำนาจ ศักดิ์ศรีและการ
ยอมรับ ตลอดจนทรัพย์สินหรือความมั่งคั่ง

จากการศึกษาโลกทัศน์ของ อังคาร ที่มีต่อสถานภาพระดับชั้นทางสังคม
ของบุคคล พบว่า สถานภาพระดับชั้นทางสังคมที่สูงต่ำขึ้นอยู่กับ ทรัพย์สินหรือความมั่งคั่ง
และความมีอำนาจวาสนา สภาพความเป็นอยู่ในชีวิตประจำวันได้แก่ ทรัพย์สิน ของบุคคลจะ
เป็นเครื่องบ่งชี้ว่า บุคคลนั้นอยู่ในสังคมระดับสูงหรือต่ำ ดังจะกล่าวต่อไปคือ

1.3.1 โลกทัศน์ที่มีต่อชนชั้นสูง

อังคาร มีโลกทัศน์เกี่ยวกับฐานะของบุคคลว่า
บุคคลทั่วไปในสังคมปัจจุบัน ยกย่องคนที่มีฐานะดี คนร่ำรวยจะเป็นคนมีเกียรติ มากกว่าคนที่มั่ง
คั่งงามความดี เข้าหาคนที่เรียกว่า มีเงินถือเป็นน้องมีทองนับเป็นพี่ ดังโคลงที่ว่า

ซึ่งวิเศษสุดค่าแท้	ช่วยมนุษย์
คือค่าเงินทองวิสุทธิ	เท่านั้น
คุณค่าอื่นอันจุจ	คินจิง ดังฤา
ขยะแห่งสยามคิดสิ้น	ถ่อยร้ายกันต์สกุล
วันวายและคลั่งไคล้	เงินทอง
ชีพทั้งงกเงินผยอง	ยิ่งฟ้า

เศษไม้ใหม่ทอง

เงินจิ้งซื้อหัวปลา

คะนองแบ่ง

ร้านค้าดินสวรรค์

บางกอกแก้วกาสรวล : 81

อังคาร มีโลกทัศน์ต่อบุคคลทั่วไปที่นิยมบูชากราบไหว้คนที่มีฐานะดี
ว่า เป็นคนที่ไร้ความคิด ขอมตกเป็นทาสของอำนาจเงินตราจนหมดสิ้น ดังที่เขาเปรียบคนที่
ไร้ความคิดมีค่าเท่ากับสัตว์ทั้งนี้เพราะสัตว์ไม่มีความคิด มีชีวิตเพียงกิน นอนและสืบพันธุ์เท่านั้น
ดังคำประพันธ์ว่า

กาลนานวิทยาศาสตร์

คนซึ่งค่าเสมอสัตว์

มนต์คติที่นับค-

แพ้แต่เงินกราบไหว้

วิสุทธิทัศน์

หม่นไหม้

ซบเซา เสมอแด

ว่างไร้ปัญญา

บางกอกแก้วกาสรวล : 111

เงินทองเท่านั้นคือพระเจ้า

เป็นที่นิยมทั่วหล้าสาธารณะ

กราบค่าเข้าเทอดคำมหาศาล

ดักดานนักมฤตยูยุดิธรรม

บางกอกแก้วกาสรวล : 222

และยังแสดงทัศนะว่าคนที่คบกันแล้วมากจะพิจารณาถึงความ
มั่งคั่ง ความร่ำรวย คนที่มีเงินก็มักจะมีคนนับถือด้วย แต่จะไม่พิจารณาความค้ำใจ
ดังคำประพันธ์ว่า

บุราธว่ามีเงินนับว่าน้อง

มนุษย์ส่วนใหญ่หัวใจไม่มี

มั่งมีเงินทองนับหน้าว่าพี่

ทั่วบุรุษยากหาจริงกว่าจริง

ลำนานุกรมกระดัง : 43

และอังคารมีทัศนะว่าบุคคลในสังคมถือว่ารวยน่ะเป็นสิ่งที่บ่งบอกฐานะของคนดังนั้นบุคคลใดในสังคมที่มีรายนต์ สังคมจะยกย่องบุคคลนั้นว่า เป็นผู้มีเกียรติยศมากกว่าที่จะยกย่องคนดีมีศีลธรรม ดังที่อังคารกล่าวเสียคนผู้คนที่ต่างขวนขวายซื้อรายนต์เพื่อนำมาประดับเกียรติของตนว่าเป็นบุคคลไร้สติปัญญา ไม่รู้จักคิดเอง ชอบทำตามผู้อื่น การกระทำนี้เป็นการกระทำที่ไม่ดี ดังโคลงว่า

เลอสยามงามค่าแก้ว	เกียรติยศ
คือคำรณเก่งสด	ไพร่ซึ่ง
คุณค่าอื่นวิบัติหมด	เมืองอุบาทว์
ชาติด้อยชียาอึ้ง	อ่วมฟ้าทวีศา
เบ่งระย้าทาเฟื่องฟู	ศิวิไลซ์
แท้ด้อยอุบาทว์จู่ไร	คำร้าง
เกียรติยศวารถไท	ใจเห่อ หิวแล
แซ่แสงภาพาม้าง	ต่างบ้านกบป็น

บางกอกแก้วกาสรวล : 84

การที่บุคคลเป็นทาสของเงิน ปล่อยให้เงินทองอยู่เหนือความดีเป็นค่านิยมที่ไม่ดีที่บุคคลในสังคมยึดถือกัน กล่าวคือบุคคลในสังคมคิดว่าเงินเป็นสิ่งบันดาลความสุข ความมีเกียรติ อังคารเห็นว่า เป็นค่านิยมที่ผิดเพราะความสุขที่เกิดจากเงินทองนั้นเป็นความสุขที่จอมปลอม หากใช้ความสุขที่แท้จริงของชีวิตไม่ ดังโคลงว่า

ในโลกเจ้าอยู่เฝ้า	เศรษฐี
ครอบข่ายประเพณี	ทาสบ้า
เงินทองกว่าความดี	จับจิตร
คิดว่าสุขสุดฟ้า	เช็ดหน้าผาของสุญ

บุณฑาสทุกเพชรแพรว
เงินจันทับเสยศรี
บาเรอแต่ชีวี
อยู่อย่างหลอก

แก้วมณี
ช่วยไข
มั่งคั่ง
ทุกขร้อนจริงหรือ
ปณิธานวี : 88 - 89

นอกจากนี้ด้านพระแต่งงาน อังคารมีทัศนะว่า ผู้เป็นบิดา
มารดาจะเรียกร้องค่าสินสอดทองหมั้นเป็นจำนวนมากจากผู้ที่จะมาสู่ขอบุตรสาวของตนซึ่งเหมือน
กับการขายบุตรสาวนั่นเอง ดังโคลงว่า

บางสะพานไปสู่น้อง
ร้อยชั่งทองคำอัน
รัตนชาติเพิ่มอเนกอนันต์
โดยแม่ยายยอมแพ้

หมากขวัญ มีดา
คำแท้
เสมอส่วย หลายแล
แต่ม้วยเขยสยอง
บางกอกแก้วภาศรวล : 41

จากการศึกษาโลกทัศน์ของ อังคาร ที่มีต่อชนชั้นสูงนั้นอังคารมีโลกทัศน์ว่า
บุคคลในสังคมจะยกย่องผู้ที่มีฐานะค้ำแต่ประเพณีการเลือกคู่ครองก็มักจะให้บุตรหลานคู่ที่ฐานะของ
คนที่เลือกเป็นสำคัญเช่นเมธีธยันต์ มีบ้านหลังใหญ่ ทรัพย์สินเงินทองชายที่มีลักษณะ เช่นนี้ผู้เป็นบิดา
มารดาก็จะยก ลูกสาวให้เพราะคิดว่าความร่ำรวยเงินทองจะทำให้ครอบครัวมีความสุข
มีเกียรติ มีอำนาจ มีศักดิ์ศรี บุคคลที่มีฐานะต่ำทว่าจะต้องอ่อนน้อม ถ่อมตนต่อผู้ที่มีฐานะดี ซึ่งอังคาร
กลยาณพงศ์ ไม่เห็นด้วยกับสิ่งเหล่านี้ อังคารจึงมีโลกทัศน์ที่ ขัดแย้งกับสังคมดังกล่าว

1.3.2 โลกทัศน์ที่มีต่อชนชั้นต่ำ

อังคาร มีทัศนะว่า ชนชั้นต่ำจะเป็นบุคคลที่ไม่มีค่าในสังคม สังคมจะดูหมิ่น แม้กระทั่งในการเลือกคู่ครอง หญิงมักจะรังเกียจเพราะขาดบารมีและทรัพย์สิน ดังโคลงว่า

ทุกข่มกันต์เหตุที่ไว้	ศักดิ์ศรี
ชีพหนึ่งเกียรติฤมี	กึ่งก้อย
แม้แค่กาจจาตรี	ยิ่งใหญ่ ยิ่งใหญ่
สาวย่อมยังไม่น้อย	ต่ำค้อยวาสนา
	บางกอกแก้วกาศรวล : 15

หลังไหลไปตามแรงใจรัก	เปล่าเปลี่ยวหนักชีวิตหนึ่งนี้
ยากไร้วาสนาบารมี	จึงไร้นารีคู่ชีวิต
	ลำนานุกรมกระติง : 109

ในด้านความเป็นอยู่ของคนยากจนนั้น อังคาร ได้สะท้อนโลกทัศน์ว่าคนยากจนมีความเป็นอยู่ที่เหมือนกับไม้ในกองขยะ ทั้งนี้เพราะสังคมรังเกียจและไม่มีใครเหลียวแลค่าของความเป็นคนแทบจะหาไม่ได้ แม้ตายไขก็เหลือเพียงซากซึ่งไม่แตกต่างจากซากของสุนัขตัวหนึ่งเท่านั้น ดังที่เขาสะท้อนถึงตนเองว่า

ชาตินี้ท่าแถมแห่งที่	เงินตรา
ยากอยู่ไร้ราวหมา	ซ่อนหน้า
ไทยหัวน้อยเวลา	คิดคิด
คิดแต่ข้าวราดไข่	ข้าพเจ้าอกหนาว

เกรงมะเลเรียร้านขึ้น	สมองทอง
แม่นั่นปัญญาหมอง	หม่นไหม้
จักเหลือแต่ค่าของ	อสุภซาก
ชีพหนึ่งสูญเปล่าไร้	คำม้วยเสมือนหมา

บางกอกแก้วกาสรวล : 125

จากการศึกษาจะเห็นได้ว่าโลกทัศน์ที่ อังคาร กัลยาณพงศ์ มีต่อบุคคลที่มีฐานะต่ำหรือยากจนนั้น คือ บุคคลทั่วไปเห็นคนไม่มีเงินเป็นคนไม่มีเกียรติและไม่มีศักดิ์ศรี คนส่วนใหญ่มักจะวัดฐานะของคนจากบ้าน รถยนต์และ ทรัพย์สินสมบัติ แม้กระทั่งผู้หญิงก็ยังไม่เลือกบุคคลที่ขาดทรัพย์สินมาเป็นคู่ครอง

1.4 โลกทัศน์ที่มีต่ออาชีพ

สถานภาพทางอาชีพในระบบสังคมเปิดโดยทั่วไปแล้วได้เปิดโอกาสให้บุคคลสามารถแข่งขันกันเข้า ไปอยู่ในกลุ่มอาชีพที่ตนต้องการอย่าง ที่สังคมยอมรับ เช่น อาชีพศิลปินแขนงต่าง ๆ อาชีพ รับราชการ เช่น การเป็นแพทย์ ครู ทหาร ตำรวจ ฯลฯ ดังที่ อานนท์ อาภาภิรมย์ (2525 : 56) กล่าวถึงสถานภาพทางอาชีพว่า สังคมประชาธิปไตยเปิดโอกาสให้บุคคลได้มีโอกาสแข่งขันกันในด้านความสามารถในการประกอบอาชีพ บุคคลย่อมได้รับสถานภาพตามประเภทอาชีพ เช่น กรรมกร ข่างฝีมือ และผู้ประกอบการวิชาชีพต่าง ๆ

จากการศึกษาโลกทัศน์ของ อังคาร กัลยาณพงศ์ ที่มีต่อสถานภาพทางอาชีพ พบว่า อังคารยกย่องสรรเสริญบุคคลที่ประกอบอาชีพสุจริต เช่น ศิลปิน ครู และ ค้าหาญ บุคคลที่ประกอบอาชีพทุจริตเช่น พ่อค้าที่เอาเปรียบประชาชน ข้าราชการที่ทุจริต หรือนักการเมืองที่โกงกินบ้านเมือง ซึ่งจะได้นำกล่าวถึงโลกทัศน์ที่อังคาร มีต่ออาชีพต่าง ๆ ดังนี้

1.4.1 อาชีพศิลปินสาขาวรรณศิลป์

อังคาร ยกย่องอาชีพทั่ว ๆ ไปว่าเป็นอาชีพที่มีเกียรติ และเป็นอาชีพที่ใช้ปัญญาเพื่อประโยชน์แก่มวลมนุษยชาติ ทั้งยังช่วยยกระดับจิตใจของมนุษย์ให้เป็นคนดี ดังคำประพันธ์ว่า

เร่งเพียรเรียนกายก่อดนโคลงจันท์	ก้านลโลกเลิศประเสริฐศรี
เพื่องมุษย์มีคุณงามความดี	ประทีปเป็นสรวรรคันรันคร
	ปณิธานกวี : 75

ปากกาว่าปากแก้ว	กายสิทธิ์
อยู่เพื่อโลกเลิศนิมิต	ไม่แล้ว
กุศลศิลป์ส่งสัมฤทธิ์	เรื่องรุ่ง
ประจักษ์มณเฑียรศพร้าว	พรั่งพร้อมนันทกาล
	ปณิธานกวี : 103

จินตวิเศษปากฟ้า	อนาคต
กรองกลั่นธรรมชาตีส	รุ่งเร้า
วิญญานใหญ่หว่านไอสถ	สมัยใหม่
ขับไล่สรรพโลกเศร้า	สว่างร้อนนรกนาค
	บางกอกแก้วกวี : 45

นอกจากนี้ยังการยังมีทัศนะต่ออาชีพกวีอีกว่า เป็นอาชีพที่สร้างแต่
สิ่งที่มีคุณค่าต่อโลก เพราะได้ช่วยขัดเกลาจิตใจของคนในสังคมให้เป็นคนดีมีธรรมะในการ
ดำเนินชีวิตประจักษ์สร้างทิพยสถานให้ชาวโลก ดังโคลงว่า

แสงมณีวิเศษรุ่งรัง	วิชาชัย
เรียนเพื่อเจียรระไนใจ	ค่าไว้
ขับสัตว์เถื่อนออกไป	จากจิตร
นิมิตสิ่งเลิศค่าไว้	มอบให้จักรวาล

เพื่อสถานทีพื่นเคต
โดยเริ่มสร้างสรรค
นภมิตสิ่งวิเศษชัย
ทั้งแก่พระโยชนแก้ว

สบสมเีย
โชนแพรว
โชนยิ่ง
เพื่อกุณิภพวัณ

บางกอกแก้วภาศรวล : 11

หวังพลังไคช่วยสร้าง
พลังพลังใจริน
เจียรระโนแก่หน้าดิน
มาเพื่อจักรพาลได้

วิเศษศิลป์ ดังฤ
เสน่ห์ไว้
ถวิลค่า ควรนา
ผ่อนร้ายหมายเกษม

บางกอกแก้วภาศรวล : 30

เมื่ออังคารมีโลกทัศน์ว่ากวีนิพนธ์สามารถช่วยโลกและมนุษย์ให้
พ้นภัยได้ ดังนั้นเขาจึงต้องการให้มีบทกวีมาช่วยกล่อมเกล่าจิตใจของมนุษย์ให้ได้พบกับบุคคลมัยที่ดี
เหมือนกับยุคพระศรีอารย์ ดังคำประพันธ์ว่า

ขอบทกวีมีขึ้นประดับโลก
นาคีศวพันอาภัสสรพภัยพาล

ช่วยดับโศกทั่วฟ้ามหาสถาน
เริ่มกาลพระศรีอารย์เมตไตรย
กวีนิพนธ์ : 100

อังคาร มีทัศนะว่า กวีหรือนักปราชญ์ที่แท้จริงนั้นจะต้องสร้าง
ผลงานที่มีคุณค่าต่อมนุษย์โลก ตลอดจนงานแปลกใหม่ อีกทั้งกวียังต้องมีความเชี่ยวชาญในเชิง
ศิลป์ที่จะถ่ายทอดสิ่งที่ตีงามแก่มนุษย์ ดังโคลงว่า

ห้ำกระหม่อมเปรียบด้วย	นักปราชญ์
เป็นจิตรกรเจสียวฉลาด	ที่แท้
ผลงานบริสุทธิ์สะอาด	ยิ่งใหญ่
คุณค่าสะท้อนใจแล้ว	เล่ห์รู้มณีปลั่ง
.....	
สิ่งจริงแท้เปรียบด้วย	นักปราชญ์
เชี่ยวชาญศิลปสามารถ	ไม่แล้ว
ผลงานใหม่ประหลาด	เลิศค่า
ถึงสิ่งทิพย์เป็นแก้ว	แก่แท้สะท้อนสมัย
	ปณิธานแก้ว : 94 - 95

นอกจากนี้ อังคารได้กล่าวยกย่องเสฐียรโกเศศ และนาคะ
ประทีปว่าเป็นบุคคลที่มีคุณค่าในทางสร้างสรรค์วรรณศิลป์ไว้แก่มวลมนุษย์ และเป็นบุคคลที่น่า
ยึดถือ เป็นแบบอย่างไม่ว่าเวลาจะผ่านไปนานสักเพียงใด คุณความดีของท่านทั้งสองก็ยังคงจารึก
อยู่ ดังคำประพันธ์ว่า

เสฐียร สกิดคุณค่าแท้	แด่มนุษย์ โลกนา
โกเศศ วิเศษแก่นวิสุทธิ	สิ่งแล้ว
นาคะ ทิพย์ร้ายพระพุทธร	มนตร์มิ่ง เปรียบญา
ประทีป สวรรค์สว่างแพรว	พร่างฟ้าวรรณศิลป์
อักษรระฤกเลื่อมสิ้น	ศิลปศาสตร์
สองท่านชีวิตปราชญ์	เปรี๊ยะแพรว
มรณานันวิสุทธิสะอาด	อัมภัพย์
ทางแห่งดวงใจแก้ว	แก่แล้วอัศจรรย์

ก็โกฏิกี่มีมวย	อันตกาล กี่คี่
ใหม่เอี่ยมวรรณศิลป์หวาน	เลิศแล้ว
ลายลือลือวิเศษงาน	แห่งทิพย์
ตามท่านเกิดเพริศแพร้ว	พรางรุ่งมณีนัย
	ปณิธานกวี : 102

จากการศึกษาโลกทัศน์ อังคาร กัลยาณพงศ์ ที่มีต่ออาชีพศิลปินทางด้านสาขาวรรณศิลป์หรือกวีนั้น พบว่า อังคารมีโลกทัศน์ที่ว่าอาชีพกวีเป็นอาชีพ มีเกียรติและมีคุณค่าช่วยยกระดับจิตใจของมนุษย์ให้สูงขึ้น อีกทั้งกวียังช่วยทำหน้าที่สร้างภาพลักษณ์ กลอน โคลง ฉันท์ ที่ดีเพื่อประดับโลกและสิ่งที่กวีสร้างนั้นให้คุอบประโยชน์แก่มวลมนุษย์

1.4.2 อาชีพครู

อังคาร สรรเสริญ ครูว่าเป็นบุคคลที่ประเสริฐ เพราะเป็นบุคคลที่ให้ความรู้แก่ศิษย์ ดังที่ได้กล่าวถึงศาสตราจารย์ศิลป์ พีระศรี ผู้ล่วงลับไปแล้วว่าเป็นผู้บุกเบิกให้ความรู้ทางด้านศิลปะและได้ฝึกฝนถ่ายทอดวิชาความรู้ให้แก่ศิษย์ ยากที่จะหาใครมาเปรียบเหมือน ดังคำประพันธ์ว่า

ท่านล้นล้นทั่วโลก	วิปโยคอกสนั่นทวันไท
แต่นี้กาลนานไป	จะหาใครมาเหมือนอาจารย์
อมตชื่อศิลป์ พีระศรี	ฤาจะมีวันอาสาน
บุกเบิกวิทยาพาน	ประมาธคำมิได้ไวันรันคร
	กวีนิพนธ์ : 67

และทัศนะของอังคารที่มีต่อครูว่า ครูมีความเมตตาปรานีดังที่อาจารย์ศิลป์ พีระศรี มีความเมตตาต่อศิษย์นั้นยังตราตรึงอยู่ในหัวใจของศิษย์ทุกคนอย่างยากที่จะลืมเลือน ดังคำประพันธ์ว่า

อนรรฆมน้ำหนึ่ง	ซึ่งเกียรติยศปรากฏ
ลับแล้วแววรุ่งเรืองรอง	ของละอองกรุณาปราณี
ฤทธิมิตรศิษย์ยานุศิษย์	สลดจิตร์ใจพลันวันนี้
สิบสี่พฤษภาคราตรี	ทุกที่ทั่วเทวหาอาลัย
	กวีนิพนธ์ : 67

และเนื่องจากครูเป็นอาชีพที่มีอุดมการณ์ ดังนั้นอังคารจึง
กล่าวว่าครูที่มีอุดมการณ์ในการศิรเริ่มสิ่งใหม่ ๆ ให้เป็นประโยชน์ต่อศิษย์ บุคคลนั้นจึงจะ
ได้ชื่อว่าเป็นครูที่แท้จริง ดังที่อังคารกล่าวถึงครู "โกมล คีมทอง" ผู้ล่วงลับไปแล้วว่าเป็น
บุคคลที่มีอุดมการณ์อันยิ่งใหญ่สุดกับเป็นบุญนียบุคคล ดังคำประพันธ์ว่า

โรงเรียนสะอาดเตียนจะรกร้าง	ใครจะสร้างบ้านล้องสมสมัย
แม้ครูอุดมการณ์เกรียงไกร	นานนานไปใครทนจะจดจำ
นับจากนี้รุ่งระบือภาษา	คุณค่านี้ใจประเสริฐเลิศล้ำ
จรรโลงครูบุญนียบุคคลนา	ให้ทำงานเกียรติยศสงดงาม
	บางกอกแก้วกาสรวล : 137

อังคารมีทัศนะว่า ครูนั้นเป็นบุญนียบุคคล เพราะครูเป็นผู้ให้
แสงสว่างในทางปัญญาแก่ศิษย์ ควรที่ศิษย์จะมีความกตัญญูต่อครูอาจารย์ ดังที่เขากล่าวว่า

ครูบาอาจารย์กรานเคียรกราบ	ซาบซึ่งบุญคุณสุนทรีย์ศรี
เหนือขวัญถื่นกตัญญูทเวท	ชั่วชีพนี้หน้าทุกฟ้าไป
	บางกอกแก้วกาสรวล : 4

...ทั้งจะต้องประกอบไปด้วยความเมตตากรุณาที่จะต้องพึงมีต่อผู้ว่างลับไปแล้ว คือบรรดาครูบาอาจารย์และอภิญญาบุรุษต่าง ๆ คือรื้อฟื้นคิดถึงส่วนวิเศษของบรรพชนทั้งหลายด้วยน้ำใจอันดีงาม เหตุเพราะถ้าปราศจากครูบาอาจารย์ที่แท้จริงแต่ดั้งเดิมแล้วไซ้ เรา ก็เสมอเหมือนพองไปที่เพิ่งแตกออกเป็นลูกเป็คนิ้วนอนเริ่มสอนเดินใหม่ อยู่ร่ำไป จะไม่มีข้อมูลมาเพิ่มพูนสติปัญญาให้เดินได้ กระทั่งเดินข้ามแจ้งรวดเร็ว หรือจะวิเศษเพาะเห็นด้วยมโนมัยล่องลอยไปเลยจึงจำเป็นต้องตั้งมั่นอยู่ในความกตัญญูทดแทนไว้เป็นพลังวิเศษสำคัญอันหนึ่งด้วย...

หยาดน้ำค้างคือน้ำตาของเวลา : 112

โลกทัศน์ของ อังคาร กัลยาณพงศ์ ที่มีต่ออาชีพครูนั้น พบว่า อังคาร สรรเสริญบุคคลที่เป็นครูและเห็นว่าอาชีพครูเป็นอาชีพที่มีเกียรติ และครูเป็นผู้ให้ความรู้ ความเมตตาปราณีแก่ศิษย์ เป็นบุพนิมิตบุคคลที่ศิษย์ควรแสดงความเคารพกตัญญูทดแทน

1.4.3 อาชีพค้าขาย

อังคารมีทัศนะที่ตาทนใจความเห็นแก่ตัวของพ่อค้าบางคนว่าเป็นบุคคลที่เอารัดเอาเปรียบผู้ซื้อโดยไม่คำนึงถึงสิ่งใดนอกจากกำไร และการที่จะทำให้มีกำไรมาก ๆ นั้นก็ต้องใช้เล่ห์กลต่าง ๆ ซึ่งเป็นการกระทำที่ผิดต่อศีลธรรม ดังเช่น แม่ค้าขายข้าวหลาม ที่ทำกระบอกข้าวหลามให้ยาวแต่ภายในกระบอกข้าวหลามใส่ข้าวเหนียวเพียงนิดเดียว ดังโคลงว่า

ข้าวหลามทศกัณฐ์	ทุกที่
หลอกล่อโลกยาวรี	ใหญ่กว้าง
ข้าวเหนียวไม่มากมี	นิดหนึ่ง
เล่ห์เหลี่ยมหลาหลายสร้าง	ชั่วล้างความดี

บางกอกแก้วกาสรวล : 62

นอกจากนี้ยังมีพวกพ่อค้าที่ขายกะปิ น้ำปลา ที่นำเอาสิ่งอื่นมา
เจือปนเพื่อจะได้ปริมาณเพิ่มขึ้น อันจะทำให้ได้กำไรมาก อังคารเห็นว่า เป็นการเอาเปรียบ
ผู้บริโภค เพราะเป็นสินค้าที่ไม่มีคุณภาพและไร้คุณค่า จึงโคลงว่า

สนามหลวงลงเล่นที่ราช	หลายชนิด
ปลอมใส่สินค้าพิษ	หม่นไหม้
เช่นกะปิใส่แป้งชนิด	วิปริต ขมเย
ทุกอย่างพรางหลอกไว้	เพื่อได้เงินฉมัง
ทั้งควายหมักเคี้ยวข้น	ปนเกลือ
ปลอมเล่นที่น้ำปลาเหลือ	เชื่อได้
ใบสะท้อนต่างพริกเบือ	เห็นเบือ
เหนือกว่ากฎหมายไซรั	หม่นไหม้แสนสยาม
	บางกอกแก้วกาศรวล : 108

พร้อมกะปิปลาขำกัฏ	แห้งหอม
พริกป่นปนของปลอม	ชั่วร้าย
หอยร่ำห้าวันตอม	หึ่งหึ่ง
หักถั่วแฟงแดงตะไคร้	ท่อนไม้ไล่วัว
	บางกอกแก้วกาศรวล : 110

อังคาร เสนอโลกทัศน์ที่เกี่ยวกับพ่อค้าที่มุ่งแต่กำไร ผู้ซื้อต้องซื้อ
ของกินของใช้ที่ปลอมปนไม่มีคุณภาพ และเป็นอันตรายต่อร่างกาย ทั้งนี้ก็เพราะความโลภของ
พ่อค้าแม่ค้า โดยเฉพาะอย่างยิ่งการค้าขายที่บริเวณสนามหลวงนั้น สินค้าที่นำมาขายบางชนิด
ขาดคุณภาพ ดังโคลงว่า

เฟื่องอวิชชาคลั่งค้ำ	วัตถุ
คืบคั่งท้องทุกบ่ทะเล	ลุ่มน้ำ
กาไรเร่งไข	โถมเปื่อย น่านา
เริงร่าโลงหลายให้	ป่าช้าทพหรรษ์
.....	
สนามหลวงโลกเล่ห์ค้ำ	ของขาย
แปดเหลี่ยมคมแพรวพราว	ร้านร้าย
งั่งมั่งง่ายปลอมหลาย	ร้อยอย่าง
ต่างคลังเงินเม็ดหน้า	อยู่คล้ายทาสสกุล
	บางกอกแก้วภาศรวล : 108 - 109

นอกจากนี้ อังคารยังมีทัศนคติต่ออาชีพค้าขายอีกว่า การกระทำของพ่อค้าแม่ค้าที่ใช้เล่ห์เหลี่ยมในการเอาเปรียบผู้บริโภคนั้น ในอนาคตผู้ซื้ออาจจะต้องได้รับอันตรายจากการบริโภค เช่น ข้าวเหนียวที่ปลอมปนด้วยเมล็ดพลาสติก และอาจทำให้ถึงแก่ชีวิตได้ ดังโคลงว่า

อีกหนอยมืออย่างข้าว	เหนียวหอม
แต่เล่ห์พลาสติกปลอม	ใส่ไคล้
ก้วยเตี้ยย้อมจักยอม	ทาก่อน
คนแก่กินจักไข	ป่วยไหม้ตายสยอง
สัตว์เศรษฐกิจคลังไคล้	เงินทอง
ทุกสิ่งปลอมมาลอม	ล่อท้อง
ไทยแลวย่อมสยดสยอง	ทั้งชาติ
ใครไม่เรียนรู้ต้อง	เกี่ยวข้องกับสุสาน
	บางกอกแก้วภาศรวล : 62

การศึกษาโลกทัศน์ที่อังกฤษการมีต่ออาชีพค้าขาย อาจกล่าวได้ว่า พ่อค้าแม่ค้ามักมุ่งค้ากำไรเป็นสำคัญ ทาวิธีที่จะเอาเปรียบผู้อื่นทุกวิถีทาง ขาดมนุษยธรรมไม่คำนึงว่าผู้อื่นจะได้รับอันตรายจากการกระทำของตนหรือไม่ อาชีพค้าขายในสายตาของอังกฤษ จึงเป็นอาชีพที่เอารัดเอาเปรียบขาดคุณธรรมเป็นอย่างยิ่ง ดังเช่น พ่อค้าแม่ค้าที่ขายของบริเวณสนามหลวง ในอดีตที่ผ่านมา พ่อค้าแม่ค้าเหล่านี้จะนำสิ่งอื่นมาปลอมปนกับสินค้าแล้วนำมาขาย เพื่อต้องการกำไรเท่านั้น

2. โลกทัศน์ที่มีต่อสถาบันทางสังคม

สถาบันทางสังคมเป็นสถาบันที่มีความสำคัญแก่มนุษย์ทั้งนี้เพราะได้สืบทอดมรดกทางวัฒนธรรม จากคนชั่วอายุหนึ่งไปยังชั่วอายุอีกคนหนึ่ง ตลอดจนแนะแนวทางความประพฤติ ควบคุม ความประพฤติอันถูกต้องแก่คนในสังคม

การศึกษาโลกทัศน์ที่เกี่ยวกับสถาบันทางสังคมที่ปรากฏในวรรณกรรมของ อังกฤษ กัลยาณพงศ์ จะศึกษาโลกทัศน์ที่มีต่อสถาบันต่าง ๆ คือ

สถาบันทางการศึกษา

สถาบันทางศาสนา

สถาบันทางเศรษฐกิจ

สถาบันทางการเมือง

สถาบันทางวิทยาศาสตร์

2.1 โลกทัศน์ที่มีต่อสถาบันทางการศึกษา

การศึกษาคือการส่งเสริมความงอกงามของบุคคลในทางร่างกาย สติปัญญา ความประพฤติและสังคม เพื่อให้สามารถปรับตัวให้เหมาะสมกับสิ่งแวดล้อมและดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้ด้วยดี รูปแบบของการศึกษานั้นมีทั้งการศึกษาแบบเป็นทางการ และการศึกษาแบบไม่เป็นทางการ ดังจะกล่าวถึงทัศนะของอังกฤษ ที่มีต่อรูปแบบของการศึกษาดังนี้คือ

2.1.1 การศึกษาแบบเป็นทางการ

การศึกษาแบบเป็นทางการนั้นเป็นการศึกษาจากโรงเรียน
และสถาบันการศึกษาต่าง ๆ เช่น มหาวิทยาลัย ซึ่งมีครูเป็นผู้ถ่ายทอดความรู้

อังคาร มีโลกทัศน์ต่อการศึกษแบบเป็นทางการว่าเป็นการศึกษา
ที่ยังล้าหลัง เช่น คาราเรียนให้ความรู้เพียงน้อยนิด แต่ผู้เรียนคิดว่าเป็นคาราที่ให้ความรู้มาก
และนำความรู้ที่รู้เพียงน้อยนิดจากคาราไปใช้ในที่ที่มีความรู้มากกว่า ดังคำประพันธ์ว่า

รำคาราทางฝั่ง
น้ำอาบจางรูปลานตา

รู้ซึ่งถึงสวรรค์ชั้นฟ้า
จะกลืนสู่บาแจ่มจันทร์
กวัดพิภพ : 62

อิงลาพองพ่นไฟ
แค่อ่านหนังสือสาม
บัดขับเช่อกุศคาม
ในส่วนเมตติกลีไซร์

เห็นงาม ดังฤ
เล่มไซร์
ทั้งโลก
ค่าซึ่งถึงโฉน
บางกอกแก้วกาศรวล : 96

และอังคารยังเห็นว่าการศึกษจะสอนให้ผู้เรียนมีเพียงความรู้แต่
ไม่ได้สอนเรื่องจริยธรรม ดังนั้นผลที่ตามมาคือคนมีความโลภเกิดขึ้น จึงทุจริตต่อหน้าที่การงาน
ดังคำประพันธ์ว่า

การศึกษอ่อนล้า
รบช่องกามทดสอบ
คอร์รับชั้นของขอบ
ยศเลื่อนเร่งรุดหน้า

กะลาครอบ อึ่งเอย
ที่กล้า
ลอบขึ้น ใจแล
คลังบ้าเหี้ยมตุตรา
บางกอกแก้วกาศรวล : 150

อังคาร ยังมีทัศนะต่อการศึกษาแบบเป็นทางการว่ามีจุดมุ่งหมาย
ไม่สอดคล้องกับนโยบายการศึกษาที่วางมุ่งพัฒนาคนให้เกิดความรู้ เพราะผู้ที่เรียนนั้นเรียนเพื่อมุ่งหวัง
ใบปริญญาเพียงอย่างเดียว ไม่ได้หวังความรู้ที่แท้จริงไม่ได้ให้สติปัญญาในการศึกษาหาความรู้
ดังโคลงว่า

นักศึกษาเห่อบ้า	ปริญญา
ลืมนั่งวิเศษปัญญา	ค่าฟ้า
ประธานช่วยชีวา	สมัยใหม่
หมายเร่งเห็นค่าหล้า	สละให้สมัยชั่ว
	บางกอกแก้วภาศรวล : 113

นอกจากนี้ อังคารยังเห็นว่าการจัดการศึกษานั้น บางครั้งก็กลายเป็น
เป็นการทำลายสิ่งที่ดีงามของไทยให้สูญหายไปอย่างน่าเสียดาย ดังโคลงว่า

ไม่เอาไหนไอ้สังคมบ้า	แนวการศึกษาเลวเหลวไหล
เรียนแต่สิ่งพราเปรียศไทย	ไร้ใจรู้คุณค่าสุนทรีย์
	สำนักบูรณะ : 77

อังคาร มีทัศนะต่อการศึกษาแบบเป็นทางการว่า สถาบันการศึกษา
ต่าง ๆ ควรจะสอนให้ผู้เรียนมีคุณธรรมและช่วยกันสร้างสรรค์แต่สิ่งดีงามอันจะทำให้โลกประสบ
สันติสุข ดังโคลงว่า

ล้างสงครามความอับยศาค	กู้เกียรติยศการศึกษาเดิมที่
สร้างอุดมคติของโสกัน	ให้มีเมฆสวรรค์สันติสุขเอย
	สำนักบูรณะ : 137

และอังคาร ยังเห็นว่าบางคนที่ได้ไปศึกษาต่างประเทศเพียง
ไม่นานเมื่อกลับมา ก็มักจะโอ้อวดว่าตน เป็นนักเรียนนอกดีกว่าคนอื่น อังคารได้กล่าวตาทนอย่าง
รุนแรงว่า

นางเกลือเบื้อคลั่งบ้า	รถเก๋ง เก่งๆ
อวดร่ำยุโรปนักเลง	ฝรั่งเจ้า
นักเรียนนอกเสียงเครื่อง	ปีกว่า
หลงว่าตนเลิศล้ำ	แบ่งกล้าสารยา
	ทางกอกแก้วกาศรวล : 114

การศึกษาแบบเป็นทางการที่อังคาร เป็นห่วงอีกเรื่องหนึ่ง นั่นคือ
โอกาสในการศึกษาของเด็กแต่ละคนไม่เท่าเทียมกัน ดังเช่น ลูกชานาซึ่งควรจะมีโอกาสได้รับ
การศึกษา เหมือนเด็กอื่น ดังคำประพันธ์ว่า

เด็กเล็กกระท่อมน้อย	กลางนา
ไฟก่อหุงข้าวปลา	ไหม้ร่ำ
รอพ่อแม่จ้กมา	สายเที่ยง
ซึ่งท่านรับค้ำถ้ำ	เร่งแล้วนาหลาย
อโหเห็นเด็กน้าว	อนิจจา
ชี้หิ้งไว้เคียงฝา	เปล่าคว้าง
ห่มสื่อน่าบรารณา	แพงหน่าย หายแฮ
รัฐไปบูรณะสร้าง	สิ่งซึ่งคือคน
	ทางกอกแก้วกาศรวล : 150

จากการศึกษาโลกทัศน์ที่อังคารมีต่อการศึกษาแบบเป็นทางการนั้น พบว่าอังคารเห็นว่า ระบบการศึกษายังล้าหลังอยู่ การศึกษาไม่ได้ทำให้คนมีความคิดในทางสร้างสรรค์ขึ้นมาแต่กลับมุ่งหวังเพียงแค่ปริญญา ตำแหน่ง ชื่อเสียงและเกียรติยศ บางคนก็นำความรู้ที่ได้จากการเรียนรู้เล็ก ๆ น้อย ๆ มาข่มขู่คนอื่น พวกที่ไปเรียนต่างประเทศก็มักจะหลงตนเองว่ามีความรู้มากกว่าคนอื่น นอกจากนี้อังคารก็ยังเห็นว่า รัฐควรเป็นธุระจัดการให้เด็กทุกคนมีโอกาสศึกษาหาความรู้ได้เท่าเทียมกัน

2.1.2 การศึกษาแบบไม่เป็นทางการ

การศึกษาแบบไม่เป็นทางการนั้นเป็นการ เรียนรู้ด้วยตนเองจากประสบการณ์จากธรรมชาติ ตลอดจนจากการอบรมสั่งสอนของบิดามารดา เป็นต้น

จากการศึกษาวรรณกรรมของ อังคาร กัลยาณพงศ์ พบว่า อังคารมีทัศนะต่อการศึกษาหาความรู้ว่า การศึกษาที่ให้เกิดปัญหานั้นเมื่ออยู่ทุกหนทุกแห่ง ไม่ได้จำกัดเฉพาะที่โรงเรียนเท่านั้น ดังเช่น ความรู้ที่ได้มาจากธรรมชาติ ความรู้ที่ได้มาจากการอบรมสั่งสอนของบิดามารดา ตลอดจนความรู้ที่เกิดจากการปฏิบัติธรรมตามหลักคำสอนของพระพุทธเจ้า ดังจะกล่าวต่อไปคือ

2.1.2.1 ความรู้ที่ได้จากหลักคำสอนทางพุทธศาสนา

อังคาร มีทัศนะว่าการปฏิบัติตามหลักธรรม คำสั่งสอนขององค์พระสัมมาสัมพุทธเจ้า เป็นการศึกษาหาความรู้ที่ทำให้เกิดปัญญาอย่างแท้จริง เพราะทำให้ผู้ศึกษาหลุดพ้นจากอวิชชาหรือความไม่รู้ต่าง ๆ ซึ่งอังคารเปรียบคนที่หลุดพ้นจากอวิชชาว่าเป็นเหมือนโคที่เคยเฝ้าโขดหินก็กลับมองเห็นจุดหมายปลายทาง ดังความว่า

...เมื่อลูกทั้งสองเติบโตขึ้นและได้รับการศึกษาเล่าเรียนเต็มที่แล้ว จงเร่งน้อม
ให้เข้าถึงพระพุทธเจ้าหรือพระรัตนตรัยทันที ชักช้าไม่ได้ ด้วยเหตุชีวิตมนุษย์ในปัจจุบัน
สมัยไร้สาระเต็มที่แล้ว ลูกจะต้องนอบน้อมเข้าถึงพระรัตนตรัย ผูกพันศึกษา พระพุทธเจ้า
พระธรรมเจ้า พระสงฆ์เจ้า ให้แตกฉาน จะสามารถเพิ่มกำลังพิเศษ ช้ากำลังฉาน
ธรรมชาติอาจนุ่มคุณค่าแท้ คือรัตนะทั้งสามเข้าไว้ในวิญญูญาณของตนเอง จึงจะทำให้

ใครเงอะงะมองเห็นจุดหมายปลายทางได้ จะได้ลากแอกเกวียนแห่งชีวิตนั้นไป ด้วย
ความปิติยินดีอย่างมีเวลา ไม่ใช่ใครเงอะงะซึ่งเคยทวนขอคืบด้วยอวิชาซึ่งลาก
แอกเกวียนแห่งชีวิตอันหนักอึ้งไปอย่างไร้จุดหมายปลายทางและตายเปล่าเสียชาติเกิด...

หยาดน้ำค้างคือน้ำตาของเวลา : 62 - 63

อังคาร เห็นว่าการเรียนรู้มีคุณค่ายิ่ง
กว่าของมีค่าใด ๆ ดังเช่น เห็นคุณค่าของมรรคผลนิพพานและความสันโดษอันเนื่องจากการ
ปฏิบัติตนเพื่อการดับทุกข์อันเป็นหนทางที่มีค่ามหาศาลคือทางไปสู่นิพพาน ดังคำประพันธ์ว่า

อาจเห็นคุณค่าอันพันเงินทอง	ตราบองวิสุทธิทัศน่อริยสังขี
บากบั่นหมั่นปฏิบัติอย่างดี	มีครูบาอาจารย์สุดสำคัญ
ดับทุกข์ค้นหาขันธห้าโรค	สู่สันโดษโพธิญาณยิ่งสรวล
มั่งคั่งทิพย์พุทธธรรมอนันต์	คุณค่านี้หอมตะ ๗ ดินไตร
	บางกอกแก้วภาศรวล : 207

นอกจากนี้ อังคาร ยังมีทัศนะว่า การศึกษาพระไตร
ปิฎกที่มีค่ามหาศาลนั้นจะทำให้เกิดทั้งความรู้และปัญญาตลอดจนสมาธิที่มีค่ายิ่งกว่าสิ่งมีค่าใดทั้งปวง
เพราะจะช่วยให้พ้นจากกิเลสตัณหาและความโง่เขลาต่าง ๆ ดังคำประพันธ์ว่า

ขึ้น อัดตาเลื่อนโล	ปรารถนา
ตั้ง แห่งสติปัญญา	ยิ่งแก้ว
นั่ง เหนือแท่นอวิชา	เพียรเพ่ง
เคียง รุ่งสมาธิแพรว	พร่างรุ่งวิชาฉาย
.....	

กลุบุตรกลุธิดาไฉนมุ่งหมาย
เร่งเรียนรู้พระไตรปิฎกอัน

วิมลมังฆวรรณศิลป์สวรรค์
มหันตคำคำฟ้าดินละลาย
ปณิธานวี : 48 - 49

การศึกษาหาความรู้ที่ไม่เป็นทางการอีกอย่างหนึ่ง
ในทัศนะของอังคาร ก็คือการปฏิบัติตามหลักหัวใจนักปราชญ์ อันมี สุ จิ ปุ ลิ กล่าวคือ
การฟัง การพูดหรือถาม การอ่าน การเขียน ก็ถือว่าเป็นการศึกษาที่ทำให้เกิดปัญญา ดังคำ
ประพันธ์ว่า

สุ หุสฺมณฺเณทัง
จิ แจ่มจิตรวิจารณ์ญาณ
ปุ ฤปราชญ์เร่งอาจหาญ
ลิ ชิดกว่าชีวิตแล้ง

วิชาหวาน
หยิ่งแจ้ง
ถามท่าน รู้รา
เร่งแล้วนิมิตสมัย

.....

.....

สลับครับฟังปราชญ์ถั่งพิเศษ
พอพระสมุคไฉนวิธานมากมาย

เหตุผลเทศและไทยหลากหลาย
ให้คิดหาวิธีใจจา

สองแสงหาข้อนุลเอกอเนกอนันต์
เสาะหากัลยาณมิตรแนะนำ

หมั่นวิจัยวิจารณ์มีสติกล้า
หรือเพ่งทาบปัญญาปัญญา

สามปัญหามปริศนาโดยยากยิ่ง
หาหรือรอแม่ทัพคตบุราณ

วิ่งถึงปราชญ์ที่ฉลาดกล้าหาญ
อย่าเกียรจคร้านงานเรียนงาน

สี่รู้ซึ่งค่าเงินคามาดีใด

ยิ่งใหญ่เลิศล้ำ ๓ โลกสาม

เร็วพินิจลิตกันสารความ

ปราบปรามอคติน้อมขวัญกตัญญู

สุ จิ ปุ ลิ ครบเสร็จจงคลี่

สร้างบารมีอธิบาทรู้ใหม่พรู

จะสฤษดิ์ลิตถิขลังกว่าครู

สู่ความมุษย์แท้แน่จริงเทอญ

ปณิธานวี : 48 - 49

2.1.1.2 ความรู้ที่ได้จากธรรมชาติ

อังคาร เห็นว่าการศึกษาที่ช่วยให้เกิด ความรู้และ ทำให้เกิดปัญญานั้นสามารถเรียนรู้ได้โดยไม่ต้องเรียนในโรงเรียน นั่นคือการศึกษาหาความรู้จาก ธรรมชาติ ดังที่เขาได้ความรู้ในเรื่องการเขียนภาพจากธรรมชาติที่อยู่รอบตัวของเขา และเขาก็ได้ยึดธรรมชาติเป็นครูที่ ดังคำประพันธ์ว่า

ล้างขามแปรงปาก
ไปสู่วิถีอวาส
คืนสรวงกระต่าย
ธรรมชาติพิณแจ่มจ้า
กินแล้วพักเพ่งรู้
พักแรมภาวนาขาด
ศึกษาสิ่งศิลปศาสตร์
ทุกอย่างวาดขลุ่ย

เสร็จสะอาด
ป่าช้า
วาดรูป
เพ่งห้ามกายศิลป์
ธรรมชาติ พน้อยนา
ครุ่นน้อย
นิมิตร่าง
พรางพร้อมสุนทรีย์
นางกอกแก้วกาสรวล : 167

ข้าน้อยรักเพ่งรู้
ครุ่นธรรมชาติหา
เขียนรูปร่างนานา
เสร็จใจโล่วิทยาได้

ถ่านวิชา
ง่ายไซ้
ต่างต่างมากมาย
ซบไว้ศึกษา
นางกอกแก้วกาสรวล : 171

ข้าน้อยมีครูอยู่ทั่วฟ้า
เล่าเรื่องราวที่มหัศจรรย์
ภูผาสอนให้ว่าเหววิเวก
เรียนรสนาวจากน้ำค้างย้อย

เดือนคاراแจ่มจรัสรวงสวรรค์
โลกต่างต่างนั้นจุเพชรพลอย
บุษเมฆเฝือกใจลอยไปละห้อย
มีขวัญสร้อยเศร้าราวกลางคืน

.....

แม้แต่ดอกหญ้าป่ากระจุจิด
พยายามเรียนไปทั้งไควล์
ตำราวางไว้กลางแหล่งหล้า
ลืมคืนวันเวลานาที

.....

เสมอมิตรบอกวิชาอาถรรพ์
ถึงวรรณศิลป์พิพม์ทั้งชีวี
ฝึกศึกษาพิจารณาถ้วนถี่
พลีวิญญาณแต่การเล่าเรียน
ล้นาภกษระดิง : 101

การเรียนรู้จากธรรมชาติที่สำคัญอย่างหนึ่งที่องค์กร
เห็นว่ามีค่าสำคัญเป็นอย่างยิ่ง นั่นคือ การสังเกต ซึ่งองค์กรมีทัศนะว่าการสังเกตสิ่งต่าง ๆ
ที่มีอยู่ในธรรมชาตินั้นจะทำให้รู้จักสิ่งที่มีค่าอีกเป็นจำนวนมาก ดังโคลงว่า

ทิวาเที่ยวชมป่าช้า
คุ่มไม้ดอกไม้ใบ
สังเกตทุกอย่างใน
รู้ส่วยวิเศษสรวยทั้ง

อาศัย
เพริศพร้ง
ธรรมชาติ วาดแล
สิ่งแก้วถวายกวี
บางกอกแก้วกาสรวล : 157

ทั้งตาปีเพ่งซึ่ง
สรรพสิ่งศึกษาขนาด
ประณีตอย่างเต็ดขาด
ชาญเชี่ยวชาญสายฟ้า

ธรรมชาติ
แจ่มจ้า
วาดว่อง ไฉนา
เก่งกล้าใหญ่หลวง
บางกอกแก้วกาสรวล : 168

และองค์กร ยังมีทัศนะว่าโลกที่อยู่นี้ให้ความรู้แก่มนุษย์
เหมือนห้องสมุดใหญ่ที่มนุษย์จะสามารถศึกษาหาความรู้และคติธรรมต่าง ๆ ได้ เพื่อหาความรู้
ตลอดจนคติธรรมที่ได้มาบัดเกลางจิตใจของตนเพื่อทำให้เกิดปัญญาถึงขั้นหลุดพ้น ดังคำประพันธ์ว่า

ได้สายรุ้งรุ่งฟ้ามโหรีมา	เสมอว่ามหาวิทยาลัยใหญ่
จัดปฐมาเจียรไนใจ	ให้แจ่มใสวิสุทธิซึ่งโพธิญาณ
.....	
โลกกว้างอย่างห้องสมุดหิมา	อักษรฟ้าจารอ่านให้สิ้น
คั่งน้ำนมแม่ธรณีรินริน	ดื่มกินเกิดพลังพลังปัญญา
	ลำนานุกรมกระดิ่ง : 13

2.1.1.3 ความรู้ที่ได้จากการสั่งสอนของบิดามารดา

อังคาร กลยาณพงศ์ มีทัศนะว่าความรู้ยังสามารถได้มาจากการอบรมสั่งสอนของบิดามารดาในเรื่องต่าง ๆ ดังที่อังคารสอนบุตรให้รู้ถึงความเมตตาที่บิดามารดามีต่อบุตร และบุตรควรมีความกตัญญูต่อบิดามารดา ดังคำประพันธ์ว่า

...ให้ลูกวินิจจัยเพ่งคิดดู เสมือนที่พ่อรู้เห็นและเคยได้ชี้แจงให้รู้ฟัง ทั้งสั่งสอนถึงคตินิยมต่าง ๆ ทุกอย่างด้วยเยื่อใยไมตรีจากความรักอันลึกซึ้ง ซึ่งลูกจะได้สอนหลานของพ่อต่อไป อย่าได้หลงลืมซึ่งเยื่อใยไมตรีของความรักที่พ่อมอบต่อลูกทั้งสองให้เมตตาสืบเนื่องกันไป... ขออย่าให้ความรัก ความเมตตาทางธุระในสายโลหิตนี้แห้งหายขาดสายไปเลย และทุกครั้งทีลูกระลึกถึงพ่อก็ขอให้ระลึกถึงแม่ด้วย... เพราะแม่นั้นได้ลำบากเหนื่อยยากจากลูกทั้งสองมาก ยิ่งเมื่อคลอดลูกหญิงนั้นเกือบจะเอาชีวิตเข้าแลกลูกไว้ทีเดียว...

หยาดน้ำค้างคือน้ำตาของเวลา : 57

และอังคาร ยังสอนให้บุตรคิดอย่างมีเหตุผลและปฏิบัติตามหลักคำสอนของพระพุทธเจ้า ที่เขาเห็นว่าเป็นสิ่งที่ดีที่สุด ดังความว่า

...พ่อปรารถนาให้ลูกคิดอย่างนักคิดปะ วรณคดี ยิ่งคิดให้ลึกซึ้งไปกว่านั้นก็ยังดีเลิศ หรือปฏิบัติตนจนรู้หลักอมตธรรมของพระพุทธเจ้าแล้วติดตามไปในโลกุตรธรรมก็ยังวิเศษสุด..

หยาดน้ำค้างคือน้ำตาของเวลา : 54 - 55

และอังคาร ยังสอนให้บุตรรู้จักมารยาทโดยยึด
หลักขนบธรรมเนียมประเพณี ดังเช่นเมื่อเห็นพระศรโหว่ ดังความว่า

...เข้าเฝ้าลูกเห็นพระมาบิณฑบาต พ่อก็สอนให้ไหว้พระทุกครั้งที่พบเห็น ไบราณกาลก็
สั่งสอนไว้อย่างถี่...

หยาดน้ำค้างคือน้ำตาของเวลา : 62

นอกจากนี้ยังสอนให้บุตรรู้จักคุณค่าของธรรมชาติ
เพราะธรรมชาติให้แง่คิดที่มีคุณค่า เหมือนกับได้ครูที่ตีมาให้ความรู้และวิชาต่าง ๆ ทำให้เกิดปัญญา
ดังความว่า

...คุณเอนั้น ตะวันก็พยับทองแสงเงินทองเรืองรองเจิดจาย พรางพรายรุ้งทั้งเจ็ดสี
น้อยนักจกมีปฐวีไทในคาราจักรอักโขก็มีคุณค่าเสมอโลกนี้ ลูกเอ๋ย คุณเอนั้น ตะวัน
อันวิเศษสุดมาหยุดแสงอาทิตย์กระทบสะท้อนกลิ้งน้ำค้างจนพรางพรายฉายประกายเพชร
ทะพร้าวแวววับจับใจ เสมือนมีครูแก้วครูขวัญปั้นคุณค่าวิชา คุณค่าเลิศให้เหล่าลูกบุตร
กุลธิดาผู้เยาว์วัยเกิดปัญญาแจ่มใส รู้แจ้งจนรู้จักสอนตนเอง ...

หยาดน้ำค้างคือน้ำตาของเวลา : 51

...ลูกเลี้ยงดูเกิด คนเราถ้ารู้จักคิดรู้จักฝึกฝนสติปัญญาที่สามัญ เรียกว่าเป็นคนช่างคิด
นั้น แม้น้ำค้างหยดเดียวก็จะเกิดความบันดาลใจให้แง่มุมข้อคิดต่าง ๆ เสมอว่ามีครูสั่งสอน
ตนเองได้อย่างดียิ่ง...

หยาดน้ำค้างคือน้ำตาของเวลา : 57 - 58

ยิ่งไปกว่านั้น อังคารเห็นว่าการอบรมสั่งสอนของ
บิดามารดาเป็นสิ่งที่สำคัญมากเพราะถ้าบิดามารดา อบรมสั่งสอนไม่ดีลูกก็จะกลายเป็นคนที่สังคม
ไม่ต้องการ ดังโคลงว่า

๕ : ๕
 แดนหยกกับงาช้าง
 ร่มฆ่ากันเลือดเลน
 บัดชบด้อยกากเคน
 พ่อแม่ส่อพอบาทวี่บ้า

๕
 จิงหลอน หลายแล
 เประเหล่า
 ทมาเกิด มาฤา
 ข้าข้าเต็มเสมอ

บางกอกแก้วภาศรวล : 102

จากการศึกษาโลกทัศน์ของ อังคาร กัลยาณพงศ์
 ที่มีต่อการศึกษาแบบไม่เป็นทางการนั้น พบว่า อังคารมีทัศนะว่าการศึกษาที่ถูกต้องและก่อให้เกิด
 การเรียนรู้สติปัญญาอย่างแท้จริงนั้น ได้แก่ การเรียนรู้และดำเนินชีวิตตามคำสอนของ
 พระพุทธเจ้า การเรียนรู้จากธรรมชาติ การปฏิบัติตามหลักของนักปราชญ์ ตลอดจนการอบรม
 สัจสอนจากบิดามารดา ซึ่งเป็นสิ่งสำคัญเพราะถ้าไม่ได้รับการอบรมที่ดีจากบิดามารดา ก็จะกลายเป็น
 เป็นบุคคลที่สังคมไม่ต้องการ

2.2 โลกทัศน์ที่มีต่อสถาบันศาสนา

สถาบันศาสนาเป็นสถาบันที่สำคัญประกอบด้วยพระพุทธ พระธรรม และ
 พระสงฆ์ พระธรรมหมายถึง ปรัชญาคำสอนหลักศีลธรรมและการกระทำตามคำสั่งสอนซึ่งรวมถึง
 การปฏิบัติตนทั้งในส่วนที่เกี่ยวข้องกับชีวิตประจำวันและในส่วนที่เกี่ยวข้องกับพิธีกรรม พจนานุกรม
 ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2525 ให้คำนิยามศาสนาว่า คือลัทธิความเชื่อถือของมนุษย์อันมีหลัก
 คือแสดงกำเนิดและความสิ้นสุดของโลก อันเป็นไปในฝ่ายบรมคตประการหนึ่ง แสดงหลักธรรม
 เกี่ยวกับบุญบาปอันเป็นไปในฝ่ายศีลธรรมประการหนึ่ง พร้อมทั้งลัทธิพิธีที่กระทำตามความเห็น
 หรือตามคำสั่งสอนในความเชื่อถือนั้น ๆ

จากการศึกษาโลกทัศน์ของ อังคาร ที่มีต่อสถาบันศาสนานั้นผู้วิจัยพบทัศนะ
 ต่าง ๆ ดังนี้

2.2.1 พระพุทธเจ้า

พระพุทธเจ้าคือ ผู้ได้ตรัสรู้ธรรม ค้นพบมรรคแล้วบำเพ็ญตน
ทรงสั่งสอนธรรม ชี้แนวทางไปสู่ความหลุดพ้นแก่ชาวโลกและเป็นแบบอย่างที่ดีงาม อังคาร มี
ทัศนะว่าพระพุทธเจ้าทรงเป็นพระศาสดาที่ยิ่งใหญ่ และเป็นพระศาสดาที่ประเสริฐปราศจาก
มลทินใดทั้งปวง และชนะกิเลสสามารถหยั่งรู้สัจธรรม บรรลุความหลุดพ้น ดังคำประพันธ์ว่า

เบญจางประดิษฐ์จิตริธิธิลัง	บังคมบรมบาทศาสดาแก้ว
พระพุทธเจ้าประเสริฐเลิศแล้ว	เพริศแพร้วอมตะชนะกิเลสमार
	บางกอกแก้วภาศรวล : 2

อังคาร ได้ระลึกถึงการปฏิบัติบำเพ็ญภาวนาของ
พระพุทธเจ้าซึ่งใช้วิธีการกำหนดสติปัฏฐาน 4 ซึ่งประกอบด้วย กายานุปัสสนา เวทนา
นุปัสสนา จิตตานุปัสสนา และธัมมานุปัสสนา กล่าวคือ เป็นการกำหนดพิจารณาหรือตามดู
ทันกาย เวทนาหรือสุขทุกข์ ไม่สุข ไม่ทุกข์และจิตที่เป็นกุศลหรืออกุศลว่าไม่ใช่สัตว์ บุคคล ตัว ตน
เรา เขา เพื่อความหลุดพ้นและชนะจากกิเลสमारทั้งมวลจนกระทั่ง ไปสู่มรรคแปดหรือหนทางที่
ทำให้เกิดปัญญารู้เห็นชอบ คือเห็นอริยสัจสี่ ซึ่งอังคารมีทัศนะว่า การตรัสรู้ริยสัจสี่ของ
พระพุทธเจ้านั้นเป็นสิ่งที่ประเสริฐแม้กระทั่งเทพ เทวดาและพรหมและทั้งสามโลก ก็เคารพ
บูชาและสรรเสริญยกย่องให้เป็นเลิศที่พระองค์สามารถตัดกิเลสชนะมารและเป็นผู้ที่รู้แจ้ง
เห็นจริงด้วยตนเองอันแสดงถึงศักยภาพสูงสุดที่มีอยู่ในแต่ละบุคคลที่จะสามารถทำได้ ดัง
คำประพันธ์ว่า

สติปัฏฐานสี่พิเศษพิสุทธิ	มุ่งวิมุตติเหนือกิเลสमारประหาร
สู่ประคตัยมรรคแปดประการ	โพธิญาณอยู่ตรงนั้นมั่นใจ
.....	
คือเอกองค์อรหันต์สัพพัญญู	ตรัสรู้ริยสัจจเลิศเจิดฉาย
ฉัพพรรณรังสีบัวพุทธพรรณราย	เทพไท้เทอดไหว้จบภพไตร
	ปณิธานแก้ว : 55

อังคารมีทัศนะว่าธรรมะของพระพุทธเจ้านั้นเป็นสิ่งที่อยู่คงทนและมีคุณค่า และธรรมะของพระพุทธเจ้าสามารถทำให้ชนะจากกิเลสสารทั้งปวง นอกจากนี้ธรรมะของพระพุทธเจ้าเป็นอัสจรรย กล่าวคือผู้ปฏิบัติย่อมได้ประโยชน์ตามสมควรแก่การปฏิบัติ ดังคำประพันธ์ว่า

เพราะพระแม่เจ้าสิริมหายา	ผู้งามกว่าผืนอันวิเศษวิศาล
จึงเกิดพุทธเจ้าจอมจักรวาล	หว่านธรรมะอมตะอเนกอนันต์
เป็นทานแต่สัตว์อสงไขย	เวียนว่ายในสงสารวิภูผัน
พึงพบสัจจธรรมมหัศจรรย์	นิมิตมิ่งขวัญใหม่มนะมาร
	ปณิธานกวี : 98

อังคารระลึกถึงพระพุทธเจ้าที่ทรงมีความเมตตาต่อมวลมนุษย์ตลอดจนสรรพสัตว์ทั้งหลาย ที่พระองค์ทรงนำสิ่งที่พระองค์ตรัสรู้มาสั่งสอนเพื่อต้องการให้มวลมนุษย์และสรรพสัตว์ได้หลุดพ้นจากความทุกข์ ตลอดจนชนะกิเลสสารทั้งปวง ซึ่งอังคารมีทัศนะว่าถ้ามนุษย์ได้ปฏิบัติตามที่พระองค์ทรงชี้แนะ มนุษย์จะสามารถหลุดพ้นจากกิเลสและความทุกข์ต่าง ๆ ได้ ดังคำประพันธ์ว่า

ทรงเมตตากรุณาแก่โลก	ดับทุกข์โศกสรรพสัตว์อสงไขย
ชี้ทางบรรพตธรรมนาไป	สู่หลักชัยมนุษยชาติชนะมาร
	ปณิธานกวี : 55
วาระนี้คล้ายวันที่พบพุทธเจ้า	อยู่เกล้าเมตตากรุณาโลกทุกสมัย
น้อมพระคุณแจกทิพย์ทุกดวงใจ	ในวิชาบมาสมิงแก้วแพรวพรพรรณราย
	ปณิธานกวี : 41

อังคาร ได้กล่าวถึงพระพุทธเจ้าว่า พระองค์ทรงมีดวงจิตที่เปี่ยมไปด้วยความเมตตาปราณี ที่ปรารถนาจะเห็นผู้อื่นหลุดพ้นจากความทุกข์ พระองค์ทรงชี้ทางไปสู่มรรคผลนิพพาน ทรงสอนว่าทุกอย่างจะสำเร็จได้ด้วยใจที่ตั้งมั่น พิจารณาให้เห็นกิเลสของตนและสามารถเอาชนะกิเลสได้ ดังคำประพันธ์ว่า

พระชี้ดาวพร่างรุ้ง	แก้วมณี
ใจกว่าเพชรวิเศษศรี	สังข์ไว้
แสงรุ้งร่วงปรุพี	คมด่า ก็ดี
เปื้อนที่ไทนึ่งไขร้	เร่งชิงสังขธรรม
มรณขลังดั่งแก้ว	อนุสสติ
อสุภหนึ่งถึงสิบสี่	เพ่งไว้
อนาปานสติมิ	ประมาท มุ่งเทอญ
ถึงแก่นพุทธธรรมไขร้	สว่างสิ้นภพไตร
	ปณิธานวี : 17

จากการศึกษาโลกทัศน์ของ อังคาร ที่มีต่อสถาบันศาสนา พบว่า อังคารมีทัศนะว่าพระพุทธเจ้าเป็นศาสดาที่ยิ่งใหญ่สามารถเอาชนะกิเลสได้ด้วยตนเองและทรงชี้ทางดับทุกข์ให้แก่มวลมนุษย์ตลอดจนสรรพสัตว์ทั้งหลาย

2.2.2 พระธรรม

พระธรรมเป็นคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าหรือพระธรรมคือหลักของความจริงที่มีค่าและหลักความดีงามที่พระพุทธเจ้าทรงค้นพบและทรงนำมาแนะนำสั่งสอนชาวโลก ซึ่งผู้ศรัทธาใช้เหตุผลพิจารณาไตร่ตรองรู้จักคิดให้เข้าใจถูกต้องตามจริง เพื่อจะปฏิบัติให้เกิดปัญญาและการดับทุกข์ซึ่งเป็นทางไปสู่ความสุขต่อไป จากการศึกษาค้นคว้าพบว่า อังคาร มีทัศนะต่อพระธรรมเป็นอริยทรัพย์กล่าวคือ เป็นทรัพย์อันมีค่ายิ่งกว่าทรัพย์ใดในโลกเป็นสิ่งที่มัวเมาจนสามารถทำให้สามโลกที่ยึดมั่นในธรรมะหลุดพ้นจากความทุกข์และพบกับความสุขที่แท้จริง ดังคำประพันธ์ว่า

แปดหมื่นพันพระธรรมขันธ์
บริสุทธิสูงส่งพันมลทิน

นั้นล้วนอริยทรัพย์ทั้งสิ้น
รินรสพระธรรมทิพย์เป็นทาน
ลำนามูกระดัง : 2

สฤติบุญฤทธิ์อมตะธรรม
บุญเป็นเกล้าภพเจ้าจักรพาล

ชี้ทางนำโลกสุขเกษมศานต์
นานข้าหาค่ามิได้แล
ลำนามูกระดัง : 3

นอกจากนี้อังคาร มีทัศนะว่าพระธรรมเป็นสิ่งที่
สูงส่งและยิ่งใหญ่ และพระธรรมคำสั่งสอนนี้จะเป็นอมตะและสามารถนำไปใช้ได้ในทุกยุค
ทุกสมัย ดังคำประพันธ์ว่า

กราบตรีธรรมะปิฎกคิลกอมคลิ่น
ชั่วหล้าและฟ้าดิน

นิรันดร์
กวีนิพนธ์ : 2

อังคาร มีทัศนะอีกว่า พระธรรมคำสั่งสอน
ของพระพุทธเจ้าเป็นสิ่งที่ประเสริฐและเปี่ยมล้นไปด้วยสาระที่เป็นประโยชน์ ได้แก่พระธรรม
ทำให้ผู้ยึดถือสามารถละกิเลสได้และ พระธรรมจะทำให้มนุษย์ผู้ศึกษาอย่างลึกซึ้งเกิดสติปัญญา
มีความเห็นชอบเห็นอริยสัจสี่อันเป็นหนทางไปสู่นิพพานซึ่งเป็นจุดหมายสูงสุดของพระพุทธศาสนา
ดังคำประพันธ์ว่า

ธรรมะเปี่ยมล้นสาระแก่นทิพย์
แปดหมื่นสี่พันธรรมขันธ์ปาน
เทอดคุณอมตะพระนิรพาน
เห็นแจ้งสภาวะธรรมนาหา

หยิบยกว่าประเสริฐวิเศษวิศาล
หว่านสัมมาทิฏฐิสติปัญญา
ประหารกิเลสमारัตต์คันทา
ตามฐานะสัจจะจริงจัง
ขนิษานกวี : 87

และการมีศีลที่สะอาดบริสุทธิ์จะเป็นเหมือนกำแพงที่กัน
ความชั่วร้ายไม่ให้เข้ามาถึงตัวผู้มีศีล ตลอดจนการยึดมั่นในธรรมะจะทำให้มนุษย์ชนะกิเลสและจิต
สามารถหลุดพ้นได้ ดังคำประพันธ์ว่า

วิสุทธิศีลเหมือนกำแพงแก้ว	วางแนวเจ็ดขั้นมั่นธรรมะขลัง
ควบคุมกายวาจาใจตั้ง	ปกติจึงหวังพราบปัญาพราย
	ปณิธานทวี : 54

อังคารมีทัศนะว่า คัมภายของมนุษย์เปรียบได้ดั่งกาลเวลาและ
อวกาศอันไม่มีที่สิ้นสุด กิเลสที่นอนเนื่องอยู่ในสันดานทำให้เกิดทุกข์เกิดความยึดมั่นในรูป เวทนา
สัญญา สังขาร วิญญาณ อันทำให้ไม่หลุดพ้นจากวัฏสงสาร ดังโคลงว่า

อนันตกาลกว้างกว่ากว้าง	อวกาศ ก็ดี
เปรียบต่อคัมภายนาค	ใหญ่กล้า
อนลัญญ์วิจิตรปราชญ์	สอนสั่ง
เหตุแห่งทุกข์ชั้นห้า	จอมท่วงสังสาร
	บางกอกแก้วภาศรวล : 28

นอกจากนี้ อังคารยังเห็นว่าการปฏิบัติธรรมโดย
การบำเพ็ญเพียร ความอดทนนั้นสามารถทำให้ผู้ปฏิบัติเกิดความสุขและเกิดปัญญาเห็นชอบได้
และใช้ปัญญาเพ่งเบญจขันธ์ให้รู้ที่จริงว่า รูป เวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณ ถ้าใครยึดมั่นจะทำให้เกิด
ทุกข์ ดังโคลงว่า

ลืมน้ำเก่าทิ้ง	อดีตกาล
เพียรเพ่งปัจจุบันหว่าน	ขึ้นช้อย
กวาดอย่างกล้าหาญ	เร็วเร่ง
เรื่องรุ่งสมาธิพร้อม	แจ่มแพรวปัญญา
เพ่งปัญญาแจ่มแจ้ง	เบญจขันธ์
เลิกยึดมั่นภพสัน	ปล่อยทิ้ง
พุทธเจ้าอยู่เหนือขันธ์	อนันตทิพย์
ใจหนึ่งไม่กลอกกลิ้ง	นิ่งด้วยญาณพลัง
	บางกอกแก้วภาสรวล : 173

และอังคารมีทศนะว่า ถ้าใครเข้าใจถึงธรรมที่ว่า ด้วยเรื่อง "โลกธรรม" ซึ่งหมายถึงธรรมที่ครอบงำมนุษย์และมนุษย์ย่อมเป็นไปตามธรรมนั้น มี 8 อย่าง คือ มีลาภ เสื่อมลาภ มียศ เสื่อมยศ นินทา สรรเสริญ ทุกข์ สุข ว่าอย่าตกเป็นทาสของสิ่งเหล่านี้ เพราะถ้ามนุษย์อยู่เหนือสิ่งเหล่านี้แล้ว จะทำให้เกิดทัศนคติที่ถูกต้องและมีชีวิตที่สูงกว่าสัตว์เพราะสัตว์ไม่มีความคิด ดังคำประพันธ์ว่า

ไม่เข้าใจแจ่มรู้	โลกธรรม
ชีพอยู่เหนือนิรันดร์	เร่งแล้ว
ญาณทิพย์ยิ่งใหญ่	วิสุทธิทัศน์
นึกหนึ่งมองผ่องแผ้ว	เพื่อพ้นสัตว์วิสัย
	บางกอกแก้วภาสรวล : 211

นอกจากนี้ อังคาร ได้ปฏิบัติตามหลักธรรมคำสอนและระลึกถึงคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า ซึ่งอังคาร มีทศนะว่า พระธรรมเป็นสิ่งที่ดีวิเศษทำให้เกิดปัญญาการมองเห็นรู้ถึงเหตุที่ทำให้เกิดทุกข์ว่าเกิดจากการยึดมั่นใน เบญจขันธ์ อันได้แก่ รูป

เวทนา สัญญาสังขาร และวิญญาณ เพื่อจะได้แก้ไขทุกข์ที่ค้นพบปัจจัยได้ดี และมีชีวิตที่ดีที่สุดด้วยการเข้าถึงธรรม ดังคำประพันธ์ว่า

กราบพระธรรมกันอันวิเศษ
น้อมใส่ใจปฏิบัติบ่อย

ซีกิเลสทุกข์เบญจพันธฺ์หลากหลาย
เพื่อได้ลึกซึ้งถึงพุทธธรรม

บางกอกแก้วภาศรวล : 2

อังคาร มีทศนะว่า สภาวะที่เป็นไปในโลกนี้
ทุกอย่างสำเร็จได้ด้วยใจเป็นสำคัญ ผู้ใดมีจิตที่มุ่งสู่ความหลุดพ้นจากห้วงวัฏฏะผู้นั้นจะกระทำแต่
สิ่งที่น่าสุขมาสู่ตน ดังคำประพันธ์ว่า

สรรพธรรมะทั้งหลายได้หล้า
ประเสริฐสุดเท่าไรทั้งปวง
ถ้าจิตคิดใฝ่พิเศษวิสุทธิ์
กายวาจกรรมกระทำนั้นจัก
เปรียบใจอรุโณทัยเจิดฉาย
คือกุศลผลทิพย์ของดวงใจ

หัวหน้าคือใจเป็นใหญ่หลวง
เพราะดวงใจทำสำคัญนัก
มุ่งวิมุตติจุดหมายทิพย์สูงศักดิ์
ซีกินาเกษมสุขอยู่เสมอไป
แสงเกิดเงาใจรู้ตามปกติวิสัย
ตามไปเกษมสุขทุกกับปีกล้วย

ปณิธานกวี : 50 - 51

นอกจากนี้ ยังปรากฏทศนะที่มีต่อพระธรรมที่ว่า
พระธรรมจะเป็นสิ่งที่ทำให้โลกพ้นจากยุคที่เลวร้ายสู่ยุคใหม่ที่ดีงาม และถ้ายุคไหนที่มนุษย์ใช้
ธรรมะเป็นหลักในการดำเนินชีวิตแล้วจะทำให้โลกพบกับสันติสุข ดังคำประพันธ์ว่า

จก ทรายไพรยค่าหล้า	กายสิทธิ์
จ สิ่งสาปอธิฤทธิ	ถ่อยไร้
ร รุ่งเรืองนิมิต	ยุคใหม่
ไร รุ่งโรจน์ธรรมะไซ้	โลกซึ่งเกษมสาคด์
	ปณิธานกวี : 67

และอังคารมีทัศนะอีกว่า การมีเมตตา การรู้จักให้อภัย การมีไมตรีที่ดีต่อกัน ตลอดจนการไม่เบียดเบียนซึ่งกันและกัน จะทำให้โลกมีแต่สิ่งที่ดีงามและความสงบสุขดังคำประพันธ์ว่า

เมตตาไปทั่วหล้า	อโหสิกรรม
กาลใหม่ไมตรีนา	แกร่งกล้า
เบียดเบียนฆ่ากันระยา	แสงเบือ บ้างนา
รู้แห่งคิดกาลหน้า	เพื่อฟ้าขอเกษม
	บางกอกแก้วกวีสรวล : 75

อังคารยังได้กล่าวถึงทัศนะที่มีต่อพระธรรมว่า ธรรมะเป็นสิ่งที่เที่ยงแท้แน่นอนที่สุดในโลก ที่จะช่วยทำให้มนุษย์มีคุณค่าเหนือความธรรมดาสามัญ อันได้แก่ การกิน การนอน การสืบพันธุ์ และธรรมะจะเป็นสิ่งนำมาให้มนุษย์พบกับความสุขที่แท้จริง เหมือนกับได้มีชีวิตอยู่ในยุคของพระศรีอาริย์อันเป็นยุคที่ดีที่สุด ดังคำประพันธ์ว่า

ธรรมสิทธิ์แท้เที่ยงทั้ง	สากล
คือหมู่มนุษย์ทุกคน	คำฟ้า
เพื่อเรื่องรุ่งไปจน	ถึงทิพย์
เจกษีพรอาริย์เจ้า	เริ่มหล้าวิเศษสมัย
	ปณิธานกวี : 39

อังคารกล่าวถึงพระธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้า
ในเรื่อง ไตรลักษณ์ หรือลักษณะสามประการของสรรพสิ่งทั้งหลายว่ามีสภาวะอนิจจัง ทุกขัง
อนัตตา และโลกที่มนุษย์อาศัยอยู่นี้มีการเปลี่ยนแปลงเป็นนิจันรันคร์ สรรพสิ่งทั้งหลายมีการ
เปลี่ยนแปลงอยู่เสมอไม่มีสิ่งใดคงทนถาวร

เปรมปรีดิ์ที่ไม่พอน	ลมดง
ปลิวลิวใบลอยลง	ค่อน้ำ
ไตรลักษณ์นั้นคือมง-	คลคู่ คิคนา
มองทั่วถึงพิงกล้า	แจ่มจ้าพุทธธรรม
	บางกอกแก้วภาศรวล : 164

และเมื่อมารดาของอังคารเสียชีวิต เขาได้
ใช้กฎของ "ไตรลักษณ์" มาเตือนสติตนเองซึ่งอังคารมีทัศนะว่า กฎแห่งไตรลักษณ์เป็นสิ่งที่เป็น
ความจริงที่ทุกคนหนีไม่พ้น ดังนั้นจึงทำให้เขาคลายความทุกข์โศกเศร้าจากการสูญเสียมารดา
ดังคำประพันธ์ว่า

วันหนึ่งรับข่าวร้าย	สลดจิตร
คือแม่เสียชีวิต	ป่วยไข้
สอนใจเร่งนุคคิด	ไตรลักษณ์
อันพระพุทธเจ้าได้	เปล่งไว้สัจธรรม
	บางกอกแก้วภาศรวล : 223

และพระธรรมคำสั่งสอนที่ว่าด้วยเรื่องของ
"เบญจศีล" ที่อังคารมีทัศนะว่าเบญจศีล สามารถจัดกิเลสของมนุษย์ได้ ซึ่งจะทำให้มนุษย์
อยู่ร่วมกันด้วยความไม่เบียดเบียนกัน ดังคำประพันธ์ว่า

ปาณาอย่าฆ่าม้วย	สรรพสัตว์
ใจจ่อมบาปผิดก้นค	เนาไหม้
แผ่แต่เมตตาจะจัด	ขจัดทุกข์
ทุกสิ่งอหิงสาไซ้	เร่งให้กิเลสสลาย
อุทินนาพระสิ่งห้าม	เป็นใจ
ปล้นฆ่าลักขโมยโลน	ถ่อยล้ำ
สันโดษอย่าโลภโผน	ผยองใหญ่ นึกนา
หาแต่อริยทรัพย์ข้า	เพื่อสร้างสรรค์สมัย
กาเมกันก่อร้าย	กามวิสัย
เกินล่วงลูกเมียใคร	หมั่นไหม้
ข่มขืนคร่าจโคไป	เวรยิ่ง
ปลงนิ่งสังขารไว้	เพ่งได้พุทธธรรม
มุสาสอนจิตข้อด้วย	ผจญจิตร เองเอย
หยุดว่างวจีทุจริต	ชั่วช้า
สัจจบหลังหลังกายสิทธิ์	วิเศษยิ่ง เร็วรา
เรื่องรุ่งบุญฤทธิ์กล้า	ช่วยหล้าเล่าที่สวรรค์
สุราขวิญญโรบคิมซึ่ง	วิเศษจะจัด ก็ดี
ห้ามห้ามเมาเสมอสัตว์	คำช้า
สรรพภัยข้าสารพัด	พิษถ่อย ถึงแล
คอยคลิ่นบ้ำกลบหน้า	เนาไหม้รณานต์

บางกอกแก้วกวีศรวล : 79 - 80

อังคาร กล่าวถึงหลักธรรมที่ว่าด้วยอิทธิบาท 4

อันประกอบด้วย ฉันทะ วิริยะ จิตตะ วิมังสา เป็นธรรมที่ทำให้เกิดความสำเร็จตามประสงค์ และถ้าใครมีธรรมทั้ง 4 อย่างนี้แล้ว ก็จะนำบุคคลนั้นให้ถึงสิ่งที่ต้องประสงค์ได้อย่างสมความปรารถนา ดังคำประพันธ์ว่า

...การเพ่งคิดให้ถูกต้องถ่องแท้นั้นเป็นตัวความคิด เท่ากับเริ่มงานไปครึ่งหนึ่ง
ประกอบด้วยอีกครึ่งหนึ่ง คือวิธีอย่างแรงพากเพียรบากบั่น ปฏิบัติจนรู้จักตกเตือน
สั่งสอนตัวเองควบคู่ไปด้วย ก็จะเกิดงานที่สัมฤทธิ์ผลขึ้นทันที...

หยาดน้ำค้างคือน้ำตาของเวลา : 111

อังคาร ยกตัวอย่างน้ำเน่าที่อยู่ริมถนนว่า มันจะระเหยกลายเป็น
ไอน้ำขึ้นไปเป็นเมฆบนท้องฟ้า แล้วกลั่นตัวกลายเป็นเม็ดฝนที่สะอาด ซึ่งอังคารต้องการเสนอทัศนะ
ที่ว่า คนที่ต่ำต้อยนั้นเมื่อต้องการกระทำการสิ่งใดที่ดีเลิศ ถ้ามีธรรมที่ว่าด้วยความเพียรหรือวิริยะ
แล้วก็สามารถประสบความสำเร็จได้โดยไม่ยาก ดังคำประพันธ์ว่า

น้ำเน่าซึ่งท่อข้าง	ถนน
มันย่อมเป็นเมฆบน	แห่งฟ้า
ถึงค่าแต่ผกายผล	อันเลิศ
เพียรเบื่องปราศอุมิช้า	ช่วยขึ้นสูงนิสรว
	กวีนิพนธ์ : 9

และอังคาร ได้ระลึกถึงการตรัสรู้ของพระพุทธเจ้า โดยมีทัศนะ
ว่าที่พระพุทธเจ้าประสบความสำเร็จบรรลุพระโสดาบันเพราะองค์ธรรมที่ยิ่งใหญ่อันประกอบด้วย
ฉันทะ วิริยะ จิตตะ วิมังสา ดังคำประพันธ์ว่า

โอมสิทธิบาทบอกสัมโพธิองค์	ยิ่งยงองค์สืบสืบวิโมกข์สมัย
โสดาคืออุชาโยคอยู่ราไร	ถัดไปอรุโธทัยก็เรืองรอง
	บดินทามณี : 55

นอกจากนี้ อังคารยังมีทัศนะว่าชีวิตที่เกิดมามีค่าและความหมาย
นั้น มนุษย์จะต้องรู้จักคุณค่าของโลก คุณค่าของธรรมชาติ รู้จักสร้างสรรค์สิ่งที่ดีมอบไว้แก่โลก
ตลอดจนการมีความเพียรพยายามอย่างมหาศาล ผิดกับไม่รู้ในธรรมะของพระพุทธเจ้าจะช่วยให้
ประสบความสำเร็จไปสู่เป้าหมายสูงสุด คือนิพพานได้ ดังคำประพันธ์ว่า

จะพบแวททิพย์แห่งชีวิต	นฤมิตอมตะงานแก่นสาร
ช่วยกู้โลกจากไฟนรกานต์	อันหมกไหม้วิญญานสามัญ
ชีวิตนี้จึงจะมีความหมาย	รู้ใช้ค่าหล้าเสมอค่าสวรรค์
ถ้าเพิ่มพริยะอเนกอนันต์	จะเทียมทันพระโพธิสัตว์เอย
	ล้านนาฏกระดิ่ง : 113

จากการศึกษาโลกทัศน์ของ อังคาร ที่มีต่อสถาบัน
ศาสนาในทัศนะที่เกี่ยวกับพระธรรมนั้น พบว่าอังคารมีทัศนะว่า พระธรรมเป็นสิ่งที่สูงส่ง เป็น
อริยทรัพย์ทั้งยังทำให้มนุษย์โลกมีความสุข และช่วยพ้นทุกข์ ความทุกข์

2.2.3 พระสงฆ์

พระสงฆ์คือผู้ปฏิบัติชอบตามพระธรรมวินัยหรือคำสอนของ
พระพุทธเจ้า และเป็นผู้ที่มีจิตใจไว้หรือห่างทุกข์ มีความเสมอกันโดยธรรม จากการศึกษพบว่า
อังคาร มีทัศนะต่อพระสงฆ์ว่า พระสงฆ์เป็นผู้ละกิเลส ปฏิบัติธรรมตามคำสอนของพระพุทธเจ้า
แล้วเผยแพร่วิธีปฏิบัติเพื่อการเข้าถึงนิพพานแก่บุคคลอื่น ดังคำประพันธ์ว่า

กราบอริยสงฆ์ปลงใจปฏิบัติ	สารพัดสิ่งประเสริฐเลิศล้ำ
บรรลุลุรหันต์บั่นกิเลสเนนนำ	ให้ร่มรรคผลนิพพานผาณ
	บางกอกแก้วกาศรวล : 2
ไหว้บูชาคุณพระอริยสงฆ์	ทรงสืบสอนศาสนา ไปรู้ร้าง
ท่าสังคยานาและแนวทาง	สว่างแจ้งแสงรังรัตนไตร
	ล้านนาฏกระดิ่ง : 3

อังคารมีทิศณะต่อพระสงฆ์ที่ประพาศิตนนิค

พระธรรมวินัย เช่น พระสงฆ์ที่มีเพศสัมพันธ์กับสตรีจนละทิ้งการปฏิบัติธรรม และการเผยแพร่ศาสนา พระสงฆ์ที่หมกมุ่นอยู่กับกามารมณ์นั้นสมควรถูกฆ่าเอาเลือดชั่วมาล้างเท้าซึ่งเป็นของต่ำ จึงจะสมกับความชั่วที่ทำให้ศาสนาตกต่ำ ดังคำประพันธ์ว่า

โหมนึ่งผากซ่อนไว้	กลศธุดงค์
เกรงถ้อยสมี่สะอาดองค์	คลังเกล้า
ข้าสามทนต์สี่สงฆ์	สัตว์ชั่ว ขาดินา
นำฆ่าเลือดล้างเท้า	ทั่วฟ้าหฤหรรษ์
โหมหญิงทั้งซ่อนไว้	วรสถาน ไตฤา
เกรงหมู่สมี่สมการ	ร้านข้า
ลิมการเรียไรทาน	งานยุ่ง สะฮา
ลิมก่อโบสถ์ใหญ่ล้ำ	มุงปล้น้องสยอง
สมี่จักลิมคลังบ้า	ข้าเรา ชิเมนต์แฮ
ลิมเล่นโบสถ์วิหารเมา	ราคไหม้
ลิมการเรียไรเอา	แต่ร้าน
ลิมเล่นให้ไตรปิฎกไซ้	เลื่อมสิ้นยศสยอง

บางกอกแก้วกาศรวล : 16

นอกจากนี้พระสงฆ์ที่ขอหาเงินเข้าวัดโดยวิธีการ

โฆษณาชวนเชื่อในทางอ้อมว่า หากบุญแล้วจะได้ไปสวรรค์ ซึ่งผิดวินัยสงฆ์และหลักการประพาศิตนนิคทางศาสนาพุทธ อังคารมีทิศณะว่าการกระทำดังกล่าวเป็นการทำให้ศาสนาตกต่ำ ดังคำประพันธ์ว่า

วิหารโบสถ์เบอกช่อฟ้า	ฉากโขน โขนแล
แสนสนั่นไมโครโฟน	ลั่นลำ
จิ้งเหลียงคลั่งเพลงโขน	ตะโกนเห่า ฮะฮา
เสียงแก้วเหลียงบ้า	คำข้าสฤทธหลาย
จิ้งเหลียงหลายคลั่งไคล้	เพลงโขน
โขนเล่นไมโครโฟน	เฟื่องลั่น
ขายสวรรค์ร้านร้องตะโกน	ดึกคั่น ดังแฮ
เมาแต่น้ำลายคื่น	ถ่อยปลิ้นเปลืองสมัย
จิ้งเหลียงไม่อึ้งด้วย	เสียงตะโกน ถามแฮ
จิ้งคลั่งไมโครโฟน	เฟื่องลั่น
เจ็ดวันบ่เว้นโขน	เล่นสว่าง ว่างฤา
แม้แต่ถ่อยพลอยสะดุ้ง	ดิ่งม้วยศาสนา

บางกอกแก้วภาศรวล : 82

หิริโศตัมปะอันพุเพื่อง	คือคูเมืองพิลึกลั่นขวัญหาย
เลี้ยงทกล้ำสัจจะพลังมากมาย	ไว้ทลายอกุศลปลิ้นใจ
	บ่อนานกวี : 54

จากการศึกษาโลกทัศน์ของ อังคาร ที่มีต่อสถาบันศาสนาในทัศนะที่เกี่ยวกับ พระสงฆ์นั้น พบว่า อังคารมีทัศนะต่อพระสงฆ์ว่าเป็น ผู้ปฏิบัติพระธรรมวินัย ผู้มีจิตใจไรกิเลส และเผยแผ่ธรรมสู่มนุษย ส่วนพระสงฆ์ที่ไม่ยึดมั่นการปฏิบัติธรรม ตลอดจนพระสงฆ์ ที่มีเพศสัมพันธ์กับสตรีจะทำให้ศาสนาตกต่ำ ซึ่งอังคารมีความเกลียดชังยิ่งนัก

2.3 โลกทัศน์ที่มีต่อสถาบันเศรษฐกิจ

สถาบันทางเศรษฐกิจเป็นเรื่องของการครองชีพของมนุษย์ หรือ เป็นเรื่องของความเป็นอยู่ของมนุษย์ นอกจากนี้ยังเป็นสถาบันที่มีจุดมุ่งหมายที่เกี่ยวกับการผลิต การบริโภคและการบริการสินค้า

จากการศึกษาโลกทัศน์ของ อังคาร ที่มีต่อสถาบันเศรษฐกิจนั้นอังคาร มีทัศนะว่าโครงสร้าง สถาบันเศรษฐกิจ อันได้แก่ ระบบการผลิต มีการใช้วัตถุดิบหรือทรัพยากรธรรมชาติอย่างฟุ่มเฟือยซึ่งเกิดจากความโลภ เห็นแก่ตัวของนายทุน ตลอดจนการบริการของผู้ประกอบการมีแต่ความโลภไม่คำนึงถึงความปลอดภัยของผู้ใช้บริการ นอกจากนี้ผู้บริโภคสินค้าถูกเอารัดเอาเปรียบ ดังจะกล่าวต่อไปคือ

2.3.1 การผลิต

ระบบการผลิตจะต้องมีส่วนประกอบคือวัตถุดิบหรือทรัพยากรธรรมชาติเพื่อผลิตสินค้าซึ่งประกอบด้วย แร่ธาตุ ป่าไม้ สัตว์ สิ่งเหล่านี้นับเป็นองค์ประกอบเบื้องต้น ที่จะผลิตสินค้าเพื่อสนองความต้องการของคนในสังคม อังคารมีทัศนะว่า นายทุนผู้ผลิตสินค้าใช้วัตถุดิบหรือทรัพยากรธรรมชาติอย่างฟุ่มเฟือย ดังจะกล่าวต่อไปคือ

2.3.1.1 การใช้วัตถุดิบอย่างฟุ่มเฟือย

อังคาร ไม่เห็นด้วยกับการที่บรรดาพ่อค้าและนายทุนที่เห็นแก่ตัว ใช้ทรัพยากรธรรมชาติในการผลิตอย่างฟุ่มเฟือย เช่น การตัดไม้ในป่ามาขายหรือการแปรรูปไม้เพราะความโลภ เป็นการทำลายป่าไม้ของประเทศทำให้เกิดผลเสียคือ สัตว์ป่าไร้ที่อยู่อาศัย ทำให้ดินขาดความชุ่มชื้นแห้งแล้งเป็นทะเลทราย บรรดานายทุนชาวต่างชาติเหล่านี้มุ่งแต่จะกอบโกยให้คุ้มกับทุนที่จ่ายไป อังคารเห็นว่าจะเป็นภัยต่อประเทศชาติถ้ารัฐบาลยังไม่ปล่อยให้มีการใช้ทรัพยากรหรือวัตถุดิบอย่างไม่ถูกต้อง ดังคำประพันธ์ว่า

หลังสวนสวรรค์เสกสร้าง	ป่าสยาม
ไว้เพื่อสกุลไทยงาม	อร่ามหล้า
ธรรมชาติขึ้นใจหวาม	วิสุทธิยิ่ง
สรรพสิ่งสุญค่าฟ้า	ฆ่าสิ้นวิเศษสลาย

หลังสวนพลึงไม้
ถูกทำไทยประหาร
ทั้งเจ็กร่วมด้วยการ
โลกฆ่าสยามรัฐคืน

อุทยาน ขาดิญา
ป่าล้น
รุ่มถ้อย ทั้งแล
ดิ่งไร้สบายสูญ

บางกอกแก้วภาศรวล : 39

และทัศนะขององค์กรที่มีต่อการใช้วัตถุดิบหรือ

ทรัพยากรธรรมชาติ รัฐไม่ควรให้สัมปทานแก่นายทุนต่างชาติและนายทุนต่างชาติจะกอบโกย
ผลประโยชน์ให้คุ้มกับทุน ซึ่งจะเป็นภัยต่อประเทศไทย นอกจากนี้องค์กรไม่พอใจรัฐบาลที่รัฐบาล
ให้นายทุนต่างชาติมาลงทุนในประเทศไทยเพราะทำให้นายทุนเหล่านี้ร่ำรวยยิ่งขึ้นไปอีก
ดังคำประพันธ์ว่า

นาสารขุดแร่ล้น
ซากแห่งกากดินดาน
สัตว์เศรษฐกิจห้ามหาญ
โคตรเจ้าสยามยับแล้ว
ไอ้ญี่ปุ่นร่วมด้วย
เจ้าพญาคลาอะบัง
โหมขุดแร่กันฉมัง
แค้นที่รัฐบาลไซร์

แก่นสาร
ลิวฟ้า
มาฆ่า
ลุ่มม้วยเมืองสลวย
กระมัง
ฝรั่งร้าย
คลังใหญ่ ไทยแลน
ช่วยไว้เศรษฐกิจ

บางกอกแก้วภาศรวล : 38

นอกจากนี้ การที่นายทุนคนไทยกลุ่มหนึ่งได้ระบิด
 ภูเขาเพื่อนำหินมาขายเป็นการทำลายทรัพยากรธรรมชาติผลที่ตามมาคือ เป็นการทำลายแหล่ง
 วัฒนธรรมของชาติ ดังเช่น เขาสูงที่เป็นแหล่งวัฒนธรรมสำคัญต้องถูกนายทุนทำลายให้พินาศ เพราะ
 จะกอบโกยให้คุ้มทุนนั้น อังคารเห็นบรรดาพ่อค้านายทุนเหล่านี้เปรียบว่าเหมือนหมากลับชาติ
 มาเกิด อังคารถือพม่าเป็นชาติที่ทำลายศิลปวัฒนธรรมของชาติไทยให้พินาศย่อยยับ
 ดังคำประพันธ์ว่า

ปัจจุบันพม่าเกิดแล้ว	ในสยาม
มาย่อยเขาสูงงาม	แก่หน้า
เหลวแหลกล่มสลายตาม	วิสัยถ่อย ทานแล
สัตว์เศรษฐกิจชั่วช้า	คลังบ้าเงินทอง
เขางูมหันต์ค่าล้ำ	ศิลปสยาม หึ่งนา
อดีตแหล่งวัฒนธรรมงาม	แจ่มจ้า
ถูกสัตว์เศรษฐกิจทราม	สุดถ่อย ทะลายแล
เหลวเปล่าเราบ่นบ้า	หัวฟ้าฟังใจน
	บางกอกแก้วภาศรวล : 61

2.3.1.2 การขาดแหล่งวัตถุดิบ

อังคาร มีโลกทัศน์ว่าชาวนาเป็นผู้ผลิตข้าวด้วย
 ความเหนื่อยยาก แต่เมื่อนำผลผลิตที่ได้ไปจากหน้าก็ถูกพ่อค้านายทุนกดราคาเป็นการเอารัด
 เอาเปรียบใช้กลโกงให้กู้ยืมเงิน ตลอดจนใช้เล่ห์เหลี่ยมต่าง ๆ ทำให้ที่ดินต้องตกเป็นกรรมสิทธิ์
 ของนายทุน ดังโคลงว่า

รังสิตแสนทุ่งข้าว	เขี้ยวขี้
รวงร่วงทองคำสี	ปลั่งฟ้า
อาบเหงื่อต่างน้ำปี	ลับลวง
เก็บเกี่ยวเกลี้ยงข้าวกล้า	พ่อค้าพหุทรัพย์
.....	
เจ้าของครองที่สิ้น	ดินสยาม
ทุนนั้นฉันทอกราม	อร่ามแพรว
ข้าวเก็บเกี่ยวตรงตาม	คำสั่ง
เขี่ยมซึ่งกะปิให้แล้ว	บูใช้ตลอดปี
	บางกอกแก้วกาศรวล : 92

นอกจากนี้ อังคารได้มีทัศนะว่า นายทุนที่กว้านซื้อที่ดิน เป็นกรรมสิทธิ์และนาที่ดินนั้นมาแบ่งให้ชาวนาผู้ยากจนเช่าในราคาที่แพง ซึ่งอังคารเห็นว่าพวกนายทุนเหล่านี้กดขี่ข่มเหงและทำความเดือดร้อนให้แก่ผู้เช่าที่ดิน เป็นอย่างมาก ดังคำประพันธ์ว่า

วิหคเหินหาวบ่เข้าซื้อฟ้า	มัจฉามีเข้าน้ำอย่างสงสัย
แต่มนุษย์สามัญในเมืองไทย	นายทุนใหญ่ขูดเลือดทุกนาที่
ต้องเช่าดินกินเดนเช่นหนู	คุศคุรยังจิ้งหรีดผี
ย้ายบ้านแสบแทบทุกเดือนปี	ไม่มีที่ดินทรัพย์สินตนเอง
ค่านิยมยิ่งใหญ่คือเงินทอง	หยิ่งผยองยึดเงินชั่วใจเง
ร้อนพิษเศรษฐกิจหมกเผลว	ข่มเหงชีวิตอยู่จนจันทรคร
	บางกอกแก้วกาศรวล : 221

และทัศนะของอังคารที่ว่าสักวันหนึ่งชาวนา คงต้องปลุกบ้านลอยฟ้าอยู่ซึ่งเกิดจากพวกนายทุนที่ไม่มีมนุษยธรรมที่ให้เช่าที่ดินในราคาที่แพงเพราะความโลภเห็นแก่เงินทองเป็นสำคัญ ดังคำประพันธ์ว่า

เมื่อไหร่ใครรู้สึกหนักได้
จะสร้างบ้านลอยฟ้าอยู่สักวัน
ชาติชั่วมีวงกเงินทอง
นายทุนที่ดินทมิฬจัญไร

แสนแทบตายเรื่องดินทมิฬพันต์
มันก็เหมาอากาศขาดหายใจ
มิป้องกันอันอันยิ่งใหญ่
สู้บเลียดไปให้ไทยแข็งตาย
บางกอกแก้วกาศรวล : 222

2.3.2 ผู้บริโภค

ผู้ใช้หรือผู้บริโภคนั้นเป็นบุคคลที่สำคัญ เพราะถ้าไม่มีผู้บริโภค
ก็ไม่จำเป็นต้องมีการผลิตและการบริการ แต่ผู้บริโภคมักจะถูกเอาเปรียบจากผู้ผลิตอยู่เสมอ
ดังที่อังคารมีทัศนคติต่อผู้บริโภคว่า ผู้บริโภคถูกเอารัดเอาเปรียบเพราะความไม่รู้จึงหลงเชื่อ
ข้อสินค้าที่มีราคาแพงและขาดคุณภาพ นอกจากนี้ยังเห็นว่าผู้บริโภคใช้จ่ายเงินทองอย่างฟุ่มเฟือย
ดังจะกล่าวถึงต่อไปนี้เป็น

2.3.2.1 ผู้บริโภคถูกผู้จำหน่ายสินค้าเอาเปรียบ

อังคาร กล่าวถึงผู้บริโภคว่าผู้บริโภคถูกผู้จำหน่าย
สินค้าเอาเปรียบโดยวิธีการโฆษณาชวนเชื่อ และราคาก็แพงลิบลั้ว ดังเช่นที่สนามหลวง
ซึ่งอังคารมีทัศนคติว่าเป็นศูนย์รวมของการค้า พ่อค้าทุกเชื้อชาติไม่ว่า แขกจีน หรือไทย ต่างโฆษณา
สรรพคุณของสินค้าที่ตนขายจนเกินความจริง เป็นการค้าขายที่ปราศจากศีลธรรมไม่ซื่อสัตย์
ต่อผู้บริโภค ดังคำประพันธ์ว่า

สนามหลวงตะบูนใหญ่ย่า
แขกท่วยไทยผสมเจ๊ก
สัตว์เศรษฐกิจเสียงเกก-
กลางสนั่นโฆษณาบ้า

มะขามเหล็ก
แข่งค้า
มะเหรงลั่น
เมื่อยล้าหูเหียน

มหาชนเวียนว่ายข้าม	สวนสนาม
สุดฝุ่นเสียปอดหลาม	หลังบ้าน
เสียงเครื่องเคร่งครัดตาม	กิเลสโลก
โศกจ่ายโลกไหม้หล้า	อยู่แล้งมนุษย์ธรรม
	บางกอกแก้วภาศรวล : 108

นอกจากนี้ อังคารยังมีทัศนะว่า เพราะความโลภ
เห็นแก่ตัวของผู้ชายที่เอาเปรียบลูกค้าทุกวิถีทางตั้งแต่การปลอมแปลงสิ่งต่าง ๆ ในสินค้าจึงทำให้
สินค้าขาดคุณภาพและเป็นอันตรายต่อผู้บริโภคดังคำประพันธ์ว่า

สัตว์เศรษฐกิจคั่งไคล้	เงินทอง
ทุกสิ่งปลอมมากอง	ล่อหลอก
ไทยแลเยอมนัยคสของ	ทั้งชาติ
ใครไม่เรียนรู้ต้อง	เกี่ยวข้องสุสาน
	บางกอกแก้วภาศรวล : 62

และทัศนะของอังคารที่เกี่ยวกับผู้บริโภคว่า ผู้บริโภค
ที่โง่เขลา เมื่อมาซื้อสินค้าจะถูกผู้ชาย ใช้เล่ห์เหลี่ยมหลอกขายสินค้าที่ไม่มีคุณภาพ ดังคำประพันธ์
ว่า

จรรลิวลิบลัวฟ้า	บางกอก
กาลด้อยรุ่มหลอนหลอก	เล่ห์คำ
โลกขายไพร่นอกคอก	ควาเบ่ง
เก่งเครื่องกินตะกละกล้า	คลังบ้านเงินหมันต์
	บางกอกแก้วภาศรวล : 81

2.3.2.2 ผู้บริโภคใช้จ่ายเงินทองอย่างฟุ่มเฟือย

อังคาร มีทัศนะต่อผู้บริโภคที่เป็นสตรีว่า

ใช้จ่ายอย่างฟุ่มเฟือย โดยไม่คำนึงถึงค่าของเงิน สตรีบางคนยอมแลกค่าความบริสุทธิ์ของตน กับเสื้อผ้าเครื่องประดับ ซึ่งอังคารเห็นว่าการที่ผู้หญิงถึงกับลดค่าของตนเองแลกกับค่าของเงินนั้น ไม่สมกันเลย ดังคำประพันธ์ว่า

สาวสยามรุ่มร่ามบัว
โลกแต่ผ้ามาตัด
หญิงหลายจ่ายแรงจิต
ถึงแลกกายขายเนื้อ

พาหุรัด
ขึ้นเสื้อ
เป็นหนึ่ง
เพื่อผ้าสยดสยอง

บางกอกแก้วกาศรวล : 113

นอกจากนี้ อังคาร ยังมีทัศนะอีกว่าผู้บริโภคทั้งหญิงชายใช้เงินซื้อเสื้อผ้ากันอย่างฟุ่มเฟือย เพื่อต้องการความสวยงาม บางคนทำทุกอย่างเพื่อต้องการเงินมาซื้อเสื้อผ้า ดังคำประพันธ์ว่า

บางลาพุ่มผู้
งกจ่ายซื้อมากมาย
นางงามฟุ่มเฟือยหลาย
เจ็กข้าย้อมอมแก้ว

หญิงชาย
ไม่แล้ว
หลากเล่ห์ เฮฮา
พ่นน้ำลายโลม

บางกอกแก้วกาศรวล : 114

อังคาร ได้เปรียบพาหุรัดที่เป็นแหล่งขายเสื้อผ้าว่าเป็นเหมือนบอบ เพราะพาหุรัดเป็นสถานที่ทำให้เงินของผู้ซื้อหมดไปเหมือนกับบอบที่กินดื่มและไล่ของคนจนหมดเกลี้ยง ผู้บริโภคที่เป็นสตรีจะไปซื้อเสื้อผ้าที่นั่น เพื่อให้ได้เสื้อผ้าที่สวยงามมาสวมใส่ อังคารเห็นว่าเสื้อผ้าที่สวยงามของสตรีนั้นหาได้เป็นความงามที่แท้จริงไม่ แต่ความงามที่แท้จริงนั้นต้องงามด้วยปัญญาจึงจะเป็นสิ่งที่วิเศษสุด ดังคำประพันธ์ว่า

หญิงสยามหลงป่าผ้า	พาหุรัด
ขอบแห่งเศรษฐกิจกัศ	หมั่นไหม้
ปัญญาซึ่งสารพัด	นึกหนึ่ง วิเศษแล
แพร่ขึ้นสวายนอกไซรั	บราษณ์ให้งามใบ
	บางกอกแก้วกาศรวล : 114

และอังคารยังมีทัศนะว่า นอกจากจะใช้จ่ายเงิน
 ทุ่มเพื่อซื้อเสื้อผ้าแล้วยังใช้จ่ายเงินซื้อรถยนต์มาขับเพื่ออวดความมั่งมี ซึ่งอังคารเห็นว่า
 การกระทำดังกล่าวเป็นการใช้จ่ายอย่างไร้ปัญญา ดังคำประพันธ์ว่า

ไหมไทยสมัยใหม่ไร้	ไบสมอง
ร้านจ่ายกเงินทอง	ตราฉมัย
นางหยิ่งยโสผยอง	อวดวิเศษ
ทั้งคลังรตแก่งด้วย	คิมขัยโรพหรา
	บางกอกแก้วกาศรวล : 114

2.3.3 การบริการ

ระบบบริการเป็นสิ่งที่บุคคลในสังคมพึงประสงค์จะได้รับ
 จากคนอื่นเพื่อความสะดวกสบายและปลอดภัย การบริการนี้ถือว่ามีค่ามาก และอังคาร
 มีทัศนะต่อการบริการว่า การบริการที่ประชาชนได้รับจากหน่วยงานของรัฐนั้นเป็นบริการที่ไม่ดี
 นอกจากนั้นการบริการที่ได้รับจากบริษัทเอกชน ก็เป็นการบริการที่มีแต่ความโลภความเห็นแก่ตัว
 และไม่คำนึงถึงความปลอดภัยของประชาชน ดังจะกล่าวถึงในรายละเอียดคือ

2.3.3.1 การบริการของรัฐบาล

อังคารมีทัศนะต่อการบริการของชนส่งมวลชนที่เป็น
 การบริการของรัฐบาลว่า ประชาชนไม่ได้รับความสะดวกสบายเท่าที่ควรเพราะคนจำนวนมาก

ต้องยื่นเบียดเสียดกันบนรถเมล์อันทรุดโทรม นอกจากนั้นบางครั้งก็ยังถูกกระเป๋าควาคเอาเหมือน กับผู้โดยสารเป็นทาส ซึ่งอังคารเห็นว่าเป็นการกระทำที่เลว ดังคำประพันธ์ว่า

รถเมล์มันเหี่ยวเฉา	วิบิโยค
ยัดแน่นยัดแน่น	สายท้าว
โอเลวหลังใส่โครก	แดร่ถ้อย
มาร่วมเมืองเสียบ้า	ปั่นลั่นขลุ่ยสยาม
กระเป๋าควาคลั่นเปรี้ยง	เสียงสัตว์
ลั่นถ้อยโลนขลุ่ย	เบ่งกล้า
กระแทกเข้าแซกจัด	ยัดแน่น
เลือดเน่าโครกขี้บ้า	คลั่งบ้ารถยนต์

บางกอกแก้วกาสรวล : 86

นอกจากนี้ อังคารยังมีทัศนะว่า ถนนที่รกรุงรังนั้น เป็นเส้นทางนำไปสู่ความวิบิโยคหรือเสมือนทางไปสู่ป่าช้า เพราะการบริการของรัฐที่ไม่คำนึงถึงความปลอดภัยของผู้โดยสาร จะเห็นได้จากคนขึ้นรถเมล์บางคนถือกระบอกขลุ่ยด้วย ความเร็วผาดโผนจึงทำให้เกิด อุบัติเหตุรถชนหรือรถคว่ำซึ่งทำให้มีคนเสียชีวิตบ่อยครั้ง ดังคำประพันธ์ว่า

รถเหินชนส่งข้าม	ปรโลก
ผีเถื่อนสกลขับโสภ	ไปลั่น
ถนนเป็นย่านวิบิโยค	อย่างป่า ช้างแล
รถคว่ำตายโหงคั่น	คั่งม้วยขะแยง

บางกอกแก้วกาสรวล : 83

การบริการขนส่งของรัฐบาลนั้นก็มีแต่ทำให้ประชาชน
 ได้รับความเดือดร้อนจากเสียงแตรของรถยนต์ที่คั่งแน่นจนแทบทั่วหู เพราะการบีบแตรขอทางอัน
 เนื่องมาจากคนขับรถเมล์ บางคนต้องการจะเร่งรีบไปก่อนคนอื่นจำเป็นต้องใช้แตรขอทางเพื่อ
 ให้อีกผู้หนึ่งหลบจากเส้นทางของตน เป็นการสร้างความรำคาญแก่ผู้อื่น และก่อให้เกิดอุบัติเหตุ
 เป็นอันตรายแก่ชีวิตและทรัพย์สินสมบัติได้ ดังคำประพันธ์ว่า

ขนส่งเพลินซ่าด้วย	แตรสัคว์
แทบสู้แก้วหูหนัก	น้ำบ้า
ขับเร็วแข่งลมพัด	ไปคว่า
ตายท่าโหลงหงิกหน้า	เบ่งกล้ำสวิงสวย
	บางกอกแก้วกาศรวล : 84

2.3.3.2 การบริการของเอกชน

อังคาร มีทัศนคติต่อการบริการของ

เอกชนว่า เป็นการบริการที่โง่มากและเห็นแก่ตัว ไม่คำนึงถึงความปลอดภัยของผู้รับบริการ
 ดังเช่นการบริการของเรือข้ามฟากที่ทำพรวนนกที่บรรทุกผู้โดยสารจนเพียบเพราะต้องการเงิน
 และกำไรมาก ๆ ทำให้ประชาชนผู้รับบริการหาความปลอดภัยไม่ได้เลย ดังคำประพันธ์ว่า

เรือยนต์ข้ามแม่น้ำ	เงินทอง
ชยัคแน่นเนืองนอง	จิ้งจาม
พรวนนกเล่พันของ	มัจจุราช
ยมทูตมาน่าคร้าม	ทั่วแคว้นแดนไตร

เรียนนตร์ข้ามแม่น้ำ	นางโกย
รอน้อยข้ามไปโดย	ไปช้า
แม่โกยไม่โกยไทย	หิวพื้น เงินเฮ
งามแห่งหนึ่งในหล้า	น้ำไหวนับถือ
	บางกอกแก้วกาศรวล : 183

นอกจากนี้ อังคารยังมีทัศนคติต่อการบริการของรถแท็กซี่ คนขับรถแท็กซี่จะขับรถแข่งรถคันอื่นด้วยความประมาทเพราะต้องการทำงานแข่งกับเวลา เพื่อจะได้หาเงินได้มาก ๆ โดยไม่คำนึงถึงความปลอดภัยของผู้โดยสาร ทำให้เกิดอุบัติเหตุชนได้ง่าย ดังคำประพันธ์ว่า

แท็กซี่แข่งปาดซ้าย	ปลิวสวย
ชนสนั่นถนนงวงวย	จิ้งม้าย
แท็กซี่ ช้อพันสวย	แลบร่วง ทองแล
เลื้อยคั้งคอหักค้วย	ใครได้โลงฉลอง
	บางกอกแก้วกาศรวล : 84

จากการศึกษาโลกทัศน์ของ อังคาร ที่มีต่อสถาบันเศรษฐกิจนั้นพบว่า อังคารมีทัศนะว่าระบบการผลิตที่ใช้วัตถุดิบหรือทรัพยากรธรรมชาติอย่างฟุ่มเฟือย ผู้ผลิตถูกนายทุนเอาเปรียบในการจำหน่ายสินค้า ส่วนผู้บริโภคก็ถูกพ่อค้าเอาเปรียบ และผู้บริโภคจำนวนหนึ่งใช้จ่ายเงินทองอย่างฟุ่มเฟือยในทางที่ไม่จำเป็นรวมทั้งการบริการของรัฐ และเอกชนก็หาความมั่นคงปลอดภัยไม่ได้เพราะมุ่งแต่จะเอากำไรด้วยความโลภเห็นแก่ตัว

2.4 โลกทัศน์ที่มีต่อสถาบันการเมืองและการปกครอง

สถาบันการเมืองและการปกครองเป็นสถาบันที่มีความสำคัญสำหรับมนุษย์ และความมั่นคงของสังคมเป็นอย่างมาก เพราะทุกสังคมจะต้องมีการจัดระเบียบระบบการเมือง และการปกครอง เพื่ออำนวยความสะดวกในด้าน การรักษาความสงบเรียบร้อย และเพื่อควบคุมให้เกิดสันติสุข องค์การที่จะทำหน้าที่และรับผิดชอบในการดำเนินงานเพื่อรักษาความยุติธรรมและควบคุมสังคมให้เป็นระเบียบก็คือรัฐบาล โดยมีหน่วยงานตลอดจนเจ้าหน้าที่ระดับต่าง ๆ เป็นผู้ปฏิบัติการ

จากการศึกษาโลกทัศน์ของ อังคาร ที่มีต่อสถาบันทางการเมืองและการปกครอง พบว่าอังคารมีทัศนะที่ไม่เลื่อมใสระบบการเมืองการปกครองของประเทศ ในช่วง พ.ศ. 2516 เนื่องจากการปกครองในช่วงนั้นเป็นระบบเผด็จการ ประชาชนไม่มีอิสระเสรี นอกจากนี้กฎหมายที่ใช้ในการปกครองประเทศในสมัยนั้นยังขาดความยุติธรรม ซึ่งเขาเห็นว่าสมควรจะมีการเปลี่ยนแปลงแก้ไข ตลอดจนรัฐบาลมีนโยบายในการบริหารประเทศที่ไม่ถูกไม่ควร และนักการเมืองขาดศีลธรรมเห็นแก่ประโยชน์ของตนเองมากกว่าประโยชน์ส่วนรวม ดังจะกล่าวถึงต่อไปคือ

2.4.1 ระบบการเมืองการปกครอง (พ.ศ. 2516)

อังคาร มีทัศนะต่อระบบการเมืองการปกครองในช่วง พ.ศ. 2516 ว่าในสมัยนี้ประเทศไทยมีระบบการปกครองที่เป็นแบบเผด็จการ ทหารใช้อำนาจไปในทางที่ไม่ถูกต้อง ตลอดจนรัฐบาลผู้มีอำนาจมีนโยบายในการปกครองประเทศที่ยึดแบบอย่างชาวต่างชาตินอกจากนี้นักการเมืองยังฉ้อราษฎร์บังหลวงประพฤติดีหน้าที่โดยมิชอบดังจะกล่าวถึงต่อไปคือ

2.4.1.1 ระบบการปกครองเป็นแบบเผด็จการ

อังคาร มีทัศนะที่ต่อต้านระบบการปกครองในเวลานั้น เพราะเป็นการปกครองในระบบเผด็จการ ประชาชนไม่มีอำนาจต่อรองกับรัฐบาลได้ ทำให้ไม่ได้รับความเป็นธรรมจากรัฐบาลจึงทำให้เกิดเหตุการณ์วันที่ 14 ตุลาคม 2516 หรือวันมหาวิปโยค ที่นักศึกษาและประชาชนรวมใจกันต่อต้านอำนาจเผด็จการของรัฐบาลเพื่อให้ได้มาซึ่งสิทธิเสรีภาพ ทำให้สูญเสียชีวิตผู้คนมากมาย ดังคำประพันธ์ว่า

อโหเจ็บแสนส่งไปทั้งโลก
ระบบพระราชอุบาทว์ยังบันลือ
ก็โกฏิม้วยก็มั่งหมายมาด
ที่ยุติธรรมเลิศล้ำเกรียงไกร
ปรโลกจะชะงัดแลหาหาย
วีรชนพลีชีพไว้ทั่วตึง

ทุกข โศกสร้างสันสยามหรือ
ยึดอยู่เหยียบหัวใจไทย
เพื่อชาติขึ้นชมสังคมใหม่
ปากกับใจเป็นมนุษย์แท้จริง
อย่าสายให้สูญสิ้นทุกสิ่ง
อย่างทั้งอิสระเสรีชัย
บางกอกแก้วกาศรวล : 218

และอังคาร ยังมีทัศนะต่อผู้นำในการปกครอง
ประเทศในช่วง พ.ศ. 2516 หรือที่เขาเรียกบุคคลเหล่านี้ว่า พวกพระราชย์และขายชาติซึ่งใช้
อำนาจไปในทางที่ไม่ถูกต้อง ทำให้เกิดผลร้ายต่อประเทศชาติ การกระทำเช่นนี้เหมือนเป็น
การฆ่าคนไทยทั้งชาติ ดังคำประพันธ์ว่า

ทุรราชเอาชาติให้
เพียงเปลี่ยนภาคสีนบน
เผด็จการซ่อนแสนกล
เงาฆ่าชาติไทยทั้ง

ทรชน
ใหม่พริ้ง
สัตว์เก่า แลนแล
ถ่อยแท้สกุลแสน
บางกอกแก้วกาศรวล : 187

นอกจากนี้ อังคาร ยังแสดงทัศนะต่อระบบ
การปกครองว่าเป็นเผด็จการที่ผู้นำใช้อำนาจไปในทางที่ผิดอันจะทำให้ชาติหายนะเพราะความโลภ
ได้ ดังคำประพันธ์ว่า

เชิงวรสถานห้ามเหยีย
โลกถ่อยสกุลแสน

ไทยแลน
แบ่งบ้า

อำนาจยิ่งงกแพน
หมาขี้เลือกต่ำซ้ำ

กินชาติ
แก้กล้าสามานย์
บางกอกแล้วกำสรวล : 220

อวสานสิ้นชาติแล้ว
เมามัวเผด็จการทรมาน
ภพไหนเร่งไกลสาม
เลือกชั่วทรชนไซ้

หรือสยาม
สัตว์ร้าย
สุดถ่อย
ห่างให้ลัทธิ
บางกอกแก้วกำสรวล : 221

2.4.2 รัฐบาล

รัฐบาลเป็นตัวแทนของสังคมโดยรวม รัฐบาลมีหน้าที่ในการปกครองและบังคับให้มีการปฏิบัติตามกฎหมาย โดยคำนึงถึงผลประโยชน์ของบุคคลและสังคม ดังเช่น นโยบายในการบริหารประเทศจะต้องคำนึงถึงผลประโยชน์ของประชาชนและประเทศเป็นหลัก

จากการศึกษาวรรณกรรมของ อังคาร พัทธชนะ ที่เขามีต่อรัฐบาลว่ารัฐบาลไม่ส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมไทย ไม่อนุรักษ์วัฒนธรรมที่เป็นของประเทศไทย นอกจากนี้รัฐบาลยังไร้ประสิทธิภาพในการปกครองประเทศเพราะไม่สามารถปกครองประเทศให้มีความสงบสุข และกฎหมายที่รัฐบาลใช้ในการปกครองประเทศขาดความยุติธรรม ดังจะกล่าวถึงต่อไป

2.4.2.1 รัฐบาลไม่ส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมไทย

อังคาร มีทัศนะที่ถูกต้องรัฐบาลบางยุคสมัยที่เลียนแบบ
แบบวัฒนธรรมของชาติอื่น อังคารเห็นว่าเป็นการกระทำที่ไม่มีความคิดค้นค่าประพันธ์ว่า

งามรัฐบาลก่อนไว้	เคียงสา
เลียฝรั่งเสมอเลียดหมา	คำข้า
ฝรั่งเหมือนหมู่เฑาะ	ดีเด่น
ของเก่าเง่าจิ้งจี้	ทั่วหล้าขายสยาม

บางกอกแก้วกาศรวล : 186

นอกจากนี้การประกวดความงามของหญิงสาวซึ่งเป็น
ที่นิยมกันในต่างประเทศ การประกวดนี้หญิงสาวจะต้องสวมชุดว่ายน้ำทำให้สามารถเห็นสัดส่วน
ต่าง ๆ ได้อย่างชัดเจน และประเทศไทยก็เป็นประเทศหนึ่งที่ส่งหญิงงามเข้าประกวด ซึ่งอังคาร
มีทัศนะที่ต่อต้านการประกวดนางงามนี้ว่า เป็นการกระทำที่นำละอายที่กระทำตามแบบอย่างชาติอื่น
โดยไม่ใช้ปัญญาเป็นการทำลายวัฒนธรรมอันดีงามของไทย และเป็นการกระทำที่ยั่วยุให้เกิดความ
ต้องการทางเพศ ดังคำประพันธ์ว่า

งามจักรวาลรุ่นว่า	แสงสาว
บุปผินเกล้าดวงดาว	เด่นพริ้ง
อเมริกันหล่อกัณดา	คงหลั่ง
ไหลท่วมยุโรป้างทั้ง	ทวีปลั่งชะเลกาม
งามอาภัสระร่อนฟ้า	จักรวาล
ฝรั่งโง่ไซโคงาน	ถ่อยแท้
เอเชียคลั่งกราบกราน	ตื่นฝรั่ง จิ้งสา
สยามข้าบัคชนแล้	ทาสล้าหลังหลาย

บางกอกแก้วกาศรวล : 41

และอังคารได้กล่าวถึงทัศนะต่อรัฐบาลที่ส่งเสริมให้
มีการประกวดสาวงามในเมืองไทยว่า เป็นการส่งเสริมให้หญิงสาวมีความเพ้อเหิมใช้รูปร่าง

หน้าตาเป็นเครื่องประกอบในการทามาหากินโดยการสมัครเข้าประกวดนางงาม และอวดรูปร่างให้คนทั่วไปได้เห็น หลังจากผิดหวังจากการประกวดหญิงเหล่านี้ก็จะใช้รูปร่างทามาหาเลี้ยงชีพด้วยการขายรูปโฉมหรือขายตัวเป็นโสเภณีเพื่อที่จะแลกกับเงิน ดังคำประพันธ์ว่า

บ้างประกวดอวดโฉมเทพี	เริ่มโสเภณีแรกแตกเนื้อสาว
ขายตัวโสเภณียบาวบาว	อ้อจางจบบินพจักรวาล
	ลำนานุกรมกระดิ่ง : 130

ด้วยเหตุที่ผู้นำของประเทศไทยไม่มีความคิด ยกย่องวัฒนธรรมของต่างชาติ เลียนแบบวัฒนธรรมฝรั่งเพราะคิดว่าทันสมัยซึ่งองครเห็นว่าเป็นว่ารัฐบาลไม่รู้คุณค่าวัฒนธรรมที่ดีงามของไทย จึงหันไปนิยมเลียนแบบวัฒนธรรมต่างชาติ การกระทำดังกล่าวนี้จะทำให้ชาติไทยต่ำต้อยในสายตาของชนต่างชาติ และทำให้ชาติไม่พัฒนา ดังคำประพันธ์ว่า

นึกความเมืองพ่นไหม้	เวรกรรม
รัฐไม่รู้วัฒนธรรม	เท่าก้อย
ทาสสกุลฝรั่งปล่อยระยา	โคตรก้อย
คืบท่ามังกต่ำต้อย	ชาติค้อยพัฒนา
	บางกอกแก้วกาศรวล : 186

2.4.2.2 รัฐบาลไร้ประสิทธิภาพในการบริหารประเทศ

องคร มีทัศนะต่อรัฐบาลตลอดจนผู้มีอำนาจ

เกี่ยวข้องไม่สามารถควบคุมบรรดาโรงงานต่าง ๆ ที่ปล่อยน้ำเสียลง แม่น้ำได้แสดงให้เห็นว่า รัฐบาลไร้ประสิทธิภาพในการบริหารประเทศ ไม่สามารถกักน้ำเสีย ตลอดจนมองข้ามความสำคัญของน้ำในแม่น้ำลำคลอง เมื่อน้ำเน่าประชาชนก็เดือดร้อนเพราะขาดน้ำในการอุปโภค ตลอดจนสัตว์น้ำต่าง ๆ ก็ไร้ที่อยู่อาศัย ดังคำประพันธ์ว่า

คุณสัตว์เศรษฐิกิจล้ำ	ข้าพยอม
เหยียบย่าเพชรบุรีหมอง	หม่นไหม้
แม่น้ำเพชรบ่มหนอง	ควาแน่น
ฉาวใจรัฐบาลไซรี	ท่านไร้เคียงสา

บางกอกแก้วกาสรวล : 52

นอกจากนี้ความโลภเห็นแก่ตัวของมนุษย์ที่ยึดอาชีพ
ทำป่าไม้ บุคคลกลุ่มนี้จะตัดไม้ทำลายป่าจนสร้างความร้าวรานมหาศาล และเจ้าหน้าที่ของรัฐไม่
สามารถลงโทษบุคคลเหล่านี้ได้ อังคารมีทัศนคติที่เยาะเย้ยความไม่รู้ คุณค่าป่าไม้ของรัฐบาล
จึงปล่อยให้มีการตัดไม้ทำลายป่าโดยไม่หามาตรการแก้ไขหรือป้องกัน อันแสดงให้เห็นถึง
การบริหารที่ไร้ประสิทธิภาพ ดังคำประพันธ์ว่า

สัตว์รื้อยล้นร้านงเงินทอง	จ้องล้างผลาญทุกป่าสยามหาย
พื้นป่าป่าไม้ตายมากมาย	เหนือกฎหมายรัฐไร้เคียงสา

บางกอกแก้วกาสรวล : 219

และทัศนคติของอังคารที่มีต่อรัฐบาลว่า ไม่รู้คุณค่าของ
พระพุทธรูปที่อยู่ในถ้ำเขามู จังหวัดราชบุรี ต้องได้รับความเสียหาย เพราะรัฐบาลอนุญาตให้
นายทุนระเบิดภูเขาเพื่อการค้า อันแสดงให้เห็นถึงความไร้ประสิทธิภาพของรัฐบาลในเรื่อง
การอนุรักษ์มรดกวัฒนธรรมไทย ดังคำประพันธ์ว่า

เขามูชะงักชะง่อนเงื้อม	อรุณอุก เฌิมแฮ
ถูกถ่อยระเบิดหินระริก	ล้ำฉว้ย
ทุกถ้ำพุทธรูปองค์หลัก	ปนุ่น
สแปงแก้รัฐบาลด้วย	ท่านไร้เคียงสา

บางกอกแก้วกาสรวล : 61

2.4.2.3 รัฐบาลใช้กฎหมายที่อยู่ศีลธรรม

อังคารมีทัศนคติต่อกฎหมายที่รัฐบาลใช้ในการปกครองประเทศว่า เป็นกฎหมายที่ขาดความยุติธรรม และความเมตตา ทำให้ประชาชนถูกกดขี่ข่มเหงจากผู้มีอำนาจ เพราะกฎหมายจะให้คุ้มครองบุคคลที่มีอำนาจและเงินเท่านั้นดังคำประพันธ์ว่า

กฎหมายนั้นแปลว่า	มฤตยูธรรม
สัตว์ถูกทารุณกรรม	ต่ำช้า
ประโยชน์ใหญ่ในระชา	เพื่อยักษ์ มารฤา
ใจถ้อยหาพิศน้า	กว่าร้ายหลายสกุล
	บางกอกแก้วกาศรวล : 115

นอกจากนี้ยังปรากฏทัศนะของอังคารที่มีต่อกฎหมายว่า กฎหมายขาดความศักดิ์สิทธิ์ เพราะไม่สามารถลงโทษผู้กระทำความผิดได้ จึงทำให้ผู้กระทำความผิดไม่เกรงกลัวกฎหมายและกระทำความผิดอีกอย่างไม่จบสิ้น เช่น พวกที่ฉ้อราษฎร์บังหลวง กฎหมายไม่สามารถลงโทษได้ ทำให้บุคคลเหล่านี้กระทำการฉ้อราษฎร์บังหลวง ไม่มีวันสิ้นสุด ดังคำประพันธ์ว่า

น้ำจะท่วมล้นสุดแสนสยาม	จะจมน้ำเน่าล้นทุกสมัย
กฎหมายมีฤทธิ์ศักดิ์สิทธิ์อะไร	ใครใครก็เหยียบย่ำทำลาย
.....	
ให้ล่าสัตว์อยู่เหนือกฎหมาย	ไว้คอร์รัปชันกันทุกสมัย
เอรีตอรรอยชู้ซ่าสากลไกล	เมืองไทยเมืองถ่อยพัรร้อยเอย
	บางกอกแก้วกาศรวล : 219

และอังคารได้กล่าวถึงผู้รักษากฎหมายโดยมีทัศนะว่า ผู้รักษากฎหมายเป็นผู้กระทำผิดเสียเอง เช่น การขายยาเสพติด การฉ้อราษฎร์บังหลวง การลัก

ลอบชนของหนีภาษี การตัดไม้ทำลายป่า การคุมขังโสเภณี จนทำให้ผู้รักษากฎหมายเหล่านี้มีฐานะ
ร่ำรวยขึ้นจากการทำผิดกฎหมายแต่กฎหมายไม่สามารถที่จะลงโทษบุคคลเหล่านี้ได้ ดังคำประพันธ์
ว่า

พยาครุฑศุกากี	ผู้มั่งคั่งบาร์ปาจัว
กาก็ถูกศรท้าว	ฉีดยาฆ่าผ่านหัวดี
บินกินปามหาสมุทร	โฉบฉวยของหนีภาษี
ส่งช่องของกาก็	เป็นเศรษฐีเพลินเงินทอง
.....	
มอร์ฟีนดินหิมพานต์	เหิมหาญโฉบไปค้าขาย
กาไรหลาหมากมาย	ผากไฉนหาการอวดตา
พญานาคเลื้อยร้อยล้าน	เลื้อยพันผ่านคลานเข้าหา
ควายฝูงครุฑหิมา	กาก็ร่ำร่วมวงกิน
ใครใครไม่สวามีภักดี	หักโป้งเดียวแล้วแฉ่ดื่น
กฎหมายขราจมนิน	ไร้ผลทันทินเมืองไทย
	บทนิทานกวี : 80

และทัศนะขององค์กรที่ว่ากฎหมายไม่สามารถลงโทษ
ผู้มีอำนาจที่ปล่อยลงสาวมาค้าประเวณีได้ทำให้หญิงสาวที่ถูกปล่อยลงมาให้ขายตัวได้รับความทุกข์
ทรมานอย่างแสนสาหัส โดยไม่สามารถพึ่งกฎหมายได้เพราะผู้รักษากฎหมายรู้เห็นเป็นใจ ดังเช่น
ช่องที่รังสิตมีเด็กและหญิงสาวถูกปล่อยลงมาและถูกพวกแม่เล้าคบบังคับให้ค้าประเวณี โดยมีผู้รักษากฎหมาย
ร่วมด้วย ดังคำประพันธ์ว่า

รังสิตแหล่งแห่งหล้า	คณิกา
สาวรุ่นถูกลงมา	ล่าม้วย

เหนือมนุษย์หมู่แมงดา	ใหญ่ยิ่ง
เหนือกว่ากฎหมายด้วย	มัวด้วยกฎหมาย
หลายคณิกาย่อนเพี้ย	สิบสอง ปีแล
ถูกหมู่แมงดาลอง	ล่าไหม
แม่เล่าถ้อยทูลทอง	ถูกเขื่อน คายนา
เหนือกว่ากฎหมายไซ้	ซ้ำร้ายมฤตยู
	บางกอกแก้วกาสรวล : 93

2.4.3 นักการเมือง

จากการศึกษาวรรณกรรมของ อังคาร ผู้วิจัยพบทัศนะที่มี

ต่อนักการเมืองดังนี้

2.4.3.1 นักการเมืองฉ้อราษฎร์บังหลวง

อังคารเสนอความคิดในเชิงเปรียบเทียบถึงการ
รับประทานของประชาชนว่า นับเป็นการรับประทานเพื่อการดำรงชีพ ไม่เหมือนกับการกินของ
นักการเมืองที่กินทุกสิ่งทุกอย่าง เช่น อิฐ หิน บูน ทราย อังคารเห็นว่า การรับประทานของ
ประชาชนทั้งชาติยังเทียบไม่ได้กับการกินหรือฉ้อราษฎร์บังหลวงของนักการเมืองบางคน
การฉ้อราษฎร์บังหลวงของนักการเมืองนี้ทำให้ระบอบประชาธิปไตยของไทยไม่รุ่งเรือง
ดังคำประพันธ์ว่า

ถึงทั้งประชาชาติรับประทาน	ฤๅพานักการเมืองกินฟุ้งเฟื่อง
ประชาธิปไตยไม่รุ่งเรือง	เพราะเรื่องโกงกินใหญ่ไทยแลนด์
	ศันานุกระดิง : 24

อังคาร มีทัศนะต่อนักการเมืองว่า นักการเมืองเป็น
บุคคลที่มีเล่ห์เหลี่ยมลึกซึ้งยิ่งกว่าทูลเทวนักการเมืองกระทำการฉ้อราษฎร์บังหลวงโดยใช้อุบาย

ต่าง ๆ ด้วยความโลภอย่างไม่มีที่สิ้นสุด ซึ่งการกระทำดังกล่าวนี้อังคารเห็นว่าเป็นการ
กระทำของคนเลว ดังคำประพันธ์ว่า

สัตว์การเมืองชั่วช้า	สารเลว แลนแล
เล็ดเล่หลีกกว่าเหว	ห้ามร้าย
กินชาติจ้องอุบาทว์เหลว	ลวงโลก
โลกคลั่งมกมากไซ้	สู้รู้หิวหั่นคั้

บางกอกแก้วกาสรวล : 153

และมีทัศนะต่อพฤติกรรมของนักการเมืองว่า เป็นคนที่
มีใจเหมือนสัตว์ กล่าวคือมีใจที่ไม่รู้จักความดีความชั่ว มีความโลภ เป็นบุคคลที่เห็นแก่ตัว และใช้
เล่ห์เหลี่ยมเลวทรามโกงกินประเทศชาติโดยใช้ตำแหน่งการงานหาผลประโยชน์ส่วนตน
นักการเมืองจะพูดถึงตนเองว่าเป็นคนดี เสียสละเพื่อประเทศชาติ เป็นการพูดสร้างเรื่องราว
ขึ้นเพื่อหาความดีใส่ตน ดังคำประพันธ์ว่า

ยิ่งนักกินเมืองยิ่งใจสัตว์	สารพัดเล่ห์เหลี่ยมเลวทราม
เห็นแก่ตัวมกมากอเนกอนันต์	ปั้นแต่งเรื่องแสนดีวิระชน

ลำนานุกรกระดิง : 107

อังคารได้กล่าวถึงทัศนะที่มีต่อนักการเมืองว่า
นักการเมืองบางคนที่ใช้เล่ห์เหลี่ยมในการจ้อราษฎ์หรือโกงกินสิ่งต่าง ๆ ของประเทศ
โดยขาดปัญญาไตร่ตรองว่าจะเป็นผลเสียต่อส่วนรวม มุ่งแต่จะกอบโกยเพื่อประโยชน์ส่วนตน
ดังคำประพันธ์ว่า

นักกินเมืองส่วนใหญ่ใจสัตว์	สารพัดเล่ห์เหลี่ยมมากมายแท้
หมาจิ้งจอกกลับชาติเกิดแล้ว	มาแก้ลาอื้อสปกลบกรรม

ลำนานุกรกระดิง : 147

2.4.3.2 นักการเมืองไร้ศีลธรรม

อังคาร กัลยาณพงศ์ มีทัศนะต่อนักการเมืองอีกแง่มุมหนึ่งว่า นักการเมืองเป็นบุคคลที่เลวหาสิ่งดีไม่ได้ ตลอดจนไม่มีปัญญาความคิด เพราะไม่มีการศึกษาที่ดี ดังนั้นการเมืองเหล่านี้ จึงไม่ผิดอะไรกับสัตว์ที่มีแต่สัญพันธุ์อย่างเดียว ไม่มีความคิดที่จะทำประโยชน์ต่อส่วนรวม เมื่อนักการเมืองไม่มีความคิดที่ดีจึงไม่รู้คุณค่าของป่าไม้ซึ่งเป็นต้นกำเนิดของแหล่งน้ำต่าง ๆ นักการเมืองยังเป็นผู้ทำลายป่าไม้เพราะความโลภ และทำลายป่าเพื่อสร้างสิ่งต่าง ๆ ที่เป็นอาคารที่พักเพื่อผลประโยชน์ส่วนตน การกระทำของนักการเมืองนี้เป็นการกระทำที่ไร้ศีลธรรม ไม่มีความรักชาติที่แท้จริง เพราะมีใจที่ไม่ซื่อสัตย์ ทำให้อังคารอยากจะฆ่านักการเมืองที่มีใจคดและมีใจที่ชั่วร้ายเหมือนเป็ดจางเพื่อเอาเลือดมาล้างเท้าให้หายแค้น ดังคำประพันธ์ว่า

นักกินเมืองขี้เลื่อยเลวชาติ	ขาดการศึกษาชั่วช้านั้น
ได้เปลี่ยนใจไปเรื่อยสมพันธุ์	เลิกหันทาสนามบินภูกระดึง
ทำลายป่าฆ่าต้นแม่น้ำ	คาต่านแสนบัดชบลึกซึ้ง
บ้าป่าคอนกรีตกันอื้ออึง	โกรธชิงน้ำฆ่าเลือดล้างดิน
แท้พี่ป่าเพื่อบ้าเกียรติยศ	ใจคดโกงไร้สัตย์ไร้ศีล
รักชาติบังหน้ากากทมิฬ	หินชาติปีศาจอุบาทว์จริง
	ลัทธิอนุกระตึง : 141

นอกจากนี้ อังคารได้เปรียบนักการเมืองที่โกงกินบ้านเมืองว่าร้ายยิ่งกว่าชุกที่กลับชาติมาเกิด เพราะชุกกินสิ่งของที่กินได้จนท้องแตกตาย แต่นักการเมืองกินสิ่งของที่กินไม่ได้และไม่มีวันพอหรืออิ่ม นักการเมือง จักราชภูร์บังหลวงนับเป็นการกระทำที่ขาดศีลธรรม ไม่มีความละอายต่อบาปกรรม ดังคำประพันธ์ว่า

เชื้อชุกกลับชาติเกิดใหม่ กินเมืองไทยเสียจนข้าหลัง
 ร้อยล้านพันล้านหวานอร่อยจัง ทั้งโคตรขาดศีลธรรมจรรยา
 ลานาญกระดิ่ง : 128

จากการศึกษาโลกทัศน์ของ อังคารที่มีต่อสถาบันการเมืองและการปกครองนั้น พบว่า อังคารไม่เห็นด้วยกับระบบการปกครองแบบเผด็จการ ประชาชนถูกกดขี่ข่มเหง กฎหมายของบ้านเมืองขาดความศักดิ์สิทธิ์ ผู้รักษากฎหมายละเมิดกฎหมายเสียเอง การบริหารงานของรัฐบาลก็เลียนแบบการปกครองของชาติอื่นโดยไม่คำนึงถึงความเหมาะสม นักการเมืองหวังแต่ประโยชน์ส่วนตน ประพฤติฉ้อราษฎร์บังหลวง ขาดความสำนึกในหน้าที่ของการเป็นผู้นำแทนของราษฎรอย่างแท้จริง ไม่มีคุณธรรมและศีลธรรม

2.5 โลกทัศน์ที่มีต่อสถาบันวิทยาศาสตร์

สถาบันวิทยาศาสตร์เป็นสถาบันแห่งการสร้างสรรคทางวัตถุที่สำคัญของมนุษย์ ทำให้มนุษย์ได้รับความสะดวกสบายและมีความเป็นอยู่ที่ดีกว่าเดิมอันเกิดจากการประดิษฐ์คิดค้นผลงานทางวัตถุด้วยการดัดแปลงมาจากสิ่งธรรมชาติ เพื่อนำมาตอบสนองความต้องการทางกายและทางใจของมนุษย์ในสังคม

จากการศึกษาวรรณกรรมของ อังคาร กัลยาณพงศ์ พบทัศนะที่มีต่อสถาบันวิทยาศาสตร์ว่า วิทยาศาสตร์นั้นเมื่อประโยชน์ต่อมนุษย์เต็มมนุษย์นำมาใช้ในทางที่ผิด กล่าวคือแทนที่จะนำมาใช้ในการสร้างสรรค์เพื่อให้เกิดประโยชน์กลับนำมาใช้ในการทำลายล้างกันเองและส่งผลทำให้เกิดมลภาวะต่าง ๆ ดังจะกล่าวถึงต่อไปคือ

2.5.1 วิทยาศาสตร์ทำลายโลก

อังคาร มีทัศนะต่อวิทยาศาสตร์ว่าเป็นสิ่งทำลายโลก กล่าวคือมนุษย์สร้างระเบิดนิวเคลียร์ซึ่งเป็นสิ่งประดิษฐ์ที่มีอำนาจทำลายรุนแรงแล้วนำมาทำลายล้างกันเพื่อความเป็นใหญ่ของตน สร้างความหายนะแก่โลกและมนุษย์ ดังคำประพันธ์ว่า

ทุ ร นรทกใหม่	พิภพินาศ
สุ หรัยรังสีอุบาทว์	ท่วมฟ้า
มุ สำหรับมนุษย์ชาติ	สุดชั่ว ชั่วนา
คุ แข่งสงครามบ้า	ฆ่าหล้าสยดสยอง
	ปณิธานวี : 67

อังคารกล่าวว่า มนุษย์จะเห็นพยับแดดเป็นน้ำทั้ง ๆ ที่พยับแดดเป็นตัวแทนของความร้อน กล่าวคือ มนุษย์เห็นสิ่งไม่ดีว่าเป็นสิ่งดี และมีดีที่เป็นของมีคมอาจจะบาดผู้ใช้ได้ถ้าไม่ระมัดระวัง อังคาร กล่าวเช่นนั้นเพราะต้องการเสนอทัศนะที่ว่า วิทยาศาสตร์ก็เช่นเดียวกับของมีคมถ้านำมาใช้อย่างไม่ระวังก็อาจเกิดผลเสียได้ วิทยาศาสตร์ทำคุณประโยชน์ได้มากมาย แต่เวลาทำลายก็สามารถทำลายได้เท่ากับที่มีประโยชน์ วิทยาศาสตร์สามารถทำลายโลกให้ใหม่พิภพได้ ดังคำประพันธ์ว่า

พยับแดดแสงว่อน้ำ	ควรโฉน
มีดกว่าคมกรศไว	บาดได้
วิทยาศาสตร์อจินไตย	ประโยชน์
กาลโหดเขลาไกรธไซ้	โลกใหม่ฉิบหาย
	บางกอกแก้วกำสรวล : 12

นอกจากนี้ อังคารเสนอทัศนะที่มีต่ออนาคตของโลกมนุษย์ว่า อาจจะพิภพด้วยอำนาจระเบิดนิวเคลียร์ซึ่งมีพิษร้ายแรงอย่างมหาศาล สามารถทำลายล้างทุกสิ่งทุกอย่างบนโลกได้หมดสิ้นผลที่เกิดจากสารพิษนั้นร้ายแรงยิ่งกว่าโรคมะเร็ง เพราะสารพิษทำให้มนุษย์ตายทั้งเป็นไม่มีทางรักษาได้ ทั้งนี้เกิดจากการกระทำของมนุษย์ที่ไม่มีความคิด มีจิตใจเลวและใจดำ นาววิทยาศาสตร์ใช้ทำลายกัน ดังคำประพันธ์ว่า

อนาคตคับคั่งด้วยสรรพพืช	อิทธิฤทธิ์รังสีร้ายแรงมหันต์
เสียงเครื่องกว่ามะเร็งกินวิญญาณกัน	อาถรรพ์สฤตยุดทุกอย่างระยำ
ทำลายโลกวิบโยคยิ่งใหญ่	หลงไหลคลั่งนิวเคลียร์บ้าระห่ำ
สัตว์วิทยาศาสตร์อุบาทว์ใจดำ	จงหยุดทำบัดขบจบงาน
	ปณิธานวี : 100

และอังคารยังมีทัศนะต่อวิทยาศาสตร์อีกว่า
วิทยาศาสตร์มีประโยชน์มากมายหากรู้จักนำมาใช้ในทางที่ถูก แต่วิทยาศาสตร์ก็มีโทษอย่างมหันต์
ถ้านำมาใช้ในทางที่ผิด เช่น การสร้างระเบิดนิวเคลียร์ ซึ่งสามารถทำลายล้างโลกตลอดจน
มนุษย์ให้ย่อยยับในพริบตา ดังคำประพันธ์ว่า

แม้วิทยาศาสตร์วิเศษมากมาย	แต่คราวร้ายก็ชั่วข้ามหันต์
อาจเผาไหม้หลายชาติโคตรพันธุ์	มนุษย์สัตว์นั้นอันตรธาน
.....	
วิทยาศาสตร์จกจกฉลาดจัด	แต่บัดขบหลายไร้จุดหมาย
แม้บริการโลกสุขสนุกสบาย	แต่ทำลายฉิบหายทันที
	ลัทธิอนุภวะดิ่ง : 41

ในขณะที่คนทั่วไปนิยมยกย่องว่า วิทยาศาสตร์เป็น
สิ่งที่ดี แต่อังคารมีทัศนะที่ขัดแย้งว่า วิทยาศาสตร์เป็นสิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้นเพื่อใช้ทำลายกัน ดังเช่น
การสร้างระเบิดนิวเคลียร์เพื่อความเป็นใหญ่ของตนโดยไม่คำนึงถึงผลเสียที่จะตามมา
ดังคำประพันธ์ว่า

วิทยาศาสตร์วิเศษไซรั	สารพัด จริ่งๆ
ถือน้ำมันอัตรากันค	แน่วไหว

นิวเคลียร์ว่าวิเศษจัด	เป็นหนึ่งใน
ถึงแก่มลั่งโลกไหม้	จอมม้วยมนุษย์สมัย
.....	
วันจักรวาลคลั่งร้อน	อันนี้
พิษแห่งภัยมนุษย์มี	หมิ่นไหม้
วิทยาศาสตร์วิเศษดี	เป็นหนึ่งใน
รับช่วงใช้ก็เลสร้าย	เร่งให้โลกสลาย
	บางกอกแก้วภาศรวล : 74
ไอ้นิวเคลียร์ฆ่าหล้า	แหลกสลาย
ยกย่องวิเศษมากมาย	กราบไหว้
โคตรมนุษย์เน่าจิบหาย	หายนะ วินาศเลย
โลกกว้างร้างถึงไร้	คำลั่นก่อนสูญ
	บางกอกแก้วภาศรวล : 75

2.5. วิทยาศาสตร์ทำให้เกิดมลภาวะ

อังคาร มีทัศนะว่าเมื่อมนุษย์ใช้นิวเคลียร์ทำลายล้าง
กันแล้ว ผลที่ตามมาคือเกิดมลภาวะต่าง ๆ แก่โลก เช่น อากาศเป็นพิษ เป็นต้น
ดังคำประพันธ์ว่า

ภาวะเน่าคลุกเคล้าอากาศ	กัมภนาทนิวตรอนสมัยใหม่
นิวเคลียร์สหายรักจับใจ	ไท่ผู้คลั่งสั่งหล้าอาจารย์
	ปณิธานภวี : 92

และที่หันต่อวิทยาศาสตร์ที่เกิดจากความอยากเป็น
มหาอำนาจของประเทศต่าง ๆ กล่าวคือเมื่อใช้ระเบิดนิวเคลียร์ ท้องฟ้าที่เคยเป็นสีครามสดใสจะ

กลับกลายเป็นสีดำ สิ่งที่มีชีวิตบนโลกจะต้องทนทุกข์ทรมานจนกระทั่งตาย เพราะสารกัมมภาพรังสี
 อากาศเป็นพิษและทำให้เกิดโรคร้ายแรงต่าง ๆ ดังคำประพันธ์ว่า

วันนั้นฟ้าเฝ้าสิ้น	สกลโลก
สรรพสัตว์จักแสนโศก	ทมิฬม้วย
ถึงยุคแห่งเชื้อโรค	ครองพิภพ
อำนาจบาตรใหญ่ด้วย	เบ่งร้ายมพิมา

บางกอกแก้วภาศรวล : 202

...สร้างมหาประลัยกลับขึ้นล่างโลก วินาศนิบาตภัยสิ้นชั่วพริบตาเดียว ความร้อนแรง
 ระอุคพลึงกล้า บรรยาภาศใหม่แบบทศนิยมไม่รู้จบทั่วไปสิ้น โลกเกิดการวิปริตจากพิษสง
 ของเพลิงร้ายทำให้โลกน่าใช้ประโยชน์ไม่ได้นับด้วยโกฏิล้านปี...

กวีนิพนธ์ : 110

การใช้ระเบิดนิวเคลียร์นอกจากจะทำลายล้างมนุษย์
 ให้หมดจากโลกแล้ว อังการยังมีทัศนะว่าระเบิดนิวเคลียร์ยังทำให้ธาตุต่าง ๆ ที่อยู่บนโลก เช่น
 ดิน น้ำ อากาศ นั้นเกิดมลภาวะเป็นพิษจนไม่สามารถใช้ประโยชน์ต่อไปได้อีก ซึ่งทำให้เห็นถึง
 ความโหดร้ายอย่างมหันต์ของจิตใจ มนุษย์ที่ไม่ตระหนักในคุณค่าของสรรพสิ่งต่าง ๆ ที่มีอยู่บนโลก
 ดังคำประพันธ์ว่า

ทะเลไฟครันครัน	นิวเคลียร์ ครอบงำ
ลุ่ม ลี้วโลกธาตุเดียว	เผาไหม้
ปุ่น ชากหมอกมนุษย์เคียด-	ฉานเปื่อย เป้งแล
บู แสงอาทิตย์ไว้	ว่าเทียมเกรียมมหันต์

บดินทรานกวี : 66

จากการศึกษาโลกทัศน์ของอังคาร ที่มีต่อสถาบันวิทยาศาสตร์ พบว่า อังคารมีทัศนะว่าวิทยาศาสตร์มีคุณประโยชน์อย่างมากภายใต้หากมนุษย์รู้จักนำเอามาใช้ในทางที่ถูกที่สร้างสรรค์ แต่ปรากฏว่ามนุษย์นำเอาวิทยาศาสตร์มาใช้ในทางที่ผิดโดยเอามาทำลายล้างกันผลจากการทำลายล้างกันทำให้เกิดมลภาวะแก่โลกและความเดือดร้อนมาสู่มนุษยโลกอย่างมหาศาล

3. การดำเนินชีวิตในสังคม

การดำเนินชีวิตในสังคมเป็นการแสดงออกถึงวิถีทางหรือแนวทางในการดำรงชีวิตของบุคคลในสังคม ซึ่งแต่ละบุคคลย่อมมีจุดมุ่งหมายของชีวิตปรัชญาในการดำเนินชีวิตที่แตกต่างกัน

จากการศึกษาวรรณกรรมของ อังคาร พบทัศนะที่มีต่อการดำเนินชีวิตในสังคม ทั้งของตนเองและคนในสังคมว่า การดำเนินชีวิตที่ทำให้เกิดความสุขที่แท้จริงนั้นควรปฏิบัติ ตามแบบพระพุทธเจ้าและปฏิบัติธรรมะ เพื่อความหลุดพ้นจากกิเลสต่าง ๆ และควรสร้างงาน ให้เป็นประโยชน์แก่โลก ตลอดจนคำนึงถึงความสงบสุขในสังคม นอกจากนี้ควรยึดมั่นใน ขนบประเพณีที่ดีงามต่าง ๆ ดังจะกล่าวถึงต่อไปนี้คือ

3.1 โลกทัศน์ที่มีจุดหมายแห่งชีวิตตนเอง

อังคาร มีทัศนะแห่งชีวิตตนเองโดยมุ่งแสวงหาธรรมะและยึดถือธรรมะ ซึ่งเปรียบเหมือนหลักที่อังคารใช้ยึดเพื่อยึดจิตใจ เพื่อให้เกิดปัญญาแจ้งในสิ่งทั้งปวงจะได้หลุดพ้น จากความยึดมั่นหรืออุปาทานอันเป็นเหตุที่ทำให้เกิดทุกข์ ดังคำประพันธ์ว่า

เกาะหลักแก่นแก้ว	กายสิทธิ์
คือเพ่งพุทธธรรมฤทธิ์	รุ่งฟ้า
เกาะยึดมั่นพันนิมิต	วางว่าง เว้นเล
ใจใหม่สมาธิจำ	แจ่มแจ้งทุกขันธ์

บางกอกแก้วภาศรวล : 50

อังคาร มีความตั้งใจว่าจะยึดธรรมะโดยเห็นว่า การยึดธรรมะ
สามารถลดความเสื่อมจากจิตใจ การปฏิบัติธรรมะจะทำให้เป็นมนุษย์ประเสริฐ กล่าวคือ
มีปัญญาแจ่มแจ้ง ไม่ตกอยู่ใต้อวิชชาหรือความไม่รู้ ตลอดจนทำให้เป็นคนที่มีใจเมตตา กรุณา รู้จักบาป
บุญคุณโทษ มีจิตใจที่อยู่เหนือสัตว์ ดังคำประพันธ์ว่า

แสงนำผั่งแห่งพัน	ทิพย์สมัย
เติมเพื่อเติมดวงใจ	เปี่ยมไว้
ความเป็นสัตว์ล้นไป	จากจิตร
เติมสิ่งวิเศษซ้ำไซ้	ใหม่ไว้ค่าเสมอ

บางกอกแก้วกาศรวล : 194

นอกจากนี้ อังคารยังมีทัศนะว่าพลังปัญญาที่เกิดจากการปฏิบัติ
ธรรมะนั้น ทำให้เขาเข้าใจอย่างแจ่มแจ้งเกี่ยวกับความโลภ โกรธ หลงสามารถหลุดพ้นจาก
เหตุของทุกข์อันจะเป็นทางนำไปสู่นิพพาน

พลังปัญญาหยั่งรู้	รสโลก
เหนือสิ่งสุขทุกข์ไซ้	ทั่วสิ้น
เตรียมใจสู่ศิวโมกข์	วิมุติมุ่ง
หมายฆ่ากิเลสมารคั่น	คั่งพันสรรพภัย

บางกอกแก้วกาศรวล : 217

และยังได้กล่าวอีกทัศนะที่ว่า การมีปัญญาที่เกิดจากการปฏิบัติ
ธรรมะจะทำให้สามารถรู้เหตุแห่งทุกข์คือขั้น 5 ไม่ยึดมั่นในขั้น 5 เพื่อทำลายต้นเหตุแห่งการ
เกิดทุกข์ ตลอดจนจนปฏิบัติตามแบบพระพุทธเจ้าด้วยความวิริยะอุตสาหะ ก็สามารถทำให้เขาเกิด
ปัญญาได้ดังคำประพันธ์ว่า

เพ่งปัญญาแจ่มแจ้ง	เบญจขันธ์
เลิกลีศมันล้นปล้น	ปล่อยทิ้ง
พุทธเจ้าอยู่เหนือขวัณ	อนันตทิพย์
ใจหนึ่งไม่กลอกกลิ้ง	นั่งด้วยฤาษขลัง

บางกอกแก้วกาสรวล : 173

อังคาร ได้ปฏิบัติศรัทธาในศีล 8 ซึ่งเขาถือว่าเป็นข้อปฏิบัติในการดำเนินชีวิต และกระทำแต่สิ่งที่ดีงามเพื่อละกิเลสให้บางเบาไปและเขาได้มีทัศนะว่าการปฏิบัติศีล 8 นี้ เหมือนพระมออบอาหารรสใหม่ให้เขา ทำให้เขาอิ่มไม่เกิดความอยากในกิเลสต่าง ๆ อันจะทำให้เขาปฏิบัติธรรมอื่น ๆ จนถึงขั้นหลุดพ้นต่อไป ดังคำประพันธ์ว่า

ข้าน้อยถวิลกินแล้ว	อุโบสถ
พระมออบอาหารรส	ปาให้
พิจารณาจริงไม่ข่มขาศ	กิเลสอ้อม
อันเพื่อสังขารใช้	อยู่ได้แสงธรรม

บางกอกแก้วกาสรวล : 167

3.2 การมุ่งใช้เวลาให้เป็นประโยชน์แก่โลก

อังคาร มีโลกทัศน์ต่อจุดหมายแห่งชีวิตของตนเองว่าจะใช้เวลาที่ผ่านมาไปให้คุ้มค่าโดยสร้างงานให้เป็นประโยชน์ต่อมวลมนุษยและโลก เช่น แต่งกวีนิพนธ์ เพื่อจุดประกายความคิดขึ้นในหมู่มนุษย์ทั่ว ๆ ไปให้เกิดแรงบันดาลใจทำสิ่งที่ดีงามแก่สังคม ดังคำประพันธ์ว่า

ทำใจนาก็ไปได้เวลาคืน	มาหวานชื่นกายแก้วชัยศรี
จักมุ่งมั่งแต่ทั้งที่วราตรี	ด้วยสุดที่เสน่หาอาลัย

จักยอธาศุวิเศษสิ้นจักรวาล
ปฏิรูปวิญญาณจบภพไตร

ไว้หวานชื่นชีวิตวิจิตรสมัย
เจียรระในคำชีวิตอุทิศทาน
บางกอกแก้วภาศรวล : 127

นอกจากนี้ อังคารยังมีทัศนะเกี่ยวกับการใช้เวลาให้เป็น
ประโยชน์ เพื่อที่จะสร้างงานวรรณศิลป์ เพื่อเป็นประโยชน์แก่มนุษย์และโลกสืบไป ดังคำประพันธ์ว่า

โอมลัทธิศรีศุภฤกษ์	เบอกตะอักขระทิพย์	บาเรอสิบทิศไหว
สร้างทุกข์ใจคืนฟ้า	ประสาโลกกระเริงสราตุ	งานลายลือสุนทรีย์
เร้ามณีเกียรติยศ	คงงามเงาวรรณศิลป์	ถวิลถึงรสทิพารมณ์
ขึ้นชมบรรพชาแก้ว	ไว้นวนแรงใจพิเศษ	หวังละกิเลสมารร้าย
หมายบ่มบุญบารมี	ในงานแก้วที่แสนรัก	จากหลักลงวิญญาณ
วารลือลัทธิประโลก	ลัทธิโซคมงคลชัย	ในอามฤตมนตร์มิ่ง
สิ่งขวัญกลปาวสาน	ปานสุดนวลล้นแสงสว่าง	ประดับดวงใจหอมซึ้ง
ถึงแก่นสารทิพย์ขลัง	ปลั่งรุ่งสุริโยภาส	ประสาทแสงแด่แหล่งหล้า
เพื่อแผ่นดินน้ำฟ้า	เพื่องฟูเกษมศานติ	สุขเทอญ

ลำนวนุกระดิ่ง : 1

โอมวิเศษศรีลัทธิ	ขลังอักขระธาศุทิพย์	สิบทิศทอดแก่นสาร
จักรวาลยิ่งประโยชน์	อุโฆษบุญญาบัพญา	บูชาชัยมนุษย์ชาติ
สามารถซึ่งวิสุทธิทัศน์	ขจัดอวิชชาสามานย์	เพื่อทิพยสถานแด่โลก
เลอศุภโชคชัยสมัย	สืบสกุลไทยทิพย์กวี	ศรีสยามงานอารยะ

บางกอกแก้วภาศรวล : 1

อังคาร กล่าวว่าเพื่อโลกที่สันติสุขเราจะต้องสร้างงานด้วยใจที่
ดีงาม เพื่อจะได้ผลงานที่ดีและมีค่าแก่โลก ดังคำประพันธ์ว่า

เพื่อสถานทิพย์แด่หล้า	สบสมัย
โดยเริ่มสร้างสรรค์ใจ	ใหม่แพรว
นฤมิตสิ่งวิเศษชัย	ใหญ่ยิ่ง
ทั้งแก่นประโยชน์แก้ว	เพื่อกุฬิกพวัญญ
	บางกอกแก้วกาศรวล : 11

3.2 โลกทัศน์ที่มีต่อแนวในการดำเนินชีวิตของบุคคลในสังคม

อังคาร มีทัศนะต่อแนวในการดำเนินชีวิตของบุคคลในสังคมว่า ควรจะ
ระลึกถึงและปฏิบัติตามแบบพระพุทธเจ้า ตลอดจนใช้ปัญญาความสามารถที่ตนเองมีสร้างผลงานไว้
ให้เป็นประโยชน์ต่อมนุษย์และโลก นอกจากนี้ยังควรตระหนักถึงความโหดร้ายของสงครามที่จะ
นำความหายนะมาสู่มนุษย์ และควรตระหนักถึงคุณค่าของธรรมชาติที่มีต่อมนุษย์เพื่อการอยู่ร่วมกัน
อย่างสงบสุข ดังจะกล่าวถึงต่อไปนี้คือ

3.2.1 ควรระลึกถึงและปฏิบัติตามแบบพระพุทธเจ้า

อังคารมีทัศนะต่อการดำเนินชีวิตของคนในสังคมว่า ควรเร่งระลึก
ถึงพระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ เพราะชีวิตไม่แน่นอนผู้ที่ยึดมั่นในพระรัตนตรัยจะมีความสุข
เพราะพระรัตนตรัยจะช่วยจัดอันตรายและกิเลสต่าง ๆ ให้หมดไป ดังคำประพันธ์ว่า

เร่งระลึกใจถึงพระพุทธเจ้า	เหนือเกล้าเข้าคำพร่าจิตอธิฐาน
น้อมคำพระรัตนตรัยใส่วิญญาณ	เกษมศานต์สรรพลัสต์ตัวจัดอันตราย
	บิณยานกวี : 41

การปฏิบัติตามแบบพระพุทธเจ้าในทัศนะของอังคารคือ มีความ
เลื่อมใสในวิธีปฏิบัติอันจะทำให้ไปสู่ทางนิพพานของพระพุทธเจ้า และปฏิบัติธรรมะเพื่อความหลุดพ้น

จากกิเลสรวมทั้งปวงจนเกิดปัญญาเห็นแจ้งถึงความเป็นไปในทุกสิ่ง ตลอดจนมีจิตเมตตากรุณาต่อสรรพสัตว์ทั้งหลายในโลกบุคคลใดที่ปฏิบัติตามแบบพระพุทธเจ้าเมื่อตายไปก็จะไปสู่ภพที่ดี หรืออาจถึงขั้นนิพพาน ดังคำประพันธ์ว่า

ทอดทูนอมตะพระนิรพาน	ประหารกิเลสมารตัดตัณหา
เห็นแจ้งสภาวะธรรมนานา	ตามฐานะสัจจะจริงจัง
เจริญจิตคิดแต่เมตตากรุณา	สร้างมหากุศลให้โลกขลัง
ปราบปรามอาณัติต่อสรรพพิภพ	สั่งธรรมสิ้นฤทธิ์พิสดาร
ผ่านแล้วไปแคล้วที่ประเสริฐ	เวียนเกิดเพื่ออาสวะอวสาน
ประโยชน์ยิ่งทุกสิ่งแต่จักรวาล	สู่นิพพานผ่านปรมาตมันต์
	ปณิธานกวี : 87

จักย่อธำตุวิเศษสิ้นจักรวาล	ไว้หวานชื่นชีวิตวิจิตรสมัย
ปฏิรูปวิฤตยาณจบภพไตร	เจียรระโนค่าชีวิตอุทิศทาน
ทวีบทิมวาแควกระแสน์ผู้	สิ้นทุกมหาสมุทรสุดวิเศษวิศาล
จะท่องเที่ยวพบประสบการณ์	สร้างงานอมตงานหวานหล้าสากล
	บางกอกแก้วกาศรวล : 127

อังคารได้กล่าวย้าตั้นะที่ว่า บุคคลในสังคมควรระลึกถึงและปฏิบัติตามแบบพระพุทธเจ้านั้น นอกจากจะให้ความเมตตากรุณาไม่อาฆาตพยาบาทแล้ว บุคคลในสังคมควรปฏิบัติกรรมฐาน ตลอดจนยึดมั่นในพระรัตนตรัยเป็นสรณะ อีกทั้งเชื่อในเรื่องกรรมและรู้ถึงสาเหตุที่ทำให้เกิดทุกข์ นอกจากนั้นยังต้องสร้างงานให้เกิดประโยชน์ต่อมนุษย์และโลก ดังเช่นพระพุทธเจ้าตรัสรู้ร้อยสี่สี่แล้วนำมาเผยแพร่ให้มนุษย์ได้ปฏิบัติ ดังคำประพันธ์ว่า

อย่าดูร้ายให้มากมายเมตตา	กรุณาหาสมุทรแห่งสมัย
คือไม่ขุนเคืองแค้นใครใคร	ละมุนละไมตรัสจิตรนิจกาล

เริ่มพิฆาตด้วยความอาฆาต	พยายามร้ายกาจจิตรวิตถาร
ชำระล้างอาชกรรมจากสันดาน	สุดประมาณที่พิจารณาตน
กำจัดแรงเร่าร้อนสรรพพิษ	ดับฤทธิ์อันนี้ไว้ทุรผล
ให้ไฟเย็นล้นน้ำสากล	จนจุค่ากฤษณาลดความล้น

.....

มีอุปายแบบคายนแห่งพุทธะ	ชำระใจรู้รสอารมณ์ถวิล
เอาสติกำหนดหมกมลิน	ลู่กลืนหรือวิบัสสนาญาณ
มั่งคั่งด้วยศรัทธาปสาทะ	ชนะใจตนเองอย่างกล้าหาญ
น้อมคารัศนตรัยพิสดาร	ไว้ในวิญญาณเป็นอัศจรรย์
ทั้ง เชื้อกรรมและผลของกรรม	ทำรู้แจ้งแห่งทุกข์เบญจขันธ์
ตามรอยพุทธธรรมทั้งกับปัลลภ	ตราบบรรลุญาณวิสุทธิวิมุตติธรรม
กระทำเยี่ยงอย่างพระโพธิสัตว์	ปฏิบัติต่อสัตว์โลกเลิศล้ำ
คือให้สันติสุขทุกยุคกระยา	ทานแต่ทิพย์ถวายทั้งคินครี
	บางกอกแก้วกาศรวล : 136

และควรมีพระธรรมเป็นแนวทางในการดำรงชีวิตเพื่อการสร้าง
ปัญญา เพราะมนุษย์มีคุณค่า ตลอดจนมีความสามารถที่จะกระทำหรือปฏิบัติธรรมให้ถึงขั้นหลุดพ้น
หรือนิพพานได้ เหมือนพระศรีอารยย์ที่สามารถเริ่มยุคที่มีแต่ความสันติสุข ดังคำประพันธ์ว่า

ธรรมสิทธิ์แท้ ที่ยิ่งใหญ่	สากล
คือหม่อมมนุษย์ทุกคน	คำฟ้า
เพื่อเรื่องรุ่งไปจน	ถึงทิพย์
เจกษีพรศรีอารยเจ้า	เริ่มหล้าวิเศษสมัย
	บนิธานกวี : 39

3.2.2 ควรใช้ปัญญาสร้างงานให้เป็นประโยชน์แก่โลก

อังคาร มีทัศนะต่อการดำเนินชีวิตของบุคคลในสังคม
ว่า ควรใช้ปัญญาความสามารถที่มีอยู่ในมนุษย์สร้างสรรค์งานที่มีค่าให้เป็นประโยชน์ต่อโลก
ดังคำประพันธ์ว่า

...ควรที่จะตื่นขึ้นแสวงแสวงหา ศึกษารู้แก่นสารของชีวิตแล้วปฏิบัติผลิตดอกออก
ผลงานทิพย์ไว้ในโลก...

พยาน้ำค้างคือน้ำตาของเวลา : 5

นอกจากนี้ อังคาร ยังมีทัศนะว่ามนุษย์เกิดมามีชีวิตที่ไม่ยืนยาว
จึงไม่ควรที่จะมาติดอยู่กับกิเลสต่าง ๆ มนุษย์ควรใช้ปัญญาอันสูงส่งของตนทำประโยชน์ให้แก่
ส่วนรวม อย่าปล่อยให้อวิชาหรือความไม่รู้มาครอบงำจิตใจ และตายไปโดยไม่ได้ทำประโยชน์
อะไรแก่โลก ดังคำประพันธ์ว่า

ดึกนี้ขี้สก็ลั่นลง	ประสงค์สิ่งใดละในหล้า
ตื่นพื้นเอยะเพ่งดูบาปบุญ	อย่าให้ทราส่วนตัวตาย
.....	
นฤมิตรอุทยานแก้วแห่งจิตร์	พลีชีวิตเพื่อคุณความดี
เพื่อผืนป่านทิพย์อันเอนกอนันต์	อันวิเศษทั้งนั้นนอกกาลโก
	กวีนิพนธ์ : 136

และได้กล่าวถึงทัศนะต่อการดำเนินชีวิตของบุคคลในเรื่องการ
ใช้ปัญญาสร้างผลงานให้เป็นประโยชน์ว่า การดำเนินชีวิตของบุคคลควรจะแสวงหาสิ่งที่ล้ำค่าให้แก่
ชีวิตของตน ดังเช่นการสร้างผลงานด้วยปัญญาความสามารถที่มีอยู่เพื่อเป็นมรดกแก่โลก
ดังคำประพันธ์ว่า

หวังแสงอะไรในชีวิต
งานอมตะใดได้กระทำ

แสวงหาค่าวิญญานเลิศล้ำ
เป็นทานทิพย์แท้แค่แดนดิน
กวีนิพนธ์ : 115

และอังคารยังมีทัศนะอีกว่า บุคคลที่ดำเนินชีวิตโดยไม่รู้จักคุณค่า
ของเวลา บ่อยเวลาให้ผ่านไปโดยไม่สร้างผลงานที่มีคุณค่าต่อโลกแล้ว
บุคคลนั้นจะกลายเป็นคนที่ไม่มีความหมาย เมื่อตายไม่มีใครอาลัยนึกถึงเหมือนซากสุนัขเฝ้าที่
ไม่มีประโยชน์ ดังคำประพันธ์ว่า

ใจใครเหลวไหลฆ่าเวลา เล่ห์ฆ่าเวลาทำสูญหาย
ขาดงานอมตะค่าแพรวพราว จะตายอย่างสุนัขเฝ้าเปล่าไป
ปนิธานกวี : 75

3.2.3 ควรสร้างสันติสุขแก่โลก

อังคาร มีทัศนะต่อการดำเนินชีวิตของบุคคลในสังคมว่า
บุคคลควรมีความสำนึกถึงความโหดร้ายของสงครามซึ่งจะทำให้เกิดความสูญเสียไม่ว่าจะ
เป็นฝ่ายชนะหรือฝ่ายแพ้ก็ตาม เพราะสงครามจะนำมาซึ่งความพินาศย่อยยับของสรรพสิ่งต่าง ๆ
แม้กระทั่งอารยธรรมที่มนุษย์สร้างขึ้นมาก็คงต้องถึงคราวสูญสิ้น จึงขอให้มนุษย์เลิกใช้สงคราม
ทำลายกันเพื่อความสันติสุขจะได้เกิดแก่โลก ดังคำประพันธ์ว่า

ทุกประชาชาติเพริศพรุ่งสิ่งประเสริฐ	เลอเลิศชีวิตอิสระทุกแห่งหน
ขบซึ่งสันติสุขทุกใจคน	เลิกปล้นล้างโลกด้วยไฟกลบ
คือหยุดเลิกสงครามนิวเคลียร์	ใครชนะก็สูญเสียโลกและสวรรค์
จะพบแต่เวจื้อเนจอนาถอนันต์	โลกันต์สดสดสุดเลือกท่วมโลกตาย
จะสูญสิ้นนานาพันธุ์มนุษย์ชาติ	วินาศอารยธรรมวิเศษแหลกสลาย
เป็นความผิดถูกฤกษ์วิปริตมากมาย	ขายหน้าทุกฟ้านาจักรวาล

.....
 ขอหม่อมมยุห์สรรพสัตว์ทั้งโลก
 เลิกล้มสงครามนิวเคลียร์วอดวาย

.....
 คลายทุกข์โศกโรคภัยหลากหลาย
 ให้สันติสุขทุกดวงใจเทอญ
 ปณิธานกวี : 41

และยังปรากฏทัศนะที่เกี่ยวกับการดำเนินชีวิตของบุคคลในสังคม
 ที่ควรตระหนักถึงสงครามว่า สงครามจะเป็นสิ่งนำมนุษย์ไปพบกับความสูญเสีย ดังนั้นมนุษย์ควร
 ใช้สติปัญญาที่มีมาใช้แก้ปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น แล้วจะทำให้โลกพบแต่สันติสุข ไม่ควรใช้สงคราม
 เป็นสิ่งแก้ปัญหา เพราะสงครามเป็นสิ่งที่ชั่วร้ายทำให้โลกแหลกสลาย ดังคำประพันธ์ว่า

สงครามนำหมู่ไปพ่ายแพ้
 มีคดียุติสุดหลบลี้อันตราย
 สติตรึครองเถาะทุกอกราษฎร์
 ปัญญาหาประชุมฉัดปัญหา

แลผู้ชนะก็หม่อมมยุห์หลากหลาย
 แผลงสลายสักก็โลกจึงเลิกรา
 เสมอทาสหลับไหลมีพื้นต้นผวา
 แก้นิพพานสารพัดอัคหวัจ

.....
 นิวเคลียร์อับลักขณิกภัยระร้าย
 ถ้าฝ่ายสันติสุขชนะแน่เหลือเกิน

.....
 สันติสุขวิเศษหลายน่าสรรเสริญ
 โลกดำเนินเหนือสวรรค์นิรันดร์
 ปณิธานกวี : 38

นอกจากนี้อังคาร ได้สะท้อนทัศนะที่ว่า มนุษย์ควรมีความเข้าใจว่าสงครามเป็นสิ่งที่น่ารังเกียจเหยียดหยามนำมาซึ่งความหายนะ ดังนั้นจึงไม่ควรทำให้ยุคที่
 ดั่งมกลายเป็ญยุคที่มีคณเพราะความคลั่งสงคราม ควรหาแต่สิ่งที่ดีงามให้บังเกิดแก่โลกเพื่อ
 ความสันติสุขสืบไป ดังคำประพันธ์ว่า

เกิดมามุ่งแต่ร้ายให้โลก
 มีคดียุติหรือยุคคั่งงาม

ทุกข์โศกคลั่งสงครามน่าเหยียดหยาม
 ตามเหยียดย่ำวีรบุรุษทุกจัญไร

โฉนดโฉนดมิตรวิจิตรเกษมสันต์ แต่ทพยสถานโลกเทอดเลิศสมัย
 เร็วร่วมเสียสละทุกดวงใจ สร้างเหนือสวรรค์ใหม่ในบุรี
 บดินทกวี : 21

อังคาร กล่าวว่โลกเป็นสถานที่ให้สรรพสิ่งต่าง ๆ ดำเนินชีวิต
 อยู่ได้อย่างปลอดภัย ดังมารดาที่คอยปกป้องดูแลบุตรให้ได้รับความปลอดภัย ดังนั้นมนุษย์จึงควร
 ตระหนักในคุณค่าของโลกและความสันติสุขของโลกด้วยการไม่ทำลายโลกให้พินาศด้วยระเบิด
 นิวเคลียร์ เพราะระเบิดนิวเคลียร์มีอำนาจร้ายแรงสามารถทำลายล้างสรรพสิ่งต่าง ๆ
 บนโลกจนหมดสิ้น อันแสดงให้เห็นถึงความโหดร้ายของสงคราม ดังคำประพันธ์ว่า

โลกปนอ้อมเสน่ห์แก้ว	มารดา
เหลวเปล่าใจเมษย์มา	ฆ่าหล้า
ทหารเปิดใหม่เลวสา-	หักถ้อย
ท่าย่อยยับทุกหน้า	นั้นไซร้สฤกลไหม
	บางกอกแก้วกำศรวล : 36

3.2.4 ควรสำนึกถึงคุณค่าของธรรมชาติ

อังคาร มีทัศนะต่อการดำเนินชีวิตของบุคคลว่าควรมี
 ความสำนึกถึงคุณค่าของธรรมชาติและควรจะช่วยกันรักษาไว้ให้อยู่ในสภาพที่เหมือนเดิม
 ตลอดไป ดังเช่น ดิน น้ำ อากาศ ป่า ภูเขา รวมทั้งสัตว์ต่าง ๆ ดังคำประพันธ์ว่า

สภาวะสรรพสิ่งทุกส่วนโลกนี้	ควรที่สำนึกค่าทิพย์วิเศษวิศาล
อนุรักษ์ดินน้ำฟ้าไว้ตลอดกาล	เพื่อเหนือทพยสถานวิมานแก้วไกรวัล
ทุ่งนาป่าเขารัฐชาติรักษาล้ำ	เทือกผาใหญ่เสียคดาวดึงส์สวรรค์
เนื้อเบื้อเลื้อช้างลิงค่างนั้น	มดแมลงนานาพันธุ์ทั้งจักรวาล
	บดินทกวี : 22 - 23

เกียรติยศ ลม ไฟ ดิน น้ำ ไฟฟ้า พหุวิภาคห่อหุ้มไว้สูงศักดิ์
 นำทะนุถนอมค่าทิพย์แท่นนุรักษ์ ประโยชน์พันก้นั้นไซ้รู้ให้สากล
 ปณิธานกวี : 40

เห็นแจ้งดินล้นหล้าฟ้า นานเข้าชั่ววันกลปาวสาน
 ผากแรงรักเป็นหลักจักรวาล เพื่อศานติสุขเสมอไปเออ
 ลานบุญกระดิ่ง : 15

สนสวนขวัญถิ่นใครสร้าง สลับสร้างเนินเถินทิพย์สถาน
 ดอกพญาบุหงาป่าแย้มบาน ปานอุทยานวิมานไตรตรึงษ์
 อำนาจศักดิ์ทิพย์แห่งเวลา นกมิตรหล้างามเลิศลิ้มขี้ผึ้ง
 มนุษย์ใช้อัจฉาอย่าโกรธซึ่ง พึงรักป่าพนาอย่าฆ่าไพร
 ลานบุญกระดิ่ง : 49

จากการศึกษาโลกทัศน์ของ อังคาร ที่มีต่อการดำเนินชีวิตในสังคมนั้นพบว่าอังคาร
 มีทัศนะต่อการดำเนินชีวิตของตนเองและบุคคลในสังคม โดยมีจุดมุ่งหมายของตนเองว่า
 มุ่งศึกษาธรรมะเพื่อเกิดปัญญา เพื่อจะได้หลุดพ้นจากทุกข์ทั้งปวง และมุ่งใช้เวลาให้เป็น
 ประโยชน์แก่โลกโดยการสร้างงานวรรณศิลป์ ส่วนการดำเนินชีวิตของบุคคลในสังคม
 นั้น อังคารมีทัศนะว่า ควรระลึกถึงและปฏิบัติตามแบบพระพุทธเจ้า ยึดมั่นในพระรัตนตรัย
 ควรปฏิบัติกรรมฐาน ควรใช้ปัญญาสร้างงานให้เป็นประโยชน์แก่โลกและตระหนักถึงความโหดร้าย
 ของสงครามซึ่งมีแต่ความพินาศมาสู่โลก ควรช่วยกันสร้างสันติสุขให้เกิดขึ้นในโลกโดยใช้สติ
 ปัญญามาแก้ปัญหาต่าง ๆ

โลกทัศน์ที่มีต่อธรรมชาติ

ธรรมชาติในทัศนะของ อังคาร นั้น หมายถึง ทุกสิ่งทุกอย่างในโลกที่มีมนุษย์ และไม่ได้ถูกคิดแปลงปรุงแต่งด้วยฝีมือความสามารถของมนุษย์ให้ผิดเพี้ยนไปจากสภาพ ที่สิ่งเหล่านั้นมีอยู่เองเป็นอยู่เอง ธรรมชาติเป็นสิ่งที่อังกะมีความรู้สึกซาบซึ้งดื่มด่ำในความ สวยงาม ตลอดจนปรารถนาที่จะให้มีการอนุรักษ์ธรรมชาติที่มีคุณค่าเนกอนันต์ไว้ก่อนที่จะสูญสิ้นไป จากโลก เพราะการถูกทำลายด้วยความโลภของมนุษย์ ดังจะกล่าวต่อไปคือ

1. โลกทัศน์ที่มีต่อการอนุรักษ์ธรรมชาติ

อังกะ มีทัศนะต่อการอนุรักษ์ธรรมชาติว่า ธรรมชาติ สมควรที่จะ ได้รับ อนุรักษ์ไว้เพราะธรรมชาติมีคุณค่าและมีประโยชน์อย่างมหาศาลต่อมวลมนุษย์ นอกจากนี้ธรรมชาติ ยังเกี่ยวข้องกับวิถีการดำรงชีวิตของมนุษย์อีกด้วย ดังจะกล่าวถึงต่อไปนี้คือ

1.1 คุณค่าของธรรมชาติ

อังกะ เสนอทัศนะว่าธรรมชาติมีคุณค่าอย่างยิ่งกล่าวคือธรรมชาติ ทำให้โลกสวยงาม ให้ความเพลิดเพลินต่อจิตใจมนุษย์ ให้คติธรรมต่าง ๆ ตลอดจนให้ แรงบันดาลใจในการสร้างสรรค์งาน ดังจะกล่าวถึงดังต่อไปนี้คือ

1.1.1 ธรรมชาติทำให้โลกสวยงาม

อังกะมีทัศนะว่าธรรมชาติมีค่า ดังเช่น ต้นไม้ นานาพรรณ เกิดขึ้นมาเพื่อประดับโลกให้สวยงาม ซึ่งมนุษย์ควรที่จะเห็นคุณค่าและรักษาไว้ ดังคำประพันธ์ว่า

นานารูปสุมทุมพุ่มไม้
คล้ายคลึงไม้เชื้อธรรมชาตินั้น

.....

พริ้งพรายท้อทายให้ไผ่ผ่น
จะสรรค์สร้างถึงอย่างนี้ฤา

.....

บ้างน้อยนิดประคิษฐ์ใบแปลก
แต่แขกแปลกหน้ามักชักชวน

แหวกแนวแม่นแล้วควรสงวน
นวลไปบางกอกทั้งดอกใบ
ลำนานุกรมกระดัง : 46

สวยสมทุมพุ่มบุปผชาติ
ปล้นแก้วแววตาอารมณ์มา
เพลินเนิ่น เนิ่นลับซับซ้อน
สวยส่นสวยทพ้วยเหวฮาร

มีทาสชื่อชื่อแสงรุ่งฟ้า
ล่าเป็นเขลยลันทั้งวิญญาน
ชะเลหญาอ่อนชะอ่อนใจสะท้อน
ปานทิพย์สถานวิมานแมน
ลำนานุกรมกระดัง : 57 - 58

เว้งว้างระลอกคลื่นเกินเนินป่า
ไตรทะโงกเงือกน้ำเงินงามเงา
สมทุมพุ่มไม้คล้ายนฤมิต
งามหนักหนาพรรณนามิถ้วน

ชะอ่อนแวตาด้วยชะเลขุนเขา
อมเขียวเทาหม่นทมองละอองนวล
คังจิตรกรรมล้ำค่าควรสงวน
ล้วนเทือกเขาเงาวิจิตรบรรจง
ลำนานุกรมกระดัง : 98

1.1.2 ธรรมชาติให้ความเพลิดเพลินใจ

นอกจากธรรมชาติจะทำให้โลกสวยงามแล้ว อังคารยังมีทัศนะ
อีกว่า ธรรมชาติให้ความเพลิดเพลินใจให้ขุมให้ความชื่นและความสุขแก่ชีวิตดังคำประพันธ์ว่า

อากาศสะอาดใสบริสุทธิ์
หวานชื่นชิวากว่าน้ำผึ้ง
ถามวนอุทยานสถานทิพย์นี้
อยากยืมแก้วแววตาคารา
พระพายพลิ้วใบไม้แพรวพราว
หอมบุหงาสู่มาลัยลอยลม

ดุจแก้วสารพัดนึกเล็กซึ้ง
ซึ่งเพ่งพบ ณ ภาพนี้มา
บริสุทธิ์ว่าสวรรค์ชั้นฟ้า
ทั่วเวหาหมาแทนตาชม
ววน้ำค้างวูบวามงามสม
บรมสุขทุกเวลานาที

.....
 สุดอากาศสะอาดขนาดแรง
 เพลิดเพลินเดินเห็นดังเหาะไป

.....
 ขี่วีแห่แก้งกลับสศใหม่
 หลงไหลใครลุ่มจุมพิตดิน
 ลานน้ำกระดัง : 52

.....
 คั่นแหย่นักนฤกระดัง
 เมฆอบร่ำกุ่มมรสสุคันธ

.....
 งามซึ่งคั่งไทรตรงชาสวรรค์
 อานนึ่งขวัญต่างทิพย์ธารา
 ลานน้ำกระดัง : 57

.....
 แคนทิพย์พราจากฟ้า
 เวียงเขาลาเนาไพร
 เวียงทิพย์ไผ่พราจากฟ้า
 บุปผาชาติไร่มณฑิน
 เนินถิ่นเถื่อนถ้ำริน
 อายอุมใจเลิศแล้ว

.....
 ลอยลงหล้าให้หลงไหล
 ไข่มุนต์มิ่งสิ่งวิญญา
 มาดิน ดังฤ
 ท่งแก้ว
 รสกาพย์
 เพรศแพรวไพรสนธ์
 บางบทจากสวนแก้ว : 8

1.1.3 ธรรมชาติให้คติธรรม

.....
 อังคารได้มีทัศนะว่าธรรมชาติให้คติธรรมและแง่คิดต่าง ๆ
 แก่มนุษย์สุดแต่ว่าใครจะมองเห็นคติธรรมนั้น ๆ ดังเช่น น้ำค้างและคลื่นที่ให้ง่วงคิดที่ทำให้เกิด
 ปัญญามองเห็นสัจธรรมได้ ดังคำประพันธ์ว่า

.....
 ...น้ำค้างต้องแสงรุ่งตะวันนั้นเป็นสมบัติทิพย์ ที่ดวงตะวันมอบไว้แก่โลก คือ
 พร้งพร้อมด้วยสุนทรีย์และคติธรรมต่าง ๆ อย่างเป็นกลางสุดแต่ใครจะเกิดแง่คิดและอบรม
 สติปัญญาตนเองให้ลึกซึ้งแต่ไหน เพียงไร จะมองไปไม่จบสิ้น คือคิดเห็นต่อเนื่องกันไป...

.....
 หยาดน้ำค้างคือน้ำตาของเวลา : 49 - 50

สังเวทใจแค่เวียง	วนสมุทร
อันรุ่งมรกตวิสุทธิ	ลิกขิง
คติธรรมคลื่นสื่อนตุง	มณฑรมิ่ง
สิ่งเล่นที่ฮาตุน้ำผึ้ง	ซึ่งหล้าโลมสมัย

บางกอกแก้วกาฬารวล : 188

จักรวาลบันแสนให้	ธาตุทิพย์
คุณค่าวิเศษเลิศลิบ	แต่หล้า
ใครรู้รุ่งเรืองหยิบ	เอาใส่ ใจเทอญ
มั่งคั่งอริยทรัพย์ทำ	ทั่วฟ้าไอศุรีย์

บางกอกแก้วกาฬารวล : 32

...อ้อกลับแก้วในทิพย์สถานไกลลิบลัว ฉายแสงสาดหาดทรายทองสีเงินเยื้องต้อง
กรวดหินลิ้นแร่บางชนิดแวววาม งามรังสีแจ่มจันทร์เจ้าวาระยับย้อยลงในแควแม่น้ำไหล
ไหว ๆ แพรพราวราวเกล็ดแก้วเงินทองมองแล้วชวนใจไม่ผันเห็นคุณค่าสมบัติวิเศษ
ที่ธรรมชาติทิ้งขว้างไว้กลางป่าดงพงไพรไม่มีใครสนใจใยดี นาน ๆ จะมีแวตามา
เห็นค่าปรัชญาสามารถกลั่นเป็นไอศุภทิพย์บำรุงวิญญาณให้ดิ้นรนสู่แก่นสารอันลึกซึ้ง...

กวีนิพนธ์ : 173

เห็นแจ้งคติธรรมทุกแห่งหน	ไม่ต้องค้นพลิกใบไม้หา
ปฐพีนี้ฟ้าคือตำรา	นฤมิตสองแก้วตามีแว

ลพนาฏกระดิ่ง : 122

1.1.4 ธรรมชาติให้แรงบันดาลใจที่จะสร้างสรรค์งานศิลปะ

อังคารยังมีทัศนะต่อธรรมชาติดีกว่า ธรรมชาติเป็นแรงบันดาลใจ

ให้เขาสร้างสรรค์งานที่เป็นอมตะ ตลอดจนเป็นประโยชน์แก่มนุษย์และโลกสืบไป ดังเช่น ดอกไม้
ต้นไม้ ทะเล และดิน สิ่งเหล่านี้ทำให้เขาเกิดปัญญา มีจินตนาการในการที่จะสร้างงานที่มีค่า
ดังคำประพันธ์ว่า

จะอันนุหงาหวานป่าไว้	รังรวง
คือเล่ห์ธนาการหลวง	แม่แก้ว
ประโยชน์ยิ่งทั้งปวง	เลอเลิศ
มั่งคั่งนิมิตงานแก้ว	เพริศแพรวเจลิสมัย
	บางกอกแก้วภาพรวล : 168

หวานน้ำผึ้งซึ่งซึ่ง	สบสมัย
คือแ่งหวานแรงใจ	ใหญ่กว้าง
วิสุทธิจิตรแจ่มเจียรไน	โลกทัศน์
วางเพื่อนาคคสร้าง	สิ่งแก้วเกษมสันต์
	บางบทจากสวนแก้ว : 186

สวนแก้วสวนป่าฝัน	รสสุคันธ์ของโคลงภาพย์แก้ว
หอมทุ่งดินฟ้าแล้ว	พะแพร่วมตะทิพารมณ
สวนแก้วป่าภาพย์แก้ว	โคลงขวัญ
โรยร่วงทิพย์เสาวคันธี	เพื่องผู้
ปัญญาเร่งมาพลัน	ชมชื่น
หั้นค่าโลกสีรุ่ง	รุ่งฟ้าสมัยฝัน
	บางบทจากสวนแก้ว : 1

กระสันชะเลแสนห่า	คืนสวาท
ในเงทพิภย์ธรรมชาติ	ซ่อนไว้
ประดีดั่งสมธาตุ	ปราชญ์เปรี๊ยะ
ฟูเฟื่องใจวิเศษให้	คำแท้เทอดสมัย
วิสุทธิใสใจใหญ่แท้	ทัศนะ
เห็นแก่ถึงอิสระ	คำไว้
ปัญญา ไม่ลดละ	บากบัน
ข่มมั่งวิมุติมุ่งให้	ล่วงได้ชัยศรี

บางกอกแก้วกำศรวล : 24

1.2 ประโยชน์ของธรรมชาติ

อังคาร มีทัศนะต่อประโยชน์ของธรรมชาติว่า ธรรมชาติมีประโยชน์อย่างมหาศาล เพราะมนุษย์สามารถนำมาใช้เป็นปัจจัยในการดำรงชีวิต ใช้เป็นอาหาร ยารักษาโรค ดังจะกล่าวถึงต่อไปนี้

1.2.1 ใช้เป็นปัจจัยในการดำรงชีวิต

อังคาร ได้เสนอทัศนะที่มีต่อประโยชน์ของธรรมชาติว่า สรรพสิ่งมีชีวิตบนโลกสามารถใช้อากาศ น้ำ และแผ่นดินในการดำรงชีวิต กล่าวคือใช้อากาศในการหายใจ ใช้น้ำในการดื่มแก้กระหาย ตลอดจนใช้แผ่นดินเป็นที่อยู่อาศัย ดังคำประพันธ์ว่า

อากาศใสวิสุทธิขันธ์	เสมอทิพย์
อุ้มแหล่งชะเลลับลิบ	ทั่วหล้า
อุ้มโลกอยู่หลายสิบ	กลับกับปี
ดับแผ่นดินสิ้นฟ้า	เน้นเข้าใจนพาย
.....	

เปรมใจในเสน่ห์แก้ว
อันแจ่มใสวิสุทธิ์สะอาด
ปกป้องทั่วโลกธาตุ
ที่พึงสรรพสัตว์ได้

นภากาศ
ยิ่งไรร
สิบทิศ
ขึ้นใช้ชีวี

บางกอกแก้วภาศรวล : 189

ทะเล้นเปรียบแม่นมั่น
สรรพสิ่งเลี้ยงชีวี
เช่นท่าเมฆหมอกมี
สัตว์จึงยังน้ำใช้

ชนนี้
โลกไว้
ฝนหลัง
ข้าวหล้าบสลาย

บางกอกแก้วภาศรวล : 193

ทะเลเอ๋ยเจ้านี่สร้าง
เรากลั่นเมฆหมอกใส
เมฆหมอกนั้นลอยไป
เย็นฉ่ำชีพทุกหน้า

สรรค์ใด
ใส่หล้า
เลี้ยงโลก
แน่ไรรแก่นสาร

บางกอกแก้วภาศรวล : 193

หลังคืนทรายร่วมให้
กว้างใหญ่รับชีวี
เมตตาอย่างไม่มี
แม้แต่เลือดดำข้า

บรูพี
ทั่วหน้า
อคติ
ช่วยไว้หลากหลาย

บางกอกแก้วภาศรวล : 210

อังคาร เห็นว่าธรรมชาติมีประโยชน์ กล่าวคือ ให้ร่มเงาหรือช่วยกักแสงแดดทำให้เกิดร่มเงาที่มนุษย์สามารถเข้าไปพักผ่อนให้คลายจากความร้อนได้ นอกจากนี้ต้นไม้ยังช่วยให้อากาศบริสุทธิ์ตลอดจนเป็นแหล่งกำเนิดเมฆน้ำ ดังคำประพันธ์ว่า

ทุกต้นไม้ให้แต่ร่มเงา	ไม่เอาค่าเช่าเงาเย็นฉ่ำ
ถ้ามนุษย์สุจริตช่วยเก็บเงา	ขายเงาทำกำไรเงินทอง
	ล้านนุกะดิง : 30
ฟ้าสาธุรียาเรื่องแรง	ฉายแสงประกายไฟใส่หล้า
แต่ลืมให้ต้นไม้มา	เพื่อทุกชีวาได้ร่มเงา
พฤษาช่วยหาละอองน้ำ	ทาลาธาราบนยอดเขา
กำเนิดเมฆน้ำให้พ่น้อยเอ	อกเอาใจไปทุกชีวา
.....	
มิ่งไม้ได้ปรับปรุงอากาศ	สะอาดบริสุทธิ์แด่โลกนี้
มนุษย์ใช้หายใจชั่วชีวี	ตอบความดีด้วยอกตัญญู
	ล้านนุกะดิง : 84 - 85

...ต้นไม้ช่วยปรับปรุงให้อากาศบริสุทธิ์ กาลเมฆมนุษย์ทั้งโลก...

หยาดน้ำค้างคือน้ำตาของเวลา : 4

1.2.2 ใช้เป็นอาหารและยารักษาโรค

อังคารมีทัศนะว่า มะละกอ ต้นไทร ผักบุ้ง เป็นสิ่งที่มนุษย์เป็นผู้ปลูกขึ้นโดยอาศัยพื้นดินที่มีอยู่ในธรรมชาติ และมะละกอ ต้นไทร ผักบุ้งนี้ เป็นสิ่งที่มนุษย์นำมาใช้เป็นอาหาร นอกจากนี้ยังสามารถใช้เป็นยารักษาโรคได้ กล่าวคือ มะละกอเป็นยาถ่าย ต้นไทร ใช้เปลือกพอกแผล ผักบุ้งเป็นยาช่วยบำรุงสายตา ดังคำประพันธ์ว่า

...ถัดจากผลแรกกรองลงมาผลหนึ่ง ซึ่งใหญ่กว่าพี่น้องมะละกอผลอื่น ๆ ก็เริ่มสุกบ่มไว้จนหอมหวานนำไปโยยทานให้คนต้องโทษมีทุกข์ถูกจำขังยัง ได้ชิมชิ้นระบายนท้อง ใส่ให้โรคาพยาธิบรรเทาลง...อีกผลหนึ่งซึ่งเมื่อสุกหอมหวาน มารดาได้บอกเปลือกหั่นเป็นชิ้นแช่ตู้เย็นไว้แก่อนุ้ยคือ กุลบุตรกุลธิดาตั้งพังและงา หรือกัณหาชาติ ลูกหญิงลูกชายทั้งสองชีวิตได้รับประทานหวานเย็นชื่นใจ ทั้งเป็นไอสกรให้ท้องไส้ของสองลูกน้อยค่อย ๆ เข้มแข็งขึ้น เพราะจะสะอาดปราศจากการหมักหมม คือเป็นยาระบายได้วิเศษทีเดียว...

หยาดน้ำค้างคือน้ำตาของเวลา : 79 - 80

...แม้แต่พี่น้องร่วมตระกูลเดียวกัน เช่น ต้นโหราหรือต้นกระดาดแดง คือต้นกระดาดป่าสีม่วงที่ทางบ้านได้รู้จักกันดีในชื่อโหรานั้น จิกเปลือกให้มีเนื้อเยื่อด้วย มาพอกพันแผลใกล้ขนขาหักนั้นจะหล่นหายโดยเร็ววันน่าอัศจรรย์นัก จะเห็นว่าแม้แต่พืชตระกูลคำติดดินก็ยังมีคุณค่าสารประโยชน์แก่คนสารพัด...

หยาดน้ำค้างคือน้ำตาของเวลา : 79 - 80

ข้าพเจ้าทานรากผลต้นไม้

ให้เป็นไอสกรस्याฟ้า

ป้องกันแก้เจ็บป่วยนานา

ภาษาสรรพคุณสมุนไพโร

ลำนานุกรกระดิง : 84

...พอหญิงชราพูดขาดคำ มะละกอสุกหอมเหลืองอร่ามร้องบอกเสียงลั่นเครือว่า ผู้เอาผลอันสุกหอมของฉันไปกินก่อนเถอะ...แรงไอสกรบางอย่างจะล้างลำไส้ของผู้ให้สะอาด...

กวีนิพนธ์ : 102

...ทันใดยอดผักบุ้งในสระหลังกระท่อมพุดขึ้นบ้างว่า ผู้จำ ฉันจะแตกยอดให้ผู้เก็บไปขายตลาดทุกวัน ...แล้วผู้ช่วยตีฆ้องร้องป่าวไปด้วยว่า ผักบุ้งเป็นไอสกรวิเศษกินแล้วช่วยให้สายตาดีขึ้น

กวีนิพนธ์ : 103

จะหาหน้าไหนบ้างในโลก
มนุษย์หยาบช้ากว่าสัตว์ใด
ฆ่าป่าล่าไม้กับแสนโกฏี
ไร้สุนทรีย์รสในวิญญูณ

พลอยทุกข์โศกกับไม่มีไหม
ล้วนใจคาบามหิตินิจกาล
เหตุใดไปชั่วกัลปาวสาน
ต่ำกว่าศิริจวนชั่วฉกรรจ์
ลำนานุกรมกระติ่ง : 37

ใครใคร่ใหญ่ใหญ่ไม่ตัดกิ่ง
แต่มนุษย์ฆ่าพฤกษาทุกนาที่

ฆ่าทั้งมิ่งไม้ม้วยเป็นผี
ทั้งโลกนี้แห้งแล้งเมตตา
ลำนานุกรมกระติ่ง : 83

นอกจากนี้ มนุษย์ยังตัดไม้ในป่าเพื่อทำสนามกอล์ฟโดยไม่คำนึงว่า
จะเป็นการทำลายป่าไม้และต้นน้ำลำธาร ทั้งนี้ก็เพราะความเห็นแก่ตัวของมนุษย์ ดังคำประพันธ์ว่า

มีหน้าบ้าข้าทำสนามกอล์ฟ
ฆ่าต้นแม่น้ำลำธารไทย

เลือดผีปอบกินป่าทุกสมัย
ล้างผลาญให้สิ้นดินแดนเอย
ลำนานุกรมกระติ่ง : 39

และอังคาร แสดงทัศนะว่ามนุษย์ทำลายธรรมชาติที่อยู่ในป่า
เช่น การสลักซื้อไว้บนหินเพื่อเป็นอนุสรณ์ การทิ้งขยะอย่างมั่งง่ายของผู้ที่ไปเที่ยว การกระทำ
ดังกล่าวนี้เป็นการกระทำของคนเลว ที่ทำลายธรรมชาติ ดังคำประพันธ์ว่า

เออนั่นมันกำลังสลักซื้อ
ภูกระติ่งหมองท่งเมสทิน

อ้อจาวเข้าไว้ในลานหิน
เปราะละลั่นเพราะพวกบ้าสารเลว
ลำนานุกรมกระติ่ง : 48

แม่ค้าอย่าค้าขายเลยชยะ

ใส่ถึงเสียละดีเลิศล้ำ

ภูกระดังจะได้ไม่ค้า

ตำระยาเพราะชยะสวะเอย

ลำนำนุกระดัง : 31

นอกจากนี้ อังคารได้เสนอทัศนะว่าธรรมชาติที่อยู่ในวนอุทยาน
ได้ถูกนักท่องเที่ยว ที่มาเที่ยวชมความงาม ทลายต้นไม้หักด้วย ซึ่งถือว่าเป็นการทำลาย
ธรรมชาติให้ได้รับความเสียหาย เป็นการกระทำของบุคคลที่ไม่รู้คุณค่าของความงามที่มีอยู่
ตามธรรมชาติ ดังคำประพันธ์ว่า

ส่วนมากกระชากถอนราก

เพราะแรงอยากได้มากมายแท้

ครู่หนึ่งขว้างทิ้งทั้งหมดแม่

แต่สักต้นมิคิดติดมือ

ร้อยคนก็ถอนกว่าพันต้น

วนอุทยานทนทานได้หรือ

เพราะใจต่ำตาบอดมืดคือ

ฤาฝึกปรือรสนิยมดีงาม

ลำนำนุกระดัง : 77

งานคอกหญ้าป่าสีม่วงใส

กระชากขุดถอนไปทำไมนั้น

เสมือนใจจรูญคร่ำฆ่าฟัน

คอกไม้ไผ่สั่นหวั่นกลัวจริง

.....

.....

ร้อยมือมากกว่าร้อยคอกไม้

หลายหมื่นมือมีว่ยาป่าบ้างหลัง

ใจคาตาต่ำจริงซึ้งซึ้ง

ห้ามมิฟังชั่วช้าสาธารณ์

ลำนำนุกระดัง : 50

อังคารยังได้กล่าวว่า มนุษย์ไม่เห็นคุณค่าของป่าที่ช่วยปกคลุม
ดิน ช่วยซับน้ำในดิน เพื่อเป็นต้นกำเนิดของแหล่งน้ำต่าง ๆ จึงพากันทำลายป่าให้ได้รับความ
เสียหาย ดังคำประพันธ์ว่า

ไม่รู้จักรักขาแผ่นดิน
ห่าพันอู่ไม่ทั้งหลายคือ

ห่าสิ้นแม่พญาแสนชื่อ
จึ่งท้อห่าตันน้ำธาร
ลำนามกระตึง : 126

2.1.2 การไม่เห็นคุณค่าของโลก

อังคาร มีทัศนะต่อการทำลายธรรมชาติ เช่น การทำลาย ดิน
น้ำ อากาศ ว่าเป็นเพราะมนุษย์ไม่เห็นคุณค่าของโลก ต้องการแย่งชิงความเป็นใหญ่
ในโลกเพราะต่างก็พยายามที่จะแสวงหาความเป็นใหญ่จึงประตริฐอาวุธมาทำลายล้างกันโดยไม่
คำนึงว่า การทดลองอาวุธเหล่านั้นเป็นการทำลายธรรมชาติที่สวยงามบนโลก ดังคำประพันธ์ว่า

หั่งสิ้นพิภพอู่เพียง	เพชฌฆาต
รุมฆ่าดินอากาศ	แหล่งน้ำ
รอรระเบิดฆ่าโลกวินาศ	เปื่อยเน่า
สัตว์ชั่วนักโจนห้าม	หยุคร้ายสลายเบญ
ยากใครเห็นค่าหล้า	นภากาศ
จนกว่าโลกล่มวินาศ	เน่าสิ้น
มนุษย์ส่วนใหญ่ประมาท	เมาชั่ว
มีคมั่วฆ่ากันดิน	คั่งเว้งโลกกันต์

บางกอกแก้วกาศรวล : 17 - 18

ไม่รักทะนุถนอมคุณค่าโลก
ยุคมุขยจะสุดสิ้นมิช้านาน

จะทุกข์โศกไปตราบฟ้าอวสาน
เป็นพยานเถอะสายธารที่จาบัลย์
ปณิธานกวี : 82

อากาศใหญ่กว่าหน้า
อันหยิ่งหยาบยโสจุ

หม่อมมนุษย์
สัตว์บ้า

ทำลายสิ่งซึ่งวิสุทธิ

วิเศษค่า

คือฆ่าโลกและฟ้า

ไม่เข้าสุณพันธ์

บางกอกแก้วภาศรวล : 190

2.2 ผลที่เกิดจากการทำลายธรรมชาติ

อังคาร ได้กล่าวถึงทัศนะที่มีต่อการทำลายธรรมชาติ เช่นการทิ้งขยะลงแม่น้ำลำคลอง ตลอดจนการตัดไม้ทำลายป่า จะทำให้เกิดผลเสียตามมา ดังนี้

2.2.1 น้ำเป็นพิษ

อังคารได้กล่าวถึงผลที่ได้รับจากการทำลายธรรมชาติ ดังเช่น การทิ้งขยะมูลฝอยลงแม่น้ำ ผลที่ได้รับคือ ทำให้แม่น้ำเน่าเหม็น สัตว์น้ำตายหมด มนุษย์ไม่สามารถนำน้ำในแม่น้ำมาใช้ประโยชน์ได้อีกต่อไป ดังคำประพันธ์ว่า

...เธอเป็นสาวสวยสุดท้าวที่เบ่งบานข้างเขื่อนเจ้าพระยา (ชัยนาท) ลอยมาติดอยู่ข้างบางยี่ขันนานแล้ว เพิ่งไหลมาตามกระแส น้ำ ..เธอบอกเพื่อน ๆ สว่า
สู่เจ้าเอ๋ยไม่รู้หรือที่เขื่อนเจ้าพระยาเน่าเหม็นปลาตาย ปลาหลายชนิดพยายามทวนน้ำขึ้นไปวางไข่ แต่ไม่มีบันไดปลาจึงกระโจนค้ำเขื่อนตายเกลื่อนกลาด จนเน่าเหม็นเป็นปฏิกุล ... อีกไม่กี่ปีข้างหน้าแม่น้ำเจ้าพระยาก็จะกลายเป็นสายน้ำครำเหมือนคลองหลอดจะเป็นแหล่งชมรมสวะปฏิกุลมูลากแห่งใหญ่ในโลก...

กวีนิพนธ์ : 139 - 140

2.2.2 อากาศมีอุณหภูมิสูง

และนอกจากนี้ อังคารยังมีทัศนะว่า ผลที่ได้รับจากการตัดไม้ทำลายป่า จะทำให้อากาศมีอุณหภูมิสูงขึ้น และอากาศจะร้อนขึ้นเหมือนอยู่ในทะเลทราย ดังคำประพันธ์ว่า

...หนึ่งเหตุที่กรุงเทพมหานครร้อนอบอ้าวอากาศสกปรกนี้ เพราะไม่มีเครื่องปรับอากาศ
มืหมากลางเมือง... ถ้าประชาชนสยามชอบอากาศร้อนอบอ้าวด้วยการตัดต้นไม้ บำ
ปลูกป่าชัฏซีเมนต์ดังนี้ ควรแลกเปลี่ยนประเทศกับชาติอิสราเอลซี ซึ่งอยู่ในทะเลทราย...

กวีนิพนธ์ : 141 - 142

ป่าทั้งป่าจะสลายหายสิ้น
ฆ่าพฤกษาดาดาชาติป่า

เพราะทมิฬกินเกลี้ยงเพียงเปรตผี
โลกนี้จึงร้อนดั่งพอนไฟ
ลำนานุกรมกระดิ่ง : 84

จากการศึกษาโลกทัศน์ของ อังคาร ที่มีต่อการทลายธรรมชาตินั้นพบว่ามนุษย์
ไม่เห็นคุณค่าของธรรมชาติอันเนื่องมาจากความโลภและเห็นแก่ตัว ทำให้อากาศเป็นพิษแม่น้ำ
ลำคลองเน่าเสีย สัตว์น้ำไม่มีที่อยู่อาศัย และมนุษย์ก็จะได้รับความเดือดร้อนจากการกระทำ
ของตนเอง

โลกทัศน์ที่มีต่อสิ่งเหนือธรรมชาติ

สิ่งเหนือธรรมชาติในความเชื่อของอังคาร กัลยาณพงศ์ เป็นเรื่องหลุดพ้นออกไปจาก
โลกวิทยาศาสตร์เป็นเรื่องราวเหนือเหตุผลและการพิสูจน์ แต่เป็นสิ่งที่รับรู้ได้ว่ามีอยู่จริง เป็น
สิ่งที่มีอิทธิพลต่อการดำเนินชีวิต ตลอดจนพฤติกรรมของบุคคลเป็นอย่างมากในการกำหนดความ
สำนึกผิดชอบชั่วดี เช่น ความเชื่อเรื่องกรรม ภพ ชาติ สวรรค์ นรก และวิญญาณ ซึ่งความเชื่อ
เหล่านี้จะช่วยหล่อหลอมให้มนุษย์ยึดมั่นในศีลธรรมและปฏิบัติตนไปในทางที่ถูกที่ควร ดังจะกล่าวถึง
ต่อไปนี้คือ

1. ความเชื่อเรื่องโลกและจักรวาล

อังคาร มีความเห็นต่อโลกและจักรวาลว่า เป็นสิ่งที่พระพรหมเป็นผู้สร้างขึ้นมา
และเมื่อครบกำหนดเวลา ก็จะถึงกาลสิ้นสุดไป เพื่อที่จะเริ่มยุคใหม่ซึ่งเป็นยุคที่ดีกว่าอังคารได้แสดง
ความเห็นต่อสิ่งต่าง ๆ ไว้คือ

1.1 การกำเนิดชีวิตและลักษณะสรรพสิ่งบนโลก

อังคาร แสดงความเห็นต่อกำเนิดของชีวิตและจักรวาลว่าพระพรหมเป็นผู้สร้าง นอกจากนี้ ลักษณะของธรรมชาติในครั้งปฐมกลับยังมีลักษณะที่พิเศษ กล่าวคือ ทรายจะมีสีขาวและนุ่ม ดินจะมีกลิ่นหอมและรับประทานได้ อังคารได้กล่าวถึงกำเนิดของสิ่งมีชีวิตและจักรวาลดังต่อไปนี้

1.1.1 กำเนิดมนุษย์และจักรวาล

อังคาร เชื่อว่ามนุษย์มีกำเนิดมาจากพลังงานตกาลของพระพรหม ซึ่งมีแต่พระพรหมเท่านั้นที่จะเข้าใจถึงขบวนการเกิดขึ้นของมนุษย์ได้ดังคำประพันธ์ว่า

...ฉันมาทำอะไรในโลกเล่าและพลังชีวิตนั้นมาจากไหน ทำไมจึงไม่แตกดับสลาย
ละลายเป็นผงธุลี... เพื่อว่าสภาพมนุษย์จะได้สืบบ้างมิใช้อยู่อย่างสัตว์จัญนาสามัญชาติที่มี
แตกสลาย เพราะได้พลังมาจากอนันตกาล ซึ่งกำเนิดทุกสรรพสิ่งในสากลโลก ใครเล่าที่
ร่วมงานกับกาลจักรนั้น ความทรงจำอันไม่มีใครเคยล่วงรู้ถึง เว้นแต่พระผู้เป็นใหญ่ยิ่ง
ได้เข้าใจ...

หยาดน้ำค้างคือน้ำตาของเวลา : 24

อังคารได้เสนอความคิดว่าพระพรหมเป็นผู้สร้างมนุษย์ให้เกิดมาบนโลก ดังที่พระพรหมได้สร้างผู้หญิงให้เกิดมาจากธาตุของสัตว์ที่โหดร้าย ดังนั้นผู้หญิงจึงมีใจโหดร้ายดังคำประพันธ์ว่า

คัดเค้าเค้าเหตุสร้าง	อสรพิษ
นฤมิตเป็นอดีต	ที่ร้าย
พรหมคัศสัตว์ทุกชนิด	หญาไหด
หาห้ามเหยียมธาตุได้	จึงใช้บัณหญิง

บางกอกแก้วกาสรวล : 25

สามชายร้ายสามรัก
พระพรหมลืมืออะไร

มีพักเหนื่อยบ้างฤไฉน
จึงปั้นร่างร่างวิญญาน
กวีนิพนธ์ : 90

และยังปรากฏทัศนะของอังคาร อีกว่า พระพรหมนอกจากจะสร้างมนุษย์แล้ว พระพรหมยังเป็นผู้สร้างโลกตลอดจน จักรวาลอีกด้วย สิ่งดังกล่าวพระพรหมสามารถเนรมิตให้ดีกว่าเดิมได้อีกดังคำประพันธ์ว่า

จิตรกรรมสั่งโลกรู้
ถึงซึ่งพรหมบุญฤทธิ์
สุริยะจักรวาลคิด
นับหนึ่งอัจฉรียกล้ำ

นฤมิต
ชุบฟ้า
นิมิตใหม่ ได้นา
เพื่อหล้าวิเศษวิศาล

บางกอกแก้วกาศรวล : 169

1.1.2 ลักษณะของธรรมชาติครั้งปฐมกลับ

อังคาร มีความเชื่อต่อลักษณะของทราญเมื่อครั้งปฐมกลับว่า จะมีสีขาวและมีลักษณะนุ่มเหมือนแป้ง ซึ่งมีกำเนิดมาจากยอดเขาบนสวรรค์ เมื่อฝนตกน้ำได้น้ำทราญนี้ไหลลงมาสู่โลกมนุษย์ดังคำประพันธ์ว่า

ปฐมกลับขั้วทราญขาว
พรายดอกว่านดงฝัน
ทราญขาวนวลนุ่มครั้ง
ไพบรทั่วทางอาถรรพ์
พรายดอกว่านดงฝัน
งามมิ่งไฉ่นั้ร่มระย้า

แพรวพรามมรคาอาถรรพ์
หลากหลายพันธุ์ล้นรมณีย์
ปฐมกลับ
ป่าฟ้า
ผนไฉน
ยั่วเย้ารมณีย์

บางบทจากสวนแก้ว : 10

ปฐมกัลป์เสกสรรค์ทราย	ไพบรายนวียอดผาสวรรค์
ผนข้าบ่าทรายขวัญ	กัทล์แม่น้ำธรี
ทรายขานวลเฒ่าครั้ง	ปฐมกัลป์
ยังอยู่ยอดผาสวรรค์	เมฆอ่อน
หน้าผาทรายขวัญ	เร่ร้อน
ไปท่องเที่ยวอ่อนน้อม	แม่น้ำธรี
	บางบทจากสวนแก้ว : 14

ทรายนั้นนุ่มอย่างแป้ง	ปฐมกัลป์
ทุกอย่างเสี่ยงทรายขวัญ	กล่อมเท้า
นาที่นี้ชีวิต	เกิดใหม่
มาเพื่อมอบโศกเศร้า	ไล่ทั้งทะเลสูญ
	บางบทจากสวนแก้ว : 19

ไหวแวงครามนุ่มน้ำ	ทะเลขวัญ
สุรย์ส่องสวามหัตศรรย์	ร่วงรุ่ง
ทรายขาวเมื่อปฐมกัลป์	ยังใหม่
น้ำไผ่ชะอ่อนแผ่ฟุ้ง	เพื่องด้วยทิพย์วิสัย
	บางบทจากสวนแก้ว : 21

ความเชื่อของอังคาร ที่มีต่อลักษณะของดินบนโลกเมื่อครั้งปฐมกัลป์
ว่าดินบนพื้นโลกนั้นมีกลิ่นหอมซึ่งมีชื่อเรียกว่า จันดิน และจันดินนี้สามารถรับประทานได้ ซึ่ง
พระพรหมตลอดจนเทวดาก็รับประทานจันดินเป็นอาหาร ดังคำประพันธ์ว่า

ทรายทรายสายสุทรายพ่อน	ขับช่อนชะง่อนเงื่องงามยิ่ง
ปฐมกัลป์อันเพริศพรัง	ทั้งสิ่งทิพย์หยิบเอาเทอญ

น้ำตกทรายสู่ห้วยเห็ก
มนต์บ่อธารอาถรรพ์
เงื้อมชะง่อนขับขับฮันท์
ไม้ปาระย้าดอกทั้ง

บรมกัลป์
ใหม่พริ้ง
บุปผชาติ
กลีบกลิ้งคินหอม
บางบทจากสวนแก้ว : 9

พรหมมินทร์กีนงอกจ้วน
บุปผชาติอาจตรมตรอม
อักษระน่าทะนุถนอม
เก็บแก่นไทรปิฎกได้

คินหอม กิตี
อกใหม่
ยิ่งกว่า
คำล้ำโลกสาม
ปณิธานกวี : 101

หอมกว่าจ้วนคินหอม
เชิดพระคัมภีร์ด้วย

อกนิษฐ์พร้อมจะมอดม้วย
ปรารภนาเสนาหาอาลัย
กวีนิพนธ์ : 158

...ย้อนกล่าวข้าถึงรสแกงบอนวิเศษ หรือแกงอุตพิษเมื่อเยี่ยมก็มีรสชาตินิดทำหาย
พระพรหมให้หลงมาชิมงอกจ้วนคิน...

หยาดน้ำค้างคือน้ำตาของเวลา : 81

1.2 องค์ประกอบของจักรวาล

อังคาร คิดว่าองค์ประกอบของจักรวาลประกอบด้วยโลกมนุษย์
ซึ่งมีทั้งดีและชั่ว การเกิด แก่ เจ็บ ตาย นรกเป็นสถานที่ทุกข์ทรมานและอยู่ใต้ดิน
สวรรค์เป็นสถานที่วิเศษ และนิพพานอันเป็นสิ่งสูงสุดของบุคคลที่หลุดพ้นจากสังสารวัฏ
กล่าวคือ การเวียนว่ายตายเกิด การข้ามภพ ข้ามชาติ ดังจะกล่าวต่อไปคือ

บางกอกแก้วกาศรวล : 73

อย่างนี้เห็นอนาถชาติมนุษย์

ธาตุพุทธธรรมนาจิตสว่างไสว

1.2.1 โลกมนุษย์

อังคาร ได้มีทัศนะต่อโลกมนุษย์ว่า โลกมนุษย์มีทั้งความดีและความชั่วอยู่ปะปนกัน กล่าวคือ จะมีทั้งบุคคลที่ดีและชั่วอยู่ร่วมกันบนโลก ดังคำประพันธ์ว่า

องค์แห่งภพมนุษย์ไซ้	สักลัษณ์ เลิศแล
อาจตำรกรวิเศษศักดิ์	กว่าฟ้า
สามัญงกันนัก	หนักโลก
เล็กสิ่งร้ายสลายบ้า	เพื่อหล้าเกษมสันต์
	บางกอกแก้วภาศรวล : 158

งามจักรวาลวิญญ์เว้ง	มหิมา
อ้อมเสน่ห์ล้ำมโลกา-	นุโลกไว้
อจินไตยแห่งคัศหา	ลึกลัว
ล้วนแต่รักฟ้าได้	มอบให้สังสาร
	บางกอกแก้วภาศรวล : 73

อย่างนี้เห็นอนาชาตมนุษย์	ธาตุพุทธธรรมนาจิตรสว่างไสว
โลกจึ่งร้อนนรกร้ายรุมไฟ	หมกไหม้ไปทั่วฟ้าสากล
	บางกอกแก้วภาศรวล : 132

นอกจากนี้ยังปรากฏทัศนะที่ว่า โลกมนุษย์จะมีการ เกิด แก่ เจ็บ ตาย โดยไม่มีที่สิ้นสุดจนกว่าโลกจะแตกดับ และการเกิด แก่ เจ็บ ตาย นี้ไม่มีใครสามารถหยุดยั้งได้ ดังคำประพันธ์ว่า

ไหวถารับคลื่นทั้ง	พระสมุทร
บำ ไหลหลังชีพสุด	เปื่อยสิ้น
เป็นไปแห่งพุ่มนุษย์	คจคลื่น
ใครเล่าหยุดโลกคั่น	นั่งได้สงบใจ
เอาบารับคลื่นทั้ง	พระสมุทร
ม้วยก็กับปรับหยุด	คลื่นม้วย
เป็นไปแห่งชาติมนุษย์	สุดย่ง
คลื่นย่งสยดสยองด้วย	คลื่นร้อนนรกานต์

บางกอกแก้วภาศรวล : 29

1.2.2 นรก

อังคาร มีทัศนะต่อนรกซึ่งเป็นองค์ประกอบของจักรวาลว่า
นรกเป็นสถานที่อยู่ได้พื้นนิพ เป็นสถานที่ทุกข์ทรมาน ร้อนระอุ เป็นที่ลงโทษวิญญูณที่กระทำ
ความชั่ว โดยมียมบาลเป็นผู้ตัดสินความดีความชั่ว ดังจะกล่าวถึงต่อไปนี้

1.2.2.1 นรกเป็นสถานที่ร้อนและทุกข์ทรมาน

อังคาร เชื่อว่านรกเป็นสถานที่ที่ทุกข์ทรมานอย่างแสน
สาหัสดังที่อังคารกล่าวถึงปีศาจที่ร้องโหยหวนเพราะความทรมานที่ได้รับ ดังคำประพันธ์ว่า

จวนสว่างปีศาจไทย	อุระหวัดวังศ์สะท้าน
เวียรเวรกลีกาล	ทรมานนรกนรินทร์
	กวีนิพนธ์ : 46

นรกนอกจากจะเป็นสถานที่ทุกข์ทรมานแล้ว ยังเป็น
สถานที่ร้อนด้วยไฟนรกที่เผาไหม้วิญญูณ ที่อยู่ในขุมนรกต่าง ๆ ดังคำประพันธ์ว่า

มนุษย์นั้นฤาไถ่หนี้
ชีพหล่นหายวิปริต
เหลือเพียงส่วนเป็นพิษ
เจ็บแก่โลกแสนคัน

ชีวิต
ร่วงสิ้น
อันหิต ให้ยมแฮ
ดั่งไหม้รกรเภา

บางกอกแก้วภาศรวล : 159

เมาวัตถุทุกค่าเข้า
ลืมนั่นสัจธรรมไป
จักเปลี่ยนเปล่าเวลาใจ
รู้เมื่อใดเจ็บคัน

ขอบใจ
หมคลิ้น
จ่อมทุกข์
คั่งร้อนรกรแสยง

บางกอกแก้วภาศรวล : 194

ว่ามนุษย์ในนั้นไซ้
คำว่าผิดฉันท์ลักษณ์
อิจฉาริชยาขัด
หนักแผ่นดินเร่งย้าย

สัตว์กัก ขะนะนา
ใส่ร้าย
ชาติถ่อย สกอลแล
อยู่ร้อนนรกานต์

บางกอกแก้วภาศรวล : 239

1.2.2.2 นรกเป็นที่ลงโทษวิญญูที่ท้าว

อ้างครกกล่าวว่า มนุษย์ที่หลงใหลในกิเลสตัณหา

ตลอดจนสัตว์ตัวคัตชีวิต ขาดความเมตตา ไร้ซึ่งธรรมะ เหมือนกับดอกบัวที่อยู่ใต้น้ำซึ่งจะตก
เป็นเหยื่อของเต่า ปลา ดอกบัวที่อยู่ใต้น้ำนี้เป็นดอกบัวที่ไม่มีประโยชน์สมควรที่จะนำไปทิ้ง
เปรียบเหมือนบุคคลที่ขาดความเมตตากระทำความเลวเป็นบุคคลที่ไร้ประโยชน์ ควรที่จะนำบุคคล
เหล่านั้นทิ้งลงนรก ดังคำประพันธ์ว่า

ฆ่าสัตว์ตัดชีวิตต่างต่าง
ยกย่องอำมหิตทุศีลถ้อยคำพิพ
หวังใจว่าจะไปที่ประเสริฐ
อกจะอวดอกุศลพิษวิทยา
คือบ่มจมนมสดตำต้อย
เป็นปทปรมะอเนกอนันต์

แอบอ้างอย่างกุศลวิเศษศิลป์
เหยียบสิ้นทุกเมตตากรุณา
ต้องเวียนเกิดว่าวิญญูแห่งตถา
เพราะดวงตาเห็นผิคนิรันดร์
หน่อน้อยแต่ปลากินสิ้นขวัญ
อันควรยั้งต้องทั้งนรกนาค
ปณิธานวี : 87

นอกจากนี้ อังคารกล่าวว่า "สมี" หรือพระสงฆ์ที่
หมกมุ่นในกามารมณ์ ไม่ปฏิบัติธรรมะ ไม่ศึกษาพระไตรปิฎก เป็นคนหนักโลก ทำให้ศาสนาเสื่อม
เมื่อสมีเหล่านี้ตาย สมควรตกนรกอเวจี ดังคำประพันธ์ว่า

สมีจักลืมลั้งบ้า
ลืมนเล่นโบสถ์วิหารเมา
ลืมการเรียไรเอา
ลืมเส้นที่ไตรปิฎกไซ้
เล่นโบสถ์วิหารใหญ่ข้า
แหม่นกันสมีอเวจี
ขายวอลโว่อีกที
เสมอขายมบาลไว้

ข้าเรา ชีเมนต์แฮ
ราคไหม้
แต่ร้าน
เลื่อมลั่นยศสยอง
เสวยผัว อมฤ
จอมไหม้
ปฏิกิ ค้วยวา
เกล้าใกล้กะบาลสมี

บางกอกแก้วภาศรวล : 16 - 17

และอังการยังมองว่า มนุษย์ที่เรียกตัวเองว่าเป็นผู้
เจริญนั้น ความจริงแทนแต่ความชั่ว ไร้ธรรมะ เป็นบุคคลที่รกลก มนุษย์เหล่านี้เมื่อตายไปจะเป็น
เปรตตกนรกหมกไหม้อเวจี ได้รับทุกข์เวทนา ดังคำประพันธ์ว่า

โก ทกมนุษย์ถ่อยนี้	สิวิไลซ์
วา แน่แท้จตุไร	ชั่วร้าย
ปา ธรรมที่ดีไป	ภาพอื่น หมดแล
เปิด แง่พิษสุดท้าย	เพื่อไหม้โลกสลาย
จก เปรมมนุษย์เร่ไร้ม	อเวจี
จ้ ทมิวิญญานผี	คำซ้ำ
ระ รัร่าโกฏิปี	เงาเปล่า
ไร จ้งเกิดรกหล้า	คลังบ้านรูกานต์
	บางกอกแก้วภาศรวล : 54

และทัศนะที่ว่า นรกเท่านั้นที่จะสามารถลงโทษ
มนุษย์ที่ทำชั่วได้ ดังนั้นองค์กรจึงสาปแช่งมนุษย์ที่ทำความชั่ว เหล่านี้ให้ไปรับโทษในนรกเมื่อตายไป
แล้วจึงจะสมกับความชั่วที่ได้ทำเอาไว้ดังคำประพันธ์ว่า

ลับ ตาต้องกล่าวร้าย	ป้ายสี
หลัง แอ่นหนักไมตรี	ที่ได้
ตะ ลบตะเลงเล่ห์เหลี่ยมผี	หลอกเล่น
โก กูสาบแข่งไว้	จอมไหม้รูกานต์
	ปณิธานกวี : 70

ทุ รชนหลักกว่าร้อย	โยชนลับ ไปเลย
สุ ทรายนั่นแวววับ	หลังไว้
มุ หมายไม่บอกลับ	คืนเสน่ห
คุ แข่งมนุษย์ชั่วไซ้	จอมไหม้อเวจี
	บางกอกแก้วภาศรวล : 56

1.2.3 สวรรค์

องค์ประกอบที่สำคัญอย่างหนึ่งของจักรวาลในทัศนะของ
 อังคาร ได้แก่ สวรรค์ ซึ่งอังคารเชื่อว่าเป็นสถานที่ประเสริฐ ตลอดจนเป็นที่อยู่ของเทวดา
 สถานที่เสวยผลบุญของมนุษย์ที่กระทำแต่ความดี ยึดมั่นในศีลธรรม ดังจะกล่าวถึงลักษณะของ
 สวรรค์คือ

1.2.3.1 สวรรค์เป็นดินแดนแห่งความประเสริฐ

อังคาร มีทัศนะว่าสวรรค์เป็นสถานที่ที่ประเสริฐ
 สรรพสิ่งต่าง ๆ ที่อยู่บนสวรรค์จะมีความประเสริฐรุ่งดงามเมื่ออังคารเห็นสิ่งต่าง ๆ ในโลกมนุษย์
 ที่มีความงามเลิศล้ำ อังคารจึงเปรียบเทียบความงามที่เห็นนั้นว่า มีความประเสริฐรุ่งดงามเหมือน
 สรรพสิ่งที่อยู่บนสวรรค์ ดังคำประพันธ์ว่า

พระสุริย์เรืองปลั่งรุ่ง	ชะเลทอง
ริ้วคลื่นสาดแสงฟอง	เพชรแพรว
เงินยวงคู่ทองละออง	สีทิพย์
ทอทั่วหาดทรายแก้ว	แม่แก้วรูปสวรรค์
	บางกอกแก้วภาศรวล : 197

เนื่องจากอังคารมีทัศนะว่า สวรรค์เป็นดินแดนแห่ง
 ความประเสริฐเมื่ออังคารไปพบป่าที่มีสิ่งทั้งดงามล้ำค่า อังคารจึงเปรียบเทียบความงามของป่านั้น
 ว่า งามเหมือนสวรรค์ในชั้นไตรตรึงษ์หรือดวงดั่งสี่ ดังคำประพันธ์ว่า

เวียนวนคงสนสลับซับซ้อน	ทุ่งหญ้าอ่อนไหวชะอ่อนฟ้า
เนินเนินลือลือสุดสายตา	งามปายิ่งใหญ่เหมือนไตรตรึงษ์
	ลำนานุกระดิง : 51

ภูกระดึงตะตึงหันว่าขึ้นฟ้า
สวนสนป่าพญาบาลควายล์

เมฆลอยมาห่มกายคล้ายสวรรค์
เขี้ยววนป่วนปั่นลั่นวิญญาน
ลำนานภูกระดึง : 54

ผืนเอยผืนถึงภูกระดึง
เมฆอบร่ำกุ่มมรสสุคันธ

งามซึ่งดั่งไตรตรึงชาสวรรค์
อาบมิ่งขวัญต่างทิพย์ธารา
ลำนานภูกระดึง : 53

1.2.3.2 สวรรค์เป็นที่อยู่ของเทวดาและวิญญานที่ทำความดี

อังคารเชื่อว่า สวรรค์เป็นที่อยู่ของวิญญานมนุษย์ที่

กระทำความดี ได้มาเสวยผลบุญที่ได้กระทำไว้ ดังที่อังคารกล่าวถึง ครุโกมล คีมทอง
ผู้ที่อุทิศตนเพื่อการเป็นครูสมเป็นบุรุษเยี่ยงบุคคล เมื่อครุโกมล คีมทอง ถึงแก่กรรมแล้ว อังคาร
จึงได้อธิษฐานให้ดวงวิญญานของครุโกมลได้ไปเสวยบุญบนสวรรค์ ดังคำประพันธ์ว่า

โก กิลวแจ้วทันแล้ว

พระสุริยา

มล แก่โกมลลา

โลกแล้ว

คีม เวรคืบชีพพา

ภพอื่น

ทอง แห้งน้ำใจแล้ว

เพริศแพร้วแววมัย

.....

.....

ขออำนาจคุณพระรัตนไตร

บุญฤทธิ์ยิ่งใหญ่ในโลกสาม

อวยวิบากกุศลติดตาม

วามวิญญานเกษมศานตีสู่ขเทอญ

บางกอกแก้วภาศรวล : 136 - 137

นอกจากนี้ยังมี อาจารย์ศิลป์ พีระศรี ที่อังคาร

เชื่อว่าวิญญานของท่านจะได้ไปสู่สวรรค์เพราะในขณะที่ท่านมีชีวิต ท่านได้กระทำความดี
อุทิศแรงกายแรงใจในการสั่งสอนศิษย์ด้วย ความตั้งใจจริง ดังคำประพันธ์ว่า

ณ ภาพโททพวิมาน	วิญญูท่านเสวยสวรรค์
พุ่มพุ่มนั้นจันทรันคร	น้อมมิ่งขวัญอัญชลี
.....	
อมตชื่อศิลป์ พีระศรี	ฤาจะมีวันอวสาน
บุกเบิกวิทยาพาน	ประมาธคำมิได้ไว้ในรันคร
	กวีนิพนธ์ : 67

นักศึกษาคณะมัณฑนศิลป์ มหาวิทยาลัยศิลปากร ที่
เสียชีวิต อังคาร ได้อธิฐานให้วิญญูของนักศึกษาผู้นี้ไปสู่สวรรค์ อันเป็นดินแดนแห่งความสุข
ดังคำประพันธ์ว่า

ใครใครค้าสุกคำ	คราสาย น้ินา
ศรีพลัดพรากจากหาย	ลับแล้ว
เสาวภางศ์ร้างนิตสลาย	เป็นถ่าน
โอมรุ่งมิ่งขวัญแก้ว	สู่แคว้นแดนสวรรค์
	กวีนิพนธ์ : 95

1.2.3.3 สวรรค์บันดาลความสุขทุกข์แก่มนุษย์

อังคาร เชื่อว่าสวรรค์เป็นบันดาล ความสุข
และความทุกข์ให้แก่มนุษย์ที่เกิดมาบนโลก ดังเช่น สวรรค์บันดาลให้ตัวเขาเองต้องพบกับ
ความทุกข์ในเรื่องของความรัก ดังคำประพันธ์ว่า

สวรรค์ลืมนั้นไม่ได้	ประทาน
รักที่สุดอ่อนหวาน	เสนห์ขี้ขี้
หวังน้ำน้อมนันทกาล	เวียนว่าย

ตายเปล่าเวลาไศกอึ้ง

อัมม้วยละเมอหวาน

บางกอกแก้วกาศรวล : 23

แม่แต่บุหงาลดาวัลย์
ฟ้าเมตตามิกล้าให้ระทม
แต่ฟ้านี้วันเดียว
หนวกบอดใบเสียดี้

อัครรยั้งภู่มุสม
บรมสุขทุกจุลันทร
เปล่าเปลี่ยวใจโชนะนี้
ควรมีฤทธภัย
กวีนิพนธ์ : 87

ไก่ฟ้าฟ้านี้เศร้า
ไก่ช่วยขันขานทัก
ชีวิตไร้รัก
โปรดไก่โล่มีคมล้าง
ไก่ฟ้าเมตตาด้วย
ลงทัณฑ์เราเบาบาง

หมองนักร
สว่างบ้าง
ราวคำ มีดนา
ไศกร้างจางหาย
ช่วยขานขันเตือนสวรรค์บ้าง
ฟ้าอย่ามล้างเลยชีวา
กวีนิพนธ์ : 145

1.2.4 นิพพาน

นิพพานเป็นจุดหมายสูงสุดของพระพุทธศาสนา นิพพานคือการดับ
อวิชชา ตัณหา อุปาทาน กล่าวคือตามปกติของปุถุชนย่อมมี อวิชชา ตัณหา อุปาทาน ครองบังจิตใจ
กำบังปัญญาตลอดจนเป็นต้นน้ำกิเลสต่าง ๆ ให้เกิดในจิตใจ เมื่ออวิชชา ตัณหา อุปาทานนั้น
ดับไปแล้วทำให้เกิดปัญญาสว่างแจ่มมองเห็นสิ่งทั้งหลายในโลกตามความเป็นจริง จิตเป็นอิสระเป็น
ภาวะที่แจ่มใส สะอาด สว่าง สงบ เหล่านี้ คือคุณลักษณะของนิพพาน ซึ่งนิพพานในทัศนะของ
อังคาร กัลยาณพงศ์ นั้นเป็นภาวะที่มนุษย์สามารถประจักษ์แจ้งได้ในชีวิตปัจจุบัน ถ้ามนุษย์มี
ความเพียรพยายาม มีฉันทะ ก็สามารถสู่นิพพานได้ โดยไม่มีข้อจำกัดว่าจะต้องเป็นคนชาติชั้น
วรรณะใด มีฐานะอย่างไร เป็นหญิงหรือชาย เป็นคนทาสหรือบรรพชิต ดังจะได้กล่าวถึงใน
รายละเอียดดังนี้

1.2.4.1 นิพพานเป็นจุดหมายที่มนุษย์ทุกคนประจักษ์ได้ในชาตินี้

อังคาร กัลยาณพงศ์ มีทัศนะว่าบุคคลทุกคนเมื่อมี

ฉันทะ คือมุ่งหาสิ่งที่มีคุณค่าแท้จริง แก่ชีวิต มีความเพียรพยายาม มีความพร้อม ตลอดจนความใน
ชีวิตในวิถีทางเพื่อเข้าถึงนิพพาน กล่าวคือ การทำให้ราคะ โสระ โมหะ หมดไปสิ้น ก็สามารถ
ถึงจุดหมายได้ในชาตินี้ ดังคำประพันธ์ว่า

ถ้ารู้ประมาณการบริโภค	สิทธิโชคศรัทธาพระธรรมบันธี
เพียบพร้อมวิริยะทุกคืนวัน	หมั่นสมาธิสรวมอินทรีย์
เลิกเมาหลงรูปรสกลิ่นเสียง	เพียรอุบาทนภิเลสมีวิเศษศรี
พญามารร้ายไม่อาจย่ำยี	พันธุอินทรหมกไหม้ใจ
เสมอมหาวายุคุร้ายจัด	จะพัดเทือกผาหลวงลัมไฉน
ความเป็นมนุษย์ถึงจุดหมายชัย	ไปตามรอยโพธิสัตว์สวัสดี
	ปณิธานกวี : 93

นอกจากนี้ยังปรากฏทัศนะต่อนิพพานว่า บุคคลที่มี

ธรรมะ มีสติมีสัมมาทิฐิ มุ่งที่จะเข้าถึงนิพพานด้วยการดับ อวิชชา ตัณหา ให้หมดไปทำให้มองเห็น
สิ่งทั้งหลาย กล่าวคือ มองเห็นโลกและชีวิตถูกต้องชัดเจนตามที่เป็น เห็นสภาวะที่เกิดจากเหตุ
ปัจจัยอาศัยกันและกันจึงมีสิ่งนั้นสิ่งนั้นขึ้นมา บุคคลผู้นั้นก็สามารถถึงจุดหมายนิพพานได้
ดังคำประพันธ์ว่า

ธรรมะเปี่ยมล้นสสารแก่นทิพย์	หยิบยกว่าประเสริฐวิเศษวิศาล
แปดหมื่นสี่พันธรรมชั้นธูปาน	หว่านสัมมาทิฐิสดิปัญญา
เทอดทูนอมตะพระนิรพาน	ประหารกิเลสมารตัดตัณหา
เห็นแจ้งสภาวะธรรมนานา	ตามฐานะลัจจะจริงจัง
.....	

แม่นแล้ว ไปแล้วที่ประเสริฐ เวียนเกิดเพื่ออาสวะอวสาน
 ประโยชน์ยิ่งทุกสิ่งแต่จักรวาล สุนิรพานผ่านปรมาตมันต์
 ปณิธานกวี : 87

และการที่บุคคลมีความศรัทธา คือมีความเชื่อใน
 พระรัตนไตร อันได้แก่ พระพุทธ กล่าวคือ มีความมั่นใจในพระพุทธเจ้าในฐานะที่เป็นบุคคลต้น
 แบบซึ่งยืนยันถึงวิสัยความสามารถของมนุษย์ว่า มนุษย์สามารถยังรู้สัจธรรม เข้าถึงความจริง
 และความดีงามสูงสุดได้ด้วยสติปัญญาและความเพียร จนสามารถหลุดพ้นกิเลส ความเชื่อใน
 พระธรรมคือ มีความมั่นใจในธรรมทั้งความจริงและความดีงามที่พระพุทธเจ้าได้ปฏิบัติเห็นผล
 ประจักษ์มาก่อน บุคคลทุกคนเมื่อพัฒนาตนให้พร้อม มีปัญญาก็สามารถรู้และเข้าถึงนิพพานได้
 ความเชื่อในพระสงฆ์คือ ความมั่นใจในสงฆ์ซึ่งสามารถยืนยันว่า ความจริงความดีงามปรากฏผล
 ประจักษ์ด้วยการปฏิบัติของบุคคล จากการยึดมั่นศรัทธาดังที่กล่าวมา มนุษย์สามารถเข้าถึงนิพพาน
 ได้ในชาตินี้ ดังคำประพันธ์ว่า

ศรัทธาปสาทะคือมหาปราสาท ทุกชาติกู่กายสิทธิ์อิฐฐาน
 มั่นคงในไตรรัตน์ะช้านาน นิรพานอุดมคติวิเศษจริง
 ปณิธานกวี : 55

กราบอริยสงฆ์ปลงใจปฏิบัติ สารพัดสิ่งประเสริฐเลิศล้ำ
 บรรลุอรหันต์บ่มกิเลสเน่นา ให้ทำมรรคผลนิพพานญาณ
 บางกอกแก้วกาศรวล : 2

1.2.4.2 นิพพานเป็นสิ่งสูงสุดในทางพุทธศาสนา

อังคาร มีทัศนะต่อนิพพานว่า นิพพานเป็นสิ่งสูงสุดใน
 ทางพุทธศาสนา กล่าวคือนอกจากจะมี โลก สวรรค์ นรก แล้วยังมีนิพพานซึ่งเป็นสิ่งที่วิเศษ
 ล้ำค่าทำให้เกิดความหลุดพ้นจากสังสารวัฏ ดังคำประพันธ์ว่า

พันปฐพียังมีผั่งฟ้า
พันอกนิษฐ์นั้นไซ้รักพออะไร

พันทุกหล้ายังมีบรมพรหมยิ่งใหญ่
ลั่วไปลับลือคือนิรพาน
ปณิธานกวี : 44

เหนือหล้ามีผากฟ้า
สูงกว่าทิพย์ชีวิตร
นิพพานซึ่งศักดิ์สิทธิ์
โยเล้ามนุษย์โลกไซ้รู้

อกนิษฐ์
เทพไท้
สูงสุด มีแล
ว่าเจ้าวิเศษแสน
บางบทจากสวนแก้ว : 31

1.3 วันสิ้นสุดของโลกและจักรวาล

อังคาร มีความเชื่อว่าโลกและจักรวาลนี้มีสภาพที่ไม่จีรังยั่งยืน
เมื่อครบอายุขัยตามคัมภีร์ในพุทธศาสนาก็จะถึงกาลแตกดับไฟประลัยกัลป์ที่จะเผาผลาญ
สรรพสิ่งบนโลกและจักรวาลให้สูญหายไป ทุกสิ่งจะถูกทำลาย ไม่มีสิ่งมีชีวิตหลงเหลืออยู่อีกเลย
ดังคำประพันธ์ว่า

...สุริยะจักรวาลทำลายแตกดับเป็นนั้สมะธูลี สลายเป็นรังสีอากาศธาตุ ล่องลอย
ไปกลางสังสารวัฏฏ์ ปลงสังเวชนธูลีที่เคยเป็นโลกานโลกแหลกละเอียดถึงความ
ไม่เที่ยงแท้แน่นอนนานไปกับชั่วนิรันดร์

กวีนิพนธ์ : 75

ตราบนุหารอันละลาย
สุริย์จันทร์ดับลวงเป็นธูลี

น้ำไหม้แห่งหมดสมุทรลี
ปฐพีแหลกล่มเป็นละออง
กวีนิพนธ์ : 29

ไอ้โลกนี้แห้งแล้งน้ำใจ
ถึงสิ้นคินฟ้าร่าน้ำตา

จะเกิดไฟไหม้ล้างแหล่งหล้า
ฤาอาจมาดับประลัยกัลป์
ลำนานุกระดิง : 41

กระทิงมหาอสันนิบาต
สรรพสิ่งก็เหลือเฝ้าธูลี

พาดเสียงไฟสนั่นฟ้านี้
สิ้นสุดกันทีลัศว์เอย
กวีนิพนธ์ : 54

จากการศึกษาโลกทัศน์ของ อังคาร ที่มีต่อสิ่งเหนือธรรมชาติในเรื่อง ความเชื่อ เรื่องโลกและจักรวาล พบว่าอังคาร เห็นว่าโลกและจักรวาลเป็นสิ่งที่พระเจ้าเป็นผู้สร้างขึ้นมา ซึ่งในครั้งปฐมกัลป์นั้น ธรรมชาติมีแต่ความสะอาด บริสุทธิ์เพราะมีคนดีมาก แต่ต่อมาธรรมชาติมีแต่ความสกปรก เพราะมีคนชั่วเกิดขึ้นมาก ความชั่วทำให้ธรรมชาติไม่สะอาด บริสุทธิ์ นอกจากนี้ อังคารยังเชื่อในเรื่อง นรก สวรรค์ ว่ามีจริงโดยมีทัศนะว่า นรกคือความทุกข์ทรมาน เป็นที่ลงโทษวิญญาณที่ชั่ว สวรรค์เป็นดินแดนแห่งความประเสริฐ เป็นที่อยู่ของเทวดาและเป็นสถานที่เสวยผลบุญของมนุษย์ที่กระทำแต่ความดีมีศีลธรรม ส่วนในเรื่องของนิพพานที่เป็นจุดสูงสุดของพุทธศาสนา อังคารก็เชื่อว่าถ้าทุกคนดำเนินชีวิตในทางที่ถูกต้องดีงามแล้วก็จะสามารถเข้าถึงนิพพานได้ และสุดท้ายอังคารยังเชื่อว่าโลกและจักรวาลนั้นจะสิ้นสุดลงเมื่อครบอายุขัย

2. คติความเชื่อทางศาสนา

อังคาร กับยาตพงศ์ มีความเชื่อต่อคติทางศาสนา โดยได้รับอิทธิพลจากพระพุทธศาสนาตลอดจนความเชื่อดั้งเดิมซึ่งเป็นความเชื่อภายใต้อิทธิพลของปรากฏการณ์ธรรมชาติ อันได้แก่ ความเชื่อในเรื่องดวงวิญญาณ ภูติผีปีศาจ และเทวดา อิทธิพลดังกล่าวได้ผสมกันจนกลายเป็นคติความเชื่อทางศาสนาในทัศนะของอังคาร ได้แก่ เชื่อกฎแห่งกรรมเชื่อเรื่องชาติ-ภพ เชื่อในพระพุทธคุณและการปฏิบัติสมาธิ ดังจะกล่าวถึงต่อไปคือ

2.1 เชื่อกฎแห่งกรรม

อังคาร เชื่อว่ากฎแห่งกรรมเป็นกฎธรรมชาติที่เกี่ยวข้องกับการกระทำของคน กล่าวคือ กระบวนการก่อการกระทำและการให้ผลของการกระทำทั้งในอดีต ปัจจุบัน และอนาคต เช่น ทำกรรมดี มีผลดี ทำกรรมชั่ว มีผลชั่ว ดังจะกล่าวถึงความคิดของอังคาร ดังต่อไปนี้

2.1.1 กรรมส่งผลในปัจจุบัน

อังคาร มีทัศนะเกี่ยวกับความเชื่อในเรื่องกรรมว่า ทุกสรรพสิ่งในโลกนี้อยู่ภายใต้กฎแห่งกรรม บุคคลใดกระทำการอย่างใดไว้ ย่อมได้รับผลกรรมนั้นตอบสนองในปัจจุบัน ดังคำประพันธ์ว่า

ผ่านย่อมอยู่ด้วย	กฎกรรม
แม้แต่ได้ชะเลงา	ปาช้า
สัตว์ล่าช้ากันระยา	อย่างโลก
เหลวเล่ห์มยุห์เก่งกล้า	กล่าวไซ้สัตว์เสมอ
	บางกอกแก้วภาศรวล : 201

ขวัญอุชาโยคเพริศพรั่ง	หยิงยโส
เหยียบย่ำสายัณห์ไซ	คำม้วย
หมองมืดอยู่อุกโย	ภีณัน
เวรร่วมสองสร้างด้วย	เร่งได้ผลสนอง
	กวีนิพนธ์ : 167

ทะ เลหวานกว่าเจ้า	ปากหวาน
ลุ่ม แห่งปลายล้นปาน	ปาช้า
ปุ่ม กรรมก่อมานาน	สนองแน่

ปู แม่พิชสงกล้า

ฆ่าสิ้นเกษมสมัย

บางกอกแก้วภาศรวล : 56

จักรยานยนตร์สนั่นหล้า

อุบาทว์ไหล

จิ้งโครกล้มมไป

แบ่งบ้า

เคราะห์กรรมควาญไถ

คอหัก สมแฮ

ควาง้งเลื้อยท่วมน้ำ

ข้าเจ้าพันทอง

.....

.....

จักรยานยนตร์สนั่นหล้า

เหลนไหล

ปลิวตัวมมไป

แบ่งไก่

เคราะห์กรรมควาญไถ

ถนนสนั่น คาวแฮ

เลื้อยง้งผางค้ำไต้

ข้าล้อมฤดู

บางกอกแก้วภาศรวล : 87

2.1.2 กรรมในอดีตชาติส่งผลในปัจจุบัน

อังคาร ยังมีความเชื่ออีกว่า กรรมมีจุดเชื่อมโยง 3 จุดคือ อดีตชาติ ปัจจุบันชาติ และอนาคตชาติ เขาเชื่อว่าวิถีชีวิตที่เป็นอยู่ในปัจจุบันเป็นผลของการชดใช้กรรมในอดีตชาติ ดังที่เขาต้องพบกับความทุกข์ยากลำบากในเรื่องต่าง ๆ เพราะเป็นผลของกรรมในอดีตชาติที่เขาจะต้องชดใช้ในชาตินี้ ดังคำประพันธ์ว่า

พลันกรรมเร่ร้อนซ้ำ

เพชรบุรี

วัดแรกใช้ชีวี

แลกข้าว

วัดใหม่มุ่งหมายมี

ศิลปศาสตร์

วาทุณทุกคำเข้า

อยู่เศร้าโศกแสน

บางกอกแก้วภาศรวล : 121

เวรกรรมใดในปางก่อน	เลี่ยมสอนทฎฐิให้แก่กล้า
มัวเมาหมกมุ่นศิลปะวิทยา	จนทอดทิ้งชีวิามิอาลัย
.....	
กรรมเก่าเหตุทำมั่วสร้าง	ผลสนอง
โหลตั่งยัสสุชฌนอง	ตราหน้า
ชีพกรีนี่เป็นของ	นรกอื่น ดังฤา
แรงแต่พิษร้ายด้วย	เร้าร้อนผ่นใจ
	บางกอกแก้วภาศรวล : 223
จันทน์กะพ้อพ้อบุญกรรม	ทำน้อยต่ำค้อยวาสนา
ซากกระดูกคืบไผมา	บ่าวแร้งกามาผังเอย
คนทาสุศลธที่น้อง	เคยทา
วาทหนึ่งมองพินา	ขึ้นใช้
สุดท้ายหน่ายเส่นหา	ลับห่าง
กรรมส่งหอมมาให้	หม่นไหม้ใจเสมอ
	กวีนิพนธ์ : 161 - 162
ชะรอยเราเฝ้าเวรกรรม	ทำไว้มากมายในปางหลัง
ฟ้าจึงบีบคั้นเจ็บใจดัง	เข้าชื่อคาครั่งคึกคักบรรพ์
	ลำนานุกระดิ่ง : 65

2.2 เชื่อเรื่อง ชาติ-ภพ

ชาติ-ภพ ในทัศนะขององค์กร นั้นมิได้มีความหมายอย่างชาติ - ภพ ในปัจจุสมุบพาททางพุทธศาสนา แต่เป็นชาติ -ภพที่มุ่งแสดงในแง่สังสารวัฏคือ การเวียนว่ายตายเกิดข้ามชาติข้ามภพ องค์กรมีความเชื่อว่า วิญญาณจะไม่สูญหายไปไหน

แต่จะคงวนเวียนเพื่อเกิดในชาติใหม่ภาพใหม่ จากความเชื่อนี้ส่งผลให้เกิดการอธิษฐาน การอุทิศ
ผลบุญกุศลให้แก่ผู้ล่วงลับไปแล้ว ดังจะกล่าวถึงความคิดในเรื่องชาติ - ภาพ ของอังคารคือ

2.2.1 การอธิษฐาน

เนื่องจากอังคาร มีความเชื่อในเรื่องชาติ-ภาพหรือ
เชื่อในเรื่องโลกหน้าว่ามีจริง ดังนั้นเมื่อมีบุคคลที่อังคารรู้จักและให้ความเคารพเสียชีวิต
และบุคคลที่เสียชีวิตนั้นเป็นคนดี เขาจะอธิษฐานให้ดวงวิญญาณของบุคคลผู้นั้นไปเกิดในภาพที่ดี
นอกจากนี้ยังอธิษฐานให้ตนได้ไปเกิดเป็นภพใหม่อีก ดังจะกล่าวถึงความคิดของอังคาร
ดังต่อไปนี้

2.2.1.1 อธิษฐานให้ไปเกิดในภาพที่ดี

อังคาร เชื่อว่า แรงอธิษฐานจะทำให้ส่งผลถึงผู้
ล่วงลับได้และสามารถทำให้ผู้ล่วงลับได้ไปสู่ภาพที่ดี ดังที่เขาอธิษฐานต่อสิ่งศักดิ์สิทธิ์ให้ดวงวิญญาณ
ของนักศึกษาผู้หนึ่งได้ไปเกิดในภาพใหม่ที่ดี มีแต่ความสุข ดังคำประพันธ์ว่า

ขอสิ่งศักดิ์สิทธิ์สิ้น	ดินสวรรค์
นาคินตะนุณอมขวัณ	สู่ฟ้า
ภาพหน้าอย่าจาบัลย์	ทุกข์โศก
จุงรุ่งบุตฤทธิเจ้า	เก่งกล้าฤทธิ์
โอมสิ่งรุ่งอิทธิฤทธิ์	ศักดิ์สิทธิ์สิ้นดินสวรรค์
นาคินตะนุณอมขวัณ	ลูเมืองผืนสันติสุข เทอญ
	กวีนิพนธ์ : 96

ขออำนาจคุณพระรัตนไตร	บุญฤทธิ์ยิ่งใหญ่ในโลกสาม
อวยวิบากกุศลผลดีตาม	วามวิญญานเกษมสันติสุข เทอญ
	ช่างกอกแก้วกาสรวล : 137

โอมให้สามวิญญานพันทุก
อ่านภาพยักลอนจักรวาลเก็บงำ

อยู่สุขเกษมสันต์ทุกเช้าค่ำ
ตามน้ำค้างมิ่งไม้

บางบทจากสวนแก้ว : 46

2.2.1.2 อธิษฐานให้เกิดเป็นศิลปินในภพหน้า

เนื่องจากอสังการมีความเชื่อในเรื่องโลกหน้า

ดังนั้นเขาจึงอธิษฐานให้ตนได้ไปเกิดเป็นศิลปินที่มีความชำนาญในการเขียนกวีนิพนธ์มีความชำนาญในการวาดภาพ เพื่อจะนำสิ่งเหล่านี้ช่วยโลกให้ดีขึ้น ดังคำประพันธ์ว่า

อวสานชีพลับแล้ว
โอมเกิดเป็นจิตรกรวิ
เก่งกาจจิตรกรรมสี
มีมิ่งมนตรันฤมิตปั้น

โลกไหน ก็ดี

เท่านั้น

แสงทิพย์

เป่าหุ้ล้าเล่าที่สรวง

ลาภานุกระดัง : 162

นิพนธ์กวีไว้เพื่อกู้
กลางคลื่นกระแสนกาล
ชีวิธนิทาน
ใจเปล่งแวททิพย์ทำ
จิตกาธารกรุ่นไหม้
ภาพย่ำร่ำหอมแรงใจ
จุดที่ภพไหน
ขวัญท่วมทิพย์รุ่งแก้ว

วิญญาน

เขี้ยวกล้า

เปลืองเปล่า

ชั่วฟ้าดินสลาย

โอมไป ก็ดี

ไปแล้ว

ภพนั้น

ร่วงน้ามดัสมัย

กวีนิพนธ์ : 5 - 6

2.2.2 การอุทิศบุญกุศล

อังคาร มีความเชื่อในเรื่องการเวียนของวิญญาณที่ทำความชั่ว และวิญญาณชั่วเหล่านี้จะมารบกวนเพื่อขอส่วนบุญ ดังนั้นการอุทิศส่วนกุศลด้วยการทำบุญกรวดน้ำ แผ่เมตตา จะทำให้วิญญาณที่ได้รับความทุกข์ทรมานเหล่านี้ได้รับผลบุญ ดังโคลงว่า

ข้าน้อยเล่าเรื่องได้	ประจักษ์
แต่ท่านเพื่อหริพิทักษ์	กล่าวไว้
ตรวจน้าแม่กุศลสัก	ครึ่งหนึ่ง เร็วรา
ถึงที่ขอกุศลไซ้	เร่งให้เมตตา
เหตุว่าปีศาจนั้นไซ้	หอมศีล สัตย์นา
ขอแบ่งส่วนบุญเป็น	เคาะบ้าน
ดักบาตรตรวจน้าเห็น	ภูติहां หายแฮ
หมาเห่าหยุดทอนน้า	ม้อยด้านหลับไหล
ก่อนนี้เมื่อไม่ได้	แผ่กุศล
ดักบาตรตรวจน้ามันด่	มึงแก้ว
หุงข้าวทุกเช้าจงน	เหตุจ้ง ดังฤ
หมาเห่าทอนน้าแล้ว	เกลียดล้าสำสฤ
	บางกอกแก้วภาศรวล : 185

นอกจากนี้อังคารยังเชื่อว่าการบังสุกุลให้แก่ผู้ล่วงลับ จะทำให้ผู้ล่วงลับได้รับผลบุญและได้ไปเกิดในภพที่ดี ดังโคลงว่า

ก่อนเข้าไปป่าช้า	เชิงตะกอน
น้าหลังรดกองพอน	ขุ่มขึ้น
บังสุกุลเสร็จจันตอน	พิธีอื่น อิกนา

นำชื่อพันธุ์ช่วยพื้น

วันคล้ายวันพระได้

พอเรือฟ้าเบอกอรุณ

แม่ไปสู่สรวงสุน-

เย็นขึ้นกระดุกแล้ว

ขึ้นช้อยลอยขวัญ

บังสุกุล เสรีจนา

พรางแพรว

ทริยทิพย์ เทอญแม่

หลังน้ำอบสถาน

บางกอกแก้วภาศรวล : 233

อังคารกล่าวถึงประเพณีการทำบุญวันสารทเดือนสิบที่เรียกว่า
พิธีตั้งเปรต หรือในบางท้องถิ่นเรียกว่า ชิงเปรต ซึ่งวันนี้ อังคาร เชื่อว่าเปรตจะถูกปล่อย
ให้ขึ้นจากนรกมาร้องขอส่วนบุญจากลูกหลาน ดังนั้นอังคารจึงได้ไปตัดบาตรเตรียมเครื่องบังสุกุล
ตามพิธีศาสนาเพื่ออุทิศผลบุญไปให้ญาติที่ล่วงลับไปแล้วและได้ทำพิธีตั้งเปรตหรือชิงเปรต
การชิงเปรตสะท้อนให้เห็นถึงการอุทิศส่วนกุศลให้กับคนตาย เพื่อการได้ไปเกิดในภพ -
ชาติที่ดีต่อไป ดังคำประพันธ์ว่า

กราบรัตนไตรใส่เกล้า

ตัดบาตรเสรีจไปรยเปรต

สังฆทานเที่ยงฟังเทศน์

มนต์มิ่งกระหม่อม

ทนายกิเลส

ปลาบปลื้ม

วิเศษยิ่ง

แห่งห้วงระสังหวน

บางกอกแก้วภาศรวล : 6

2.3 ความเชื่อเกี่ยวกับการปฏิบัติสมาธิ

อังคาร เชื่อว่าการปฏิบัติสมาธินั้น สามารถทำให้ผู้ปฏิบัติอย่างเคร่งครัด
เข้าถึงจุดหมายแห่งนิพพานได้ นอกจากนี้ยังสามารถทำให้ผู้ปฏิบัติมองเห็นนิมิตต่าง ๆ ได้ด้วยตนเอง

2.3.1 การปฏิบัติสมาธิทำให้เข้าถึงจุดหมายนิพพาน

อังคาร เชื่อว่า การปฏิบัติสมาธิโดยวิธีการจำเริญภาวนาให้

จิตใจสงบแน่วแน่ เลิกยึดมั่นจากอุปาทานทั้งปวง รู้ถึงสาเหตุที่ทำให้เกิดทุกข์ จะสามารถทำให้เกิดสมาธิและญาณอันเป็นหนทางที่จะเข้าถึงนิพพานได้ ดังโคลงว่า

แสวงหาภพใหม่ทัน	ปรโลก เร็วรา
สรรพสิ่งอโหสิกรรมไศก	บันลื่น
ภาวานั่งอธิโมกข์	หมายมุ่ง
เรื่องรุ่งรูกิเลสต้น	คั่งด้วยวิชา
.....	
เพ่งปัญญาแจ่มแจ้ง	เบญจขันธ์
เลิกยึดมั่นกับพลัน	ปล่อยทิ้ง
พุทธเจ้าอยู่เหนือขวัฏ	อนันตพิภพ
ใจหนึ่งไม่ไกลออกถึง	นั่งด้วยญาณปลั่ง

บางกอกแก้วกาศรวล : 173

นอกจากนี้การปฏิบัติสมาธิเพื่อสู่จุดหมายนิพพานนั้น สามารถทำได้โดยหาสถานที่ที่มีความเงียบสงบและปลงท้อใจเปิดรับความเกิด แก่ เจ็บ ตาย หรือนั่งกำหนดลมหายใจเข้า - ออก การเดินจงกรมการเพ่งสรรพสิ่งต่าง ๆ เพื่อทำให้จิตสงบ เมื่อจิตสงบแล้วภาพหลอนของปีศาจก็จะไม่เกิดขึ้น แต่จะเกิดภาพนิมิตที่สวยงามและห้ามหลงในภาพนิมิตนั้น บุคคลผู้ปฏิบัติก็จะสามารถสู่จุดหมายนิพพานได้ ดังคำประพันธ์ว่า

เพลงภาวานั่งช้า	พุทธโธ พุทธโธ
หน้าต่างเปิดไว้ไขว่	ป่าช้า
อสุรกายใหญ่ไคโต	หลอกเล่น มารดา
ว่างเปล่าปีศาจฤกล้ำ	แกล้งไล่ล้าธรรม
ตอนค่ำท่านเทศน์	พุทธวิธี
นั่งนิ่งภาวานาคี	คั่งแก้ว

พุทโธอย่ารำคาญ
จิตรมันค้ำถั่วแล้ว

ลืมชื้อวเก่าทิ้ง
เอาใหม่มุ่งภาวนา
พุทธเจ้าพุทโธหา
ลมที่หายใจไซ้

เกสรอ่อนเรื่องเรื้อน
เรื่องรุ่งแสงสืออะไร
กำหนดแจ่มสติใส
ห้ามอย่าคิดนิมิตไซ้

เปรมปรีดีกราบปลั่งถ้อย
เริ่มค่อนคืนบรรลु
ภาวนาต่อใจมุ
ยืนนั่งเดินผ่องแผ้ว
มีคสนิพนิตแต่งแต้ม
เดินคั่งจงบรมลาน
คาริกาพร่างฟ้าหวาน
หรีดหรีดมิ่งไม้แผ้ว

คิดอื่น
ไปแล้วเห็นธรรม
บางกอกแก้วภาศรวล : 161
อัครา เดิมเคย
นั่งไหว
สตีพิเศษ
เพ่งซึ่งพิจารณา
บางกอกแก้วภาศรวล : 173

เป็นไลน์ ไวนา
เพ่งไว้
สงบเสงี่ยม
ไม่ให้หลงไหล
บางกอกแก้วภาศรวล : 180

สาธุ พระเทอญ
ดึกแล้ว
แข็งแกร่ง
เพ่งแก้วพุทโธ
รัตติกาล
ป่าแก้ว
ผกายทิพย์
ห่างพันกัณยสมัย
บางกอกแก้วภาศรวล 174 - 175

ถวิลไหว้กราบอยู่เกล้า	พุทธองค์
ออกพราหมณ์ไธตรง	หนึ่งแก้ว
เห็นโคปลดปล่อยใจปลง	สังเวช
ตักดินเค้นดินแล้ว	เพริศแพร้วจงกรม
สมวิเวกสงบสังคฟ้า	ราตรี
ยังพุดไธวินาที	ไปร้าง
มีคมัดสนิทยปฐพี	สัทธ
เค้นดินจงกรมข้าง	ป่าไม้พราวดาว

บางกอกแก้วภาศรวล : 176

2.3.2 การปฏิบัติสมาธิให้เห็นนิมิต

อังคารยังมีความเชื่ออีกว่า การปฏิบัติสมาธินั้น ถ้าจิตนิ่งและสงบ
แล้วจะทำให้เห็นภาพนิมิตต่าง ๆ ดังเช่น เห็นสถานที่ที่ประเสริฐงดงาม สะอาด บริสุทธิ์
ดังที่เขาปฏิบัติสมาธิจนจิตสงบ และได้เห็นภาพนิมิตดังกล่าว ดังโคลงว่า

สภาวะวาวงนิมิตขึง	วิสุทธิศรี
จิตรตั้งสมาธิดี	คังแก้ว
เห็นรุ่งช่อสุมาลี	สัทธ
ช่อละออเพริศแพร้ว	แมนแล้วมหัศจรรย์
หลากพันธุ์บุปผชาติฟ้า	นฤมิต
ดอกตั้งเพชรพลอยวิจิตร	รุ่งรุ่ง
เป็นปามังไม้ชนิด	โลกทิพย์
เห็นท่างทุกขไศกฟุ้ง	าเื้อมนิมิตขวัฏ
.....	
หัตถ์ยังค้างอยู่เื้อม	อากาศ
เพราะพราภทุกไธขาด	ครุ่น้อย
ดวงจิตรนี้ระหลาด	เห็นทิพย์

ภพซ้อนซ้อนเพริศพร้อย

โลกนี้ปรุพิทพิข้อน

งามป่าเพชรบุหงาพันธุ์

หญ้าใหม่ปลั่งใบสุพรรณ

นั่งอยู่บุยุหญ้าแก้ว

หยาดย้อยสุนทรีย์

ซ้อนสวรรค์ ไร่แฮ

เพริศแพร่

พรายพรั่ง

แม่นยำนิมิตขวัญ

บางกอกแก้วกาสรวล : 176 - 177

คงภวานานั่งไหว

พอม่อยนิมิตหิมพานต์

หญ้าใหม่คั่งเจียมบาน

นั่งต่างอาสนะแล้ว

อาจารย์

ป่าแก้ว

บุยุ่น

เพ่งไม้สุมาลัย

บางกอกแก้วกาสรวล : 181

จากการศึกษาโลกทัศน์ของอังคาร ที่มีต่อคติความเชื่อทางศาสนานั้น พบว่าอังคารมีความเชื่อในเรื่องกฎแห่งกรรมจะส่งผลต่อผู้กระทำเสมอ และกรรมในอดีตชาติส่งผลในปัจจุบัน ในเรื่องชาติ - ภพ อังคารมักจะอธิบายให้กับดวงวิญญาณผู้กระทำกรรมดีไปเกิดในภพที่ดี และอธิบายให้ตัวเองเกิดเป็นศิลปินในภพหน้า นอกจากนี้ อังคาร ยังเชื่อในเรื่องการอุทิศส่วนบุญกุศลให้กับผู้ที่ล่วงลับไปแล้วโดยการกรวดน้ำ ในเรื่องของการปฏิบัติสมาธิ อังคารเชื่อว่านอกจากจะทำให้สามารถเห็นภาพนิมิตแล้ว ยังทำให้เข้าถึงนิพพานอีกด้วย

3. ความเชื่อเรื่องสิ่งลี้ลับ

ความเชื่อในสิ่งลี้ลับเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับความเชื่อในเรื่องแปลกประหลาด มหัศจรรย์ ตลอดจนอาจลี้ลับซึ่งไม่สามารถจะทำการค้นคว้าทดลองได้ เช่น ความเชื่อเรื่องวิญญาณ เทพเจ้าและมนตร์ ดังที่พระยาอนุมานราชธน (2502 : 43) กล่าวถึงสิ่งลี้ลับว่าเป็นความเชื่อโดยปราศจากเหตุผล หรือความเกรงขามในสิ่งที่อยู่เหนือธรรมชาติ

จากวรรณกรรมของ อังคาร พบโลกทัศน์ของอังคารที่เกี่ยวกับความเชื่อในสิ่งลึกลับ เช่น ดวงวิญญาณหรือภูติผีปีศาจ ว่ามีอยู่จริง ความเชื่อในเรื่องเทพเจ้าหรือเทวดา ว่าคอยพิทักษ์รักษาสรรพสิ่งต่าง ๆ ตลอดจนความเชื่อในเรื่องอำนาจของพระรัตนตรัยว่าจะปกป้องคุ้มครองให้แคล้วจากอันตรายทั้งปวง ดังจะกล่าวถึงความเชื่อในสิ่งลึกลับของอังคารคือ

3.1 ความเชื่อในเรื่องดวงวิญญาณหรือภูติผีปีศาจ

อังคาร มีความเชื่อเรื่องดวงวิญญาณหรือภูติผีปีศาจว่า ดวงวิญญาณจะมาปรากฏร่างให้มนุษย์เห็น เพื่อขอส่วนบุญเพราะได้รับความทุกข์ทรมาน อีกทั้งยังเชื่อว่านกแสกนั้นเป็นพาหนะของมัจจุราชซึ่งจะมานำดวงวิญญาณของมนุษย์ที่หมดอายุขัยไปสู่ปรโลก ความเชื่อในเรื่องนี้แยกได้เป็น 2 ลักษณะคือ

3.1.1 เชื่อว่าดวงวิญญาณปรากฏร่างเพื่อขอส่วนบุญ

อังคาร มีทัศนะต่อดวงวิญญาณว่ามีอยู่จริง วิญญาณเหล่านี้เป็นวิญญาณของมนุษย์ที่ไม่ยอมไปผุดไปเกิดจะมาแสดงรูปให้เห็นส่งกลิ่นเหม็นหรือเคาะผาบ้านเพื่อขอส่วนกุศล ดังที่อังคารได้ประสบกับตนเองเกี่ยวกับสิ่งเหล่านี้ ดังโคลงว่า

บัดนั้นหล่นกลิ่นเกล้า	อสุรกาย ความแสบ
เหม็น เช่นสาบผีตาย	ใหม่พุ่ง
สาบวูบเจตภูติหมาย	มาหลอก เราฤา
จิตรอ่อนหัดหวาดสะอื้น	ดิ่งขึ้นภูหนี่
.....	
เออเช่นนั้นแหมแล้ว	อสุรกาย
มาเพื่อสานแดงถวายเป็น	กลิ่นไซ้
ให้รู้ว่าผีตาย	เวียนว่าย อยู่แสบ
เราไม่แพ้กุศลไว้	ยากไร้ขอกุศล

บางกอกแก้วกวีศรวล : 178

สรุปกลับหลังที่บ้าน	ธนบุรี
ดีหนึ่งกว่าญาติ	เคาะบ้าน
รื้อกระดาชเสียงมี	กรอบแกรบ
ยุ่งรบกวนจู้จ้าน	โกรธขี้ขี้
เรานี้ทรงพรตพร้อม	พรหมจรรย์
โจนั่นปีศาจสาธอน	ชั่วร้าย
รบกวนแข่งสาบกัน	ดีกว่า
แต่ขี้ใจบุญไว้	ไม่ได้สาบผี
พอดีงวกราดเกรี้ยว	โกรธปีศาจ
พลันขู่และทวาด	ไล่ข้า
ภูตินั่นหวนอาวาจ	หนีแล้ว ไบแล
ในโลกนี้ลึกล้ำ	ซับซ้อนมิตสยง
	บางกอกแก้วภาศรวล : 184

และยังเชื่ออีกว่าเมื่อวิญญาณจะมาปรากฏกายที่ใด สุนัขจะนอน
ที่นั่น ทั้งนี้เป็นเพราะสุนัขมีดวงตาที่พิเศษสามารถมองเห็นวิญญาณได้ ดังคำประพันธ์ว่า

คาหมาบุญวิเศษไซ้	เห็นปีศาจ
จึงเห่าทอนถึงขนาด	จิ้งโหม้
ทุกคิกคั่นถาขาด	เสียงถ่อย นันนา
เราไม่ชอบหมาร้าย	ไล่ให้ไกลเสมอ
	บางกอกแก้วภาศรวล : 185

3.1.2 เชื่อว่านกแสกเป็นพาหนะนำดวงวิญญาณมนุษย์

อังคาร มีทัศนะอีกว่านกแสกเป็นพาหนะของมัจจุราช ที่มานำพา
ดวงวิญญาณของมนุษย์ไปเมื่อคราวสิ้นอายุขัย เพราะนกแสกมีเสียงที่ฟังแล้วทำให้ขนลุกและ
ทำให้นึกถึงความตาย ดังคำประพันธ์ว่า

ดาววาววับระยิบระยับไหว	ดวงไหนหนอโลกหน้ารู้
แสกแหวกฟ้าพามฤตยู	จุล่งแหล่งหล้าทุกราตรี
นำความตายร้ายแรงเรียราย	ไปรยปรายไปจบพิภพนี้
แม่นั่นวันหนึ่งดวงชีวิ	ข้าน้อยนี้มรณามละลาย
	ลำนันทุกระคิง : 137

เอนั่นแสกแหวกฟ้า	กลาหาว
กระเส้าเสียงชวนทวนาว	โลกหน้า
อูกอูกสั่งแสงดาว	เดือนตก
นกอินรีจะอ่อนหล้า	ป่าช้าวังเวง
	บางกอกแก้วกาศรวล : 163

3.2 ความเชื่อเรื่องเทพเจ้าหรือเทวดา

อังคาร มีความเชื่อเกี่ยวกับเทพเจ้าหรือเทวดามีอยู่จริงและคอย
พาหน้าที่พิทักษ์รักษาสรรพสิ่งต่าง ๆ บนโลก ตลอดจนดวงดาวต่าง ๆ ซึ่งเทพเจ้าหรือเทวดา
นี้สามารถคลब्ธบันดาลให้มนุษย์พบกับความทุกข์และสุขได้ ดังจะกล่าวถึงความเชื่อของอังคาร
ในเรื่องเทพเจ้าหรือเทวดาดังนี้

3.2.1 เชื่อว่าสรรพสิ่งในโลกมีเทวดาเป็นผู้พิทักษ์รักษา

อังคารเชื่อว่าสรรพสิ่งต่าง ๆ บนโลกมนุษย์ ดังเช่น ป่า ต้นไม้
และภูเขา มีเทวดาซึ่งมีชื่อเรียกว่า "เทพารักษ์" "ปู่เจ้า" "เจ้าป่า" "นางไม้" "รุกขเทวดา"

เป็นผู้ดูแลรักษา เมื่อมีบุคคลมาตัดไม้ทำลายป่าเขาจึงอธิษฐานให้ "เจ้าป่า" ผลักบุคคลที่ทำลายป่าให้ตกเหวตาย ดังคำประพันธ์ว่า

โถมจู่เจ้าป่าภูผาเขียว
หินเฉาะหัวตัวตลอดเอว

โกรธเกรี้ยวผลักตกโตรกเหว
ซากแหลกเหลวเลือดคาวนอง
ลำนานูกระดิ่ง : 49

และได้กล่าวกับเจ้าปู่ภูกระดิ่งให้ส่งสารตนโดยช่วยหาผู้ที่
นางไม้ให้แก่เขา ดังคำประพันธ์ว่า

เจ้าปู่ภูกระดิ่งฟังเอ็นดู
จะทะนุถนอมยอมรับเป็น

แนะเนื้อคู่นางไม้ให้เห็น
เช่นแก้วแววตาเหลืออาลัย
ลำนานูกระดิ่ง : 76

นอกจากนี้ ยังเชื่อว่า ต้นไม้และต้นไม้ที่มีลำต้นใหญ่โต จะมี
รุกขเทวดาสถิตดูแลรักษาและยังมีนาง ไม้ที่มีรูปร่างสวยงามราวกับสิ่งสถิตเช่นกัน
ดังคำประพันธ์ว่า

...ถึงวังวนใกล้เงื่อมผาสู่ ซึ่งมีรุกขเทพสถิตในร่มไม้ไทรใหญ่ รุกขเทพมองวังวน
กระแสน้ำ ราพึงว่า ล้ำธารเล็ก ๆ นี้นอนเต็มไปด้วยเรื่องราวไม่จบสิ้น ...

กวีนิพนธ์ : 66

...รุกขเทพเจ้าป่า ผู้เป็นใหญ่ซึ่งสถิตอยู่ในวิมานมิ่งไม้อันเลอเลิศด้วยสภาวะทิพย์นั้น
เล็งเห็นรูปร่างอันด้วยกำลังญาณพิเศษ ก่อนจะเอนกายทิพย์ลงสนทนินทรालย์ ทรงสมเพช
เวทนาเป็นที่ยิ่ง...

ปนิธานกวี : 112

จึงนั่งถึงนางไม้ทิพย์
แนบแม่แย้มสุมทุมพุ่มไพร

ไกลลับลับหล้าอยู่ฟ้าไท
นวลขาวใสสาวราวกินรี
ลำนานุกระดิ่ง : 109

3.2.2 เชื่อว่ามีเทพเจ้าประจำดาวเคราะห์

อังคาร เชื่อว่าดาวเคราะห์ทั้งหลายมีเทพเจ้าดูแลรักษา และ
เทพเจ้าเหล่านี้สามารถให้ทั้งคุณและโทษต่อมนุษย์ กล่าวคือสามารถบันดาลให้มนุษย์มีความสุข
ทุกข์ ลาภ ตลอดจนความสำเร็จในเรื่องต่าง ๆ ได้ ดังนั้นอังคารจึงกล่าวบูชาเทพเจ้าต่าง ๆ
เพื่อให้เทพเจ้าช่วยขจัดสิ่งเลวร้ายออกไป และประสิทธิ์ประสาทปัญญา ความสุขตลอดจนความ
สำเร็จให้แก่เขา ดังคำประพันธ์ว่า

แน่วใจถึงหนึ่งจิตรอธิฐานนาน	เทอดหัตถ์ไหว้ถวายเกล้ากล่าวกล้าหาญ
ไหว้องค์อินทร์ถวิลสิ่งหลังกายสิทธิ์	กราบกรานเทพเจ้าทุกทิวดาวดวง
วาวกายแก้วแววเกิดวิบสุวรรณวง	อวยอิทธิฤทธิ์อิทธิบาทอันจรัสวง
.....	โชติช่วงแจกเอกราชิตย์อุทัยทอง
.....	
ไหว้อาภิตย์อวิชาอาธรรมสลาย	ละลายมิดหล้าเล่ห์มอชชัยศรี
สายสว่างแสงสวรรค์สรรค์สร้างชีวี	น้อมอัญชลีหน้าอกหล้าอาลัย
ไหว้พระจันทร์วันพระแจ่มวาววิจิตร	นิมิตธรรมน้อมตะทิพย์สว่างไสว
สู่ไพธัสต์วัตรสู่ไพธญาณชัย	รุ่งสมัยเพราะจันทร์เจ้าสกาเวล
ไหว้พระอังคารวารพระอุโฆษฤทธิ์	เจิมอภิสิทธิ์อุกฤษฏ์กล้าไกรหาญ
ไหว้พระพุทธรูปสุทธาวาสถาน	เจิมปฐิภาณจารปฐิภาคพิเศษไว้
ไหว้พระพทุ์สบัติศรีศุภสิทธ์	อุทิศฤทธิมฤทธิสิทธิ์ชัยสมัย
แกร่งปัทมาถ์ปัทมาเกรียงไกร	เจิมสุมาลัยในกวีหวานมนตร์นิพนธ์

ไหว้พระศุภรสุกสว่าง ไสว ไพจิตร	นิมิตรรุ่งรัตนาคำทิพย์ทัน
ช่วยขุบวรรณศิลป์วิเศษค่าสากล	เพื่อมรรคผลมุนีชาติปราชญ์เปื่องชัย
ไหว้พระเสาร์เอววิเศษไชยฉลาก	บารบเคราะห์ร้ายโรคภัยภัย
กราบเทพเจ้ามอบน้อมเกล้าถวายใจ	ไปแทนธูปเทียนธูปไม้สัณธมลาย์
ไหว้พระราหูพระมฤตยูราช	ประสิทธิ์ประสาทอาภาจวิเศษวิศาล
อยู่สู้รพยาธียั่งยืนนาน	กล้าหาญผลาญสรรพอันตรายชีวิ
บางกอกแก้วกาสรวล : 3	

3.3 ความเชื่อในอำนาจเทพมนตรีและพระพุทธรณ์

มนตรีเป็นคาถาที่ใช้สวดหรือเป่าเพื่อขจัดสิ่งที่ไม่ดีต่าง ๆ ให้หมดสิ้นไป หรือเป็นคำศักดิ์สิทธิ์ที่บริกรรมแล้วให้ความสำเร็จตามที่ปรารถนา เช่น ขึ้นต้นด้วยคำว่า "โอม" อังคาร มีทัศนะต่อมนตรีว่า มีอำนาจศักดิ์สิทธิ์สามารถคลั่งคลำให้ประสบความสำเร็จตลอดความเป็นสิริมงคล ดังจะกล่าวถึงต่อไปคือ

3.3.1 เทพมนตรีและพุทธรณ์คลั่งคลำให้เกิดผลดังปรารถนา

อังคาร เชื่อว่า เทพมนตรีมีอำนาจศักดิ์สิทธิ์สามารถคลั่งคลำให้เกิดผลดังความปรารถนาได้ ดังจะเห็นได้จากคำประพันธ์ที่ขึ้นต้นด้วยคำว่า "โอม" ต่อจากนั้น เขาก็ได้กล่าวขอให้บทวิพนธ์ของเขาจงเป็นประโยชน์ต่อโลกและมนุษย์ตลอดจนอยู่ไปตราบนาน ชั่วนาน ดังคำประพันธ์ว่า

โอมวิเศษศรีสิทธิ์	ขลังอักขระธาตุทิพย์	สืบทศเทอดแก่นสาร
จักรวาลยิ่งประโยชน์	อุโฆษขุมญาณปัญญา	บูชาชัยมุนีชาติ
สามารถชี้แจ้งวิสุทธิทัศน์	ขจัดอวิชชาสามัญ	เพื่อทิพย์สถานแค่โลก
เลอศุภไชยชัยสมัย	สืบทศไทยทิพย์กวี	ศรีสยามงามอารยะ
พละขลังหลังกายสิทธิ์	บุพพทธิเรื่องรุ่งโรจน์	ช่วงโชติแสงวรรณศิลป์
คู่แผ่นดินน้ำฟ้า	คังสุริยาจันทราทิพย์	สืบทศแสงประโยชน์

บางกอกแก้วกาสรวล : 1

โอมวิเศษศรีสังฟ้า
เทอดท้าวลายสือขลัง
มโนคติหนึ่งแสงหวัง
ผสมสิ่งเลิศเพริศแพรว

สิทธิ์
พลังแก้ว
หลังยิ่ง
แน่นแล้วเลอศิลป์
บางกอกแก้วกาศรวล : 5

โอมศรีกายสิทธิ์เปรียง
ละครเก่าเขลาเบอกโรง
ถุานานเนาในโลง
เสียงหนึ่งปรารภมากล้ำ

นิมิตโคลง
ป่าช้า
แหลกเปื่อย ไบนา
กล่อมหล้าเล่ห์สวรงค์
บางกอกแก้วกาศรวล : 145

โอมจุงอักขระวรรณศิลป์จิตร
อวยสานตึกทุกทิศ
ตราบมอคม้วยปฐวีวิจิตรณทัณฑ์
สุดสิ้นประลัยกัลป์

นิรันดร์
เถอะเทอญ
กวีนิพนธ์ : 3

เชื่อว่าอำนาจพระพุทธรูปและเทพมนตรี สามารถคลำบันดาล
ให้เขาเกิดปัญญา ตลอดจนปราศจาก โรคภัย และทำให้เขาประสบความสำเร็จ ดังคำประพันธ์ว่า

เทอดพระรัตนไตรไว้ในจิตร
โอมจุงกายสิทธิ์ปฐกัญญา
แล้งอุปสรรคสิ้นโรคภัย
เลอสุขไชยชัยทั้งชีวี

เป็นเมื่งนิมิตวิสุทธิวิเศษแก่นสาร
บันดาลเสร็จสร้างสรรคัวรรณคดี
แจ่มใสสติปัญญาวิเศษศรี
ทุกนาทีเปี่ยมทิพย์วิจารณ์ญาณ
บางกอกแก้วกาศรวล : 2

นอกจากนี้พระพุทธรูปยังสามารณันดาลให้โลกมีแต่ความสันติสุข
คลาดแคล้วจากภัยอันตรายทั้งปวง ดังคำประพันธ์ว่า

โก กิลานแจ้วแจ่มแพรว	อุษาโยค
วา หนึ่งเดือนตกสีก	สังฟ้า
ปา ขลังหลังสิทธิโชค	มนต์ขึ้น ใจนา
เปิด ใหม่กาลจักรกล้า	กล่อมหล้าฤทธิรณ
จก ทรายสญูก่อขี้	สุนทรีย์
จ เพชรเจิมเจดีย์	เพริศแพรว
ระ รั้วสวนพลี	มนต์มิ่ง
ไร ที่โลกร้อนแล้ว	เร่งแล้งสรรพภัย
	บางกอกแก้วภาศรวล : 57

3.3.2 พระพุทธรูปทำให้เกิดความเป็นสิริมงคล

อังคาร เชื่อว่าพระพุทธรูปทำให้เกิดความเป็นสิริมงคล
แก่ผู้รับพรได้ ดังเช่น พระสงฆ์สวดให้พรสัพพัตถิโย ทำให้ผู้รับพรเกิดความสุขใจเชื่อมั่นว่าพร
นั้นจะทำให้ตนมีอายุ วรรณะ สุขะ พละ ดีเป็นสิริมงคลต่อตนเอง ดังคำประพันธ์ว่า

ทวยกาทยกไชรั	ตามติด มานา
ไปสู่ศาลาฉิมิต	ท่านสร้าง
สงฆ์สวดสิ่งประสิทธิ์	มนต์มิ่ง
พรสัพพัตถิโยอ้าง	อัมมเทกคุณธรรม
	บางกอกแก้วภาศรวล : 116

อังคาร เชื่อว่าพระพุทธรูปสามารถบันดาลให้เกิดความ
เป็นสิริมงคลแก่ชีวิตมนุษย์ได้ ชาวพุทธทุกคนรวมทั้งตัวของเขาเองจึงไปทำบุญไหว้พระ

นอกจากนี้เมื่อเขาจะเดินทางไกลเขาได้แวะนมัสการพระและขอพรเพื่อให้เกิดความเป็นสิริมงคลดังคำประพันธ์ว่า

พระปฎิมาคำฟ้า	สุนทรีย์
สงฆ์ร่ามนต์ชัยศรี	แซ่ซ้อง
ธูปเทียนช่อสุมาลี	พลีทิพย์ หอมเทอญ
ทุกท่วยสาธุชนพร้อม	พราโหว์ถวายขวัญ
อภิวันทน้สวรรค์ส่วยแก้ว	สกลโลก
ธรรมชาตวิสุทธิลบโศก	โรคไร้
ข้าพระปลั่งวิมุตติไมกข์	ธรรมใหม่
มอบมิ่งมงคลไว้	รุ่งรุ่งสบสมัย
	บางกอกแก้วกาศรวล : 6

ไชยาสงฆ์แซ่ซ้อง	พุทธมนต์
กราบมิ่งมงคลชัย	ใส่เกล้า
จากนครอันเร่ไป	ไกลลี้ว ลับแล
อบอุ่นใจคำเข้า	พุทธเจ้าสถิตขวัญ
	บางกอกแก้วกาศรวล : 39

จากการศึกษาโลกทัศน์ของ อังคาร ที่มีต่อความเชื่อเรื่องสิ่งลึกลับนั้นพบว่าอังคารมีความเชื่อในสิ่งลึกลับในเรื่องดวงวิญญาณหรือภูติผีปีศาจว่ามีอยู่จริง เชื่อเรื่องเทพเจ้าหรือเทวดาว่าจะทำหน้าที่พิทักษ์รักษาสรรพสิ่งของโลก ตลอดจนเชื่อในอำนาจเทพมนตรีและพระพุทธรูปว่า สามารถกลั่นแกล้งให้สมปรารถนา ให้เกิดปัญหา เกิดความเป็นสิริมงคล ตลอดจนใช้สวดขจัดเสนียดจัญไรให้สิ้นไป

บทที่ 3

ศึกษากลวิธีในการนำเสนอโลกทัศน์ของ อังคาร กัลยาณพงศ์

อังคาร กัลยาณพงศ์ ใช้กลวิธีการนำเสนอโลกทัศน์หลายรูปแบบ จากการศึกษา
วรรณกรรมของอังคาร พบความหลากหลายของกลวิธีการนำเสนอโลกทัศน์ที่อังคารมีต่อมนุษย์
ธรรมชาติ และสิ่งเหนือธรรมชาติ ดังต่อไปนี้ คือ

1. การใช้สัญลักษณ์
2. การใช้บุคลาธิษฐาน
3. การใช้บทสนทนาของตัวละคร
4. การใช้คำถามชวนคิด
5. การเล่าเรื่อง
6. การใช้คำกล่าวที่เป็นสำนวน ภาษิต คำพังเพย

กลวิธีการใช้สัญลักษณ์

กลวิธีการใช้สัญลักษณ์ หมายถึง การใช้สิ่งหนึ่งแทนอีกสิ่งหนึ่ง จากการศึกษาวรรณกรรม
ของ อังคาร กัลยาณพงศ์ พบว่า อังคารใช้ธรรมชาติ สิ่งของ ตลอดจนพฤติกรรมของสิ่งต่าง ๆ
เป็นสัญลักษณ์ในการนำเสนอทัศนะที่มีต่อมนุษย์ ธรรมชาติ และสิ่งเหนือธรรมชาติดังนี้ คือ

1. การใช้ธรรมชาติเป็นสัญลักษณ์

อังคารใช้ทิวทัศน์เป็นสัตว์ชั้นสูงและใช้กาซึ่งเป็นสัตว์ชั้นต่ำ เป็นสัญลักษณ์แทน
บุคคลที่สูงศักดิ์ และบุคคลที่ฐานะต่ำ เพื่อนำเสนอทัศนะที่เกี่ยวกับความเหลื่อมล้ำค่าสูงในสังคม
มนุษย์ ทำให้เกิดการแบ่งชั้นวรรณะของคนในสังคม มนุษย์ในสังคมขาดน้ำใจซึ่งกันและกันเกิดการ
แก่งแย่งชิงดีชิงเด่น มีความคิดอิจฉาซึ่งกันและกัน อันเป็นสาเหตุทำให้มนุษย์ไม่พบกับความสุขที่
แท้จริง ดังคำประพันธ์ว่า

ภาพไม้หลัก	หงส์ทอง เคียวเอ๋ย
กาเกี้ยวของครอง	ชีพัว
เมาสมมุติของทอง	หินชาติ
น้ำมิตรแล้งโลกม้วย	หมอลิ้นสับสนคดี
	กวีนิพนธ์ : 8

นอกจากนี้ยังพบว่าอังคารใช้สัตว์ประเภทหอยเป็นสัญลักษณ์แทนบุคคลที่มี
ไมหะ ตลอดจนบุคคลที่ตกอยู่ใต้อวิชา หรือความไม่รู้ต่าง ๆ เพื่อนำเสนอทัศนะที่มีต่อมนุษย์ที่หลง
ติดอยู่กับอวิชาและลามก ยศ ศาสตร์เสรี ด้งคำประพันธ์ว่า

... หอย ทากคลานมาช้า ๆ หารูพิศสงของเวลาไม่ ไม่มีรอยยิ้ม แต่คูเสมอว่าเวลานั้น
ยิ้มแย้ม ดอกไม้ก็ยังบานสะพรั่ง สายลธารก็ยังหลากไหล นกก็ยังรำร้องเป็นปกติอยู่
มีสิ่งเปลี่ยนแปลงก็แต่หอยทากนั้น อันได้กลับชาติเกิดเป็นมนุษย์และหลงตัวเองว่าศรีวิไล
ใหญ่ยิ่ง ลาพองว่าเป็นสัตว์ประเสริฐสุด โดยไม่หยุดคิดมองใคร่ตรองเห็นตัวเองแล้ว
เปรียบเทียบกับสิ่งใดเลย มีคณนาถการอยู่แต่ในศาสตร์เสรี เนิยอว่าเป็นสัตว์ประเสริฐ
เลิศโลกนั้นนับกาลนาน อนิจจา

หยาดน้ำค้างคือน้ำตาของเวลา : 6

และยังปรากฏอีกว่าอังคาร ใช้สัตว์ประเภทหอย เป็นสัญลักษณ์แทนผู้หญิง
โดยเฉพาะคุณหญิง คุณนายที่หลงในลามก ยศ ศาสตร์เสรี อันเป็นสาเหตุที่ทำให้เกิดการประจบ
สอพลอการินทาใส่ร้ายกันอย่างไม่มีที่สิ้นสุด ด้งคำประพันธ์ว่า

...๓ ทะเลแห่งน้ำลาย แหล่งที่คุมหึง คุนมายให้ร้ายป้ายสีซึ่งกันและกันนั้น ระววย ด้วยระลอกคลื่นของการนิทว่าร้ายไม่วายวาง... เสมอว่ามนุษย์นี้ประหนึ่งเป็นปูหอยอยู่ เพื่อสายสะพายและเพรียกตรากำมะลอสีทองคำจากสถาบันการคัมภายอย่างระยาไปเท่านั้นเอง อนิจจา เธอเป็นหอยเวยบางร่างน้อยอยู่ในกระแสน้ำอุ่นจากโคตรตระกูลของเธอ ซึ่งเคยพร่างพรายไปด้วยแสงอันอ้อฉาวแวววาวแห่งไข่มุก สุกใสด้วยแรงเสียดสีของการประจบสอพลออย่างไม่รู้จักพอมาทลายชั่วโคตรนัก...

หยาดน้ำค้างคือน้ำตาของเวลา : 28

และยังปรากฏว่าอังคาร ใช้สัตว์ประเภท ทนอ ร่าน รัน มด ไปเป็นสัญลักษณ์แทนบุคคลที่มีนิสัยเลวทราม ซึ่งบุคคลประเภทนี้เป็นบุคคลที่ทำลายสิ่งที่ดีงามให้หมดสิ้นไปและใช้ปลาอานนท์เป็นสัญลักษณ์แทนสิ่งที่ดีงามที่ถูกทำลาย เพื่อเสนอทัศนะที่ว่ามนุษย์จะทำลายล้างสิ่งที่ดีงามให้หมดไปจากโลก ดังคำประพันธ์ว่า

ไอทนอ่นอ่อนหากฟ้า	เป็นป่าช้าของเทพเจ้า
จะมอดม้วยทุกดวงดาว	เห็นปนพานักจักรวาล
ปลาอานนท์กระสนกระเลือกแห้ง	มดไฟแดงจะกินเป็นอาหาร
เทวดาป่วยใช้ทรมาณ	วายปราณร่วงลงคั่งผงคลี
	กวีนิพนธ์ : 54

อังคาร ได้นำสัตว์ประเภท กบ เขียด ตลอดจนอึ่งอ่าง ใช้เป็นสัญลักษณ์แทนมนุษย์ที่ชอบโอ้อวดยกตัวเองเพื่อนำเสนอลักษณะของมนุษย์ในสังคมที่มีความรู้เพียงน้อยนิดแต่ชอบอวดแบ่งว่าเป็นคนมีความรู้มาก และนำความรู้ที่นำมาข่มผู้อื่น ดังคำประพันธ์ว่า

ญาแผ่นดินสิ้นแก้ว
กบเขี่ยค้อน้อยรอยควาย
แจกสวะปฏิกูล
กะลำน้อยนาคอนิจจัง

จึงมีปีศาจจกจางร้าย
หลั่งน้ำลายไปบ้านน่าชัง
ไปบุบรังแกแก้วมณีขลัง
อึ้งคลั่งหนักกว่าจักรวาล
กวีนิพนธ์ : 71

อังคาร นำเสนอทัศนะที่มีต่อการเอารัดเอาเปรียบของมนุษย์ในสังคม
กล่าวคือ ผู้ที่มีอำนาจตลอดจนกำลังมากกว่าทั้งกำลังกายและกำลังทรัพย์จะเอาเปรียบ
ตลอดจนรังแกข่มเหงผู้ที่อยู่ในฐานะต่ำกว่าตน โดยใช้สัตว์สี่เท้าเป็นสัญลักษณ์ ดังคำประพันธ์ว่า

สมัยปวงสัตว์จุฑาบทครองโลก หลายเหล่าเร่จรจวนบรรลุนิยามขึ้นสูงพอสามารถ
เข้าใจกันได้ แผ่นดิน น้ายังเดือดและร้อนอยู่ ด้วยสัตว์ใหญ่กินสัตว์เล็ก ใครมีอำนาจก็
หลงเหลือ ข่มเหงรังแกผู้น้อย นิยมเป็นประเพณี...

กวีนิพนธ์ : 56

และอังคาร ใช้ปรากฏการณ์ธรรมชาติดังเช่น น้ำค้างเป็นสัญลักษณ์แทนน้ำตา
เพื่อนำเสนอทัศนะเกี่ยวกับความเสียใจที่สตรีที่มีจิตใจเปลี่ยนแปลงง่าย ดังคำประพันธ์ว่า

เปล่าเราอเนจอนาชาตินี้	ไม่เคยมีความรักจากหญิง
เคยให้หัวใจเขาขว้างทิ้ง	นั่งเซ็ดตาบเลาบเสียวหัวใจ
.....	
สองตาเอ๋ยเคยมีแววาม	มาไร้ความหมายคล้ายแข็งหิน
น้ำค้างจากตาตกรินริน	ไหลไปสิ้นคุดสายลาธาร

ลำนานุกรมกระติ่ง : 80

ไอน้ำค้างตกจากแก้วตา	ล่วงเวลาแสนโศกโศคร้าย
อกวิหคหมกโหม้มากมาย	เพราะสายน้ำกรดร่อนกินใจ
.....	
อะไรทอเสี้ยววาทสาบจิตร	เจ็บพิษดาผลแปลงไฟ
ใครทำเงินขึ้นแกวี่	ชาตินี้ขอไปไม่เจรจา
	ลำนานุกรมระดัง : 120

นอกจากนี้ยังพบว่า อังคาร ใช้พระอาทิตย์และเมฆเป็นสัญลักษณ์แทน
พลังความดีงามทั้งมวล เพื่อนำเสนอทัศนะเกี่ยวกับมนุษย์ว่า ควรทำความดีโดยใช้ปัญญา
สร้างงานให้เป็นประโยชน์แก่โลก อย่าปล่อยเวลาให้ผ่านไปโดยไร้แก่นสาร ดังคำประพันธ์ว่า

...มิใช่ว่าดวงตะวันจะล่องลอยอ้อยอิ่งเรื่อยเรื่อยเฉยไม่เอางานเอาการเสมือนมนุษย์
ในได้หล้าเนินทว่าล่องลอยไปวันหนึ่ง ๆ ไร้จุดหมายและเสมือนว่ามีเวลาว่างมากมายเหลือ
เกิน...ซึ่งความจริงแล้วพระสุริยาไม่มีเวลาว่างเลย ท่านได้ปฏิบัติงานทิพย์เพื่อประโยชน์
อันยิ่งใหญ่ของฤดูกาล วัน เดือน ปี แห่งอนาคตกาลของโลกานุโลกตลอดเสมอไป...ไม่มี
โอกาสแม้แต่จะเกียจคร้านหยุดงานและทิ้งหน้าที่หรือเผด็จการหลงอำนาจเอาตัวรอด
เลิงานเสียทีเดียว ทาความไม่ดีงาม เช่น ความชั่วไม่ได้เลยในทุกสิ่งทุกอย่างนานา
ประการ ไม่ปานมนุษย์ชาติที่ขอบทาความอาภอใจในกิเลสสารทั้งปวง...

หยาดน้ำค้างคือน้ำตาของเวลา : 94 - 95

...คนส่วนใหญ่ในโลกจะแลเห็นว่าเมฆที่ล่องลอยอยู่นั้นมีเวลาว่างมากมายเต็มที่จะ
ล่องลอยอยู่เสมอเหมือนที่เห็นว่าปราศจากรูปร่างที่แท้จริง แปรเปลี่ยนรูปไปต่าง ๆ อย่างไม่มี
หลักยึดถือ...ความจริงเมฆมิได้มีเวลาว่าง แต่ริบควันที่สุดที่จะรวมตัวกันเป็นพลังธาตุน้ำ
อันมหิมา เพื่อปกป้องโลกไว้มิให้แห้งแล้งตาย เมื่อรวมเป็นเอกภาพอยู่หลาย อ้อมโลกแล้ว

ก็หลังประโยชน์สุขไปแค่สรรพชีวิตทั่วทั้งภาคพื้นพระธรณี มีขุนภูผาอันสูงสุดด้วยจุดมุ่งหมาย
ของเมฆ ก็เพื่อแดนดิน ห้วงน้ำ และฟากฟ้าอยู่ด้วยความสงบสุขอันยิ่งใหญ่

หยาดน้ำค้างคือน้ำตาของเวลา : 96

และยังปรากฏว่า อังคารใช้พยับแดด อันเป็นปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นบนถนนซึ่ง
เรามองไกล ๆ มีลักษณะคล้ายถนนเปียกนั้นแต่เวลาเข้าไปใกล้กลับไม่มี โดยน้ำพยับแดดนี้เป็น
สัญลักษณ์แทนสภาพที่เห็นว่ามีแต่ที่จริงแล้วไม่มี เพื่อเสนอทัศนะเกี่ยวกับการดำเนินชีวิตของบุคคล
ในสังคมว่าอย่ายึดมั่นในเบญจันธ์ อันได้แก่ รูป เวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณ ดังคำประพันธ์ว่า

พยับแดดคุดังน้ำ	คิมโจน
เพ่งแค้นสัจธรรมใจ	อย่าไหม้
เห็นสภาพสิ่งอื่นไหว	สรรพสิ่ง จริตถา
ไม่วางเบญจพันธ์ไซ้	เปล่าไร้เบญจพันธ์
	ปณิธานกวี : 35

2. การใช้สิ่งของเป็นสัญลักษณ์

อังคาร มีกลวิธีการนำเสนอทัศนะที่มีต่อสิ่งต่าง ๆ โดยใช้สัญลักษณ์ประเภท
สิ่งของ ดังเช่น กะลา เป็นสัญลักษณ์แทนมนุษย์ที่หลงในกิเลสและอิตตาทั้งปวง โดย อังคารเสนอ
ให้เห็นว่ามนุษย์นั้นไม่มีอะไร แต่ต่อมาได้รับการขัดเกลาจากธรรมชาติ เหมือนกับผืนที่ตกลง
มาแล้วทั้งนั้นมันยังไว้ในกะลา เมื่อมนุษย์มีความรู้เพิ่มขึ้นจึงหลงตนเอง คิดว่าตนเองเป็น
ผู้ฉลาดเลิศล้ำในแผ่นดิน ท้าให้มนุษย์หลงผิด และดำเนินชีวิตไปในทางที่ผิด ๆ ดังคำประพันธ์ว่า

...กลางวสันตฤดู หม่อมหมี่มา เสมอได้แจกจ่ายให้ซึ่งไมตรีแต่บุรุษทุกแคว้นแคว้นแดนดิน
โดยปราศจากอคติใด ๆ สายฝนได้ชำระล้างกะลาใหญ่ใบหนึ่งจนสะอาดทั้งยังทิ้งน้ำฝนใสยัง
ไว้เต็มเปี่ยมกะลาใบนั้น กลางภวังค์คิดคำนึงในกะลาสงบนิ่งอยู่ประจักษ์กระจ่างใสซึ่งสะท้อน
เงาของรูปเสี้ยวเดือนทองและยวงแสงดาวระยิบระยับ ทำให้กะลาใบนั้นรู้สึกรุนแรง
แข็งแกร่งอดทนต่อความกระหน่ำของดวงตัวเองค่อย ๆ พองโตขึ้นยิ่งกว่าอั้งอ่างขนาด
ข้างสารปลาวาฬใหญ่ ด้วยกำลังร้ายแรงแห่งวิชาอันกล้าแข็งนั้น ทำให้อดตายของกะลา
ลาพองคะนองใหญ่หมี่มาขึ้นไปทุกที...มิหนำซ้ำยังทวีคุณอุปาทานยึดถือความหลงผิดกลับกลายเป็น
เป็นมิจฉาทิฏฐิ ไปอย่างไม่รู้จบ...

พยาน้ำค้างคือน้ำตาของเวลา : 72

นอกจากนี้ อังคารยังใช้สิ่งของ ดังเช่น สาก มีดอโต้ มีดพร้า ขวาน หอก คาน
เป็นสัญลักษณ์แทนข้าราชการทหารที่หลงตนว่ามีอำนาจศิวีเศษกว่าบุคคลอื่น และนำอำนาจนั้นไปใช้
ในทางที่เกิดโทษต่อส่วนรวม เช่น การทำสงคราม ดังคำประพันธ์ว่า

<u>สากอโต้</u> <u>ไอ้อ่าพร้าขวาน</u>	อบรมงานเสนาธิการเลิศล้ำ
หลงตัวว่าประดัยกล้าปิ่นหน้า	ระห่ำอำมหิตคิดระยำพาไป
หมายหมกไหม้ให้สลายหมดโลก	ว่าล้างไสกวิบโยคทุกขใหญ่
ระมร่าสัตว์ประชาธิปไตย	วิฤฎาณโหลไหวหวาดสังเว
	ปนิธานวี : 57

<u>หอกคาน</u> <u>เพื่อหุดได้</u>	นำลายหลากท่อมฟ้าสิ้น
สัตว์เขลเดียวจะรุมกิน	รสกลั่นของอธิปไตย
เมืองจะมีนเหมือนเมฆเหว้า	จันทร์เจ้าจะเป็นมีพุงไค้
ปลาบูหอยจะตาย	วอดวายชีวิตทุกดวงดาว
	กวีนิพนธ์ : 61

จากการศึกษาวรรณกรรมยังปรากฏว่า อังคารใช้เกลabraและปฏิกูลมูลกากเป็นสัญลักษณ์แทนคนเลวที่มีอยู่ในสังคม และทำให้คนดีในสังคมได้รับความเดือดร้อน นอกจากนี้คนที่ไม่เคยอยู่ในฐานะที่ควรยกย่องก็กลับเชิดหน้าชูตาในสังคม ดังคำประพันธ์ว่า

เกลabraณุมิตตัวเอง
กาละนั้นแหละถึงคราว

วังเวงขึ้นเป็นเทพเจ้า
ศิวิไลซ์แล้วทั้งโลกา
กวีนิพนธ์ : 62

ปฏิกูลมูลกากจะหอม
ขึ้นมีค่ากว่าทองคำ

นอนน้อมกันทั่วหล้าหน้าชา
เลิศล้ำทุกส้าสัตว์อัศจรรย์
กวีนิพนธ์ : 54

3. การใช้พฤติกรรมของบุคคลและสัตว์เป็นสัญลักษณ์

อังคาร นาพฤติกรรมของคนมาเป็นสัญลักษณ์ในการเสนอทัศนะต่าง ๆ ดังเช่น พฤติกรรมของชุก พฤติกรรมของพม่า นอกจากนี้ยังได้นำพฤติกรรมของสัตว์ต่าง ๆ เช่น ยุง สุนัข หมู แตน แมงเม่า ลิง มาเป็นสัญลักษณ์เสนอทัศนะที่มีต่อมนุษย์ ดังจะกล่าวต่อไปนี้เป็นคือ

3.1 การใช้พฤติกรรมของบุคคลเป็นสัญลักษณ์

จากการศึกษาวรรณกรรมของอังคาร พบว่า อังคารนำพฤติกรรมที่เด่นของตัวละครในวรรณคดีซึ่งเป็นที่รู้จักของคนทั่วไป ได้แก่ พฤติกรรมของชุกที่รับประทานอาหารจนท้องแตกตายมาเป็นสัญลักษณ์ของบุคคลที่ประพฤตินอกราชวรวัังหลาง ตลอดจนเอาเปรียบผู้อื่น เพื่อเสนอทัศนะเกี่ยวกับบุคคลที่ไร้ซึ่งศีลธรรมเพราะมีกิเลสครอบงำอยู่ในจิตใจ ดังคำประพันธ์ว่า

เชื้อชุกกลับชาติเกิดใหม่
ร้อยล้านพันล้านหวานอร่อยจัง

กินเมืองไทยเสียจนบ้านหลัง
ทั้งโคตรขาดศีลธรรมจรรยา
ล้นาบุญกระดิง : 128

...ท่านจะช่วยคืนชีวิตธรรมดาตั้งเดิมให้เราได้หรือไม่ ก็เปล่าทั้งสิ้น มารยาสาโดย
โกหกพกลมพล่อย ๆ ไปไม่รู้จักจบสิ้นไอ้ชู้ชกกลับชาติมาเกิดใหม่

...เอาแต่มีวเมาคลั่งไคล้ กิน นอน แล้วสืบพันธุ์ อันธพาลแท้แลไอ้ชู้ชกเอ๋ย สดุดถ้อย
จนไม่รู้จะเปรียบเทียบ อ้วนจ้ำม่ำจนน่าเกลียดยิ่งกว่าอึ่งอ่างพองตัว เอาแต่โต ๆ หมอบ
ราบคาบแก้ว ประจบสอพลอ เลี้ยตีนพระเจ้าจักรพรรดิอยู่ทั้งวันทั้งคืน คาบิศาชาตินั้น
ฉลาดนักหรือ...

พยาน้ำค้างคือน้ำตาของเวลา : 44 - 45

3.2 การใช้พฤติกรรมของสัตว์เป็นสัญลักษณ์

อังคาร ใช้พฤติกรรมของสัตว์ที่เกิดมาเพียงเพื่อ กิน นอน สืบพันธุ์ ดังเช่น
หมูและสุนัข มาเป็นสัญลักษณ์แทนบุคคลที่ใช้เวลาไปโดยเปล่าประโยชน์ เพื่อต้องการเสนอทัศนะที่
เกี่ยวกับมนุษย์ที่ไม่รู้จักแสวงหาปัญญา และสร้างสิ่งที่มีประโยชน์แก่โลก ดังคำประพันธ์ว่า

หลงไหลแต่กินนอนสืบพันธุ์	วิญญานอันสามัญเหลือหลาย
สิ่งประเสริฐเลิศล้ำมากมาย	เสาะแสวงได้สักสิ่งจริงฤา
เปล่าทั้งชีวาหาเห็นไม่	รู้ลึกไซ้ไรเสมอหมูหมาหรือ
แล้งสติปัญญาบ่เล่าลือ	ชื่อชาติมนุษย์นั้นโจนจริง
	กวีนิพนธ์ : 136

นอกจากนี้ อังคารยังใช้พฤติกรรมของสัตว์ประเภท ลิง ค่าง เสือ เป็น
สัญลักษณ์แทนบุคคลที่ดำเนินชีวิตโดยไม่คิดสร้างสิ่งที่มีประโยชน์ต่อโลกและถูกกลืนวัฒนธรรม
อันล้ำค่า เพื่อต้องการเสนอทัศนะที่มีต่อมนุษย์ว่า มนุษย์บางคนมีพฤติกรรมเสมอกับสัตว์คือเพียงแต่
รู้จักกินนอนสืบพันธุ์ต่อสู้เบียดเบียนกัน แย่งชิงอำนาจกัน ทำให้ผู้อื่นได้รับความเดือดร้อนจากการ
กระทำของตน ดังคำประพันธ์ว่า

ใครผูกคอต้มก็เสีย
ราวถึงค่างเสือกลางป่าหัง
 เพียงกินนอนหลับไม่รู้เฝ้า
 หยานยโสภิตพระธรรม

อนารยะสกุลสกุลสัตว์
 ใจมืดจืดกว่าน้ำหมึกดำ
 ชื่อว่าสิ่งประเสริฐเลิศล้ำ
 เพียบยบทุกย่อมหน้าสาธารณ
 กวีนิพนธ์ : 4

และอังคารยัง ได้ใช้พฤติกรรมของสัตว์ที่คัดเลือกเป็นอาหาร อันได้แก่ ยุง
 ปลิง พยาธิ รื่น มาเป็นสัญลักษณ์แทนระบบการฉ้อราษฎร์บังหลวงของมนุษย์ เพื่อเสนอทัศนะ
 เกี่ยวกับข้าราชการทางการเมืองและการปกครองที่มีแต่การฉ้อโกงหวังเพียงประโยชน์ส่วนตนเป็น
 ใหญ่ ดังคำประพันธ์ว่า

... เหตุด้วยความดีของยุงมีอย่างวิเศษดังกล่าวไว้แล้ว จึงสมควรยกย่องยิ่งนักโดย
 ควรเอารูปยุงใส่ไว้กลางธงชาติเจกเช่น วีระบุรุษหรือจะคิดเอารูปยุงเป็นตราสำคัญของ
 ชาติก็ได้ ที่พิเศษก็ตรงกับความหมายในเอกลักษณ์ของไทยแลนด์ปัจจุบัน คือ ไทยเป็นชาติ
 คอรัปชั่น นี่เป็นเอกลักษณ์ข้อแรก การคัดเลือกสุบเลือดของยุงก็เสมือนกับการ
 คอรัปชั่น...

หยาดน้ำค้างคือน้ำตาของเวลา : 76

ตั้งแต่เคียดเคืองดังพลังใจ
 วิญญาณนั้นหนาหนาถาลัง

แบ่งไว้ให้ยุดตราขี้ขำยิ่ง
 ปลิงหรือยุงเลือดรินกินเมือง
 ลานนุกกระดัง : 57

ปลุกผีลูกทุกป่าช้ากล้า
 พยาธิพุงควายวิสามันธุ์

คำกัญชายาฝันวิเศษศรี
 สอนวิธีคัดเลือกแดกอธรรม
 ปณิธานกวี : 57

นอกจากนี้ อังคารยังได้ใช้พฤติกรรมของ แมงเม่า ที่ชอบบินเล่นรอบกองไฟ พอปีกหลุดก็ตกลงมาตายในกองไฟเป็นสัญลักษณ์แทนบุคคลที่หลงในกิเลส เพื่อเสนอทัศนะเกี่ยวกับมนุษย์ ที่มีตัณหาและความยึดมั่น ทำให้ขาดปัญญาในการดำเนินชีวิตต้องตกอยู่ในวิฆาตลอบไป ดังโคลงว่า

ปีกแมงเม่ามัวฟุ้ง	ผันหวาน
ครู่หนึ่งปีกหลุดคลาน	หม่นไหม้
ตัณหาย่อมประหาร	คนนั้น เองเอ๋ย
ยึดมั่นอุปาทานไซ้	ว่ายเว้งอวิชา
	ปณิธานกวี : 35

และยังปรากฏอีกว่า อังคารได้นำพฤติกรรมของแตนขี้เกรงเพราะมีคนไปเหยย้ง มันจะตามต่อด้วยความเกรงแค้น เป็นสัญลักษณ์แทนบุคคลที่มีแต่โทสะอยู่ตลอดเวลา เพื่อเสนอทัศนะเกี่ยวกับการดำเนินชีวิตของบุคคลซึ่งขาดปัญญาปล่อยให้โทสะมาครอบงำจิตใจ ทำให้ไม่สามารถพิจารณาสิ่งต่าง ๆ ด้วยเหตุผล คิดระแวงผู้อื่นและมองโลกในแง่ร้าย ดังคาประพันธ์ว่า

แตนแคงบิน่วนว่า	เวียทวือ
ใครเหยย้งใจนฤ	โกรธไหม้
ชาติคนนี้หนักคือ	โทสจิตร
คิดแต่ระแวงแง่ร้าย	ไม่ไว้ใจใคร
	บางกอกแก้วกาสรวล : 171

จากการศึกษาวรรณกรรมยังพบอีกว่า อังคารนำพฤติกรรมของมดที่ชอบไต่ตอมน้ำหวานจนกระทั่งตกลงไปตายลอยกันเป็นแพ โดยนำพฤติกรรมของมดนี้มาเป็นสัญลักษณ์

แทนบุคคลทั้งชายและหญิงที่หลงในกิเลสตัณหา จนกระทั่งต้องตายไปโดยเปล่าประโยชน์
ดังคำประพันธ์ว่า

ส่งสารมคอคมานาน	เจอน้ำหวานขังกันแก้ว
หลงไหลลงไปในแล้ว	ขึ้นไม่ได้ตะเกียกตะกาย
จับกันลอยเป็นแพ	ชะเง้อชะเง้อจวนวิญญาย
กระเสือกกระสนคืนรนจนตาย	จ่อมจมอยู่ใต้น้ำหวานนาน
กันแก้วทำหาผิดไม่	กับได้หล้ามหาสถาน
มนุษย์จุติมาอันตรธาน	ปานหมื่นคณคเปลืองไป
น้ำตาลคั่งหวานแหล่งหล้า	หญิงชายมาจับจิตรพิสมัย
มอควัยด้วยแรงหลงไหล	น่าเห็นใจนักอนิจจา
	กวีนิพนธ์ : 180

กลวิธีการใช้บุคลาธิษฐาน

กลวิธีการใช้บุคลาธิษฐาน หมายถึง กลวิธีการสมมุติสิ่งต่าง ๆ ให้แสดงกิริยาอาการเหมือนมนุษย์ ดังที่ อังคาร ใช้บุคลาธิษฐานเป็นกลวิธีเสนอทัศนะต่าง ๆ บุคลาธิษฐานที่อังคารใช้มีดังนี้คือ

1. การใช้สิ่งที่ไม่ใช่มนุษย์แสดงอาการประหนึ่งมนุษย์

อังคาร ใช้กลวิธีทำให้สิ่งที่ไม่ใช่มนุษย์มีกิริยาอาการเหมือนมนุษย์ ดังเช่น การกำหนดนามธรรม อันได้แก่ วันเวลา ความรู้สึก ตลอดจนปรากฏการณ์ธรรมชาติ และสิ่งของ ให้มีความรู้สึกนึกคิดเหมือนมนุษย์

1.1 การให้นามธรรมแสดงกิริยาเหมือนมนุษย์

อังคาร กำหนดให้นามธรรมมีตัวตน ตลอดจนมีความรู้สึกเหมือนมนุษย์ ได้แก่ ความเห็นหนาว ความโศกเศร้า ความอบอุ่น ความขัดขบ ตลอดจนวันเวลา แสดงกิริยาอาการ

เช่น การรบเร้าถาม การร้องไห้ การให้ร้อง การเคื่องขุ่น ทั้งนี้เพื่อต้องการเสนอทัศนะที่
เกี่ยวกับความโหดร้ายความเห็นแก่ตัวของมนุษย์ ตลอดจนค่านิยมของสังคม ดังคำประพันธ์ว่า

<u>ความเหินห่างรบเร้าถาม</u>	ถึงความอบอุ่นในโลกนี้
<u>ขอซื้อเจ้าเท่าผงธุลี</u>	จะมีราคาสักเพียงไร
<u>ความโหดร้ายทารุณ</u>	<u>เคื่องขุ่นท้าวานาจนบาตรใหญ่</u>
<u>เกรี้ยวกราดควาอบอุ่นไป</u>	ไวไวให้พันจักรพาล
<u>ความอบอุ่นก็ร่ำไห้</u>	จนดวงใจหนาวร้างงาน
<u>สลับสไลไปนิมาน</u>	บันดาลเหตุการณ์อัศจรรย์
.....	
<u>ความอับยศจึงให้ร้อง</u>	ก้องว่าชนะฟ้าอันสิ้น
<u>เชิญเกียรติยศมากิน</u>	<u>เลี้ยงเมาคืนกับดินทราย</u>
<u>ความนับคบเสียดจัญไร</u>	<u>ไปชวนความวินาศฉิบหาย</u>
<u>จุดประลัยกัลป์ทำลาย</u>	ล้างโลกใหม่ให้รบตาเอย
	กวีนิพนธ์ : 121

...กาลเวลาสะดุ้งตื่นไม่พอใจในฝันร้าย นับแต่ถึงมาเวลาก็มิได้หลับอีกเลย แม้ว่าสกล
จักรวาลจะหลับสนิทด้วยกับก็หลับก็ตามที่ กาลจักรยังตั้งอยู่ประจุนายยามเฝ้าพิทักษ์ทิวา
ราตรีกลางอนันตกาล...

กวีนิพนธ์ : 35

...อรุโธทัยพลอยหม่นหมอง เสียอารมณ์ รู้สึกโกรธเคืองอุษาโยคนี้ที่มีมิดมิคไปหน่อย
ไม่มีแสงเงินแสงทองเหมือนอุษาโยค ๗ เวลาของทิวาอื่น ๆ ขมขื่นนักหรือ คิงคือเป็น
อย่างนั้นกับเขาเหมือนกันหรืออรุโธทัย ท้าราวกับเจ้าเอาแบบอย่างมนุษย์ที่มีเงินนับว่าน้อง
มีทองนับว่าพี่...

หยาดน้ำค้างคือน้ำตาของเวลา : 4 - 5

1.2 การให้ธรรมชาติแสดงกิริยาเหมือนมนุษย์

อังคาร ภาพคนให้ธรรมชาติ ดังเช่น คาวโง่แสดงกิริยาอาการโง่
การเก็บเกี่ยวข้าว การหว่านข้าวได้เหมือนมนุษย์ เพื่อต้องการเสนอทัศนะเกี่ยวกับความไม่
เที่ยงของชีวิตมนุษย์ ดังนั้นในช่วงที่ยังมีชีวิต มนุษย์ควรใช้ปัญญาสร้างสรรค์งานเพื่อฝาก
ไว้เป็นมรดกแก่โลกสืบไป ดังคำประพันธ์ว่า

ปุยมะสมทอมเกสรร้างร้าง
คาวโง่โง่ทุ่งฟ้าวิลาวัณย์

มาทวงมโนคติหล้าอาภรรพณ์
จะเกี่ยวข้าวขวัญคำชีวาโค
ปณิธานกวี : 82

พระโพธิ์ทองร่วงกลิ้ง
คล้อยเคลื่อนวันเดือนปี
คาวโง่หว่านฤดูศรี
เก็บเกี่ยวบรมธาตุแก้ว

ปรุพี
ล่วงแล้ว
เกษตรทิพย์
ช่วงแพร่ทวีปสวรรค์
ปณิธานกวี : 46

คาวโง่โง่ทุ่งฟ้า
ฤดูมฤตยูแกแล้ว
คาวโง่โง่ทุ่งฟ้า
ข้าวแห่งมวลชีวา
มณฑุส่งครามา
ส่งส่วยปรโลกให้

หว่านเวลาหลายกับบ่แล้ว
จะเกี่ยวข้าวแก้วแห่งชีวา
กว่าโง่ กับบ่
หว่านไว้
เก็บเกี่ยว
ป่าเข้ามาเสวย
บางบทจากสวนแก้ว : 3

1.3 การให้สิ่งของแสดงกิริยาเหมือนมนุษย์

จากการศึกษาวรรณกรรม พบว่า อังคาร กำหนดให้สิ่งของต่าง ๆ ดังเช่น ชากอิฐปูนและหินสีอื่นให้ด้วยความเสียใจที่ถูกทำลายให้พังพินาศด้วยฝีมือของมนุษย์ เพื่อต้องการเสนอทัศนะเกี่ยวกับศิลปกรรมอันสวยงามของไทยถูกทำลายไปเพราะบุคคลที่เห็นแก่ตัวและคลั่งสงคราม ทำให้ไทยต้องสูญเสียมรดกอันมีค่ามหาศาล นำความเศร้าใจมาสู่คนไทยเป็นอย่างยิ่ง ดังคำประพันธ์ว่า

เสียงชากอิฐปูนสีอื่น
ทุกผงทรายอุลีไป

วังเวงพื้นเวียงไทยไหว
ปานจะเพ้อเจ้อเจรจา
กวีนิพนธ์ : 17

เศษอิฐปูนสีอื่น
แห้งแล้งมนุษย์ธรรมใน

จะรื้อพื้นเมืองขวัญใจ
สกลโลกนี้ไม่มีจริง
กวีนิพนธ์ : 123

นั้นสุวรรณศรีร้าง
บัญชาชั้นสิงหას
เสียงชากอิฐหินสีอื่น
ราหูจับจันทร์บัง-

ข้างพนมเพลิงวนาวาส
พิณศพนิจจอนิจจ
คึกคั่นนั้นสมศรีปลั่ง
เมฆมืดมิดฟ้าไศกาลัย
กวีนิพนธ์ : 23

2. การราพและการสนทนากับสิ่งต่าง ๆ ที่ไม่ใช่มนุษย์

อังคาร ใช้วิธีการนำเสนอทัศนะที่มีต่อสิ่งต่าง ๆ โดยวิธีการราพและการสนทนากับสิ่งต่าง ๆ ที่ไม่ใช่มนุษย์ เช่น ภูเขา ป่า ห้า ทะเล ดังจะกล่าวถึงกลวิธีดังกล่าวต่อไปนี้

2.1 การร่ำพิงกับธรรมชาติ

อังคาร ร่ำพิงกับธรรมชาติ เช่น ภูเขา ในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับความผิดหวัง
ในเรื่องของความรัก เพื่อเสนอทัศนะที่เกี่ยวกับสตรีว่ามีใจปรวนแปร ไม่แน่นอน เห็นแก่เงินทอง
ดังคำประพันธ์ว่า

ไอ้มานกเค้าเล่าได้ไหม	ทำไมม้วยเป็นเงื้อมชะเงือกผา
ทั้งพรากพรัดคู่อยู่เอกา	ชาติหน้าฟ้าไหนกลับไปรัง
โคดเคี้ยวเบลิ้วเปล่าเป็นเขาหลวง	ละลาบละล้งถามถึงความหลัง
ขอโทษใบคณาอย่าชิงชัง	ข้าน้อยหวังสนทนาล้อลย
แต่วาจาหาหินเส้นแล้ง	นางนกแก่งให้ร้ายหรือโจน
เช่นคบขลุ่ยสุมอื่นไป	จึงน้อยใจเป็นผลาตาย
.....	
ถ้าข้าน้อยเป็นเช่นนกเค้า	จะไปคาบดาวเดือนในเวหา
ทั้งแก้วแหวนเพชรนิลจินดา	มาซื้อเสน่ห์หากลับคืน
	ลำนานุกรมกระดัง : 21 - 22

และยังปรากฏว่าอังคารร่ำพิงกับป่าว่ามีความสวยงาม เพื่อเสนอทัศนะที่
เกี่ยวกับคุณค่าของธรรมชาติ ดังคำประพันธ์ว่า

ไอ้วนาลัยนึกไม่ถึง	จะลึกซึ้งสวยงามดังความฝัน
ครั้งทิวาครั้งราตรีนั้นพลัน	พบกัน ณ อรุณวันนีเเอง
.....	
รุกขชาติคารคาชใบอ่อน	ขับซ้องสะพรุ้งดังในฝัน
บุษย์ตามชอกผาทินนั้น	เสมอกันกะจิตรกรรมทำ
	ลำนานุกรมกระดัง : 63

นอกจากนี้ยังรักถึงกับทำว่าทำไมเขาจึงต้องพบกับความทุกข์ และที่
ต้องทุกข์เพราะทำเป็นผู้กำหนด เพื่อเสนอทัศนะเกี่ยวกับสิ่งเหนือธรรมชาติ ดังคำประพันธ์ว่า

ฤาทำไกรธลงโทษข้าน้อย	ให้เศร้าสร้อยทุกข์ระทมขมขื่น
ลวงว่าสุขเอาทุกข์เก่าคืน	ขึ้นชีวิตรัฐลี้บมีเลย
ข้าน้อยทวนคิดสิ่งใด	ครึ่งไทท้าวไม่ทำไม่เจเลย
จบทั้งสรวลสรวรรค์เฉยเมย	รับสังเวทใจไปกับลม
	ลำนวนุกระดิง : 65

2.2 การสนทนากับทะเล

จากการศึกษาวรรณกรรม พบว่า อังคารได้ใช้กลวิธีสนทนากับทะเลเกี่ยวกับ
มนุษย์ที่คลั่งสงครามและทำลายล้างกันเพื่อแย่งชิงความเป็นมหาอำนาจ ทั้งนี้เพื่อต้องการเสนอ
ทัศนะที่ว่า มนุษย์ตกอยู่ใต้อวิชชาตลอดจนต่าง ๆ ซึ่งเป็นสิ่งนำไปสู่จุดจบของมนุษย์และโลก
ดังคำประพันธ์ว่า

ทะเลเอ๋ยเมื่อไหร่	ทะเลหวาน
วาร์เมื่อโลกเกษมศานต์	ยั้งนั้น
คือมนุษย์ใช้ศิริจจาน	เลือดเก่า
อันจ้งกัคกันสะบัน	บ่วันวิสัยสฤล
	บางกอกแก้วกาศรวล : 193

ทะเลเอ๋ยใครเล่าเจ้า	กลัวเกรง
หมู่มนุษย์ชาติใจเง	ชั่วร้าย
ผลิตเลือดค้ำอาลเวง	ฆ่าโลก
เพลวเล่ห์สฤลชีฟ้า	จ้งไว้ปัญญา

ทะเลเอ๋ยเจ้าโศกเศร้า
เราเบื่อกากสวะใน
สักวาทหนึ่งตายไป
แล้วหมู่มนุษยชาติไซ้

สิ่งใด
ยุคร้าย
เบื่อย่น่า
เสื่อมสิ้นสูญพันธุ์

บางกอกแก้วกาศรวล : 202

นอกจากนี้ยังพบว่า อังคารใช้กลวิธีสนทนากับทะเลเพื่อต้องการเสนอทัศนะ
เกี่ยวกับประโยชน์ของธรรมชาติที่มีต่อมนุษย์ สัตว์ และโลก ดังคำประพันธ์ว่า

ทะเลเอ๋ยเจ้านี้สร้าง
เรากลั่นเมฆหมอกไต้
เมฆหมอกนั้นลอยไป
เย็นสำส่ำทุกทหน้า

สรรค์ใด
ไล่หล้า
เลี้ยงโลก
แน้ไซ้ร้นแก่นสาร

บางกอกแก้วกาศรวล : 193

ทะเลเอ๋ยเจ้าโอบอุ้ม
อุ้มสำสัตว์สขสมัย
รักโลกห่อหุ้มไป
ตราปล่มกาลนานเข้า

อันใด
เพื่อหล้า
ทุกยุค
รับใช้จักรวาล

บางบทจากสวนแก้ว : 22

กลวิธีการใช้บทสนทนาของตัวละคร

อังคาร ใช้กลวิธีการสนทนาของตัวละคร เพื่อนำเสนอทัศนะที่มีต่อมนุษย์ในด้านต่าง ๆ
ดังนี้คือ

1. การสนทนาระหว่างธรรมชาติกับธรรมชาติและปรากฏการณ์ธรรมชาติ

อังคาร ใช้การสนทนาระหว่างสัตว์ประเภทสุนัขกับปรากฏการณ์ธรรมชาติ
อันได้แก่ น้ำค้าง เพื่อเสนอทัศนะเกี่ยวกับมนุษย์ที่ได้ชื่อว่าเป็นผู้ทรงศีลแต่กลับใช้ให้คนอื่นฆ่าสัตว์
อันแสดงให้เห็นถึงการขาดความเมตตากรุณาของผู้ทรงศีล ดังคำประพันธ์ว่า

...สับดาห์ที่แล้ว เราคอยปากปากแห้งหิวไทยจึงกินไข่ไก่วัดหนึ่งฟอง เจ้าอาวาส
และพระบางองค์คำว่าเราเลวทรามโหดร้ายมาก ท่านให้เด็กตีเราจนตายแล้วเอาทั้งน้ำ
ตามประเพณี พยาคน้ำค้างเอ๋ย พรุ่งนี้เจ้าก็ระเหยแห้ง คงไม่มีโอกาสเห็นหรือกว่าในบาตร
หมู่สงฆ์นั้นจะมีอะไรบ้างอย่างกล่าวถึงใช่เลย วัวควายก็ลงไปอยู่ในบาตรนั้นทีเดียว...

กวีนิพนธ์ : 44

และยังปรากฏว่า อังคารใช้สัตว์ประเภทพยาธิสนทนากันเพื่อเสียดสีประชด
ประชันมนุษย์ในสังคมในเรื่องการแบ่งชั้นวรรณะ กล่าวคือ ผู้มีอำนาจน้อยต้องเกรงกลัวและให้
ความเคารพยำเกรงที่มีอำนาจมาก ดังคำประพันธ์ว่า

...กระผมต้องขอประทานโทษ พยาธิจิตवादอบอย่างนอบน้อม กระผมวาสนาน้อย
วันหนึ่งรับใช้เจ้านายจนจำเจ จะออกมาเดินเล่นก็กลัวอดตาย เจ้านายก็ลู่แก่อำนาจขู่เอา
वादอบเอาน้อย ๆ จนรู้สึกว่าเป็นโรคกลัวเจ้ากลัวนาย...ชะฮ้า พยาธิจากฝูงผู้ใหญ่ชอบบอก
ขอบใจหัวเราะก๊ากก้อง แล้วเปรย ๆ ว่า เจ้าว่านั่นก็ควรแล้ว ข้าเห็นชอบด้วย ผู้น้อย
สมควรเคารพยำเกรงอ่อนน้อมต่อผู้ใหญ่จึงจะไม่มีอันตราย...

กวีนิพนธ์ : 117

นอกจากนี้อังคารใช้สัตว์ประเภทแมงมุมสนทนากันเพื่อเสนอทัศนะเกี่ยวกับ
การดำเนินชีวิตของมนุษย์ว่า มนุษย์ควรดำเนินชีวิตด้วยความดี อย่าให้ความชั่วมีอิทธิพลเหนือ
จิตใจ ดังคำประพันธ์ว่า

...มันร้ายกว่า สะอ้า แงมมุมเอ้ย ถ้าหากเจ้าถึกรูปทองคำไข่มุกเพชรเม็ดไว้มากลาง
 ใย หม่อมมยุหะจะหลงใหล มาล้มตายลงเสมือนแมลงเป็นแน่แท้คงเราจะลองดูใหม่ละ แงมมุมเพ้า
 ห้าม อย่า เราจงเลิกใช้วิธีเช่นนี้ อย่างหลอกลวงใคร ดอกไม้ล่อต่อหน้าแล้ว เอาเขี้ยว
 ขย้ำข้างหลังเสียความงามแห่งวิญญาน อย่างเอาความดีเป็นทาสรับใช้ความชั่วเลยคราบ
 กาลอวสาน แงมมุมและบางเหล่าเจ้าเจ้านายเชื่อฟัง...

กวีนิพนธ์ : 43

และยังปรากฏว่าอังคารให้ตัวละครที่เป็นหย่อมหน้าสนทนากับสายรุ้งซึ่งเป็น
 ปรากฏการณ์ธรรมชาติเพื่อเสนอทัศนะเกี่ยวกับความโหดร้าย และความเห็นแก่ตัวของมนุษย์ที่
 ทำลายทุกสิ่งทุกอย่างบนโลกให้หมดไป ดังคำประพันธ์ว่า

...หย่อมหน้าถามว่า มนุษย์นั้นคืออะไรเล่า สายรุ้งตอบว่ามนุษย์คือสัตว์คู่ร้ายชนิดหนึ่ง
 โหดเหี้ยมและเห็นแก่ตัวที่สุด...ล่วงถึงยุคหนึ่งมันจะร่ำทำลายกันเอง สุดท้ายพ่ายแพ้
 ความมรณะดำดำในสันดานเดิมของตัวเอง จุคไทประลัยกลับไปขึ้นล่างโลก ขวนสมเพช
 เวทนาเหลือที่จะกล่าวถึง ทั้ง ๆ ที่พวกมันมีชีวิตจำเป็นต้องใช้อากาศบริสุทธิ์ไว้หายใจแต่
 มันกลับระยาดำดำ ถึงกับฆ่าอากาศบริสุทธิ์เสียเกลี้ยงโลกจนบรรยากาศเน่าเปื่อยไปสิ้น
 ดินฟ้า...

กวีนิพนธ์ : 111

2. การสนทนาระหว่างสิ่งของกับสิ่งของ

อังคาร ใช้กลวิธีการสนทนาของตัวละครที่เป็นสิ่งของกับสิ่งของดัง เช่น
 ตัวละครที่เป็นสิ่งปฏิกูลมูลจากสนทนากับตัวละครที่เป็นผลพวย เพื่อต้องการเสนอทัศนะเกี่ยวกับ
 การแบ่งชั้นวรรณะของมนุษย์ในสังคม ดังคำประพันธ์ว่า

...เฮ้ย ดอยห่างไป เจ้าเป็นใคร อาคตินัก ข้าคือผู้ยิ่งใหญ่ ใคร ๆ รู้จักทั้งนั้น...
 ข้ามีเชื้อสายผู้ดี ออกมาจากทวารชัยของนายกามนตรี ฉะนั้นโฉมข้าจึงอบอวลด้วยกลิ่น
 มะลิและกระดังงาไฟโร อันนิศารใครจะลืมเลย มุลพอยข้าง ๆ จึงถุกแสดงอาการ
 ขยะแขยงคุกคามมาจากผู้ยิ่งใหญ่เขี้ยวหรือยะ ทำไมจึงต้องประกาศตัวว่าหอมอย่าง
 กระดังงา มะลิด้วยละ จำเป็นอะไร...

กวีนิพนธ์ : 60

อังคารให้ปฏิญญูลากจากสนทนากันเพื่อเสนอทัศนะที่ว่ามนุษย์ทำลายธรรมชาติ เช่น
 ต้นไม้ จึงทำให้เกิดผลเสียตามมา คืออากาศร้อนอบอ้าว ดังคำประพันธ์ว่า

...ปฏิญญูลากจากฝรั่ง กล่าวต่อไปว่า ถ้าประชาชนสยามชอบอากาศร้อนอบอ้าว
 ด้วยการตัดต้นไม้ บำบลูกป่าขี้เฒ่าคันนี้ ควรแลกเปลี่ยนประเทศกับชาติอิสราเอล
 ที่อยู่ในทะเลทราย...

กวีนิพนธ์ : 143

นอกจากนี้ยังปรากฏว่า อังคารใช้ตัวละครที่เป็นสวปะปฏิญญูลากสนทนากันเพื่อนำ
 เสนอทัศนะเกี่ยวกับมนุษย์ว่า มนุษย์ไม่รู้จักราคค่าของศิลปะ ดังเช่นสิ่งก่อสร้างที่มีอายุนานหลาย
 ร้อยปี ดังคำประพันธ์ว่า

...ปฏิญญูลากจากฝรั่งกล่าวต่อไปว่า ชาวอิสราเอลซึ่งรักต้นไม้มาก ควรย้ายมาอยู่
 สยามอันเขียวชอุ่มนี้ ประเทศสยามควรย้ายไปอยู่ทะเลทรายอาฟริกา

...จริงของท่าน ๆ ท่านฝรั่งพูดถูกต้อง เสี่ยงจากสวะเศษหน้ากากเครื่องเล่น
 เครื่องกระป๋องของญี่ปุ่นกล่าวรับรองข้า ๆ ซาก ๆ สะอึก บั่นไซ ๆ ฝรั่งว่านั่นวิเศษ
 จริง ๆ ไม่ต้องถึงอะไร ท้าทายฝรั่งพูดสอนให้จะเจริญศิวิไลซ์เร็ว ๆ ข้า ๆ ผู้ญี่ปุ่น

ไม่ได้ละ ที่สนามหลวงก็ควรสร้างตึกอะไรให้ใหญ่โตมโหฬารกว่าหอประชุมธรรมศาสตร์ และโรงละครแห่งชาติ ให้สูงใหญ่กว่าวัดพระแก้ว ให้สว่างามยิ่งใหญ่อะไร ๆ ก็ควรย้ายมาสร้างที่สนามหลวง จะได้เป็นศูนย์กลางแห่งตะวันออกไกล ถ้าจะให้วิเศษควรย้ายทำอาภาคารยานคอนเมืองมาไว้ที่สนามหลวงเลยก็เดียว รื้อวัดพระแก้วทิ้ง...

กวีนิพนธ์ : 143

3. การสนทนาระหว่างมนุษย์กับมนุษย์

อังคาร "ให้ตัวละครที่เป็นมนุษย์กับมนุษย์สนทนากัน ดังเช่น ตัวละครที่เป็นพ่อและตัวละครที่เป็นลูกชายพูดถึงสนทนาเรื่องธรรมชาติ เช่น น้ำค้าง เพื่อต้องการเสนอทัศนะที่เกี่ยวกับประโยชน์ของธรรมชาติในด้านต่าง ๆ กล่าวคือให้คติธรรม เช่น การเกิดและดับของน้ำค้าง ให้คติธรรมเกี่ยวกับความเป็นอนิจจังของชีวิตมนุษย์ ดังคำประพันธ์ว่า

... "น้ำค้างมีจิตใจหรือคะพ่อ" "ไม่มีทรอกลูก น้ำค้างไม่มีจิตใจ ไม่มีจิตมารยา แต่ที่พ่อพูดว่า น้ำค้างดีใจหรือเสียใจนั้น เพราะต้องการให้ลูกเข้าใจง่าย... ลูกเล็งดูเกิดคนเรารู้จักคิดรู้จักฝึกฝนสติปัญญาที่สามัญ เรียกคนข้างคิดนั้น แม้แต่น้ำค้างหยดเดียวก็เกิด ความบังคาลใจให้แง่มุมข้อคิดต่าง ๆ

พยาน้ำค้างคือน้ำตาของเวลา : 52

... พ่อยังไม่กล่าวถึงวัยชราให้ลูกฟังทันทีทันใด ซึ่งจะเปรียบเทียบกับหยดน้ำค้างที่กำลังจะหยดหยาดแล้วแตกสลายทำลายตัวเองไป ทั้งวัยชราเป็นเวลาสนทนาแห่งชีวิตกำลังจะปิดม่านอวสาน คือสลายลาลับเสมือนกับหยดน้ำค้างแตกสลายลบลายไป ชีวิตมนุษย์จึงแตกดับประดุจพยาน้ำค้างแตกสลาย...

พยาน้ำค้างคือน้ำตาของเวลา : 56

นอกจากนี้ อังคารยังให้ตัวละครที่เป็นพ่อสัมพันธ์กับลูกเกี่ยวกับสิ่งที่ทำให้เกิดความทุกข์ต่าง ๆ เพื่อต้องการเสนอทัศนะเกี่ยวกับพระธรรมที่ทำให้เกิดปัญญาที่เห็นชอบ มองเห็นรู้เท่าทันสภาวะที่ทำให้เกิดความทุกข์ เช่น เบญจขันธ์ ดังคำประพันธ์ว่า

...ทั้งจะมีกองทุกข์ในเบญจขันธ์ตามมาซ้ำเติมอีกคือ อนิจจาละภะ ได้แก่ การไม่ได้สิ่ง
ที่ปรารถนาต้องการสมใจ ปิยวิปโยค ได้แก่ การต้องพลัดพรากจากสิ่งซึ่งไม่เป็นที่รักที่
ชอบใจ อับปิยสัมปโยคะ ได้แก่ การต้องประจวบเข้ากับสิ่งซึ่งไม่เป็นที่รักที่ชอบใจ อุปายาสะ
ได้แก่ ความคับแค้นใจ โทมนัสสะ ได้แก่ การหมดความเข้มแข็งเสียความราคะทางใจ ทุกข์
ได้แก่ ความเจ็บป่วยไข้หมดความสำราญทางกายอื่น ๆ ทุกชนิด บริเวระ คือการร้องไห้
คร่ำครวญ โสกะ ได้แก่ การเผลอนจิตใจให้เหือดแห้งกรอบเกรียมไหม้ มรณะ ได้แก่
การต้องแหลกสลายสูญสิ้นชีวิตทั้งหมคนั้นเมื่อประมวลงแล้วโดยย่อ ได้แก่ กองรูป กองเวทนา
กองสัญญา กองสังขาร และกองวิญญาณซึ่งรวมเรียกว่าขันธ์ห้า ที่เป็นอารมณ์แห่งการยึดถือ
ตามพระบาลี เรียกว่า อุปาทานเบญจขันธ์ขรรณนาประการจะนำกองทุกข์ในอุปาทานขันธ์ห้า
มาให้พ้ออย่างรวดเร็วไม่มีข้อยกเว้นใด ๆ ทั้งสิ้น...

พยาน้ำค้างคือน้ำพาของเวลา : 105 - 106

การใช้คำถามชวนคิด

กลวิธีการใช้คำถามชวนคิด หมายถึง กลวิธีใช้ประโยคคำถามที่คมคายและไม่ต้องการคำตอบแต่ต้องการเรียกร้องความสนใจและชวนให้คิดเป็นสำคัญ ดังที่ อังคาร ใช้คำถามชวนคิดในการกระตุ้นเตือนสติบุคคล เช่น "ประสงค์สิ่งใดละในหล้า" "เสาะแสวงได้สักสิ่งจริงฤา" "คืออุดมคติแก้วมีแล้วหรือ" และ "จักไม่มีอะไรให้ใครฤา" เพื่อให้มนุษย์ได้คิดหาชีวิตในมนุษย์เกิดเพื่อประสงค์สิ่งใด ได้แสวงหาสิ่งอันเป็นประโยชน์อย่างใดบ้าง มนุษย์ควรจะมีอุดมคติในการดำเนินชีวิตควรจะใช้ปัญญาสร้างงานให้เป็นประโยชน์แก่โลกมากกว่าที่จะปล่อยเวลาให้ผ่านไปโดยเปล่าประโยชน์ เพราะชีวิตของมนุษย์นั้นสั้นนัก อย่าหลงใหลในเรื่องกิน นอน สืบพันธุ์ ยังมีสิ่งอื่นที่ล้ำค่าที่มนุษย์สามารถเสาะแสวงหาได้ ทั้งนี้เพื่อเสนอทัศนะที่เกี่ยวกับการดำเนินชีวิตของมนุษย์ ดังคำประพันธ์ว่า

คึกนี้ชีวิตก็สั้นลง	ประสงค์สิ่งใดละในหล้า
ต้นพื้นเอยะเพ่งภาณปัญญา	อย่าให้ทราฆ่าตัวตาย
หลงใหลแต่กินนอนสัปดน	วิญญานนั้นสามัญเหลือหลาย
สิ่งประเสริฐเลิศล้ำมากมาย	เสาะแสวงได้สักสิ่งจริงฤ
.....	
คู่แต่กรวดหินดินทราย	ยังให้ปรุพื้นแต่หล้าสูงศักดิ์
เสียชาติเกิดเป็นมนุษย์น่ารัก	จักไม่มีจะอะไรให้ใครฤ
มรดกประเสริฐเลิศแล้ว	คืออุคคคึกแก้วมีแล้วหรือ
งานอมตะใดนั้นอันลือ	มีมีค่าทิพย์ประทานใคร
	กวีนิพนธ์ : 136

นอกจากนี้ อังคารยังใช้คำถามชวนคิด เช่น "ชาติหนึ่งปรารถนาอะไร" "วันนี้มีแง่คิดอะไร" "หวังแสวงอะไรในชีวิต" "ปรารถนาสิ่งใดในพิภพ" "เรียนรู้อะไรในชาติหนึ่ง" "เกิดมาทำไมในชาตินี้" "แล้วปรารถนาอะไรในพิภพ" "เจ้าบาปเหตุอะไรบ้าง" อังคารใช้คำถามเหล่านี้เพื่อกระตุ้นเตือนสติและเพื่อให้คนในสังคมพิจารณาตัดสินว่าสิ่งที่กระทำนั้นดีหรือไม่ดี ตลอดจนหาสิ่งที่มีประโยชน์ต่อโลกแล้วหรือยัง ถ้ายังไม่ทำก็ควรรีบกระทำ มนุษย์ควรจะรู้จักปฏิบัติตามธรรมะเพื่อละกิเลสสิ่งเหล่านี้เป็นคำถามที่ให้แง่คิดเชิงปรัชญา เพื่อเสนอทัศนะเกี่ยวกับการดำเนินชีวิตในสังคม ดังคำประพันธ์ว่า

ชาติหนึ่งปรารถนาอะไร	ฤาใจเลวเหลวเปล่าสิ้น
ทำต่างต่างตามอย่างเคยชิน	กินแต่กากเดนชีวา
วันนี้มีแง่คิดอะไร	หมิหัวใจถึงทิพย์ขลังกล้า
สร้างแนวแก้วมณีให้ปัญญา	เพื่อค่าอมตะวิญญาน
	กวีนิพนธ์ : 85

<u>หวังแสงอะไรในขีว</u>	แสวงหาค่าวิญญานเลิศล้ำ
งานอมตะใดได้กระทำ	เป็นงานทิพย์แท้แค่แดนดิน
ถึงจะได้แก้วแหวนเงินทอง	ของวิเศษ ๗ ประทีปสิ้น
<u>ประโยชน์อะไรถ้าใจมลทิน</u>	ขายวิญญานแลกการทั้งปวง
<u>ปรารภนาสิ่งใดในพิภพ</u>	จบอุคมคติพิภยที่โหดหลวง
มีอยู่เพื่อยมยาทลอลวง	จมหวังสามัญอันสามานย์
<u>เรียนรู้อะไรในชาติหนึ่ง</u>	รู้ซึ่งค่าดินฟ้ามหาศาล
ขึ้นชมรสชาติของจักรวาล	สร้างแก่นสารตะบะทุกัย
	กวีนิพนธ์ : 115

<u>เกิดมาทำไมในชาตินี้</u>	เพื่องานทิพย์แค่ดินฟ้า
เสาะแสวงมิแล้งแรงปัญญา	ใช้คุณค่าอมตะวิญญาน
.....	
<u>แล้วปรารภนาอะไรในพิภพ</u>	จบอุคมคติพิภยยิ่งใหญ่
นางานชีวิตถึงหลักชัย	ร่วร้งแห่งสมัยอกาลิโก
<u>เจ้าบาปเพื่อตะบะอะไรบ้าง</u>	ชำระล้างจิตรหยาบหยิ่งยโส
เพื่อทาทานน้ำใจใหญ่โต	แค่คนไขยากคนคันทั้งแดนดิน
	กวีนิพนธ์ : 128

และยังพบว่า อังคารใช้คำถามชวนคิดในการกระตุ้นสติให้มนุษย์เห็น
 ความสำคัญของการดำเนินชีวิต โดยมีธรรมะเป็นเครื่องนำทาง อันจะเป็นหนทางนำไปสู่ความสุข
 ที่แท้จริงของชีวิต เมื่อเกิดมาแล้วมนุษย์ควรกระทำตนให้เป็นคนมีค่า มิใช่เป็นมนุษย์แต่จิตใจ
 ต่ำกว่าสัตว์เดรัจฉาน เช่น อังคาร ถามว่า "ชาตินี้มีอุคมคติไหม" "วันหนึ่งรู้สึกซึ้งถึงอะไร"
 "สูงมนุษย์แต่ต่ำค้อย หอย ปู จิ้งจก" "โสภณโลกจึงแล้ง แห้งหาย" "ไปไหนเล่าจุดหมาย"
 และ "นี่หรือคำมนุษย์อันนาโลก" เพื่อต้องการเสนอทัศนะที่มีต่อการดำเนินชีวิต ดังคำประพันธ์
 ว่า

ชาติเมื่อคณคหิโหม
 ชาติสัตว์สามัญอันมากมาย
วันหนึ่งรู้จักซึ่งถึงอะไร
 กุศลรศทพยทั้งปฐพี
 กาลจักรจักรเร่งมาซ้ำซ้ำ
 ฤาภิณเอนสืบทธให้สรณ

.....
 ตันพื้นเอะเสาะแสวงมรคา
 พลทั้งสี่ห้องของพฤทษ

สูงมนษย์แต่ต่ำค้อย
 สวรรค์ร่วงลงในรู
 ชีวิตทั้งอักษ
 ฌมถ่อยอเวจีได้
ไศกก็โลกจึงแล้ง
 เกิดนี้หรือคือตาย
ไปไหนเล่าจุดหมาย
 อ้ออ้อมควนเฝ้าไหม้

.....
 เอาสัจธรรมซ่อนไว้
 อยู่เพื่อเห็นจลวงกัน
นี้หรือค้ำภณย์อัน
 ไศกแก่ฝักที่ปั้น

หรือใจเหลวสึดไร้จุดหมาย
 มักง่ายได้แต่เคนกากโลกก็ย
 เจียรระโนบัตถาใหม่กว่านี้
 ฌมีเป็นอาหารวิญญาน
 ฌคคร่าชีวาไปประหาร
 ก่อนจะอวสานสิ้นใจตาย

.....
 รอยบาทาพระโพธิสัตว์ใหญ่
 ให้ทานบิสิขทุกคืนวัน
 ลานาญกระคิง : 15

หอยบุ จริงฤา
 นรกอไหม้
 ภิธิดำ
 พนอยนั้นเต็มใจน
แห่งหาย
 คลั่งไคล้
 นรกอเฝ้า พอฤา
 อยู่ไร้สลายสูญ

.....
 สรวงสวรรค์
 เท่านั้น
 นานโลก
 ป่วยป้อนอเวจี
 บดิธานกวี : 31

อังคาร เสนอทัศนะเกี่ยวกับการดำเนินชีวิตของมนุษย์ว่า ควรจะมีความเมตตาต่อกัน แล้วจะทำให้ชีวิตมีความสุข โดยใช้คำถามชวนคิดที่ว่า "เวรเหล่านั้นส่งผลประจักษ์แก่ผู้มี" และ "หวังใจว่าจะไปที่ประเสริฐ" ทั้งนี้เพื่อให้ผู้อ่านพิจารณาด้วยปัญญาว่า การผูกพยาบาท การเบียดเบียนชีวิตผู้อื่นว่าเป็นสิ่งที่ดีหรือไม่ แต่ถ้ายังเห็นผิดเป็นชอบก็อย่าหวังว่าจะได้ไปเกิดในภพที่ดี ดังคำประพันธ์ว่า

ไปผูกโกรธไว้ในเขาอื่น	ว่าทรมานแก่เราหมด
จำคำฆ่าร้ายระยาตอปล้น	<u>เวรเหล่านั้นส่งผลประจักษ์แก่ผู้มี</u>
	ปณิธานกวี : 51
ฆ่าสัตว์ตัดชีวิตต่างต่าง	แอบอ้างอย่างกุศลวิเศษศิลป์
ยกย่องอำมหิตฤทธิถ้อยทมิฬ	เหยียบสิ้นทุกเมตตากรุณา
<u>หวังใจว่าจะไปที่ประเสริฐ</u>	ต้องเวียนเกิดว่ายวัฏฏแห่งคณา
อกจะอวดอกุศลพิษวิทยา	เพราะดวงตาเห็นผิดนิจันรันตร
	ปณิธานกวี : 87

นอกจากนี้ อังคาร ยังใช้คำถามที่ว่า "คะนองอะไรในสิ่งน้อย" เพื่อจะกระตุ้นเตือนสติผู้อ่านว่า ชีวิตของมนุษย์นั้นสั้นนัก ชีวิตมนุษย์เปรียบเสมือนหยดน้ำที่ระเหยแห้งไป ซึ่งก็คือความตาย ตลอดจนการเวียนว่ายตายเกิดอันเป็นเหตุเกิดทุกข์มนุษย์จึงไม่ควรหลงตน ดังคำประพันธ์ว่า

คะนองอะไรในสิ่งน้อย	กระจิริด
คือหยาดน้ำชีวิต	ถึงก็อ้อย
ร้อนระเหยห่างมีฉิบ	ปรโลก
ทุกข์หล่มโศกคำด้อย	ก็ร้อยกับไปสลาย
	บางกอกแก้วภาศรวล : 176

และยังพบอีกว่าอังคารเสนอทัศนะที่เกี่ยวกับการแบ่งชั้นวรรณะของมนุษย์
 ออกเป็นคนรวยกับคนจน ซึ่งแสดงออกถึงความเหลื่อมล้ำในสังคมมนุษย์และต้องการแสดงค่า
 ของสิ่งที่ต่ำต้อยว่าเป็นสิ่งช่วยหนุนให้สิ่งอื่นมีค่ามากกว่า เช่น แก้วจะมีค่าได้ก็ต่อเมื่อมีทราย
 มาเปรียบเทียบ ดอกหญ้าก็มีส่วนประดับโลกให้สวยงามได้เท่ากับดอกฟ้า และทองคำจะมีค่าก็
 เพราะมีตะกั่วและเหล็กมาเปรียบเทียบ แต่มนุษย์กลับไม่รู้ถึงความจริงเหล่านี้ ชอบแต่ดูถูกสิ่งที่
 ต่ำต้อย เช่น ทราย ดอกหญ้า ตะกั่ว เหล็ก และยกย่อง แก้ว ทองคำ ว่าเป็นสิ่งที่มีค่าล้ำ
 อังคารจึงเสนอโดยการใช้คำถามชวนคิดเพื่อกระตุ้นเตือนสติมนุษย์ ดังคำประพันธ์ว่า

ล้ำค่าทุกฐิติดินทราย
แก้วมณีจะมีค่าอะไร

เทียบได้กับเพชรรู้งไร
 ถ้าหากว่าไร้ทรายดิน
 กวินนิพนธ์ : 99

ไอศูรย์วิเศษค่าไขร้
 รวมร่วมสร้างปรุพี
 ดินทรายไม่วิเศษศรี
 โฉนค่าแท้อำอึ้ง

ทรายดี ดังถา
 ค่าซึ่ง
 เหยียบย่ำ
 ขุนช้างดินทราย
 บางกอกแก้วภาศรวล : 207

เหยียบย่ำทำไมดอกหญ้า
 สรรเสริญเยินยอแต่ทองคำ
 พยาคนีศหนึ่งอย่างหยคน้ำค้าง
รู้แจ้งแก้วมณีจะมีค่าอะไร

สวรค์ประดับล้ำค่าเลิศล้ำ
 ตะกั่วค้ำและเหล็กน้อยใจ
 มีส่วนสร้างมหาสมุทรใหญ่
 ถ้าหากว่าไร้กรวดทรายดิน
 ลำนานุกรมกระดิ่ง : 14

กลวิธีการเล่าเรื่อง

กลวิธีการเล่าเรื่อง เป็นกลวิธีที่อังคาร ใช้นำเสนอทัศนะที่มีต่อมนุษยธรรมชาติ ตลอดจนสิ่งเหนือธรรมชาติ ดังนี้คือ

1. การเล่าเรื่องเพื่อเสนอภาพมนุษย์ที่ตกอยู่ใต้อวิชชา

อังคาร ใช้กลวิธีการเล่าเรื่องราวต่าง ๆ โดยมุ่งเสนอทัศนะที่เกี่ยวกับมนุษย์ว่ามนุษย์นั้นจะหลงติดอยู่ในสิ่งที่เป็นมายาและรูป รส กลิ่น เสียง ตลอดจนหลงในอัตตาและวัตถุ นอกจากนั้นมนุษย์ยังใช้อวิชชาทำลายโลก กลวิธีการเล่าเรื่องนี้ทำให้เห็นภาพของมนุษย์ผู้มีอวิชชาได้อย่างแจ่มชัด ดังคำประพันธ์ว่า

...บนหลืบผาสูงนั้นมีแมงมุมหนึ่ง ประจงถักรูกานาบุพผชาติ เบิกบานแผ่เมฆไว้กลาง
ใย กระทั่งราชินีแห่งแมลงปีกสีทองและผีเสื้องามทั้งหลายต่างหลงไหล บินมาติดใยตาย
มากมาย แมงมุมตะครุมตะครุมกิน ทั้งเหลือเป็นอาหารสำรองไว้อีกมากมาย...แต่
บังเอิญชาวป่าดึกดำบรรพ์หมู่หนึ่งได้ยีนคำสอนมาของเศรษฐานเหล่านั้น ชาวป่าก็ถอนรู้สึก
จับใจในความเฉลียวฉลาดของแมงมุมจึงเก็บสิ่งขาปกอลุบายนั้นมาท่อนุ่นอมเป็นสมบัติใน
นิสัยโคตรตระกูลมนุษย์ มาตราบเท่าทุกวันนี้...

กวีนิพนธ์ : 43

...คางคกสาวตัวหนึ่ง ทะใจกตัญญูตัวเองในกะลาน้ำใสซึ่งยังประกายแสงเดือนและ
แสงดาวสุกสกาวสะท้อนลงในกะลา นางคางคกสำคัญผิดคิดว่ารูปโฉมโฉมพรรณเธอนั้น
ละออบริสุทธิ์ และส่องแก้วตาสุกใสเหมือนดวงดาว จึงยะโส เชิดหน้า หมางเมิน คางคก
หนุ่มตัวนั้นไป...คางคกหนุ่มตัวนั้นยังเฝ้าหลงใหลคางคกสาวจนเพื่อ ไม่เหลียวแลอาหาร
เลย...อสรพิษคลายขนคณีนาค้าง ทั้งคงรำคาญคางคกหนุ่มตัวนั้นรำพึงรำพันจึงคิดว่า
เอ๊ย เจ้าหลงใหลมากก็ไปแล้ว จมูกเพื่อเจ้าหาสาระมิได้...

กวีนิพนธ์ : 64 - 65

...อสุภจากหนึ่งซึ่งกลายเป็นพอสซิลทีนสีทองพลิกกายร่ำไห้ พื้นวาทิตามเทพเจ้าว่า
ความผิดสิ่งใดจึงกลายเป็นหินผาอยู่ชั่ววนาตาปี จะได้ขอโทษขอโหลิกรรมต่อสกลจักรวาล
เทพเจ้าโอนเอียงจากอุเบกขาญาณ อัดอั้นตันใจจนน้ำตาไหลว่า ความจริงเจ้าผิดนิดเดียว
ที่เกิดเป็นมนุษย์และครั้งนั้นอารยธรรมทั้งหลายถึงกาลแตกดับทำลายโดยอำนาจกำหนด
ของกาลจักร...เจ้าเป็นมนุษย์คนสุดท้ายของโลกอันบ้าหลังนี้...

กวีนิพนธ์ : 74 - 75

...ในสมัยเริ่มแรกแห่งอารยธรรมของมคชาติ ได้มียานวิเศษลอยลงมาในโลกพร้อม
กล่อตโนมิติหัตถศรย์บันทึกรหัสลับไว้ แปลความหมายออกได้ดังนี้ นับจำนวนล้าน ๆ พันปี
ความตระหงะหลงเหลือในภูมิปัญญาทางวิทยาศาสตร์ มนุษย์ได้เอาปัจจุบันคือกลลือลือไปวาง
ไว้ในอนาคตอันไกลแสนไกลจนอนาคตนั้นแปรสภาพเป็นอดีตกาลอันนานถึง...ต่อมาสภา
โลกมคชาติกำลังถกเถียงกันว่าจะเลิกบ้าวิทยาศาสตร์ดีหรือไม่ ควรจะสนใจศึกษาคา
ลิลปะอภิปรัชญา ปรับปรุงดวงวิญญาณบ้างจะดีไหม ต่างแตกแยกความคิดเห็นกัน พวกที่
บ้าคลั่งวิทยาศาสตร์ก็บ้าไป ส่วนพวกที่สนับสนุนศิลปะปรัชญาวิทยาการแขนงอื่นก็ค้านไว้
ดูโลกเสมือนไม่มีจุดที่มุ่งหวังชัยวิเศษจมอยู่ในบดลกกิเลสเลวอันสุดแสนแห่งแล้งและไร้
ความหมาย...

หยาดน้ำค้างคือน้ำตาของเวลา : 7 - 3

2. การเล่าเรื่องเพื่อเสนอคุณค่าของธรรมชาติ

อังคาร ใช้กลวิธีการเล่าเรื่องในการนำเสนอทัศนะที่มีต่อธรรมชาติเพื่อมุ่งหวัง
ให้มนุษย์ตระหนักถึงคุณค่าของธรรมชาติที่มีต่อมนุษย์และโลกในด้านต่าง ๆ ดังเช่น ใช้เป็นของ
แลกเปลี่ยนเป็นเงินทอง และนำเงินไปแลกซื้ออาหารเพื่อการดำรงชีพ ดังความว่า

...หลังจากวันนั้น ผักบุ้งในสระก็ทอดยอคงคงงาม หุ้งชราเก็บไปขายที่ตลาด พอได้
เงินซื้อข้าวซื้อกับกิน ครองชีวิตในกระท่อมเก่า ๆ จากบางต๊อบพูดจนเห็นแสงดาวระดับ
ย้อยมาตามช่องโหว่นั้น...

กวีนิพนธ์ : 104

อังคาร ยังใช้กลวิธีการเล่าเรื่องเพื่อเสนอทัศนะที่มีต่อธรรมชาติว่า ธรรมชาติ
ดั่งเช่น มะละกอ มีประโยชน์สามารถใช้ผลมะละกอเป็นอาหารได้ ดังความว่า

...ต้นมะละกอหนึ่งซึ่งมีสีหัวผลสดน้อย ถึงแม้ว่ามะละกอจะมีชีวิตจิตใจไม่ แต่ก็
เสมือนมีสิ่งมีชีวิตประจำอยู่โดยเสมอว่ารู้แจกจ่ายให้ความเมตตาโอโยทานเป็นผลอาหารไป
แต่สรรพสัตว์...อีกหลายผลซึ่งต้นมะละกอจะผลิออกออกผลต่อไปในกาลข้างหน้าก็จะต้อง
โอโยทานไปเป็นผลประโยชน์ให้แก่กานาชีวิตหาสิ้นสุดไม่...

หยาดน้ำค้างคือน้ำตาของเวลา : 79 - 80

นอกจากนี้ อังคารยังเล่าเรื่องเพื่อเสนอทัศนะว่าธรรมชาติมีคุณค่า เพราะ
ธรรมชาติให้แง่คิดต่าง ๆ ที่ทำให้เกิดปัญญาสร้างงานให้เป็นประโยชน์ต่อโลกได้ ดังความว่า

...เราจิตรกรผู้ยากไร้ก็เตรียมกระดานรองเขียน ดินสอร่างป้ายป็นขึ้นบนชะง่อนหิน
สูงพร้อมสมาธิประทับภาพนั้นลงไว้ในกระดานขาวนวลทันที เป็นการดื่มทิพย์จากธรรมชาติ
ทำให้พลังแข็งแกร่งอึดเฝ้า ดวงวิญญาณที่เราถือเป็นหน้าที่จะต้องตั้งใจเรียนรู้ปฏิบัติ
ประจำวัน สะสมสิ่งสุนทรีย์วิเศษไว้ นฤมิตในงานศิลปะกรรม...

กวีนิพนธ์ : 80

3. การเล่าเรื่องเพื่่อมุ่งสั่งสอนและเสนอศีลธรรม

อังคาร เสนอทัศนะที่มีต่อมนุษย์โดยวิธีการเล่าเรื่องเพื่่อมุ่งสั่งสอนและเสนอศีลธรรมแก่มนุษย์ให้ตระหนักถึงกิเลสตัณหาของตน ซึ่งเป็นเหตุทำให้โลกพินาศตลอดจนเพื่อให้มนุษย์ได้ตระหนักว่าชีวิตมนุษย์นั้นสั้นนัก ดังความว่า

....ในยุคบัววิทยาศาสตร์ เราผู้คนจะสมเพชเวทนาท่านนักหนา ท่านหลงเหลิงยึดถือตัวเองว่ามีปัญญาสูงสุดใช้ใหม่ ความจริงท่านพอมีปัญญายู่บ้างหรอก ถ้าไม่ล้มเหลวก็เลสมารและเป็นโรควิทยาศาสตร์ขึ้นสมอง... ท่านลืมดวงดาวดวงหนึ่งคือโลกของท่านเอง และสภาพกันแท้แห่งความเป็นสัตว์ของตัวเอง ที่สุดท่านจะงงจันอยู่ในสุริยจักรวาลอย่างไร้ความหมาย หลายศตวรรษแล้วที่ท่านไม่เคยใช้ชีวิตตามสภาพเหมาะสมกับสัจจะแห่งธรรมชาติ วิทยาการในโลกของท่านจัดอยู่ในระดับต่ำเอาชนะ เชื้อโรคร้ายนานาชนิดไม่ได้ มีอายุขัยสั้น พ่ายแพ้กระแสนรากลและตายไปก่อนถึงรอบร้อยปี... ที่กล่าวนี้ด้วยเมตตากรุณา เป็นที่ค้นหาได้ไกรธเคืองสิ่งใดไม่ ขณะที่เราเล่าให้ท่านฟังนี้ พิกพของท่านทาสครามใหญ่ ใช้อาวุธมหาประลัยกลบโหมล้างโลก วอดวายไปนานนับร้อยปี พิชพันธุ์ไม้สัตว์เล็กหลายชนิด พร้อมทั้งมนุษยชาติสูญสิ้นพันธุ์ไปจากโลกแล้ว...

หยาดน้ำค้างคือน้ำตาของเวลา : 10

...ท่านมีสิทธิชอบธรรมอันใดเล่าในการฆ่าล้างผลาญชีวิตผู้อื่นทั่ว ๆ ไป หรือท่านได้ผสมพันธุ์กับสัตว์ให้กำเนิดสัตว์ต่าง ๆ หรือ จึงได้มาทวงหนี้เอาชีวิตเป็นประกันคอกเบี้ยบาปร้ายแรงนี้สมควรแล้วหรือกับคุณค่านุชยชาติที่สือซา ปรากฏว่า ประเสริฐเลิศล้ำเป็นอารยชาติด้วยเหตุชั่วเวรกรรมอุบาทว์ร้ายหลายประการ ท่านจึงต้องกวาดล้างมหาสมุทรเวรกรรม บ้าคลั่งฆ่าสงครามฆ่าล้างโคตรมนุษย์ด้วยกันเองอย่างไม่มีที่สิ้นสุด... มิหนำซ้ำท่านยังเผด็จการ... จะนั้นเพื่อหยุดทัศนอันหลงผิดของท่าน เราขอคอนแทนท่านด้วยโอชารสวิเศษจึงจะยุติธรรมกัน... เอือก ๆ พระราชครูเร่อออกมาอีกสี่ห้าครั้งติด ๆ กัน แน่นหน้าอกแต่ตายังฉมึงฟิงคุดัน ยืนยันหลักการเดิมว่า "เออ แล้วชาติหน้ากูจะมากินฉมึงอีก"

ครู่หนึ่งพระราชครูโรหิตก็รู้สึกอึดอัดแน่นหน้าท้อง ข้าเส้นโลหิตในสมองถูกไขมันอุดตันแตก
ระเบิดชักคั่นชักงอ ตกจากเก้าอี้สะเทือนโลกสะเทือนสวรรค์ หัวใจหยุดเต้นวอดวายแตกสลาย
ไร้กำลัง มีหันจะสั่งเสียสิ่งใด ๆ สิ้นชาติเลยแล...

หยาดน้ำค้างคือน้ำตาของเวลา : 43 - 45

กลวิธีการใช้คำที่กล่าวที่เป็นสำนวน ภาษิต คำพังเพย

กลวิธีการใช้ภาษิต หมายถึง กลวิธีการนำคำกล่าวที่มีคติเตือนใจมานำเสนอทัศนะที่มีต่อ
สิ่งต่าง ๆ ของ อังคาร ดังที่อังคารกล่าวถึงภาษิตที่ว่า "ต่อหน้ามะพลับลับหลังตะโก" ในการนำ
เสนอทัศนะที่มีต่อมนุษย์ เพื่อเป็นอุทาหรณ์เปรียบเทียบกับพฤติกรรมของมนุษย์ที่ต่อหน้ากระทำอย่างหนึ่ง
พอลับหลังกระทำอีกอย่างหนึ่ง ดังที่กล่าวเป็นโคลงกระทู้ว่า

<u>ต่อ</u> คินฟ้าสั่งข้า	กายสิทธิ์
<u>หน้า</u> ชี้อใจอันทิด	ห้ามกล่าว
<u>มะ</u> มุขยขนิคนี่ลั่นคิ	มิตรเสื่อม
<u>พลับ</u> ไฉล่กลางป่าช้า	ชั่วร้ายตายโหง
<u>ลับ</u> ตาต้องกล่าวร้าย	ป้ายสี
<u>หลัง</u> แอ่นหน้าไมตรี	ที่ได้
<u>ตะ</u> ลบตะแลงเล่ที่เหลี่ยมผิ	หลอกเล่น
<u>โก</u> กูสาบแข่งไว้	จอมโหดทรนาค
ลมลั่นกล่าวเล่ห์เล้ง	ศีลสัตย์
มิตรเสื่อมเพราะเหลี่ยมจัด	หมั่นไหม้
เศรษฐกิจยอมคิดขัด	ขมขื่น
คือถ่มถ้อยต่อหน้า	ฆ่าล้างตนสลาย

ปณิธานภวี : 69 - 70

และยังปรากฏว่า อังคารยกภษิต "ผักชีโรยหน้า" ในการนำเสนอทัศนะที่มีต่อมนุษย์ เพื่อเสียดสีบุคคลที่มีพฤติกรรมกระทำการสิ่งใดแบบขอไปที กล่าวคือ ภายนอกกว่าเรียบร้อยหรือเป็นคนดี แต่ภายในนั้นไม่ได้เป็นอย่างที่เห็นเหมือนพฤติกรรมของนักการเมือง เมื่ออยู่ต่อหน้าประชาชน จะกล่าวว่าจะทำทุกอย่างเพื่อประโยชน์ของชาติ แต่แท้จริงนั้นทำเพื่อตนเอง ดังคำประพันธ์ว่า

พหล่ำแต่คือผักชีโรยหน้า	แท้บูชาเงินตราใหญ่ยิ่ง
ชาติหน้าไหว้หลังหลอกเล่ห์ลึง	ฤๅผีร้ายสิงสยามคร้ามกลัว
ถ้าประชาราษฎร์ฉลาดวันใด	มีโทษใหญ่ถึงคัตหัว
โชคดีราษฎรเป็นควายวัว	จาเกรงกลัววาสนาบารมี
สาบเลือดคงพองคาแพงทาง	มีสาบอย่างนักกินเมืองนี้
สาบร้างสาบกายังมีดี	ที่เขี้ยวจี้เอาอกเอาใจ
	ลำนานุกระคิง : 29

นอกจากนี้ อังคารยังอ้างถึงภษิต "หน้าเนื่อใจเสือ" เพื่อเสนอทัศนะที่มีต่อมนุษย์ ซึ่งพฤติกรรมภายนอกเป็นคนดีแต่ในใจนั้นโหดเหี้ยมไร้ศีลธรรม ดังพฤติกรรมของข้าราชการที่อาศัยตำแหน่งหน้าที่ทางราชการทำการฉ้อราษฎร์บังหลวง และพฤติกรรมของมนุษย์ที่มีจิตใจโหดเหี้ยม ชอบคิดไม่ทาลายป่าให้ได้รับความเสียหาย ดังคำประพันธ์ว่า

ชาติหน้าเนื่อใจเสือร้าย	ลั่นกลายเป็นป่าช้าทุ่งเพื่อง
พหล่ำแต่เกียรติยศหมดแรงเปลือง	น้ำลายเปลาเมาลมปากบอ
มิเชื่อชั่วโคตรตระกูลพันธุ์	อันพ่อแม่มีอบรมสั่งสอน
ไร้การศึกษาเกินแล้วนอน	เหมือนหมูตอนอ้วนพีดีจริง
ช่างไม่จำว่าจงทำดี	ฤๅกาลผีสัตว์ร้ายสิง
นำพันพาดคัตหัวชาติทั้ง	ซากกลิ้งเอาเลือดล้างดินเอย
	ลำนานุกระคิง : 56

เบื้อพุดถึงซึ่งเหล่าสัตว์ร้าย	ให้โทษทุกข์โศกแก่โลกนี้
ตรงข้ามกะบุงหาสุมาลี	ทุกเวลานาทีร้ายสลุณธ์
มองไม้ไผ่มากมายในไพร	ไม่เห็นแก่งแย่งคินฆ่าปล้น
ฤาพิ้องร้องโลกทรัพย์สินบน	ดูจนหน้า <u>เนื้อใจเสื่อ</u> ค่า
	ลำนานุกระคิง : 30

...พระราชครูข้าว่า "อะฮ้า ไฉนมนุษย์ลงโลกห้ำร่อยมารยาสาโดย ปากหวานหลอก
ล่อเล่นละครหลอกลวงบรรดาสรรพสัตว์ในใต้หล้า หน้าเนื้อใจเสื่อเชื่อไม่ได้ใจดำอำมหิตคิด
มิชอบด้วยประการต่าง ๆ...

หยาดน้ำค้างคือน้ำตาของเวลา : 43

จิตร์เขาร้ายอาฆาตพยาบาท	อย่าผรุสวาทร้ายให้ถึงเฉย
สัตว์เมืองทั้งหลายคล้ายไม่เคย	มีใจเลยเล็กเอาเรื่องมัน
ถ้าพิ้งของน้องต้องเป็นเหยื่อ	<u>หน้าเนื้อใจเสื่อ</u> เหลือร้ายนั้น
ทรمانน้องนี้ทั้งชีวิต	อ้อนวอนเสียงสั่นสงสารจริง
	ลำนานุกระคิง : 77

อีกทั้งสำนวน "ซี้บลาตหาขาว" ที่อ้างครานมาไว้เพื่อเสนอทัศนะเกี่ยวกับ
ข้าราชการที่มีพฤติกรรมไม่กล้าทำสิ่งใดนอกเหนือจากสิ่งที่เคยปฏิบัติตามกันมาแต่เดิม เหมือนบุคคล
ที่ไร้ซึ่งความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ ไม่เป็นตัวของตัวเอง ตลอดจนกลายเป็นบุคคลที่ไม่น่าปัญญาที่ตนมี
มาใช้ให้เป็นประโยชน์ ดังคำประพันธ์ว่า

...ความอิสระจะมีได้ก็ต่อเมื่อผากชีวิตไว้กับดวงวิญญาณของตัวเองโดยไม่หวังสิ่ง
สำคัญใด ๆ เป็นหลักประกันชีวิตเกินไปกว่าการเคารพสติปัญญาของตนเองเป็นหลักสำคัญ
ไม่ต้องรอให้รัฐเป็นหลักประกันชีวิต คือรอคอยเบียดเบียนผู้อื่นอย่างที่รัฐกำหนดให้รับปะทานใช้

ชีวิตมีความเป็นอยู่และคิดเห็นตามสติปัญญาที่ผู้ประกันชีวิตกำหนดให้โดยแลกเปลี่ยนเอา
อิสรภาพไปหมดสิ้นทั้งวิญญาณ กลายเป็นถึงนักโทษถึงคนขึ้นลาดตาขาว เสมอว่าคิดถูกถูก
จงจำอยู่ในกะลาครอบคือคับแคบเกือบตลอดอายุขัย ไม่อาจใช้ชีวิตอย่างมนุษย์ที่มีวิญญาณ
เป็นตัวของตัวเอง...

หยาดน้ำค้างคือน้ำตาของเวลา : 103

อังคาร ใช้ภาชิต "ทำนานหลังคน" เพื่อเสนอทัศนะที่มีต่อการดำเนินชีวิตของ
มนุษย์ที่เห็นแก่ตัวเอารัดเอาเปรียบกันเพื่อให้ตนเองมีฐานะความเป็นอยู่ที่สะดวกสบายโดย
ไม่คำนึงถึงความเดือดร้อนของบุคคลอื่น ดังคำประพันธ์ว่า

...อย่าเอาชาติไปวางแพบาทาเจ้าพระยาบริบุญมั่งสาหารเลย หรือว่าเราจะขอ
เป็นเอกสาวกของพระยาบริบุญมั่งสาหารจะได้ตั้งเอ็งให้เป็นขุนวรมะเร่งนิลกฤษดา
อธรรมธ น่านานหลังคนทำร้ายล้านไร่ เศษมีฐานะ เศรษฐกิจเทียบได้ด้วยสมเด็จเจ้า
พระยาที่เดียว...

หยาดน้ำค้างคือน้ำตาของเวลา : 89

นอกจากนี้ อังคารได้กล่าวถึงภาชิต "สิ้นไร้ไม้ตอก" เพื่อเสนอทัศนะที่มีต่อการ
ดำเนินชีวิตของบุคคลว่า บุคคลที่ถูกเอารัดเอาเปรียบจากนายทุนในที่สุดก็จะกลายเป็นคนที่สิ้นไร้
ไม้ตอก ดังคำประพันธ์ว่า

บริเวณบ้านเรือนไทยของพระราชครูอยู่ในส่วนซึ่งแรกเริ่มเดิมทีมีผู้นำจากองเขาใจนดวง
คำประกัน แต่ขาดกำลังทรัพย์มาไถ่ถอนไม้ไผ่หมดอายุสัญญาต้องรับโทษานุโทษคือกลายเป็น
เป็นคนสิ้นไร้ไม้ตอกไปทันทีที่ต้องอาศัยบุญของพระราชครู โฉนดที่ดินจึงตกเป็นของท่าน
ยึดครองกรรมสิทธิ์สำเร็จทุกประการ...

หยาดน้ำค้างคือน้ำตาของเวลา : 35

และยังปรากฏว่า อังคารนาศาษิต "คนพึ่งตน" มาใช้เพื่อเสนอทัศนะเกี่ยวกับการดำเนินชีวิตของมนุษย์ว่า มนุษย์ควรจะนำธรรมะที่กล่าวถึงการพึ่งตนมาใช้ในการดำเนินชีวิตในการแสวงหาสิ่งที่ดีที่สุดสำหรับตนนั่นก็คือการดำเนินรอยตามพระพุทธเจ้า ดังคำประพันธ์ว่า

ภพฐิณชาติใหม่ให้	เสาะกุศล
เร็วแรงทุกไฉจน	เกิดได้
ความหลังห่วงกังวล	ตัดขาด
<u>คนพึ่งตน</u> วิเศษไซ้	เพ่งไว้พุทธธรรม
	บางกอกแก้วกาสรวล : 174

นี้แหละโลกมนุษย์สุดหนาว	เศร้าสร้อยหยอหยางเปลาเปลี่ยน
<u>คนพึ่งตน</u> แม่แท้เดียว	หวาดเสียวสยองหมองหม่นเอย
	บางบทจากสวนแก้ว : 42

นอกจากนี้ อังคารได้นาษิต "มีเงินนับว่าน้อง มีทองนับว่าพี่" มาใช้ในการนำเสนอทัศนะที่เกี่ยวกับค่านิยมของบุคคลในสังคมที่จะนิยมยกย่องบุคคลที่มีฐานะดีกว่าเป็นผู้มีเกียรติและจะดูหมิ่นบุคคลที่มีฐานะต่ำต้อย ดังคำประพันธ์ว่า

บราดา <u>มีเงิน</u> นับว่าน้อง	<u>มีทอง</u> นับว่าพี่
มนุษย์ส่วนใหญ่หน้าใจไม่มี	ทั่วปรุพียากหาจริงกว่าจริง
	ลำนานุกรมกระดิ่ง : 43

...ทหารากับจันแบบเอาอย่างมนุษย์ที่มีเงินนับว่าน้อง มีทองนับว่าพี่อย่างนี้จะดีที่ไหน...

หยาดน้ำค้างคือน้ำตาของเวลา : 5

จากการศึกษากลวิธีการนำเสนอโลกทัศน์ของ อังคาร กัลยาณพงศ์ พบว่าอังคารใช้
กลวิธีการนำเสนอโลกทัศน์ที่หลากหลาย ดังนี้คือ

การใช้สัญลักษณ์ อังคารนำเสนอสิ่งหนึ่งใช้แทนอีกสิ่งหนึ่ง ดังที่อังคารใช้ธรรมชาติอันได้แก่
สัตว์ ปรากฏการณ์ธรรมชาติ สิ่งของ พฤติกรรมของบุคคลและสัตว์ เพื่อเสนอทัศนะที่มีต่อมนุษย์
ธรรมชาติ ในด้านต่าง ๆ

การใช้บุคลาธิษฐาน โดยการใช้นามธรรม ปรากฏการณ์ธรรมชาติ และสิ่งของ ให้ทำ
กิริยาอาการเหมือนมนุษย์ ผู้แต่งสรรพนามและราพกับสิ่งต่าง ๆ ที่ไม่ใช่มนุษย์ เพื่อเสนอทัศนะที่มีต่อ
มนุษย์และธรรมชาติในด้านต่าง ๆ

การสนทนาระหว่างตัวละคร โดยให้ธรรมชาติสนทนากับธรรมชาติ อันได้แก่ พืชและสัตว์
สิ่งของสนทนากับสิ่งของ และมนุษย์สนทนากับมนุษย์ เพื่อเสนอทัศนะที่เกี่ยวกับการดำเนินชีวิตของ
มนุษย์ตลอดจนคุณค่าของธรรมชาติ

การใช้คำถามชวนคิด โดยการตั้งคำถามแล้วให้ผู้อ่านพิจารณาด้วยปัญญาของตนเอง
เพื่อเสนอทัศนะที่มีต่อการดำเนินชีวิตของมนุษย์

การเล่าเรื่อง โดยการสมมติเรื่องราวต่าง ๆ ขึ้นมา เพื่อเสนอให้เห็นถึงภาพมนุษย์
ที่ตกอยู่ใต้อวิชชา ตลอดจนเสนอให้เห็นคุณค่าของธรรมชาติ และมุ่งสั่งสอนอีกทั้งเสนอคติธรรม

การใช้ภาษิต โดยการนำคำกล่าวที่มีคติเตือนใจมาเพื่อเสนอทัศนะที่เกี่ยวกับพฤติกรรม
และการดำเนินชีวิตของมนุษย์

บทที่ 4

สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

ความมุ่งหมายในการศึกษาค้นคว้า

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อวิเคราะห์โลกทัศน์ที่ปรากฏในวรรณกรรมของ
อังคาร กัลยาณพงศ์

วิธีดำเนินการศึกษาค้นคว้า

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ใช้วิธีวิจัยเอกสารและเสนอผลการค้นคว้าแบบพรรณนาวิเคราะห์
โดยดำเนินการ ดังนี้

1. รวบรวมผลงานของ อังคาร กัลยาณพงศ์ และเอกสารที่เกี่ยวข้อง
2. วิเคราะห์โลกทัศน์ที่ปรากฏในวรรณกรรมของ อังคาร กัลยาณพงศ์ ตามหัวข้อ

ต่อไปนี้

โลกทัศน์ที่มีต่อมนุษย์

1. สถานภาพของบุคคล
2. สถาบันทางสังคม
3. การดำเนินชีวิตในสังคม

โลกทัศน์ที่มีต่อธรรมชาติ

1. การอนุรักษ์ธรรมชาติ
2. การทำลายธรรมชาติ

โลกทัศน์ที่มีต่อสิ่งเหนือธรรมชาติ

1. โลกและจักรวาล
2. คติความเชื่อทางศาสนา
3. ความเชื่อเรื่องสิ่งลึกลับ

3. ศึกษากลวิธีในการนำเสนอโลกทัศน์ของ อังคาร กัลยาณพงศ์ ดังนี้คือ

- 3.1 การใช้สัญลักษณ์
- 3.2 การใช้นุเคราะห์ฐาน
- 3.3 การใช้บทสนทนาของตัวละคร
- 3.4 การใช้คำถามชวนคิด
- 3.5 การเล่าเรื่อง
- 3.6 การใช้คำกล่าวที่เป็นสำนวน ภาษิต คำพังเพย

สรุปผลการศึกษาค้นคว้า

จากการศึกษาค้นคว้าเรื่องโลกทัศน์ที่ปรากฏในวรรณกรรมของ อังคาร กัลยาณพงศ์ ผู้วิจัยพบโลกทัศน์ของ อังคาร กัลยาณพงศ์ ที่มีต่อสิ่งต่าง ๆ ดังนี้คือ โลกทัศน์ที่มีต่อมนุษย์ โลกทัศน์ที่มีต่อธรรมชาติ และโลกทัศน์ที่มีต่อสิ่งเหนือธรรมชาติ และกลวิธีการนำเสนอโลกทัศน์ที่มีต่อสิ่งต่าง ๆ

โลกทัศน์ที่มีต่อมนุษย์ที่พบมีโลกทัศน์ที่มีต่อสถานภาพของบุคคล โลกทัศน์ที่มีต่อสถาบันทางสังคม และโลกทัศน์ที่มีต่อการดำเนินชีวิตในสังคม

โลกทัศน์ที่มีต่อสถานภาพของบุคคล ได้แก่ สถานภาพทางเพศ สถานภาพทางเชื้อชาติ สถานภาพทางระดับชั้นทางสังคม และสถานภาพทางอาชีพ

โลกทัศน์ที่มีต่อสถาบันทางสังคม ได้แก่ สถาบันทางการศึกษา สถาบันทางศาสนา สถาบันทางเศรษฐกิจ สถาบันทางการเมือง และสถาบันทางวิทยาศาสตร์

โลกทัศน์ที่มีต่อธรรมชาติที่พบมี โลกทัศน์ที่มีต่อการอนุรักษ์ธรรมชาติ และโลกทัศน์ที่มีต่อการทำลายธรรมชาติ

โลกทัศน์ที่มีต่อสิ่งเหนือธรรมชาติที่พบมีดังนี้คือ โลกทัศน์ที่มีต่อโลกและจักรวาล คติความเชื่อทางศาสนา และความเชื่อเรื่องสิ่งลึกลับ

กลวิธีการนำเสนอโลกทัศน์

จากการศึกษากลวิธีการนำเสนอโลกทัศน์ของ อังคาร กัลยาณพงศ์ พบว่า อังคาร ใช้กลวิธีการนำเสนอโลกทัศน์ที่มีต่อมนุษย์ ธรรมชาติ และสิ่งเหนือธรรมชาติ ดังนี้คือ

1. การใช้สัญลักษณ์ พบว่า อังคารใช้ธรรมชาติใช้สิ่งของและใช้พฤติกรรมของบุคคล และสัตว์เป็นสัญลักษณ์
2. การใช้บุคลาธิษฐาน พบว่า อังคารสมมุติให้สิ่งที่ไม่ใช่มนุษย์ แสดงอาการประหนึ่ง มนุษย์ อันได้แก่ การให้นามธรรม เช่น ความเห็นพินาศ ความโหดร้าย ความอบอุ่น ความอับยศ ความบัดซบ แสดงอาการบเร้าถาม ร้องไห้ โกรธ เคืองขุ่น ทั้งนี้เพื่อต้องการเสนอทัศนะที่เกี่ยวกับความโหดร้าย และความเห็นแก่ตัวของมนุษย์ การให้ปรากฏการณ์ธรรมชาติแสดงอาการเหมือนมนุษย์ เช่น คาวโก แสดงกิริยาโกนา เกือบเกี่ยวข้าว หว่านข้าวได้เหมือนมนุษย์ เพื่อต้องการเสนอทัศนะเกี่ยวกับความไม่เที่ยงของชีวิตมนุษย์ การให้สิ่งของแสดงกิริยาเหมือนมนุษย์ เช่น ชากอิฐ ชากปูน และหิน แสดงอาการสะอื้นด้วยความเสียใจที่ต้องถูกทำลายให้พังพินาศ เพื่อต้องการเสนอทัศนะที่เกี่ยวกับมนุษย์ผู้ทำลายศิลปกรรม
3. การใช้บทสนทนาของตัวละคร พบว่า อังคารใช้การสนทนาของตัวละคร เช่น การสนทนาระหว่างธรรมชาติกับธรรมชาติอันได้แก่ การสนทนาระหว่างสัตว์กับสัตว์ เพื่อเสนอทัศนะที่เกี่ยวกับความโหดร้ายของมนุษย์ การสนทนาระหว่างสิ่งของกับสิ่งของอันได้แก่ การสนทนาระหว่างสิ่งปฏิกูลมูลกากับขยะมูลฝอย เพื่อต้องการเสนอทัศนะเกี่ยวกับการแบ่งชั้นวรรณะของมนุษย์ และทัศนะที่ว่ามนุษย์ไม่รู้จักคุณค่าของศิลปกรรมอันมีค่าของไทย ตลอดจนการสนทนาระหว่างมนุษย์กับมนุษย์เพื่อต้องการเสนอทัศนะที่เกี่ยวกับประโยชน์ของธรรมชาติ
4. การใช้คำถามชวนคิด พบว่า อังคารใช้คำถามที่ไม่ต้องการคำตอบหรือคำถามชวนคิด เพื่อกระตุ้นเตือนสติบุคคลให้ได้คิดว่าในชีวิตมนุษย์เกิดมาเพื่อประสงค์สิ่งใด ได้แสวงหาสิ่งอันเป็นประโยชน์อย่างใดบ้าง มนุษย์ควรจะใช้ปัญญาหาสิ่งที่มีประโยชน์แก่โลกมากกว่าจะปล่อยเวลาให้ผ่านไปโดยเปล่าประโยชน์ เพราะชีวิตของมนุษย์นั้นสั้นนัก ใช้คำถามเพื่อให้ผู้อ่านพิจารณาด้วยปัญญาถึงสิ่งดีไม่ดี เพื่อเสนอทัศนะที่เกี่ยวกับการดำเนินชีวิตของมนุษย์ว่า มนุษย์ควรมีความเมตตาต่อกัน แล้วจะทำให้ชีวิตมีแต่ความสุข

5. การเล่าเรื่อง พบว่า อังคารใช้การเล่าเรื่องเพื่อเสนอภาพมนุษย์ที่ตกอยู่ใต้วิชาว่า มนุษย์หลงติดอยู่ในสิ่งที่เปี่ยมมาและรูป รส กลิ่น เสียง นอกจากนี้มนุษย์ยังใช้อวิชาทาร้ายโลก การเล่าเรื่องเพื่อเสนอคุณค่าของธรรมชาติ เพื่อมุ่งหวังให้มนุษย์ตระหนักถึงคุณค่าของธรรมชาติที่มีต่อมนุษย์และโลกในด้านต่าง ๆ การเล่าเรื่องเพื่อมุ่งสั่งสอนและเสนอคติธรรม เพื่อให้มนุษย์ตระหนักถึงกิเลสตัณหาของตน ซึ่งเป็นเหตุทำให้โลกพินาศ

6. การใช้คำกล่าวที่เป็นสำนวน ภาษิต คำพังเพย พบว่า อังคารใช้ภาษิตหรือคำกล่าวที่มีคติเตือนใจมาเสนอทัศนะที่มีต่อมนุษย์ ดังเช่นใช้ภาษิตเพื่อเสนอพฤติกรรมของมนุษย์ ซึ่งพฤติกรรมภายนอกเป็นแค่ในใจนั้นโหดเหี้ยม ไร้ศีลธรรม ดังพฤติกรรมของข้าราชการที่อาศัยตำแหน่งหน้าที่ทางราชการทำการฉ้อราษฎร์บังหลวง ใช้ภาษิตเพื่อเสนอทัศนะเกี่ยวกับการดำเนินชีวิตของมนุษย์ เพื่อเสนอทัศนะที่มีต่อการดำเนินชีวิตของมนุษย์ที่เห็นแก่ตัว เอาัดเอาเปรียบกัน เพื่อให้ตนเองมีฐานะความเป็นอยู่ที่สะดวกสบายโดยไม่คำนึงถึงความเดือดร้อนของบุคคลอื่น

อภิปรายผล

การศึกษาโลกทัศน์ที่ปรากฏในวรรณกรรมของอังคาร กัลยาณพงศ์ โดยการวิเคราะห์ทำให้เราเข้าใจโลกทัศน์ล่วงหน้าสังคมหรือเห็นการณ์ไกลของอังคารที่มีต่อสิ่งต่าง ๆ คือ โลกทัศน์ที่มีต่อมนุษย์ ธรรมชาติ และสิ่งเหนือธรรมชาติดังนี้ โลกทัศน์ที่มีต่อมนุษย์ที่เป็นคนไทยนั้น เราจะเห็นทัศนะของเขาอย่างเด่นชัดว่า คนไทยต้องอยู่ด้วยปัญญาความคิดของตน ไม่ใช่อยู่ด้วยการอาศัยสมองของชาวต่างชาติ คนไทยต้องมีความภาคภูมิใจต่อบรรพชนผู้ปกป้องประเทศชาติให้รอดพ้นจากภัยพิบัติต่าง ๆ และโลกทัศน์ที่มีต่อมนุษย์ทั่วโลกว่า มนุษย์ไม่ควรทำสงครามเพื่อแย่งชิงความเป็นมหาอำนาจ เพราะจะทำให้โลกประสบกับความหายนะ ส่วนโลกทัศน์ที่มีต่อธรรมชาตินั้นจะพบว่า อังคารต้องการให้บุคคลทั่วไปช่วยกันอนุรักษ์ธรรมชาติ เพราะธรรมชาติมีประโยชน์ทั้งในด้านการดำรงชีพ และให้ปรัชญาในการดำเนินชีวิตของมนุษย์ได้ และโลกทัศน์ที่มีต่อสิ่งเหนือธรรมชาติพบว่า อังคารมีคติความเชื่อทางศาสนาที่เกี่ยวกับความเชื่อในเรื่องพระรัตนตรัยว่าสามารถบันดาลความสุข ความสำเร็จ แก่ผู้ที่ยึดถือได้ ตลอดจนความเชื่อเรื่องสิ่งลึกลับ อังคารเชื่อว่าวิฤตกรรม การเวียนว่ายตายเกิดนั้นแท้จริง ทำให้เห็นถึงอิทธิพลศาสนทั้งทางศาสนาพุทธและศาสนาพราหมณ์ที่มีส่วนกำหนดโลกทัศน์ของอังคาร

โลกทัศน์ที่อังกฤษเสนอมานั้น อังกฤษมีกลวิธีในการนำเสนอที่น่าสนใจ ดังเช่น การใช้สัญลักษณ์จะพบว่าอังกฤษใช้สัญลักษณ์ที่เป็นธรรมชาติทั้งที่มีชีวิตและไม่มีชีวิต สิ่งของ ตลอดจนพฤติกรรมของบุคคลและสัตว์มานำเสนอมากที่สุด

การใช้บุคลาธิษฐานและการใช้คำถามชวนคิด เป็นกลวิธีที่อังกฤษใช้รองลงมาเป็นอันดับสองนอกจากนี้ยังพบกลวิธีการสนทนาของตัวละคร การเล่าเรื่อง การใช้คำกล่าวที่เป็นสำนวน ภาษิต คำพังเพย

กลวิธีในการนำเสนอโลกทัศน์ดังกล่าวนี้ช่วยให้เราเข้าใจโลกทัศน์ของอังกฤษได้อย่างเด่นชัด

มกราคม

บรรณานุกรม

- กุหลาบ มัลลิกะมาส. วรรณกรรมไทย. กรุงเทพฯ : คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2519.
- _____. วรรณคดีวิจารณ์. กรุงเทพฯ : คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2520.
- คุยกัณทวิธังคาร กัลยาณพงศ์. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์สยาม, 2534.
- จำเริญ แสงดวงแข. โลกทรรศน์ชาวไทยภาคใต้ที่ปรากฏในเพลงกล่อมเด็ก. สงขลา : ศูนย์ส่งเสริมภาษาและวัฒนธรรมภาคใต้ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ สงขลา, 2523.
- เจตนา นาควัชระ. "ภาคผนวก," ใน บางกอกแก้วกาศรวลหรือนิราศนครศรีธรรมราช. กรุงเทพฯ : ศึกษิตสยาม, 2521.
- ชลธิรา สัตยวัตนา. การนำวรรณคดีวิจารณ์ใหม่แบบตะวันตกมาใช้กับวรรณคดีไทย. วิทยานิพนธ์ อ.ม. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2513. ถ่ายเอกสาร.
- _____. ผจญภัย ร้อยเรียง. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์ปลาตะเพียน, 2530.
- ฐะปะนีย์ นาครทรรพ. "ภาคผนวก," ใน บางกอกแก้วกาศรวลหรือนิราศนครศรีธรรมราช. กรุงเทพฯ : ศึกษิตสยาม, 2521.
- ดวงมน ปริบูรณ์. ความงามในทวาทศมาส. วิทยานิพนธ์ อ.ม. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2516. ถ่ายเอกสาร.
- ทวีศักดิ์ ญาตประทีป. วรรณกรรมศาสนา. กรุงเทพฯ : คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2518.
- บุญเหลือ เทพยสุวรรณ, ม.ล. "หัวเลี้ยวของวรรณคดีไทย," วรรณคดี. ขุมขุมบทความทางวิชาการถวายพระเจ้าวรวงศ์เธอกรมหมื่นนราธิปพงศ์ประพันธ์ในโอกาสที่พระชนม์ครบ 80 พรรษาบริบูรณ์.
- ประคิน ขุมชาย ๓ อยู่ธยา. "ภาคผนวก," ใน บางกอกแก้วกาศรวลหรือนิราศนครศรีธรรมราช. กรุงเทพฯ : ศึกษิตสยาม, 2521.

- บัญชา บริสุทธิ์. โลกทัศน์ของคนไทยวิเคราะห์จากวรรณกรรมคำสอนสมัยสุโขทัย. กรุงเทพฯ : สถาบันไทยคดีศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2523.
- พิทยา เจริญสุวรรณ. ศิลปะการใช้ภาษาในกวีนิพนธ์ของ อังคาร กัลยาณพงศ์. ปริญญาโท กศ.ม. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2520. ถ่ายเอกสาร.
- พุทธทาสภิกขุ. พระรัตนตรัย. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์สุภาพใจ, 2533.
- ลัดดา ปานทัย. วิเคราะห์สัญลักษณ์ในวรรณคดีไทย. ปริญญาโท กศ.ม. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2520. ถ่ายเอกสาร.
- วราคม ทีสุภะ. สังคมวิทยาสำหรับผู้เริ่มเรียน. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มิตรสยาม, 2527.
- วรมณี (ประยุทธ์ บยุคโต), พระราช. ไตรลักษณ์. กรุงเทพฯ : มูลนิธิพุทธธรรม, 2529. _____ . พุทธธรรม. กรุงเทพฯ : กรมศาสนา, 2524.
- วรรณิ วิบูลย์สวัสดิ์. "โลกทรรศน์มองจากกีฬาและการเล่นของเด็ก," วารสารวัฒนธรรมไทย. 32 - 35 ; เมษายน 2524.
- วิทย์ วิศทเวทย์. ปรัชญาทั่วไป : มนุษย์โลกและความหมายชีวิต. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : อักษรเจริญทัศน์, 2520.
- ศรีนครินทรวิโรฒ, มหาวิทยาลัย. คู่มือการเขียนบทนิพนธ์ (รายงาน ภาคนิพนธ์ และ ปริญญานิพนธ์). ฉบับปรับปรุงแก้ไขครั้งที่ 4 มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, 2534.
- สิทธิ บุตรอินทร์. โลกทัศน์ชาวไทยล้านนา. กรุงเทพฯ : ศูนย์หนังสือเชียงใหม่, 2523.
- สิทธิ พินิจภูวดล และคนอื่น ๆ. ความรู้ทั่วไปทางวรรณกรรมไทย. กรุงเทพฯ : คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2515.
- สุจิตรา จงสถิตย์วัฒนา. "คานา," ใน หยาดน้ำค้างคือน้ำตาของเวลา. กรุงเทพฯ : ประพันธ์สาส์น, 2532.
- สุพัศรา สุภาพ. สังคมวิทยา. กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช, 2519.

สุธิงค์ พงศ์ไพบลีย์. โลกทรรศน์ชาวไทยภาคใต้. สงขลา : ศูนย์ส่งเสริมภาษาและ

วัฒนธรรมภาคใต้ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ สงขลา, 2521.

สมบัติ จันทรวงศ์ และชัยอนันต์ สมุทวณิช. "โลกทัศน์ทางการเมืองของสุนทรภู่,"

ความคิดทางการเมืองและสังคมไทย. กรุงเทพฯ : สถาบันไทยคดีศึกษา, 2523.

อนุกาน ราชธน, พระยา. คำของวรรณคดี. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์คลังวิทยา, 2503.

อังคาร กัลยาณพงศ์. กวีนิพนธ์ของ อังคาร กัลยาณพงศ์. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ :

ศึกษิตสยาม, 2517.

_____. ลัทธิอนุภะคีง. กรุงเทพฯ : ศึกษาธิตสยาม, 2512.

_____. บางบทจากสวนแก้ว. กรุงเทพฯ : ประพันธ์สำลั่น, 2515.

_____. บางกอกแก้วกวีศรพลหรือนิราศนครศรีธรรมราช. กรุงเทพฯ : ศึกษาธิตสยาม,

2521.

_____. ปณิธานกวี. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์กะรัต, 2529.

_____. หยาดน้ำค้างคือน้ำตาของเวลา. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : ประพันธ์สำลั่น,

2532.

อัมรา พงศาพิชญ์. วัฒนธรรม ศาสนา และชาติพันธุ์ : วิเคราะห์สังคมไทยแนวมานุษยวิทยา.

กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2533.

อานนท์ อากาภิรมย์. สังคมวิทยา. กรุงเทพฯ : โอเดียนสโตร์, 2525.

පාඨකයාගේ

ภาคผนวก ก

ชีวประวัติและผลงานของอังคาร กัลยาณพงศ์

ชีวประวัติของอังคาร กัลยาณพงศ์

กำเนิด

อังคาร กัลยาณพงศ์ เกิดเมื่อวันที่ 12 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2469 ณ บ้านหลังวัดจันทาราม ตำบลท่าวัง อำเภอเมือง จังหวัดนครศรีธรรมราช บิดาเป็นกำนันตำบลท่าวัง ชื่อ เข็มมารดาชื่อ ขุ่ม แรกเกิดบิดาตั้งใจจะให้ชื่อว่าสมประสงค์ แต่ต่อมาเปลี่ยนชื่อเป็นบุญส่ง ตามความประสงค์ของย่า

ชีวิตเมื่อประสูติ

ชีวิตในวัยเด็กอังคารเจ็บป่วยหนัก เป็นไข้ ต้องนอนนิ่ง เคลื่อนไหวไม่ได้ นอกจากดวงตาเท่านั้นที่กระพริบมองผู้คนที่ผ่านมา หมอหลายคนที่มารักษาดูแลแสดงความหมดหวังและบอกว่าอังคารจะพบกับความตายในอีกไม่ช้า แต่มีหมอคนหนึ่งชื่อ หมอบุญย์ ได้ใช้ยาแสงหมึกรักษาสังเคราะห์ อังคาร จนกระทั่งอังคารมีอาการดีขึ้นและสามารถขยับร่างกายเคลื่อนไหวได้ และเริ่มต้นเดินได้อีกครั้ง

การศึกษา

ชีวิตในวัยเริ่มเรียน อังคารเข้าเรียนที่โรงเรียนวัดจันทาราม ต่อมาเรียนที่วัดใหญ่ พอบจบประถมศึกษาปีที่ 4 ก็ย้ายไปเรียนที่โรงเรียนมัธยมประจำจังหวัด (โรงเรียนเบญจมราชูทิศ นครศรีธรรมราช) เมื่อเรียนจบชั้นมัธยมในปี 2484 อังคารได้เข้ามาเรียนวิชาศิลปะที่โรงเรียนเพาะช่าง และเข้าศึกษาที่มหาวิทยาลัยศิลปากร ในคณะจิตรกรรม - ประติมากรรม และต่อมาได้ออกไปช่วยอาจารย์เพื่อ ทรัพย์สิน กัดลอกภาพจิตรกรรมโบราณในเมืองสำคัญต่าง ๆ เช่น อยุธยา สุโขทัย ศรีสัชนาลัย เพชรบุรี เป็นต้น

ชีวิตครอบครัว

อังคาร กัลยาณพงศ์ สมรสกับคุณอ่อนเรือน มีบุตร 3 คน คือ ค.ช.กุหลวง ค.ญ.อ่อนแก้ว และ ค.ญ.วิสาข

ผลงานของอังคาร กัลยาณพงศ์

อังคาร กัลยาณพงศ์ ได้พบกับสุลักษณ์ ศิวรักษ์ หรือ ส.ศิวรักษ์ ผู้ก่อตั้งหนังสือ "สังคมศาสตร์ปริทัศน์" และเป็นผู้บริหารงานสมาคมสังคมศาสตร์แห่งประเทศไทย ได้นำบทกวีของ อังคาร มาพิมพ์เผยแพร่ในสังคมศาสตร์ปริทัศน์ ฉบับปฐมฤกษ์เดือนมิถุนายน พ.ศ. 2506 และได้รับรวบรวมบทกวีที่กระจายอยู่หนังสืออื่นต่าง ๆ มาพิมพ์เป็นเล่มครั้งแรกเมื่อ พ.ศ. 2507 หลังจากนั้นชื่อเสียงและผลงานของอังคาร กัลยาณพงศ์ จึงเป็นที่รู้จักอย่างกว้างขวาง ในปี พ.ศ. 2515 มุลนิธิเสรียวโกเศศ - นาคะประทีป ได้เชิญเกียรติให้อังคารเป็นกวีดีเด่นของมูลนิธิ อังคารเป็นกวีคนแรกและคนเดียวที่ได้รับเกียรติจากมูลนิธิ

ผลงานกวีนิพนธ์ของ อังคาร กัลยาณพงศ์ ได้รับการรวบรวมและพิมพ์เป็นเล่มดังต่อไปนี้

พ.ศ. 2507 กวีนิพนธ์ของอังคาร กัลยาณพงศ์

พ.ศ. 2512 ลานน้ำพุกระดัง

พ.ศ. 2515 บางบทจากสวนแก้ว

พ.ศ. 2521 บางกอกแก้วภาศรวลหรือ นิราศนครศรีธรรมราช

พ.ศ. 2529 ปณิธานกวี

พ.ศ. 2530 ทนาคน้ำค้างคือน้ำตาของเวลา

จากผลงานดังกล่าวได้ส่งผลให้อังคาร กัลยาณพงศ์ ได้รับรางวัลด้านวรรณศิลป์ ดังนี้คือ

พ.ศ. 2515 ได้รับรางวัลดีเด่น ของมูลนิธิเสรียวโกเศศ - นาคะประทีป

พ.ศ. 2529 ได้รับรางวัล SEA Writes ซึ่งเป็นรางวัลวรรณกรรมยอดเยี่ยมแห่ง

เอเชีย จากบทกวีรวมเล่มชื่อ ปณิธานกวี

จากประวัติชีวิตและผลงานดังกล่าว คณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ จึงประกาศยกย่อง เชิดชูเกียรติให้อังคาร กัลยาณพงศ์ เป็นศิลปินแห่งชาติ สาขาวรรณศิลป์ (กวีนิพนธ์) เมื่อวันที่ 8 ธันวาคม พ.ศ. 2532 และได้เข้ารับพระราชทานโล่และเข็มเชิดชูเกียรติจากสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ณ พระตำหนักจิตรลดารโหฐาน พระราชวังดุสิต เมื่อวันที่ 24 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2533

ภาคผนวก ข

บทสัมภาษณ์ อังคาร กัลยาณพงศ์ จากเอกสารต่าง ๆ

ลลนาคพบ
อังคาร กัลยาณพงศ์

มูลนิธิเสฐียรโกเศศ-นาคะประทีป ได้มอบรางวัล "กวีดีเด่น" ให้แก่ อังคาร กัลยาณพงศ์ เมื่อ 14 ธันวาคม 2515 ก่อนหน้านั้นใครต่อใครยกย่องให้เขาเป็น "กวีแห่งกรุงรัตนโกสินทร์" และก็มีบางกลุ่มอภิปรายกันว่า เขาเป็นนักกลอนที่เดินออกนอกกลุ่มกรอญเป็นกวีที่ทำตัวอย่างชิบิ แต่ถ้าวัดจากรู้จักกันอย่างลึกซึ้ง อังคาร กัลยาณพงศ์ มีหลายสิ่งหลายอย่างที่เป็นตัวของตัวเองเป็นคนที่พยายามหาคุณค่าให้กับงานเขียนของตน ทั้งด้านจิตรกรรมและวรรณกรรมถึงกับได้รับการยกย่องว่า

"ในยุคที่วรรณกรรมไทยของเราไหลเรื่อยเอื่อยเจื่อยไร้จุดหมายแน่นอน งานของอังคาร ลอยเด่นขึ้นมา ยืนยันในคุณค่าความเป็นศิลปินของผู้เขียนผู้มีมนตราในปากกาสามารถเสกสรรค์สุนทรียะและสัจจรสที่ยังความปราโมทย์ และลึงโลดแก่ใจผู้อ่านได้อย่างเลิศเลอและลึกซึ้งถึงขีดสุด" (สุจิตร์งานนิเทศการภาพถ่าย และผลงานของเสฐียรโกเศศ-นาคะประทีป)

พบปะพูดคุยกับอังคารบ่อยครั้ง แต่ก็ไม่มีสักครั้งที่บ้านที่ทุกถ้อยกระซพความไว้ จนกระทั่งมีหลายคนบอกกล่าวให้ "นัดพบ" สักที จึงนึกได้ ก็ไม่มีพิธีรีตองอะไรมากนัก ทั้งฝ่ายคนถามและคนตอบก็ดูจะไม่ชอบสิ่งนั้นตรงกันอยู่ แต่ละคำถามนั้นตรงไปตรงมาเหลือเกิน กระนั้นก็ได้คำตอบที่ออกมาจากหัวใจของกวีเสียยาวเหยียด เรียกได้ว่าเขาเป็นฝ่ายเล่าให้ฟังก็คงไม่ผิด

เริ่มเขียนบทกวีตั้งแต่อายุเท่าไร

ตั้งแต่ตอนอยู่มัธยมปีที่ 4 ตอนนั้นมีหลักสูตรให้เขียนโคลงสี่สุภาพ เขียนคำกลอน แต่ว่าในใจเกี่ยวกับความรักกาพย์กลอนนั้นมีมาตั้งแต่ยังเด็ก ๆ ผมเริ่มอ่านกาพย์กลอนจริง ๆ ตอนประถมปีที่ 4 อ่านนิราศพระปฐมของกรมหลวงวงศาธิราชสนิทจนจบ ที่บ้านผมมีหนังสือทุกชนิดอ่าน เช่น กาพย์ห่อโคลงเจ้าฟ้าธรรมาธิเบศร์ ประพาสธารทองแดง อะไรเหล่านี้เรียกว่าผมได้รับความรู้ครั้งแรกจากเจ้าฟ้าธรรมาธิเบศร์ จากกรมหลวงวงศาธิราชสนิท แต่ที่มากที่สุดก็จากรามเกียรติ์ เพราะว่าแม่ผมชอบอ่านรามเกียรติ์

งานชิ้นแรกที่ยื่นได้ใหม่

งานชิ้นแรกจริง ๆ ผมจำไม่ได้แต่ก็ยังจำได้ว่าในระยะแรก ๆ ผมเขียนเครื่องคร่ำอยู่กับ
แบบโบราณ เช่น

น้ำค้างท่างเพชรเม็ดน้อย

ย้อยหยดใส่ใบพุดกษา

ลมพัดอ่อนอ่อนอ่อนมา

บุหงาหอมรินชื่นใจ

จะเห็นว่าสัมผัสในอย่างโบราณทุกอย่าง นานเข้ารู้สึกเบื่อก็เลยตัดแปลงเขียนอย่างที่มีสัมผัส
อิสระเสรี ที่พริ้งพรายออกไปกว่านั้น

นึกอย่างไรจึงเขียนกว้อนอกแนวโบราณ

ที่จริงผมก็ไม่ได้เขียนนอกแนวโบราณ แต่ว่าผมเขียนตามเหตุการณ์ตามชีวิตปัจจุบันได้
ประสพ คือในชีวิตปัจจุบันมันไม่เหมือนโบราณ เหตุการณ์ต่าง ๆ ที่กระทบใจเรามันไม่เหมือน
แต่ก่อนสำหรับกลอนนั้นผมเพียงแค่เปลี่ยนสัมผัส ใช้สัมผัสอักษรบ้างสระบ้าง ความพริ้งพรายของ
โวหารบ้าง บางคนเขาหาว่านอกแนวครูโบราณแต่ผมไม่คิดว่าเป็นไรครูสุนทรภู่ขึ้นสมองมากนัก
ถ้าคุณจะสังเกตก็ร่วมสมัยกับสุนทรภู่ อย่างเช่น เพลงยาวของนายรินทรอิน

โฉมสุคนธราทิพย์ประทีนหอม

หรือสาวสุรางค์นางฟ้ามาแปลงปลอม

หรือนางจอมไกรลาสจันแสงลง

มาโลมโลกให้พี่หลงลานสวาสดี

ประหลาดบาดตาแลตะลึงหลง

ควรแผ่แผ่นสุวรรณวาทให้สมทรง

เกลือกจะคงจรรจากพิมานจันทร์

พี่หมายน้องจุบองปาริกชาติ

มณโฑไทเทวราชบนสวรรค์

หากนิเวศน์นี้คือโลสิ ไกลกัน

จะไผ่ผันดอกฟ้าสู่มาลัย

ท่านองนี้จะเห็นว่าวิถีการใช้สัมผัสใน ก็ไม่เหมือนสุนทรภู่ เห็นได้ชัดทีเดียว ถ้าจะเก่าไป
กว่านั้นอีก คือ เก่าไปถึงกรุงเก่า เช่น

ยลสำนัอักษรแสดง

สดับเตือตระคายคำ

คิดคิดบ่เกรงกรรม

จะพิศพ้อให้สาสม

คู่คูมาคูหมิ่น

ชะล่าสิ้นเฉลยลม

น้ำคำดั่งกฤษคม

สะแสนคดที่ร่าพัน

เดือนดาวแผ่นดินดอน

ชโลทรพนาวัน

ยังรู้ประมาธครัน

คุณประโยชน์นับบ่ยากใจ

จิตขายในสากล

สุดจะยลจะหยั่ง ไกล

ดังผลสะเคาไพร

รสสวาสดับห่อนเป็น

นี่ก็เหมือนกันจะเห็นว่าสัมผัสไม่เหมือนกับสุนทรภู่ และที่ไม่เหมือนกันอีกในกวีร่วมสมัยกับ
สุนทรภู่ เช่น ภาพยนตร์นางลอย

ดาวเดือนก็เลื่อนลัษ

แสงทองระยับพโยมทน

จวบจนพระสุริยัน

จะเยียมยอดคุดบุตร

สมเด็จพระพรวิวงศ์

กฤษพงศ์พิพาการ

เสด็จถึงสร้างสาคร

กับพระลักษมณ์เอนชา

จะเห็นว่าแต่ละอันนี้ ไม่มีสัมผัสเหมือนสุนทรภู่และคุณต้องรู้ว่ากาพย์กลอนนี้ เขาแต่งกันมาก่อนสุนทรภู่เกิด การที่ใครคนหนึ่งจะเอาอย่างครูโบราณ คือก่อนสุนทรภู่อีกไม่ผิด ก่อนนี้เขามีอิสระเสรีในการสัมผัสคำ สัมผัสอักษร ตลอดจนการวางรูปสำนวนลีลา (เขาพูดยาวเหยียด และท่องจำบทกวีต่าง ๆ ได้คล้องจองน่าฟังทีเดียว)

มีหลักเกณฑ์ส่วนตัวอะไรหรือไม่ในการแต่งกวี

กลอนของผมก็คล้าย ๆ กับกลอนอิเหนา เช่น ว่า

ไฉ่วอนนิจาความรัก	พึงประจักษ์คั่งสายน้ำไหล
มีแต่จะเขียวเป็นเกลียวใบ	ที่ไหนเลยจะไหลคืนมา

จะเห็นว่ามีเจ็ดคำ หรือตัวอย่างจากเพลงยาวกรุงเก่า คุณจะเห็นว่ามีความพริ้งพรายออกไปจากความงามอย่างสุนทรภู่จำกัด ผมรู้สึกว่าการกลอนแบบสุนทรภู่เป็นกลอนที่ถูกขังคุก คือถูกขังด้วยลีลาสัมผัสอย่างนั้น แต่วิธีของกวีต้องไม่ใช่วิธีที่ถูกขังลงในฉันทลักษณ์ เหมือนดวงดาวในท้องฟ้า เราจะเห็นว่ามันอิสระเสรีมากมาย ถ้อยคำหรืออะไรก็ตาม ที่จะเจียรไนมาเป็นบทกวีมันไม่ควรจะถูกจำกัดอยู่ในรูปของฉันทลักษณ์ ผมคิดว่าเป็นความเห็นแก่ตัว หรือความใจแคบของบางคนที่มาพูดลงโทษกันในเรื่องฉันทลักษณ์

ในตอนที่ยื่นบทกวี คุณอังคารคำถึงถึงอะไรเป็นพิเศษ

ผมคำนึงถึงวิฤตภาพและวิธีของศิลป์ ข้อความที่ถามนี้คล้าย ๆ กับจะอ้อมค้อมเข้ามาว่าจะเขียนเพื่อแผ่นดินเพื่อสังคม หรืออะไรทำนองนั้นใช่ไหม (เขาย้อนถามอย่างรู้ใจ ด้วยหน้าตาที่เฉยเมยเหมือนเดิม)

ที่จริงคนที่เกิดมาเป็นกวี หรือคนเขียนหนังสือก็ทำประโยชน์ให้แผ่นดิน อย่างน้อยเราก็เป็นมนุษย์ ก็ทำประโยชน์ให้กับมนุษยชาติทั้งหมด ไม่มีนักเขียนที่โง่ที่จะอยู่ในกะลาครอบกรอบ อย่างน้อยก็ต้องศึกษาเล่าเรียนอยู่ทุกวัน แต่การที่จะพูดว่าเพื่อชีวิตหรือไม่ชีวิตนั้นผมว่าเป็นคำพูดของคนที่ไม่เข้าใจ ศิลปะเพื่อชีวิตนี้ คุณคิดดูสิ สุนัขที่มันจะไปเก็บเศษกระดูกนั้นก็เพื่อชีวิต แต่เพื่อชีวิต

อะไร เราต้องเข้าใจสภาพชีวิตอันนี้ เขาเพียงแต่อธิบายความอันแท้จริงของจุดหมายของคน เช่น วิทยาศาสตร์ เพื่อวิทยาศาสตร์บริสุทธิ์ หมายถึงเวลาที่ไอน์สไตน์คิดทฤษฎีต่าง ๆ ของวิทยาศาสตร์ เขาก็ไม่ไปเห็นแก่เงิน ใครจะมาจ้างให้ไปคิดไอน์ก่อน ไอน์ก่อน แล้วเอาไปล้านบาท สิบล้านบาท เขาก็ไม่มีโอกาสที่จะเป็นโสเภณีอย่างนั้นได้ เพราะจิตใจของเขามุ่งมั่นอยู่กับอุดมคติ จันใดก็จันนั้น ที่เขาพูดว่าศิลปะเพื่อศิลปะก็หมายความว่าทำงานโดยมิได้เพื่อเห็นแก่ตัว หรือผลประโยชน์ของคนใดคนหนึ่ง แต่เพื่อผลแตกหักในวิชาอัน นั้น ผลออกมาก็เป็นของโลก แต่คนไทยส่วนใหญ่จะไม่ค่อยทำอะไรจริง ๆ เราจึงแพ้ตะวันตก

ทำไมจึงพูดว่าศิลปะเพื่อชีวิต อันนี้ก็เพราะว่า เมื่อปฏิวัติกันในรัสเซียเขาไม่มีศาสนา ศิลปกรรมเป็นสิ่งที่จรรโลงใจคนส่วนใหญ่ เวลาเราลอกคติจากลัทธิต่าง ๆ เราก็เลยลืมไป เรามาหล่มกันเรื่องศิลปะเป็นส่วนใหญ่ทั้ง ๆ ที่เราไม่รู้ว่ศิลปะคืออะไร ศิลปะมันจะต้องประกอบด้วย การปฏิบัติด้วย มิใช่ว่าเขาแค่พูดหรือทฤษฎี ดังนั้นคนที่ไม่เข้าใจเขียนก็เขียนผิด

อุดมคติของศิลปินคืออะไร

อุดมคติของศิลปิน ก็คือไม่เป็นโสเภณีเสียระหว่างทาง หรือไม่หากินด้วยวิธีของหญิงคนชั่ว เสียก่อน ที่จะบรรลุถึงธรรม หรือมโนธรรมที่เป็นจุดหมายของศิลปกรรมจริง ๆ ดังนั้นไม่ต้องเป็นห่วงว่าศิลปกรรมเหล่านั้นจะไม่เป็นประโยชน์แก่โลก การทำงานของผมแต่ละครั้งผมคิดถึงคุณค่าอันแท้จริงที่จะไม่ไปไหนเสีย

ระหว่างงานเขียนรูป กับเขียนหนังสืออันไหนยากกว่า

ผมรู้สึกว่ามันมาจากอันเดียวกัน ผมไม่คิดว่าผมทำงานแยกเป็นสองอย่าง คือทุกสิ่งมันมาจากหัวใจอันเดียวกัน ถ้าจะเขียนให้ตีจริง ๆ มันก็ยากทั้งสองอย่าง คือทั้งเขียนรูป และเขียนหนังสือ แต่เมื่อถึงจุดแตกฉานแล้วก็จะไม่มีการยาก เพียงแต่จะแสดงออกยังงใดถึงสิ่งที่มากระทบ กระทั่งอารมณ์ และความรู้สึกของเราให้ไหลพุ่งออกมาทั้งทางวาจา และทางมือ แต่ระหว่างที่อยู่ในความยากนั้นต้อง สู้ จี ทุ อย่างหนัก

ในขณะที่เขียนบทกวี หรือเขียนรูป เคยคิดบ้างไหมว่าคนอื่นเขาจะรับไม่ได้

อันนั้นผมไม่วิตก ไม่คิดถึงหรอก เขาจะรับได้หรือไม่ไม่ใช่หน้าที่ของเรา เรามีหน้าที่แสดงออกถึงคุณค่าของความจริง ถ้าเราแวลล้อมอยู่ด้วยสภาพความจริงอย่างนี้ เราก็แสดงออกอย่างนี้ แต่ถ้าเลยไปกว่านั้น เรามีความคิดสร้างสรรค์เราก็นำไปก่อน ไม่ต้องมัวพะวงว่าสังคมจะเข้าใจหรือไม่เข้าใจ เพราะคนที่ถูกเบิกไปก่อน ย่อมจะไม่เกรงกลัวต่อความเข้าใจผิดของคนทั้งโลก ถ้าเราทำประโยชน์ใหญ่ภายใต้ความบริสุทธิ์ใจจริง ๆ อย่างเช่นนักวิทยาศาสตร์หลายคนที่เคยมีความคิดล่วงหน้ามาก่อน

การที่คนส่วนใหญ่ไม่เข้าใจความคิดของคนคนหนึ่ง ก็ไม่ได้หมายความว่าคนส่วนใหญ่นั้นโง่ แต่เพราะเขาไม่ได้คิดให้ใหญ่โตจริง ๆ ต่างหาก

ศึกษางานของคนอื่นหรือไม่ในขณะที่ทำงานจิตรกรรมหรืองานเขียนหนังสือ

ผมเล่าเรียนอยู่เสมอ จะเป็นใครก็ตาม ผมดูหมดทั้งหมด แต่ก็ไม่ได้ขโมยเล็กขโมยน้อย อย่างเช่น เราเห็นงานเขียนของปิกัสโซ แล้วก็ไปลอกเลียนมานิดหนึ่ง ก็เท่ากับไปฉกชิงความคิดของปิกัสโซ การที่เราได้รับอิทธิพลจากคนโน้นคนนี้ ต้องไม่เป็นแบบกระดากถือปี่ ต้องมีการกลั่นกรอง อย่างเช่นกินอาหาร เราทุกคนเป็นหนี้บรรพบุรุษ เป็นหนี้มนุษย์ที่เกิดก่อน อย่างน้อยเขาก็อุปถัมภ์ความคิดโดยทางทัศนะ คติธรรมหรืออะไรก็ตาม

ชอบงานเขียนของใครมากเป็นพิเศษ

จะบอกว่าชอบของใครมันตอบยาก เหมือนกับเราเดินเข้าป่าพันธุ์ไม้โนป่ามีมากมายหลายชนิด บางอย่างกลิ่นหอม โครงสร้างต่างออกไป และความหอมของแต่ละอย่างก็ไม่เหมือนกัน พุดง่าย ๆ ว่าผมชอบบรรพบุรุษส่วนใหญ่ทั้งหมด

อยากให้เล่าเรื่องส่วนตัวสักหน่อยเท่าที่พอจะเปิดเผยได้

ผมเกิดที่เมืองนครศรีธรรมราช เมืองของกาพย์กลอน (บอกเล่าด้วยความภูมิใจ) เรียนหนังสือที่โรงเรียนวัดมาตั้งแต่แรก แรกทีเดียวเรียนที่โรงเรียนวัดจันทาราม ต่อมาก็เรียนที่วัดใหญ่ พอจบประถมสี่ ก็ย้ายไปเรียนที่โรงเรียนมัธยมประจำจังหวัด แล้วก็เข้ามาเรียนที่

กรุงเทพ ฯ เพื่อน ๆ ของผมส่วนมากเขาไปเรียนที่ธรรมศาสตร์ มีผมคนเดียวที่ไปเรียนศิลป แต่เดิมเราไม่รู้จักคำว่าศิลป รู้แต่คำว่าวาดเขียน

ทำไมถึงเลือกเรียนศิลป

คือผมมีนิสัยชอบวาดเขียนมาตั้งแต่อ่อนแอ่อก ครูถึงกับลงในสมุดรายงานว่าเป็นผู้มีจิตใจฝักใฝ่ในวิชาวาดเขียน ผมเคยได้คะแนนเต็มบ่อย ๆ

เข้ามาอยู่กรุงเทพ ฯ เรียนที่ไหนก่อน

ผมเรียนอยู่ที่เพาะช่าง 2 ปี จบจากเพาะช่างก็ไปเรียนที่ศิลปากรแต่ผมก็ออกเสียวราว ๆ ปี 3

ทำไมถึงออก

คือสมัยนั้นผมทำอะไรไปตามอารมณ์ เรื่องมันไม่เป็นเรื่อง เช่นนึกไม่พอใจผู้ใหญ่ แต่ว่ากันแล้วจะออกหรือไม่ออกก็เหมือนกัน เพราะผมใช้เวลาศึกษาอยู่เสมอ แต่ก่อนเคยเข้าไปในศิลปากรบ่อย ๆ เพื่อพูดคุยกับคนที่มีความชอบเหมือนกัน

มีความสนใจในเรื่องการเมืองหรือไม่

การเมืองเป็นเรื่องของทุกคน จะสนใจหรือไม่สนใจ ผมก็เป็นสัตว์เมืองอยู่ร่วม ผมไม่ชอบอย่างเดียวคือระบบพระราชย์ ไรศวีรบุรุษที่ยกย่องนักรบผมก็ไม่ชอบ

ชอบประชาธิปไตยแบบไทย

ไม่ต้องมากหรอก ก็ประชาธิปไตยแบบไทย ๆ นี่แหละ ไม่ใช่ประชาธิปไตยแบบลอกกาก ตะวันตก ที่จริงเราเป็นประเทศประชาธิปไตยมานานแล้ว ตั้งแต่สมัยพระร่วงยุคลสุโขทัย และอยุธยา บางสมัยก็เป็นประชาธิปไตย ความคิดทางการเมืองผมว่าเป็นของทุกคน เพราะเราไม่ใช่หมา ไม่ใช่สัตว์นี้ แต่เราต้องคิดของเราเอง ไม่ต้องไปลอกกากของคนอื่น

สภาพสังคมควรเป็นอย่างไร

การปกครองบางระบบถ้ามันทำลายบุคลิกภาพ คือทำลายมโนคติของบางคนที่เขาคิดเพื่อสร้างสรรค์ มันก็ผิด เหมือนกับเราไม่ให้เอ็ดสันประดิษฐ์ไฟฟ้าที่ไหนจะให้เกิดประโยชน์แก่โลก สังคมในความรู้สึกของผมควรจะเหมือนป่าทั้งภูเขา มันควรจะอยู่ไม่ใช่ทำลาย ต้นสักก็ควรอยู่อย่างต้นสัก ต้นกล้วยก็ควรอยู่อย่างต้นกล้วย

มีจุดประสงค์อะไรที่ออกไปชนบทบ่อย ๆ

ที่จริงผมออกไปตามชะตา ถ้าจะอยู่ที่เดียวนาน ๆ มันทำให้ความคิดคับแคบ ผมเคยอยู่ที่เดียวนาน ๆ แล้วรู้สึกว่ามันไม่ดี เราต้องเป็นเหมือนนก ต้องบินได้อาจจะบินอย่างนกอินทรี หรือบินมากไปกว่านั้นอย่างลม อย่างการหมุนของดาวนพเคราะห์ คือถ้าเราได้ไปไหนมาไหนมาก ๆ ก็จะเป็นการเพิ่มคติธรรม มโนธรรม คุณธรรม แต่ก็ไม่ใช่เที่ยวไปเปล่า ๆ

ผมมักจะไปเที่ยว ตามป่าเขาสาเนาไพรที่เป็นธรรมชาติ เพราะธรรมชาติเป็นแม่บท ธรรมชาติจะให้พลังเรา มันมีสิ่งที่ทำให้ความบันเทิงใจได้มากที่สุดเหมือนกับผึ้ง ตัวของมันเองไม่มีความหวานแต่มันเที่ยวไปคุ้ยน้ำหวานจากที่อื่นมาเก็บไว้

ได้อะไรบ้างจากการไปชนบท

ผมได้พบเห็นอะไรหลายอย่าง เช่น ไปในป่าลึกที่แดนต่อแดนกับพม่า ได้ไปพบพวกไทยใหญ่ได้เห็นโรงเรียนที่ครูประจำบาลที่นั่นมีสภาพยิ่งกว่าไกล คิมทองเสียอีก ผมได้เห็นสภาพแตกต่างกันมากเหลือเกินระหว่างสังคมเมืองกับชนบท ปัญหาชายแดนอาจจะเกิดขึ้นอย่างมากมาย เพราะเดี๋ยวนี้พวกจีนฮ่อ พวกไทยใหญ่ได้กระเซ็นกระสายเข้ามาอย่างมาก มันจะเป็นปัญหาถ้าฝ่ายบริหารมันแต่เห็นความสบายอยู่แต่ในรถเก๋ง และบ้านเมืองของเราจะลำบาก การท่องเที่ยวไปในชนบท เราจะได้พบเห็นปัญหามากจนเราคิดแก้ไม่ตก สำหรับผมมันก็ระบายออกได้ด้วยการเขียน

ในความรู้สึกส่วนตัวของคุณอังคาร หน้าที่ของนักเขียนคืออะไรบ้าง นอกจากพูดถึงความจริงแล้ว

หน้าที่ของนักเขียนโดยตรงก็ต้องต้องเป็นประโยชน์ต่อแผ่นดิน ต้องเป็นคนสร้างสรรค์ยุคที่ดีที่สุดให้ จะต้องมีความคิดล่วงหน้าส่งคมไปเราจะต้องช่วยเหลือเพื่อนมนุษย์ที่อาจจะไม่มีเวลาพอที่จะมาคิดไตร่ตรองในแผนการ ในจุดหมายชีวิตต่าง ๆ นักเขียนจะต้องช่วยให้ทัศนะที่ใหญ่ให้แก่เขาใช้ว่าจะมาคิดถึงแต่เรื่องตัวเอง

แสดงว่านักเขียนจะต้องรับผิดชอบสังคม

การที่ทําประโยชน์ใหญ่ก็ต้องรับผิดชอบทั้งนั้น คืออย่างน้อยเราก็ต้องรับผิดชอบต่อความเป็นมนุษย์ของเรา เพราะมนุษย์ส่วนใหญ่เกิดมาเกินมานอน มาสืบพันธุ์ ซึ่งสัตว์อย่างอื่นก็ทำได้ แต่มีอยู่อย่างหนึ่งคือการธำรงคุณค่าความเป็นมนุษย์ สัตว์ปศุสัตว์ที่มีทัศนะใหญ่โตเพื่อโลกสันติสุข เราไม่มีด้วยทุกคน แต่จากการที่เราเรียนรู้ เราเป็นหนี้บรรพบุรุษทุกคนที่เขาบุกเบิกไป ที่เขาฝากคุณค่าในผลงานให้แก่โลก เราเอาสิ่งต่าง ๆ เหล่านี้มาเติมในหัวใจของเรา ความเป็นสัตว์เดรัจฉานก็ล้นออกไป เมื่อล้นออกไปเราก็มีความเป็นมนุษย์มากขึ้นทุกที อย่างนี้จึงไม่ต้องถามกันว่าความรับผิดชอบหรือไม่รับผิดชอบขั้นแรกเมื่อเรามีความเป็นมนุษย์เต็มเปี่ยมแล้วเราก็จะมีความเห็นแก่สัตว์อื่นด้วย อย่างเช่น อีเก้ง ซึ่งกำลังจะคลอดลูกอยู่ในพุ่มไม้ บางทีถ้ามนุษย์ไปเจอเข้าก็จะอ้างว่า เราต้องลองปืนไรเฟิลว่ามันจะแม่นยำไหมก็ลั่นไกเปรี้ยงเข้าไป เวลาเดียวกันถ้าเราเห็นลูกของมันทะลักออกมา ก็จะนึกถึงหัวอกแม่ทันที นี่เป็นมนุษยธรรม สัตว์อื่นมันก็มีสิทธิที่จะมีชีวิตอยู่ ไข่ว่าขึ้นเฮลิคอปเตอร์แล้วเอาปืนกราด อย่างนี้แม้ว่าจะมีศนายพลนายพัน ก็ยังมีใจเป็นสัตว์เดรัจฉานอยู่ตามเดิม

ความเป็นมนุษย์ของนักเขียน หรือของศิลปินนี้เขาใหญ่โตมากมันเหมือนกับมหาสมุทรนะ แล้วที่ไหนความรับผิดชอบของล้าคลองจะไปรู้ เพราะมหาสมุทรนั้นเลี้ยงโลก ความรับผิดชอบของคุณเล็ก ๆ หรือคลองเล็ก ๆ ก็จะไม่ได้อ่างไม่ได้ แล้วจะว่ามหาสมุทรไม่รับผิดชอบหรืออะไรก็ได้ เพราะมหาสมุทรมันจะเลี้ยงโลกและจะอยู่ต่อไป ดังนั้นความคิดใดที่ล่วงหน้าไป จะมีคนเข้าใจหรือไม่ก็ตาม บุคคลผู้นั้นจะต้องนั่งภาวนาศึกษาค้นคว้าไปในทางที่แน่นอน เพื่อหลักชัยอันใหญ่อันเป็นประโยชน์ไพศาลในกาลข้างหน้า เช่นเดียวกับพระโพธิสัตว์

ในความรู้สึกส่วนตัว สังคมไทยทุกวันนี้เป็นอย่างไร

สังคมไทยผมรู้สึกเป็นสังคมที่หมักหมมเหมือนเสื้อผ้าที่ไม่ได้ซัก เราเอาระบอบของยุโรปเข้ามาติดอยู่มาก หลังจากที่เราเสียถูกปลดปล่อยจากการเป็นเมืองขึ้นแล้ว เรายังมีอิทธิพลของทุกชาติทุกภาษาอยู่ ดังนั้นจึงเป็นสังคมที่ออกจะไม่สะอาดนัก

เคยคิดไหมว่าเราจะแก้ได้อย่างไร

เราเองคงจะแก้ไม่ได้ แต่เราต้องมีความคิดที่พร้อมกันทุกคน เราจะต้องเห็นคุณค่าของมนุษย์ด้วยกัน และจะต้องแก้ไปพร้อมกันใช้ว่าที่คนไหนคนใด และเราต้องเห็นอกเห็นใจกัน

เราควรจะเห็นคุณค่าของสิ่งที่มีมากกว่าเงินทองเห็นคุณค่าของมนุษย์ อย่างเช่นรถสิบล้อ ถ้าเราจะแก้ไม่ให้มันเล่นกันจนถนนพังไปทั้งเมือง เราก็ต้องเริ่มแก้ที่อาเสียโดยมันต้องไม่เป็นไอ้โลกจนเกินไปและคณะกรรมการที่กำหนดโควตารถก็ต้องไม่รับสินบนจนมากเกินไป หรือไอ้เรือหางยาวที่ตั้งหนวทูลจนคนจะเป็นบ้าก็เหมือนกัน เหล่านี้ถ้าเรามีความเห็นอกเห็นใจกันก็จะไม่เดือดร้อน

พูดถึงเศรษฐกิจ ผมเห็นความสำคัญในระบบเศรษฐกิจ แต่เราต้องไม่โลภกันเกินไป อย่าให้เศรษฐกิจมาบีบบาทเหมือนความเป็นมนุษย์ของเรามากเกินไป ก็จะอยู่กันอย่างมีความสุขได้ แต่ที่เราหวังร้ายกันมากเกินไป มีแล้วก็อยากมีอีก

ผมรู้สึกว่าสังคมไทยเป็นสังคมที่ยังขาดจุดหมายไม่รู้ว่าจะไปทางไหน เพราะส่วนใหญ่อยู่กับแบบนักเลงโต

สังคมชนบทเป็นอย่างไรบ้าง

อันที่ผมไม่เคยเล่า มีเกร็ดเกี่ยวกับเรื่องนี้อยู่ คือ เมื่อผมเข้าไปในหมู่บ้าน ชาวบ้านบางทีมีความเข้าใจในศิลปะมาก ผมเคยเขียนรูปเหมือนให้เขา เขาจะตอบแทนผมด้วยการเอาเนื้อหมูเอาอะไรมาให้แต่ผมไม่รับหรอก ว่ากันไปแล้วชาวบ้านไม่ค่อยเคืองร้อนหรือเพราะเขาอยู่กันอย่างง่าย ๆ แต่ถ้าจะว่ากันไปทุกสิ่งทุกอย่างเดี๋ยวนี้ เราเอามาบารุงกันในส่วนกลางมากเกินไป ไม่ได้ขยายออกไปยังชนบทเลย หรือถ้าจะมีการขยายกันบ้างก็ทำกันแบบผักชีโรยหน้า

เคยคิดถึงปัญหาเรื่องผู้ก่อการร้ายหรือไม่

ผมว่าถ้าฝ่ายปกครองของเรามีการปกครองที่ดี ปัญหาอันนี้ก็คงไม่มี แต่ที่ เกิดก็เพราะ ข้าราชการ หรือเจ้าหน้าที่ตำรวจไปเบ่งจนเกินพอดี แต่พวกผู้ก่อการร้ายจริง ๆ ที่ตัดสินคดีตามลัทธิ บ้าบอ ก็คงมี แต่ผมว่าเป็นส่วนน้อยมาก

มีความเห็นอย่างไรเกี่ยวกับนักศึกษา

ผมคิดว่านักศึกษาของเราถ้าจะมีการทัศนศึกษากันบ้างก็ดี อย่างที่ผมเคยไปเที่ยวมาจะพบ นักศึกษาต่างประเทศบ่อย ๆ อันนี้เราก็รู้กันว่านักศึกษาต่างประเทศแม้แต่จบปริญญาตรีเขาจะ เอาเบ็นซ์บ่าเที่ยวไปรอบโลก บางคนตั้งสองเที่ยว แต่ของเราไม่กล้าเสี่ยง เพราะเรายึดถืออยู่กับ ก.พ. จบไปต้องได้รับเงินเดือนเงินค่าเหนื่อยนี้ เราไม่ได้คิดว่าการเรียนในมหาวิทยาลัยนั้น เป็นการบุกเบิกเพื่อให้เรามีค่าเป็นมนุษย์จริง ๆ แต่เพียงจะเอาเงินเดือนเท่านั้น ถ้าเราจะ เปลี่ยนแปลงความคิดเหล่านั้น บางทีเราอาจจะหาประโยชน์ที่ยิ่งใหญ่กว่าที่เป็นอยู่ทุกวันนี้

เคยย้อนกลับไปดูงานเขียนเก่า ๆ หรือไม่

ก็เคยเหมือนกัน แต่ผมไม่ติดใจกับงานเก่า ๆ หรอก เพราะคิดว่างานที่จะสร้างสรรค์ต่อไปข้างหน้าจะต้องดีกว่า การเปรียบเทียบก็ต้องเพื่อความรู้ แต่เมื่อรู้แล้วไม่จำเป็นต้อง เปรียบเทียบกันอีกจุดใหญ่จริง ๆ ของการทำงานของผมก็คือต้องอ่านตัวเองให้ออก ต้องสอน ตัวเองให้ได้ ต้องหาข้อบกพร่องในตัวเอง กับคนอื่นเราอาจจะไม่เข้มงวด แต่กับตัวเองจะต้อง เข้มงวดที่สุด แม้แต่เวลาที่เรายี่เกียจ เราจะต้องรู้ว่าเรายี่เกียจมีความคิดแคบเราก็ต้องรู้ว่า เป็น อย่างไร ปัญหาการสร้างสรณ์นั้น เห็นจะไม่มีเพราะเราจะต้องทำต่อไปจนกว่าจะเข้าใจ

พูดถึงการเข้าใจ มีความวิตกเกี่ยวกับความตายของตัวเองไหม

ผมไม่วิตกเพราะว่าจะตายเมื่อไหร่ก็ได้ ตอนนั้นยังไม่ตายก็ทำงานเรื่อยไป แต่ถ้าจะตาย ก็อยากจะตายดี ๆ คือก่อนตายก็อยากจะภาวนาอย่างพระพุทธเจ้าเคยสอน

ยังหุดคุ้ยกันได้ไม่จบเรื่อง ก็ถึงเวลาที่อังคารจะต้องไปร่วมการเดินขบวน (16 ตุลาคม) ด้วย และหลังจากเหตุการณ์ได้ผ่านไปแล้ว เขาก็โกนศีรษะเป็นการไว้ทุกข์ ภาพที่ได้มาทั้งหมดนี้เป็นภาพหลังสุดในขณะที่เขาไม่มีความทุกข์อยู่ในหัวใจมากมาย

อังคาร กัลยาณพงศ์ มีหลายสิ่งหลายอย่างที่จะอ่านเขาไม่ออกจากบุคลิกภาพ แต่จากบทกวี และงานเขียนอื่น ๆ ของเขา ทำให้รู้ว่าภายในวิญญานของเขานั้นเต็มไปด้วยความประณีตละเอียดอ่อนเพียงไรและ

ทั้งหมดนี้ เป็นเพียงเสี้ยวหนึ่งแห่งความคิดในชีวิตของ อังคาร กัลยาณพงศ์

สนทนา...กับ อังคาร กัลยาณพงศ์

ในความเป็นอังคาร กัลยาณพงศ์ เขาคือศิลปินผู้เขียนภาพนับพันนับหมื่นชิ้น หรือจะเป็นกวีแห่งกรุงรัตนโกสินทร์ ซึ่งมีผลงานกวีนิพนธ์เป็นพัน ๆ ชิ้น ตั้งแต่เริ่มเรียนมัธยม จนมาถึงวันนี้ทั้งนี้ก็มีใช้คำถามที่ต้องการคำตอบสำหรับคนที่รู้จักเขา

มูลนิธิเสรีयरโกเศศ-นาคะประทีป มอบรางวัล "กวีดีเด่น" ให้เขาเมื่อวันที่ 14 ธันวาคม 2515 นั้นเป็นคำตอบหนึ่งสำหรับคนที่สงสัย และเป็นการบอกกล่าวซึ่งมิใช่การลบหลู่ปฏิบัติร้ายอันเป็นทัศนวิจารย์จากนักกลอนบางกลุ่ม ที่เห็นว่าเขาเป็นกวีนอกกริด ไม่ใส่ใจกฎเกณฑ์ของฉันทลักษณ์ และทำตัวเป็นอีนปี่

และคำตอบอันมิได้ล่องลอยอยู่ในสายลม ก็คือสิ่งที่มีอยู่ในความเป็นตัวของเขา ทั้งการดำเนินชีวิตและการทำงาน

ในวัยหนุ่มของอังคาร มีตำนานเล่าขานสืบต่อกันมาในแวดวงศิลปากรว่า เขาเป็นหนึ่งใน "สี่ท่าน" อันเป็นการเรียกขานอย่างนิก "ขลัง" แต่ไม่เป็นทางการ และเป็นที่รู้จักด้วยสายใยอันเชื่อมโยงกันอยู่

"สี่ท่าน" คือ ท่านจันทร์ - ม.จ. จันทรจิรายุ รัชนี้ นามปากกา นายโต๊ะ ๗ ท่าช้าง, ท่านที่สองคือท่านยूर ประยูร อุลุชาฎะ หรือ น. ๗ ปากน้ำ, ท่านที่สามคือท่านบุญ - ไพบูลย์ สุวรรณบุญ และสี่คือท่านอังคาร

อังคาร กัลยาณพงศ์ หรือท่านอังคาร เมื่อวันวานผ่าน เขาคือลูกศิษย์ของครูเฉลิม - เฉลิม นาคีรักษ์ ที่เพาะช่างเป็นรุ่นก่อตั้ง "อนุศิลป์เพาะช่าง" ร่วมกับประยูร อุลุชาฎะ ที่ศิลปากร เขาได้เป็นลูกศิษย์ของอาจารย์ศิลป พีระศรี, อาจารย์สำนัก ศิลากร แต่ต่อมาได้เดินทางย้อนรอยอดีตกับอาจารย์ เพื่อ ทรัพย์สินศึกษาศิลปไทยโบราณด้วยคารวะในวิญญูญาณของบรรพบุรุษผู้สร้างบ้านเมือง ผู้เนรมิตศิลปกรรมล้ำค่าตามเมืองโบราณต่าง ๆ รอนแรมไปป่าดงจากที่นั่นไปที่นี่ จากศรีสัชนาลัย สุโขทัย อุทยาน เพชรบุรี และเมืองสำคัญอื่น ๆ นับแต่ถิ่นฐานเหล่านั้นยังรกร้างขาดการเหลียวแล

การเดินทางเพื่อศึกษาศิลปกรรมไทย อันเป็นการสืบสายธารวัฒนธรรม ทำให้งานของเขา ทั้งทางด้านทวิและภาพวาดได้แสดงทักษะโดดเด่นที่เขามีต่อความเป็นคนตะวันออก ต่อความเป็นคนไทย ความเคารพนับถือต่อชีวิตผู้คน นับแต่บรรพบุรุษจนมาถึงสังคมยุคคอมพิวเตอร์ เขาไม่ลืมที่จะพูดถึงชีวิตที่ผันแปร บ้านเมือง การเมือง และสังคมที่น่าเป็นห่วง ด้วยสายตาแบบของเขา

ซึ่งทั้งหมดคือความเป็นคนธรรมดา ที่มองโลกด้วยความหวังอาทรต่อความเป็นมนุษย์อันกว้างอย่างสู่ความพยายณะ

งานด้านบทกวีของเขาเริ่มมีผู้รู้จักในยุคที่ส.ศิวัรักษ์ หรือสุลักษณ์ ศิวรักษ์ บรรณาธิการ สังคมศาสตร์ปริทัศน์นำออกตีเผยแพร่ แต่ในด้านจิตรกรรม เขาเป็นที่รู้จักตั้งแต่ยังเรียนเขียนรูปที่เพาะช่างและศิลปากร

วันนี้ของอังคาร เขามีครอบครัวอบอุ่น มีแม่บ้าน ลูกชายหญิงวัยน่ารักสองคน มีเวลาทำงานเงียบ ๆ อยู่ที่บ้าน นานครั้งจึงจะได้ออกไปสัมผัสวิถีชุมชนเก่าแก่ของบ้านเมืองที่บรรพบุรุษได้ทุ่มเทสร้างสรรค์ไว้เป็นมรดก และเป็นซากที่หลงเหลือ

วันนี้เขาใช้ชีวิตเช่นคนสามัญเช่นผู้คนรอบตัวเขา

ขอทราบเป้าหมายในการทำงานด้านศิลปะในเบื้องต้นเพื่ออะไร และต่อมาเพื่ออะไร

ศิลปะนั้นก็เพื่อจรรโลงโลกมนุษย์ให้เจริญรุ่งเรืองยิ่ง ๆ ขึ้นไป เพื่อช่วยโลกให้พ้นภัยพิบัติบาปร้าย จากไฟบรรลัยกัลป์นิวเคลียร์ ซึ่งเป็นความจริงที่น่ากลัวที่สุด ในเรื่องไฟบรรลัยกัลป์นี้ อย่าคิดบ้า ๆ บอ ๆ ว่าจะเป็นไปได้ สงสารลูกเล็กเด็กแดงตาตา ๆ เกิดมาไม่ทันรู้จักโลกและชีวิตก็จะถูกเผาไหม้เป็นถ้ำถ่านอันบัดขบของมนุษยชาติ ศิลปะจะช่วยมนุษย์ให้พ้นไฟบรรลัยกัลป์ได้ ลัทธิคลั่งบ้าทหารบัดขบ จะทำให้เกิดไฟบรรลัยกัลป์ล้างโลก ศิลปะเท่านั้นจะช่วยโลกมนุษย์ได้ดี ได้ อย่างวิเศษที่สุด

เพื่อมนุษยธรรมและเพื่อสันติสุขแก่โลกมนุษย์ ก็คือเพื่อมนุษยชาตินั่นเองให้ดียิ่ง แล้วควรขยายประโยชน์ให้ครอบคลุมกว้าง ถึงสรรพสิ่งอื่น ๆ ด้วยได้ก็จะยิ่งวิเศษสุด

ปัญหานี้ที่จริงมันไม่เป็นปัญหา เหตุเพราะว่าคนที่เกิดมาเป็นมนุษย์นี้ อย่างน้อยก็เพื่อความ เป็นมนุษย์ แต่ที่นี้เราจะพูดในฐานะที่เป็นคนเอเชียในตะวันออกไกลนี้ คนละอย่างกับตะวันตก เช่น เรามีพระพุทธเจ้า คือเรามีพระพุทธศาสนา นี่ผมไม่ได้มองข้ามพระพุทธศาสนาเลยนะ ผมพูด ในฐานะคนตะวันออกที่เราใกล้ชิดกับพระพุทธศาสนา ไม่พูดถึงจีนที่เขามีลัทธิต่าง ๆ ที่เกิดจากครุบา อาจารย์เก่า ๆ ซึ่งมีส่วนเกี่ยวเนื่องกับพระพุทธศาสนาภายหลัง

นอกจากที่เราทำเพื่อมุ่งหมายคุณค่าความเป็นมนุษย์ที่แท้จริงของเราแล้ว คุณค่าที่เป็น มนุษย์นี้ มีผลเกี่ยวโยงไปถึงประชาชนทุกคน เพราะเราเกิดมาเป็นประชาชน ที่นี้ข้อต่อไปก็คือ เราก็อาจจะแปรความหมายของยี่เนี่ยสต่าง ๆ ที่ผากความคิดของเขาไว้ที่ที่ท่านได้ทุ่มเทชีวิต ค้นคว้าความหมายอันลึกซึ้งของชีวิต

ผมว่าศิลปินนั้นจะต้องมีหน้าที่นฤมิตรกรรม ควรที่จะเกี่ยวโยงกับการแปรความหมายลึกซึ้ง ของอัจฉริยะนี้เข้ามาให้กับเพื่อนมนุษย์เป็นสื่อให้เพื่อนมนุษย์เข้าใจด้วย

ข้อต่อไปคือ การที่เราจะค้นคว้าอะไรให้แตกหักตรงการที่ว่าเราได้รับความรู้มาจากครู บาอาจารย์แล้วก็ดี ในฐานะที่เราเกิดมาไม่เหมือนคนทางยุโรป เราควรจะต้องเพิ่มคุณค่านั้นให้ มากขึ้นไปอีกหมายความว่าเมื่อเราได้รับส่วนดีที่สุดนั้นมาแล้ว เราจะต้องกินส่วนที่ดีที่สุดนั้นเข้าไป ในตัว เพื่อเป็นกำลังที่จะออกผละกำลังมาซึ่งนฤมิตรกรรมให้เกิดต่อเนื่องไปอีกสมมุติว่าเราเกิดมา เป็นเมืองจันทน์ ๆ เรากินเพชรพลอยสองสามเม็ดเข้าไปยังไม่พอ เหมือนเราเป็นแผ่นดินแผ่นหนึ่ง เราจะต้องกินเพชรพลอย หรือคุณค่าของครุบาอาจารย์เก่า ๆ ที่เป็นอัจฉริยะให้มากกว่านั้น ให้ใน แผ่นดิน ในตัวเต็มไปด้วยแร่ เพชร พลอยในที่นี้ก็หมายถึงคุณค่าแท้จริงของการที่เกิดจากความคิด มนุษย์นั้นแหละ เราจึงจะเกิดนฤมิตรกรรมต่อไปจากบรรพบุรุษอีกที ซึ่งเราเองก็มีการต่อเนื่อง เหมือนลัทธิธารสายเดียวกับน้ำใจของมหาบุรุษเหล่านั้น เราจะเป็นลัทธิที่ไม่ขาดหาย หมายความว่า กายของเรา ของบรรพบุรุษทั้งหมดที่ล่วงหายตายไปแล้วก็ดี แต่กระแสสายน้ำใจ สายวิริยะ สายสติปัญญา สืบเนื่องเป็นหลักฐานอาจจะผ่านเรา เราอาจจะเป็นที่หนึ่ง อาจจะมีคนที่สอง ที่สาม

ผมรู้สึกว่าเป็นหน้าที่ที่จะต้องสืบสายธารแห่งศิลปวัฒนธรรมไปให้ได้ แล้วจะหลากไหลไป อย่างที่มันน่าจะมีเสน่ห์อาลัยให้แก่โลกมนุษย์พอสมควร

ยังมีอีกสักข้อ... เราอาจจะเปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างภพกับภินพว่า ในความ เป็นอยู่ของมนุษย์ที่แล้ว ๆ มากก็ดี ทุกยุคทุกสมัยจะมีไหมที่เราจะยกแผ่นดินหรือระดับความเป็นไป

ของโลกให้ดีกว่านี้บางทีเขาจะพูดถึงหลายสิ่งหลายอย่าง ยกตัวอย่างคนสมัยนี้ส่วนใหญ่บ้าวิทยาศาสตร์ คือเป็นโรควิทยาศาสตร์ขึ้นสมองไม่เชื่อภพภูมิต่าง ๆ แล้วทำไมมนุษย์เราซึ่งเกิดมาเป็นคีย์ เป็นกุญแจกลางจะสร้างสรรค์ในโลกมนุษย์นี้ไม่ได้ด้วยความผันอันรุนแรง หรือด้วยพลังแห่งมนาคติพิเศษ ทำไมเราพาแต่ให้โลกนี้เป็นขยะ อย่างน้อยก็เช่นว่า เราทำให้ประเทศไทยเป็นที่รับขยะรถยนต์ของญี่ปุ่น ญี่ปุ่นไม่สามารถทิ้งขยะรถยนต์ในเมืองมันได้เพราะมันสกปรก มันขนเอามาทิ้งประเทศไทย ของกินก็ขมาทิ้ง แล้วญี่ปุ่นก็ล้วงดับอย่างดีไป เช่นแร่ทองแดง แร่อะโรสารพัด หมายความว่าเอาแผ่นดินไทยเป็นที่ปลูก แล้วโยนขยะใส่ตัวมันเอาแต่เนื้อในวิเศษไปกิน แต่ความคิดที่เราจะก้าวล่วงไปให้พ้นจากฐานะที่เราเป็นข้าญี่ปุ่น เรายังทำไม่ได้เลย จะไปนมิตสวรรค์วิมานอะไร ขนาดจีนไม่ได้ใช้ความคิดอะไร ใช้แค่สันตยานังทำกำแพงเมืองจีนได้ เพราะสันตยานังมันต้องยันหาบั้งก็หนัก ๆ มันถึงเกิดกำแพงเมืองจีนที่มองเห็นมาจากโลกพระจันทร์ เรามีหน้าที่ให้ญี่ปุ่นล้วงดับตลอดไป เป็นข้าญี่ปุ่นตลอดไป คราวนี้น่าจะยกประเทศไทยให้ญี่ปุ่นไปเสีย...
ขอธงชาติญี่ปุ่นมาใช้ด้วยก็ยิ่งดี

เมื่อมองเห็นว่า เหล่านี้เป็นอุปสรรคในการนมิตศิลปกรรม คุณอังคารมองเห็นทางแก้ไขไหม

แก้ไขอะไร ผมไม่ใช่เทวดา ตัวเองก็แทบเอาตัวไม่รอดอยู่แล้วนี่ จะไปแก้ไขอะไร อันนี้เป็นความรู้สึกตื่นตัวของทุก ๆ คนที่จะรู้สึกตัวแล้วช่วยกันแก้ไข เหมือนคลื่นในมหาสมุทร มันต้องรวมตัวกันแล้วซัดสาดฝั่งให้เรียบร้อย ไม่ใช่คนหนึ่งคนใดจะทำได้ แต่เป็นความสำนึกของทุก ๆ คนที่เป็นส่วนรวม ที่รู้สึกตัวแล้วแก้ไขเหตุต่าง ๆ จึงจะดีขึ้น

เราก็อำไปป่าศูนย์การค้า นี่เด็กไทยทุกคนทั่วประเทศต้องเข้าศูนย์การค้า คลั่งไคล้ อย่างนี้ก็เท่ากับเราเป็นเหยื่อ คล้ายเราเป็นปลาเข้าไปจับเหยื่อในร้าน เบ็ดก็คัน ๆ ในร้านปลาโดนเข้าจับหมดทั้งที่เขายังไม่ทันตก มันหมายถึงว่าเราไม่รู้สึกตัวว่าเราโดนบิณฑุหาอะไร เราไม่ได้คิดแก้ไข พวกศิลปินเขาคิด แต่มันช่วยไม่ได้ พระนารายณ์อะไรก็ช่วยไม่ได้ถ้าหากว่าไม่เกิดสำนึกขึ้นในความเป็นมนุษย์ของทุก ๆ คน

นี่-ศิลปะนี้เขาชี้ให้ว่า ให้เกิดความรู้สึกในคุณค่าความเป็นมนุษย์ ที่มีความจำเป็นอย่างยิ่ง เพราะว่ามาปรับส่วนบกพร่องของความเป็นคนให้ดีขึ้น ไม่งั้นเราก็ดกเป็นเหยื่อของใครต่อใครสารพัดชนิดเขาไม่ทันตกเราก็กินเบ็ด เป็นמצจาที่เหมาะแก่ห่อหมกเป็นอย่างยิ่ง

มีความเห็นอย่างไรที่รัฐบาลณรงค์เพื่อความเป็นไทย

ผมไม่รู้ว่ารัฐบาลณรงค์อะไร รัฐบาลก็...แค่ศูนย์กลางของศิลปวัฒนธรรมเรายังไม่มีเลย ผมไม่ได้ขออะไรมากอะไร ขนาดอินโคโน้เซียเขายังมี ใหญ่โตขนาดสนามกีฬาห้วหมาก แต่เป็นศูนย์ ศิลปวัฒนธรรมทุกแขนงมีจิตรกรรม ประติมากรรม สถาปัตยกรรม นาฏกรรมดนตรี วรรณกรรม รวมอยู่เป็นแหล่งกลางที่มาพบปะ ศิลปะ แต่ละแขนงเป็นเหมือนรถไฟที่วิ่งมาพบกันที่หัวลำโพง เขา มีหัวลำโพงให้พบแล้วมีที่ไป สมมติว่าเราจะขึ้นรถไฟสายจิตรกรรมจะไปเชียงใหม่ เราก็ไปได้ เอาจิตรกรรม สถาปัตยกรรมไปใส่ในหัวใจคนทุกคน

นี่มันล้วนแต่เกิดความคิดคับแคบ พวกสถาปัตยกรรมก็คิดว่าไม่มีใครมีสิทธิ์รู้สถาปัตยกรรม ไปได้นอกจากกู อะไรอย่างนี้ไม่ได้ ทั้ง ๆ ที่วิชานั้นเป็นของคนทุกคนที่มาเกิดในแผ่นดินสยาม ลองเลยไปเกิดที่แผ่นดินเขมร ก็มีสิทธิ์ทำข้อฟ้าใบระกาหางหงส์ให้สวยที่สุด ไม่ใช่คนหนึ่งคนใดจะผูกขาดเหมือนจุฬา ฯ ผูกขาด ศิลปการผูกขาด ของเหล่านี้ไม่ได้ผูกขาด เหมือนเมล็ดโลหิตในตัวคน จะอยู่ในคนหนึ่งคนใดไม่ได้ จะต้องอยู่ในทุกคน ศิลปะก็เหมือนกัน เหมือนลมหายใจ คนแต่ก่อนเป็นลมหายใจเลย เขาเกือบจะซื้อออกมาเป็นนกนกลอย ยิ่งปืนใหญ่ปืนใหญ่เป็นนกนกลอย

ความคิดนี้ตรงกับทฤษฎีที่ว่า "ใครถูกคุณหมื่นศิลปะ ฯ" บ้างไหม

ไม่จำเป็น-ไอนั้นเขียนสำหรับอดีต อามิน ความจริงมันเกินตัวคน คนไทยนี้ไม่รู้สิทธิในเรื่องนี้ ไม่รู้ในที่ว่าอะไรกับสุนทรียใน โลกมนุษย์จะมาปรับปรุงหัวใจเรา ไม่รู้เรื่องเลย เพราะขาดหาย เช่นกรุงแตก พม่ามาเผา ตัวเราก็ขุดวิญญูตังไป แล้วก็ไปเจอวิญญูตังตะวันตกเข้าก็เอามาใส่ คือสภาพการของบ้านเมืองไทยนี่มันเหมือนผีเข้า เคียวฝรั่งมาสิง เคียวอังกฤษมาสิง เคียวอเมริกามาสิงในร่างที่เป็นสยาม ซึ่งวิญญูตังตัวเองยังไม่รู้ว่าไปไหน เป็นเจ้าเข้าทรงตลอดเวลา บางทีผีขึ้นเข้าสิง แล้วไปเที่ยวต่อต้าน... (ก่อนจะถึงสองสามวรรคต่อไป คุณอังคาร ยกตัวอย่างการประท้วงที่เรียกว่าสภปรนแต่ได้รับการสนับสนุน เช่นเมื่อประท้วงการกระทำของบางชาติด้วยการถ่ายปัสสาวะรดธงชาติซึ่งถือเป็นสิทธิ์ของเขา เป็นการทาบแบบหมาแต่คนไทย ไม่ใช่หมา การกระทำเยี่ยงนั้นเป็นของคนไทยเพียงคนเดียว ไม่ใช่คนไทยทั้งหมด เหตุการณ์อย่างนั้นไม่น่าเกิดขึ้น และไม่ควรถูกได้รับการสนับสนุน)

ไปต่อต้านเขาทำไมในเมื่อเราเป็นข้าของเขอย่างแท้จริง เป็นทั้งวิญญาณ

คิดว่าต้องตัวไทยใจไทยด้วยหรือไม่

ผมไม่ได้ถืออย่างนั้น ผมไม่ได้ถือแบบหลวงพิบูล ฯ นะ ไม่ใช่ชาตินิยม ผมเห็นว่าอะไรที่มันเป็นคุณค่าของบรรพบุรุษที่ทามาควรจะมีจักเข้าใจคุณค่า ถ้าสืบต่อให้ได้ยิ่งดี ประเทศไทยมีหลายภาคที่รวมเรียกสยาม แต่ละภาคเขามีดี ใช้ว่าเป็นคนไทยแล้วต้องทำอย่างนี้ อย่างนั้นมันไม่มีหลักเกณฑ์อะไรตายตัว เราใช้ชีวิตตามที่บรรพบุรุษเคยมีมา หมายถึงการแสดงออกในวิญญาน แต่การแสดงของตะวันออกก็มีเสน่ห์อย่างเช่นเราเป็นคนที่อยู่ใกล้ชิดกับธรรมชาติมาก เหมือนจีนที่เขาเขียนใบไม้ วันหนึ่งเขาอาจจะเขียนวัวเขียนควายก็ได้ แล้วเขาก็แสดงออกมาในลักษณะของขงจื้อ เหล่าจื้อขี้วัวขี้ควาย หมายถึงเรานี่มองธรรมชาติเป็นมิตรสนิท เป็นญาติพี่น้องกันฉันใด เราไม่ได้มองใบไม้ที่เทคโนโลยี ที่เครื่องจักรกล หรือเราไม่หวังไอ้แบบคอมพิวเตอร์มาเขียนรูป เรายังหวังให้เป็นมนุษย์รับใช้เรา ให้วิญญานการแสดงออกของเราอย่างเต็มที่ ผมไม่ได้เป็นคนชาตินิยม แต่ผมหมายถึงส่วนดีต่าง ๆ เช่นการทำต่อเนื่องเรื่องศิลปะ ขนบประเพณีในพระพุทธศาสนาที่ดี เช่น บรมสมโพธิกถา ไตรภูมิต่าง ๆ ที่เขาแต่ง เขาไม่ได้มีเจตนาทางการเมืองอะไรหรอก ผมว่ามันเป็นของที่รับมาจากอินเดีย แล้วมาปรุงแต่งถ้าจะมีใครยกย้ายถ่ายเทการเมืองก็...ผมว่าของโบราณบางอันนี้ไม่มีเจตนาการเมืองเลย อย่างพระมหาเวสสันดรชาดก เขาก็ไม่ได้บิดเบือน เพียงแต่ต้องการต่อเนื่องเรื่องทานบารมีเพียงแต่วิธีการแต่งหนังสือคนโบราณเป็นอย่างนี้ แต่งเป็นนิทานออกมา แต่จุดใหญ่จะสอนถึงจาคะ เพราะคนทุกคนเป็นคนเอากันทั้งนั้น เป็นคนโลก ร้อยล้านพันล้านผมไม่เห็นพอ บางคนก็ยังคิดที่อพยพขึ้นมาถอนพันเด็กทั้งประเทศ ซึ่งเด็กพันร่วมหมื่น คล้ายทานาบันหลังคน เมืองเราเป็นเมืองกลีกรรรมก็จริง แต่เราไม่ได้หมายความว่าให้ทานาบันหลังคน

คุณเห็นไหม ปลุกมะละกอสักต้น ตัวมะละกอเองก็ไม่ได้กิน ถ้าเราใจกว้างพอให้มะละกอหล่นได้โคน แล้วให้ตัวมะละกอกินตัวมันเอง ไว้ให้มันกินบ้าง คินแก่โลกแก่แผ่นดินบ้าง เราไม่เคยเราเอาหมด นี่ก็แสดงว่าเราเกิดมาเป็นคนงก เป็นคนโลกเอาแต่คุณค่าต่าง ๆ ไม่เหลือ แม้แต่ดอกไม้บานก็จับแน่นมาขาย ซึ่งถ้าคิดไปแล้วเราเอาแต่ได้ เช่นมาร้องเพลงให้ฟัง เรายังให้ลูกกรดกับมัน นกให้เสียงเพลง เหมือนตอนเช้าคุณเหว้าร้องเสียงเหมือนระฆังของโลก ของอุษาเทวี

ดูเหว่า ดูเหว่ามาบลูก ก่อนกาลิเลโอคิดนาฬิกาบลูก แล้วเราก็ให้ลูกกรดกับมัน เราให้กรงแคบ ๆ คือคอกเล็ก ๆ กับมัน แสดงว่าเราไม่ได้ทำอะไรเลย

สรุปแล้วก็หมายความว่า คนโบราณนี้ไม่มีกลุ่ตลจิจตทุจจริตแฝงเคลือบแคลง แฝงมายาสาไทย ไว้ในนิทานบางอัน เพียงแต่เขามุ่งจะสอนคนให้เสียสละ เพื่อส่วนรวมจะได้อยู่เย็นเป็นสุข เหมือนที่ พระเวสสันดรให้ช้างแก้วคู่บารมีแก่พราหมณ์แคว้นอื่น เพื่อให้แคว้นอื่นอยู่เย็นเป็นสุข ให้ฝนฟ้า ตกต้องตามฤดูกาล อันนี้เป็นทัศนะของเขา ไม่จำเป็นต้องตีกระทบ เขาว่าไอ้เรื่องนี้เป็น เรื่องการเมือง ไม่ให้เกียรติแก่บรรพบุรุษบ้างหรือว่า บางสิ่งบางอย่างเขาทำด้วยความซื่อตรงจากหัวใจ ที่ต้องการให้สังคมมนุษย์นี้อยู่เย็นเป็นสุข

โดยสรุปก็หมายความว่า ศิลปะในสมัยก่อนเป็นศิลปะ ไม่เกี่ยวข้องกับการเมือง

ผมไม่ได้พูดสรุปอย่างนั้น คือการเมืองนี่มันเกี่ยวข้องกับความเป็นมนุษย์แค่ไหนแต่ไร เพราะมนุษย์เป็นสัตว์เมือง เรารวมกันต่อสู้ใครในเสาร์นี้ก็เป็นการเมือง เช่นช้างมันมาย้ายได้แล้ว มนุษย์ก็จูงลูกเล็กเด็กแดงที่หัวซุกหัวชนขนาดชนะนี้ตัวหนึ่งทีอย่างนี้ แต่วันหนึ่งมนุษย์ก็รวมตัวกันทำ เพี้ยค แล้วทุกคนสวมวิญญูณาทำ เป็นปลาปลอมไล่ต้อนช้างเข้าเพี้ยค อย่างนี้เป็นการเมือง มนุษย์เป็นสัตว์เมืองไม่ใช่คิดเรื่องการเมือง คิดให้พอดี ให้มีสติปัญญา อย่าถึงกับคลั่งไคล้ไอ้อย่าง นั้นมันท่วมความเป็นคนของเราจนพาสติไม่ได้ ถ้าเรายังไม่เสียความเป็นมนุษย์ให้กับสิ่งแวดล้อม ที่น่า เราก็จะคิดได้ ที่ไหนคนโบราณเขาเชื่อเราก็จะเห็นว่าชื่อ ที่ไหนที่เราเห็นว่าไม่ชื่อ คคโกง มารยาเราก็จะเห็นจิตเรานิ่ง น้ำที่ใสเราก็จะเห็นเงาสะท้อน หรือรีเฟล็คชั่นต่าง ๆ เห็นการ กระทำของมนุษย์ เราสามารถเป็นดั่งที่วัดมนุษย์ได้ทั้งหมด ที่ไหนคนโบราณแต่งการเมือง แฝง มายาสาไทย ที่ไหนเขาชื่อที่ไหนเขาครัทธาจริงกับชีวิตกับมโนคติของเขาเราจะได้เห็น...นี่ผม ไม่ผูกขาดตอบแทนคนอื่น ๆ ไปหมดนะ

มองการเมืองของไทยทุกวันนี้ เห็นว่าเป็นอย่างไร

ผมคิดว่าเรื่องการเมือง เรื่องประชาธิปไตยอะไรนี้ เขาก็เพ่งเอาแบบอย่างของฝรั่งมา ปกครองเมื่อไม่นานมานี้ ประชาธิปไตยของอังกฤษเราก็เห็นว่าอยู่มาเป็นร้อย ๆ ปียังไม่ลงร่อง ลงรอย ผมว่าเมืองไทยนี้มันต้องคิดการปกครองขึ้นมาให้เหมาะสมกับอุปนิสัย ไม่ใช่ฝรั่งคิดการ

ปกครองอย่างนั้นคืออย่างนี้แล้วเอามา สมมุติว่าเราเห็นอังกฤษดีเราจะเอาอังกฤษเป็นพ่อ รัสเซียดีเราก็อารัสเซียเป็นพ่อ จีนแดงดีเราก็อาจินแดงเป็นพ่อ หรือเยอรมันดีเราก็อาเยอรมันเป็นพ่อ มันไม่ถูก เราต้องหาพ่อของเราเอง ถึงจะเกิดมรดกเป็นลูกเป็นเต้าออกมา ระบบการปกครองแบบไทเผด็จการก็เอามาประยุกต์อันไหนที่ทำให้ราษฎรอยู่เย็นเป็นสุข มีความคิด เราควรจะคิดขึ้นมาคนไทยเราคิดเรื่องการปกครองของเราเองบ้างก็ได้ ไม่ใช่ัว้วควายนี ถ้าเราเป็นัว้วควายเราคิดเรื่องการปกครองไม่เป็น คอยรับแต่แจกเขาให้ไก่ให้ ไอนี้เราคอยรับแต่เชื้ออสุจิชาติอื่นมาเป็นพ่อ แม้แต่เชื้อความคิดเรายังไม่มี เราเลยไม่รู้่ว่ววิถีชีวิตของคนเป็นยังง

เช่นตัวอย่างคนนิยมตลาดนัดในวัดมหาธาตุ ที่วิถีชีวิตเขาแตกต่างจากสนามหลวง แต่ให้คนไทยค้าขายนี้เรายังทำไม่เป็นเลย ให้เขาค้าขายเล็ก ๆ น้อย ๆ นี่เรากลับมาจัดเมืองของเราให้เป็นระเบียบแบบฝรั่ง ให้สะอาด ที่จริงเป็นผักชีโรยหน้า ความที่บ้านเมืองจะสะอาดได้มันต้องมีศิลปิน มีเขียนสีใหญ่ ๆ วางแผน วางผังเมืองที่อยู่ได้เป็นพัน ๆ หมื่น ๆ ปี เมืองมีท่าเล มีลำไส้ของเมือง มีปอดของเมือง ไม่ใช่บ้านเมืองไม่มีแปลนผังเลย แล้วจะเอาความสะอาดที่ไหนได้ แต่เราลืมหูลำปากคอกที่ชีวิตพื้น ๆ ของคนที่หาเช้ากินค่ำ ทำไมไม่ให้เขาค้าขาย ถ้าเขาค้าขายเต็ม เราก็อวยควบคุมเรื่องความสะอาด ปัญหาอาชญากรรมก็จะลดคนก็จะเป็นอยู่ดีขึ้น เพราะว่าพวกนี้เขาหาเช้ากินค่ำ เราไม่พูดถึงคนที่มั่งเงินเป็นแสน ๆ ล้าน ๆ มาปลอมเป็นหาบเร่ นะ เราหมายถึงคนหาเช้ากินค่ำจริง ๆ ที่เขาส่งลูกเรียนหนังสือ ม.6 ม.8 ขายกล้วยบวชชี ขายข้าวแกง ซึ่งเขาขายมาตั้งแต่สุโขทัยไม่ต้องไปตัดเขา ซึ่งเรัดัดจริตตามฝรั่ง บ้านเมืองสะอาดแล้วเรัดัดความเป็นอย่างของคนไทย แค่นี้เรายังปกครองไม่เป็น คนไทยที่เทพจะไม่ได้อยู่ด้วยการปกครองเลย อยู่ด้วยอะไรก็ไม่รู้ อยู่เหมือนเป็ดอยู่ในเล้า ความหมายก็ไม่มี เสียวิญญานไทย

จริง ๆ แล้วเรายังไม่รู้่ว่วปกครองด้วยระบบอะไร เรายังหาความหมายของประชาธิปไตยไม่ได้

คนไทยต้องอยู่ด้วยปัญญาความคิดของคนไทย เหมือนที่พระร่วงท่านเคยอยู่มา เหมือนที่พระนเรศวรเคยอยู่มา เหมือนที่เชียงแสน สุโขทัย เชียงใหม่ อโยธยา หรือนครศรีธรรมราช ก็อยู่กันโดยวิถีชีวิตของคนไทย ไม่ใช่อยู่ด้วยวิถีชีวิตที่ใช้สมองต่างชาติ เราอาจจะเรียนวิชายุโรปก็จริง แต่เราต้องเอามากินเข้าไปให้ทะลวงของตะวันออกไกลเสียก่อน เราถึงจะแสดงออกมาได้ ไม่ใช่เรารับต็อกเตอร์มาดิบ ๆ แล้วเรามาใช้เลย นี่รู้สีกอาหารจะเป็นพิษ วิชาการทั้งหลาย

นี้จะกลายเป็นอวิชาไปหมด จะทำให้แผ่นดินเดือดร้อน เช่นเราจับงาช้างมาขาย รับมาจากแผ่นดิน จะเนา ต่อไปทุเรียนจะเสียหาย มันได้ส่งขลุ่ยสแกแผ่นดิน น้ำก็จะเนา นึกตัวอย่างว่าเราจับมา ผิด ชาตินี้ที่เขามีความคิดเขาเล็กกันหมดแล้ว ชาตินี้ที่ไม่มีความคิดก็ใช้กันไป อย่างเอาดีดี่ที่ มาจับผักหญ้าแม่มันหมดเลย เพื่อจะให้คนไทยอายุสั้น ให้อายุเท่ากันหมด เราอาจจะเป็นนักคำนวณ ที่เลวคิดสมการอายุ คนไทยถ้ากินดีดี่ที่เข้าไปสิบปี อายุจะได้ตายพร้อมกันหมด ดีจะได้สู่ชาติ ชาติไทยนี้มันมีศัตรูเยอะ เช่นดี่ดี่ที่. กุฬาสัตติ หรือของใหม่ทั้งปวงที่เราคลังไคล่ แสดงว่าเรา ปกครองตัวเองไม่เป็น แล้วคนที่ปกครองก็ปกครองไม่เป็น อี้เดียด อามินดี ๆ นั่นเอง

เรายังไม่รู้เรื่องการปกครองเลย แล้วเราจะไปพูดถึงสิทธิการเมืองยังงี้ ที่อยู่นี้เราก็กู้กันตามยถากรรม มันเป็นอย่างนี้จริง ๆ อะไรที่มาถึงเมืองไทยและหมด สมมติว่ามีนักปราชญ์ ใหม่แต่หนังสือว่าปกครองอย่างนี้ดี มาถึงเมืองไทยเหลว ต้องถูกปกครองโดยเบียร์เหล้า ถูกปกครองด้วยเหล้านอก และหมด สมมติว่าใครที่มีอุดมการณ์ดี มาถึงที่นี่และหมด สภาพมันยิ่งกว่า กรุงแตก นี่ถ้าพยายามมาเสร็จ มันไม่ต้องเผา ต้มเลย ต้มตุ๋นกรุงสยามเป็นพะไลเลย นี่อันตราย ถ้าไม่ตื่นตัวทางศิลปะ

ถ้าเราจุดระเบิดความเคลื่อนไหวขึ้น จะทำให้สังคมเคลื่อนไหวเหมือนเราจุดระเบิด นิวเคลียร์ขึ้นบนดาวพฤหัสบดี แล้วดาวพฤหัสบดีจะเป็นพระอาทิตย์เอง ให้พลังเอง ในจักรวาลเราจะมี พระอาทิตย์สองดวง ถ้าเราจุดความรู้สึกรู้สึกที่ถูกต้องขึ้นได้ ให้ทุกคนรู้สึกได้ แรงเคลื่อนไหวพลังงานจะ เกิดขึ้นในสังคม แล้วตัวสังคมมันจะสอนสังคมเอง จะเกิดความเปลี่ยนแปลงที่ดีขึ้น เป็นความสำนึก ของสังคมที่จะเกิดขึ้นได้ สังคมเองก็จะต้องมีความสำนึกเหมือนกัน

เช่นว่าสังคมผู้สร้างศูนย์การค้าขึ้น แล้วก็สร้างจิกโก่ขึ้นมามาก จิกโก่ก็ไปแทงสุวรรณดี (สุคนธา) วันนี้จิกโก่ต้องการกินเบียร์ จิกโก่ก็ลงทุนเผดเล่มาเดียวซึ่งเงินไม่เท่าไร ก็ไปดื่มสุวรรณดี ซึ่งจิกโก่เคยได้มาเมื่อเอามันไปดื่ม ก็อาจจะได้เงินสักแสน รถก็ได้ขับไปอวดผู้หญิง เงินก็ได้ไป เทียวสวนสนามในศูนย์การค้า ในเมื่อเราไม่ได้ดับที่ต้นเหตุ เราจะมาโทษอะไร ตัวสังคมเองก็เป็นตัวที่สร้างปัญหาที่สุด พอแทงสุวรรณดีแล้วมีเกียรติเสียอีก มีรถเป็นขีปรีบ ให้อินข้าวอย่างดี ก่อนแทงสุวรรณดีอาจจะกินข้าวแกงก็ได้ พอแทงสุวรรณดีแล้วได้กินข้าวหมูแดง ได้ขีรถเป็นขีปรีบ อยู่ในคุก อาจจะมิดรอนทองคำใส่แฉ่งก็ได้ แล้วจะมีอีกสักกี่สุวรรณดี สุคนธา เกิดมาให้สำหรับพอมือจิกโก่ ถ้อยสกลแทง

ปัญหาสังคมต้องช่วยกันขบคิด แล้วแก้ไขตัวเองให้ได้ เหมือนเราเป็นแม่น้ำแล้วตัวเราเน่า เราจะทำอย่างไรให้รู้สึกที่เราเน่าไม่ใช่เพราะตัวเราเอง เพราะได้ตัวผงซัฟฟองลงไปมาก เพราะผงซัฟฟอง เพราะคิซี้. ลงไปมากจนเน่าเสีย สิ่งแวดล้อมของเรานี้มันชวนให้ไปทางที่แย่มาก

รัฐบาลทวันนี่เข้าทำดีไหม หรือถ้าเป็นรัฐบาลในสายตาของคณังคาร ควรจะเป็นรัฐบาลแบบไหน

คือรัฐบาลนี้ ฝ่ายปกครองจะต้องมีการศึกษา มีการเรียนรู้ มีความรอบรู้ในฐานะนักปราชญ์คนน้อย มีความเห็นว่าการพัฒนาธรรมนันทกานตแผ่นดินได้อย่างไร คือศิลปวัฒนธรรมนี้จะช่วยให้ผู้คนมีสติปัญญา คนโบราณที่ฝ่ายขุนต้องมาก่อนฝ่ายบู๊ ฝ่ายสมุหนายกต้องมาก่อนฝ่ายสมุหกลาโหม แต่นี่เราปล่อยให้คาบไปหน้า ปัญญาไปหลัง ปัญญาต้องไปก่อน หมายถึงว่าเราต้องส่งเสริมเมืองให้มีสติปัญญาอย่างยิ่ง ถึงจะได้เข้าใจว่าอะไรดี อะไรชั่ว ตาราพิชัยสงครามเขาก็บอก การพูดออกมาสองคำแล้วเขาให้เมืองให้ประเทศดีกว่าเราต้องไปยิงไปฟันให้ไง ถ้าเราเจรจาด้วยลิ้นสองนิ้วแล้วเมืองนี้เสียแก่เรา ดีกว่าเรายกทหารแล้วเสียทหารเป็นกองทัพ ตาราพิชัยว่าทำอย่างปัญญาอ่อน แต่การทำทางปัญญาครั้งแรกนั้นถูกต้อง แต่เราก็ไม่ได้ส่งเสริมเรื่องนี้

รัฐบาลที่จะขึ้นปกครองต้องรอบรู้หลาย ๆ สาขา เช่น เราเรียนสัตวแพทย์ แล้วขึ้นไปปกครอง เราไม่ได้เรียนวิชาอื่นที่ให้ความเป็นมนุษย์มาเลย เราไม่ได้เรียนวรรณคดี ศิลปกรรมต่าง ๆ สารพัดที่ทำให้ความเป็นมนุษย์ของเราดีขึ้นเราเรียนอย่างที่ทำให้ใจแคบ คนที่จะปกครองคนอื่นต้องรอบรู้ อย่างน้อยก็ถึงสภาพความเป็นมนุษย์ในสังคมให้ดีขึ้น ปัญญาตัวนา ไม่ใช่กำลังกล้ามเนื้อเป็นตัวนา แม้แต่ขามูไรที่พันดาบมันยังใช้ปัญญานา ถ้าหากขามูไรนั้นเป็นผู้รู้ จะพันดาบผิดกับขามูไรโง่บัดขบ

ถ้าหากเราจะให้ปัญญานา เราต้องถึงมาที่การศึกษาอย่างแรงกล้า ไม่ใช่เรากลัวเสียงบประมาณที่จะจัดการศึกษา จะจัดการศึกษาอย่างไรให้คนในชาติมีสติปัญญาอย่างดียิ่งไม่ใช่เราโหมงบประมาณทั้งหมดไปกลาโหม แล้วเรานึกว่าเราจะรอดพ้นจากภัย ไม่ได้ เราไม่ควรจะซื้อเครื่องบินมาไว้ที่กัศดาการ หรือซื้อเรือคาน้ำให้กั๊กมกรามอยู่ เปลืองเรือรบเปล่า ๆ มันก็คิซี้ที่เราสามารถส่งวนพันธุ้กั๊กมกรามไว้ได้โดยที่เราซื้อเรือคาน้ำมาให้อยู่ เพราะเราบ้า เชื้อน

กึ่งปลาต่าง ๆ สัตว์พันธุ์ไปหมด นี่เรายังไม่รู้ว่ากึ่งปลาพันธุ์ดี ๆ ของเราสัตว์พันธุ์ไปแค่นั้น เรายังถือว่าอวณลาภิเศก นี่มันเป็นเหตุเพราะเราไม่ได้ฟังไปที่สติปัญญา เราต้องเสียทรัพยากรของประเทศไปอีกมากมาย จนคำนวณไม่รู้สิ้น...จะต้องใช้ปัญญานาสังคมให้ได้ จึงจะเกิดแสงสว่าง

แล้วรัฐบาลเป็นอย่างไรบ้าง

ผมจะไปรู้อะไร เขาจะเป็นเปรมหกออยู่แล้ว ต้องรอให้ถึงครึ่งโหลก่อน คือผมไม่อยากถูกปกครองนาน ๆ ก็เบื่อ เหมือน ม.ร.ว.ถนัดศรี สวัสดิวัตน์ ว่าเมื่อเช้า-กินแฮมเบอร์เกอร์มากๆ ก็อ้วกแตกใส่แฮมเบอร์เกอร์ คือถูกปกครองเรื้อรังข้าพเจ้าเราจะอาเจียน เพราะถูกปกครองโดยคนที่ไม่มีศิลปะเลย เราจะต้องอาเจียนสักวัน เรียกว่ายังไม่เห็นฝั่ง ไทยแลนด์ยังลอยแพตั้งอยู่ในทะเลยถากรรม

ปัญหามันเกิดขึ้นเพราะคนในชาติทำให้มันเกิดปัญหานั้นเอง เคียวลูกเสือชาวบ้าน เคลื่อนไหว เคียวก่อนนั้นก็รักชาติล้นปรี่ขึ้นมา โอ้ความรักชาติมันเกี่ยวท่วมคนโน้นคนนี้ให้เดือดร้อน เราต้องเข้าใจว่ารักชาติอย่างไร รักอะไร ธงชาติยังไม่มี ไม่รู้ไปรักอะไร แคร์รัก ธงชาติยังไม่ว่ารักตรงไหน ผมรู้สึกว่เราต้องเปลี่ยนแม้กระทั่งธงชาติ ให้มันเป็นไทยบ้าง แต่ก่อนพระนเรศวรท่านใช้ธงอะไร พ่อขุนรามคำแหงท่านใช้ธงอะไร ทำไมไม่หาข้อมูล อยู่ยงยาใช้อย่างไร ทำไมไม่ใช้แบบนั้นบ้าง หรือว่าเราเกิดมาก่อนพระนเรศวร เกิดก่อนพ่อขุนรามคำแหง พระเจ้าตากท่านใช้ธงอะไร พระพุทธยอดฟ้าท่านใช้ยังง ไม้ใช้ธงของคนอื่น เราต้องรู้เสียก่อนว่าชาติคืออะไร เราถึงจะรักถูก นี่เรายังไม่รู้ว่ชาติไทยคืออะไร ชาติสยามคืออะไร แล้วเราจะไปรักถูกที่ไหน เรายรักตัวเองทุกที่เหมือนที่บริษัทใหญ่เงินล้านต้องรักเอาที่ออฟฟิศ รักเอาลูกอม ไอ้ลูกอมนี่มันไม่ได้ทำให้ชาติดีขึ้น มันทำให้พันคนทั้งชาติหลุดหมด ทำให้พันเป็นแมง หนังสือพิมพ์บางฉบับที่พิมพ์ตัวจั่วมากเกินไปก็ทำลายสายตาคน ไอ้ทีวี.นะตัวดี ทำให้สมองเด็กไทยเป็นไอ้มดแดง ไอ้โคเรมอน ผมนี้เกลียดทีวีที่สุด ต้องพลอยรับมันโดยปริยาย ไอ้โคเรมอนนี้รู้สึกมันจะมาแทนที่พระเจ้า ยังไม่มีใครจับมันตรึงกางเขน คนไทยนี่ยังไม่รู้เรื่อง อย่างไอ้โคเรมอนนี่จับมันตรึงกางเขนเสียบ้างก็ได้ เคียวมันก็จะมาเติบโตในสมองของเด็กไทย นี่-เคียวก่อนมันก็เอาว่คขึ้นความเป็นญี่ปุ่นมาจัด เคียวมแม่-คนไทยทั้งหมดก็จะเป็นญี่ปุ่น เคียวก้อ...คนสยามทั้งหมดเรียกร้องขอใช้ธงชาติญี่ปุ่น แหม...บอกว่าเคารพนับถือพระอาทิตย์เหลือเกินเสด็จ

สังคมมันเป็นเสียเอง จะต้องให้สิ่ววรรณอีกก็คณาให้แทงมันถึงจะหยุด เลวที่สุด หาที่ไปที่มาไม่ได้ แล้วยังไม่รู้จะไปทางไหนด้วยกู้เงินเขาใช้ไปวัน ๆ หนึ่งเท่านั้น

ขอลถามเรื่องส่วนตัว ทำไมจึงมีคนเรียกคุณอังคารว่า "ท่าน"

(ที่จริงคุณอังคารไม่ยากตอบคำถามนี้ แต่ก็เล่าคร่าว ๆ ใหฟัง และแนะให้เราไปถามคนอื่น)

คือที่ตั้งอนุศิลปินที่เพาะช่างนี้รุ่นผมทำ ตอนนั้นครู (เฉลิม นาคริักษ์-อดีตผู้อำนวยการโรงเรียนเพาะช่าง) ยังเห็นเลย คือ น. ๘ ปากน้ำ (ประยูร อุลุชาฎะ) เขาชอบแสดง ก็จัดเอ็กซิบิชั่น แล้วเราซื้ออนุศิลปิน พอมายู่ที่ศิลปากร... คือยังงั้น มันเป็นเรื่องบอกบอกขอทำอะไร แหกแนวเขา เด็กรุ่นหลังอาจจะนึกว่าเป็นวีรกรรมมั้งคือมันทำอะไรหลายอย่าง เขาจะเรียกหรือไม่เรียกก็ได้ แต่มูลเหตุอันหนึ่งคือ ผมมาที่ศิลปากรในรูปสมณะ คือผมไปบวชมา ที่จริงมันไม่ใช่ตำแหน่งทางการ จะเรียกไม่เรียกก็ได้

พวกผมรุ่นนี้มันแปลก อย่างผมนี่เคยอยู่เมืองสำคัญโบราณกับอาจารย์เพื่อ (หริพิทักษ์) ไปรีเสิร์ทศิลปะไทยโบราณ มันก็คุล้ง ๆ เพราะผมอยู่มาก่อน อย่างสุโขทัยผมอยู่มากตั้งแต่ศรีสัชนาลัยรกร้าง อยู่เพชรบุรีตั้งแต่ยังไม่ค่อยมีคน อยู่อยุธยาตั้งแต่ยังไม่มีการเดินบนเกาะเลย แล้วเวลานั้นพวกศิลปากรไปผมจะต้องนำไป ชี้ให้ดูลวดลายโบราณที่มันคุล้ง ๆ อธิบายประวัติ ศาสตร์สนุกสนานกัน ก็คงพอมีคนนับถือบ้าง ผมทำอย่างนี้นาน พวกศิลปากรรุ่นเก่าเขารู้ มันเป็นเรื่องสมมติ เป็นแบบโลกธรรม

ควรจะทำอย่างไรเมื่อวัฒนธรรมกับสิ่งก่อสร้างใหม่เข้ามามีบทบาทในชีวิตประจำวันมากขึ้น

ขั้นแรกเราต้องรู้คุณค่าก่อน คุณค่ามันสำคัญจริง ๆ อิฐโบราณนี่ เราเห็นสปิริตในเขาเลย ลวดลายนี้เราอย่าไปเปลี่ยนแปลงเขา เวลาเราซ่อมเราเอาอิฐใหม่ใส่เข้าไปก็หมดเหมือนอิฐปูย่าตายายเรา บางทีเราเอาพลาสติก หรือกระดุกหมาใส่เข้าไปแทน ความรู้สึกทางวิญญาณมันแข็ง

ที่พูดถึงโบราณสถานเมื่อครู่นี้ มันพูดกันบนโต๊ะ ไม่ค่อยรู้เรื่องเท่าไร ต้องออกไปดูไปตั้งแคมป์กันเลย ต้องไปเห็นถึงจะลึกซึ้ง พูดไปก็ยาว ผมไม่อยากพูด มันไม่เกิดความจรรโลงใจ

ที่จริงผมว่ามันน่าจะอย่างนี้ มันน่าจะจัดพวกหนังสือพิมพ์ให้ว่างสักวันสองวันพวกสายลับต่าง ๆ หรือพวกรายวันไปด้วยก็ดี ไปตามเมืองเก่าแก่โบราณ ให้เห็นคุณค่าทั่วว่ามันมี

อย่างไร บรรพบุรุษสร้างวัดสร้างวา สร้างบ้านสร้างเมืองขึ้นมาอย่างไร เขามีสุนทรีย์ในดวงตา
 อย่างไร วิทยุทางงามอย่างไร ทำไมเขาทำมาได้แบบนี้ บางอันมันยิ่งกว่าเอาสวรรค์มาวาง
 อีก เขาคิดขึ้นมาได้ แค่เราไปดูเท่านั้น เรายังไม่ไปดู พอเราจะไปลอสแอนเจลิสเราก็นั่นไป
 เลย มีอันไปเลย เวลาเราจะไปศรีสัชนาลัย แหม ไปเหมือนเป็นอัมพาต ไปก็ไม่ค่อยไป ปีหนึ่ง
 เราไปไหว้พระพุทธชินราชสักหนหนึ่งไหม เราก็ไม่ไป พระพุทธชินสีห์อยู่ตรงไหนเราก็ไม่รู้
 พระบาทใหญ่เขาเอามาให้ใกล้ที่วัดบวรนี้เราก็ไม่รู้ แต่ว่าผงซักฟอกที่บางลำพูเรารู้ ชื้อมาใส่
 แม่จันทูเรียนเสีย ต่อไปพริกจะไม่เผ็ดแล้ว ตอนนั้นเรายังไม่รู้เลยว่าพระบาทใหญ่อยู่ตรงไหน ไล่
 ฝุ่นนี้รู้ เคี้ยวนี้ได้บ่าวว่าวัดบวรธาตุกรุงกัน เรายังไม่ได้ดูใหญ่ แม้แต่ศิลาจารึกบางอันที่มีลาย
 เรือนแก้วที่พระเจ้าตากเอามาจากวัดอินทร์ เราก็ไม่รู้ แต่เรารู้ว่าที่ลอสแอนเจลิสมีประภคาง
 งาม เราต้องรู้สิ เรือนแก้วสุโขทัยเขาเขียนกันยังงี้ แคววัดอินทร์ ค่ายมัสสองบาทเท่านั้น แต่
 ลอสแอนเจลิสเราก็นั่นถึงกับยกโคตรไปตั้งรกรากที่โน่น ถ้าเป็นต้นสักก็เป็นต้นสักกระสัน ไม่อยู่
 แล้วป่าเขียวใหม่ ร่านกระสันจะออกกลางนิวยอร์กโน่นไปเป็นเฟอร์นิเจอร์อยู่ที่โน่น นี่ลี สภาพคน
 ไทย มันจะไปออกได้อย่างไร ก็เป็นได้แค่ตะโกดัดขึ้นเลว มานอกที่นี้ลี คนเขาจะได้ทำซุง ทำบ้าน
 ทำช่อง คือให้มันเกิดแก่นสารประโยชน์ ตัวเราเองยังไม่รู้จักแล้วเราจะไปรู้จักคนอื่นได้อย่างไร
 ในส่วนดีที่สุดของวิทยุของมนุษย์ ของบรรพบุรุษของเราเองเรายังไม่รู้จัก เป็นคนที่ไม่รู้จัก
 ตัวเอง จะรู้จักส่วนดีของผู้อื่นได้อย่างไร และจะไม่รู้จักคุณค่าของผู้อื่นด้วย

ไอ้ที่มาพูดพล่ามว่าเป็นตัวของตัวเองเป็นไม่ได้หรอก ในเมื่อไม่มีคุณค่าแท้ของวิทยุอยู่ที่
 แก้วแล้ว มันไม่เกิดสโตร์ ไม่เกิดบุคลิกที่จะเป็น คนที่เขาเป็นตัวของเขาเอง เพราะเขากินเข้าไป
 มากแล้วเขากินยิ่งกว่าราหูอีก กินโลกมนุษย์ด้วย คือเขาต้องรับพลังหมดจากพระพุทธเจ้า จากพระ
 ธรรม พระสงฆ์ จากส่วนดีของยี่เนี่ยสต่าง ๆ แม้บรรพบุรุษมาถึงสายข้าง เขาต้องรับต้องกินเข้า
 ไปหมด เขาจึงจะเกิดพลังที่ไปบวกกับวิทยุเดิม เขาจึงเป็นตัวของตัวเอง

ไม่ได้ง่าย ๆ หรอกเป็นกระดากือปี่ทั้งนั้น เป็นแบบกระดากขึ้นสอง บางคนเขาว่า
 เหมือนคนนั้นคนนี้ บางคนเขาว่า แหม เหมิงเวย์เมืองไทย ขวดยไปเลย เป็นหมาเสียดีกว่าเป็น
 เหมิงเวย์เมืองไทย เราอาจจะเกิดเป็นหมาดำ แล้วอีก้อยกเป็นที่หนึ่ง เวลาทำพะไล้หมากินอร่อย
 กว่ากินเหมิงเวย์ ไอนี้เหม ยินดีเป็นคนนั้นคนนี้ แล้วตัวเองเอาไว้เสียที่ไหน คนไทยอะไร
 เขียนนกก็ไม่เป็น แต่งโคลงก็ไม่เป็น แต่งโคลงก็คำ หว่าผัดโน้นผัดนี้ เจ็ดชั่วโคตรมันไม่เคย

แต่งสักโคลงสิบไปพอมันก็ไม่เคยแต่ง แม่มันก็ไม่เคยแต่ง ปู่ย่าตาทวดมันก็ไม่เคยแต่ง แล้วคนที่เขาแต่งโคลงเป็นหมื่น ๆ ไปว่าเขาผิดได้อย่างไร เลวที่สุด เต็มไปด้วยข้อวิจารณ์

คุณอังคารคิดอย่างไรกับร้านค้าของเก่า

ไอ้ย ร้านค้าของเก่าที่จริงโดยหลักแล้วมันต้องไม่มีขึ้น เมื่อมีร้านค้าของเก่าชุมชนสถาน มันก็จบหายหมด โดยหลักแล้วมันไม่ควรมี ถ้ามีก็ต้องเป็นของที่ทำขึ้นใหม่ เป็นศิลปกรรมใหม่ ผมไม่เห็นด้วยกับร้านค้าของเก่า ร้านเรามีพระแก้วมรกตองค์แท้แล้วองค์ที่มีอยู่นี้เป็นองค์จริงหรือเปล่า แล้วเราก็เอาของแท้ไปขาย เราไม่จบหายหรอก แล้วอีกหน่อยพระเศียรพระพุทธรูปโบราณจะต่ออยู่หรือ มีมาอยู่ในร้านขายของเก่าหรือ

นี่เป็นเพราะบ้านเมืองไม่รู้คุณค่าของศิลปกรรมนี้เป็นแก่นของชีวิตจิตใจคนไทยขนาดไหน ถึงปล่อยให้ร้านค้าของเก่า

อย่าให้พูดเลย คือ ถ้าเป็นฉาบฉวย คนต้องถูกประหารชีวิต ไม่ควรจะอยู่ในแผ่นดินนี้ มันมีพสกนิกรเดียว ก็มันทำลายทุกอย่าง ขุดเจดีย์ ถ้าเจดีย์มีโลงฝังมันขุดหมดขุดไปจนกระทั่งโครงกระดูก มันช่วยกันทำลาย ผมไม่อยากจะโทษคนค้าของเก่าหรอก บางทีเขาอาจจะเป็นคนไม่มีความคิดเลยก็ได้ เขาอาจสุจริตก็ได้ เป็นเพราะตัวสังคมของเรา มันไปตั้งแต่ข้าราชการเลยที่เดียว สมมติว่าเราต้องการทับหลังของปราสาทหินเขาพนมรุ้ง คนที่ทำก็ต้องเป็นคนมีรสนิยม มีลูกกระเบิดแล้วไปร่วมกันระเบิด แล้วเอารสนิยมมา รสนิยมนี้ต้องมีตราอะไรที่ใหญ่โตในแผ่นดินอย่างนี้ มันจะเกิดร้านค้าของเก่า

แต่ว่ากระแสต่าง ๆ ในสังคมของเรา มันมีหลายกระแสที่ทำให้สิ่งแวดล้อมเป็นพิษ ทำให้ร้านค้าของเก่า เป็นเพราะน้ำเน่า เพราะสิ่งแวดล้อมเราเน่า คำนาน้ำเน่านี้ไม่เลว สิ่งแวดล้อมของเราเอง คนของเราเอง สังคมของเราเอง หล่อหลอมให้เกิดร้านค้าของเก่าขึ้นของในกรมศิลปากรในอดีตนั้นก็หายไปเยอะแล้วก็ไปอยู่ที่ร้านของเก่า พวกร้านของเก่านี้ก็จะมีแบบตึกฝรั่งที่จะต้องขุดเจดีย์องค์นี้ ทำลายวัดโน้นวัดนี้ นี่มันเป็นปัญหาใหญ่เหลือเกินนะ

คือถ้ารัฐบาลเรามีกำลังพอ แทนที่เราจะซื้อเครื่องบินให้กัศตาคารหรือซื้อเรือคาน้ำให้กุ่มอยู่ เราก็ซื้อของสำคัญเกี่ยวกับความเป็นมาของชาติไทยบ้าง แล้วตั้งมิวเซียมใหญ่ขึ้นมา ให้ราคาพ่อค้าพอสมควร ไม่ต้องสูงเกินไป รวบรวมซื้อให้หมด ให้มากที่สุด ร้านค้าของเก่าก็เปลี่ยน

เป็นร้านขายศิลปกรรมที่ทันสมัย ไม่จำเป็นต้องไปลอกเลียนแบบของโบราณ คือรัฐจะต้องรู้ว่า ศิลปวัฒนธรรมสำคัญอย่างไร ตั้งมิวเซียมใหญ่ขึ้นในแต่ละศูนย์กลางของภาค ผมว่าขี้เกียจจะไ้เงินตราเข้าประเทศ จะเป็นรายได้ที่มากมาย แต่จะทำอย่างไรให้เอกชนเสียสละเอาของโบราณมาให้ส่วนรวม ของผมก็มีเยอะ ยินดีที่จะให้พิพิธภัณฑ์

เครื่องรางของขลังมีส่วนทำให้เกิดการทลายปณิธานหรือไม่

เรื่องทลายนี้ต้องพูดกันเป็นวัน ๆ จะเปรียบเทียบก็เหมือนเคเวบิง วัง ยม น่าน ไหลมารวมกันเป็นเจ้าพระยา แล้วในแต่ละแควก็ยังมีลัทธิเล็กน้อยอีกมาก พวกที่ขุดเอาเครื่องรางของขลังก็เป็นเช่นกระแสน้ำสายเล็ก ๆ ยังมีการกระทำบาปร้ายอื่น ๆ อีกหลายกระแสน้ำเกิดเป็นกระแสน้ำใหญ่ก็เจ้าพระยา

สมัยก่อนคนที่ขุดกรุเขาต้องการทองคำ บางคนเอาไข่ลามาเข้ากับขอดเจดีย์อีกปลายหนึ่งผูกกับต้นไม้ใหญ่ แล้วตัดต้นไม้ให้โค่น เจดีย์จะหักตั้งแต่คอระฆัง ที่นี้ก็ขุดง่าย ทรัพย์สมบัติเงินทองอยู่ที่ไหนขนไปหมด

ความสัมพันธ์ระหว่างการเขียนกวีและเขียนรูป ทั้งสองอย่างมีอารมณ์ร่วมกันหรือไม่

คือการเขียนรูปมันพุ่งออกไปเหมือนแสงอาทิตย์ มันต้องปล่อยพลังเหมือนการยิงปืน แต่ว่าการเขียนหนังสือเราต้องสงบ เราต้องรวมเข้าเป็นพลังของสมาธิหนึ่งสงบเราจึงปล่อย มันเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน แต่มันผิดกันที่ตอนแสดงออก ตอนแสดงออกเวลาเขียนรูปเราปล่อยออกเหมือนพระอาทิตย์ปล่อยแสงออก เป็นการยิงความรู้สึกมันเหนื่อยมันยาก มันไม่ยาก...ถ้าเราพยายามหมายถึงว่าเราต้องค้นหาของใหม่พิเศษ สมมติว่าเราเขียน เวลาที่มีใครมาขวาง เราบูบเราโกรธ เพราะว่าไอ้ตัวแรง แรงมันหนึ่ง เหมือนเราสเก็ตซ์ภูเขาที่แม่น้ำน้อย แม่งขึ้นโรงมาเข้าตา เราบูบเราจะเกิดโทษอย่างแรง จุกใหญ่เราจะมีสมาธิภูเขาให้มันเป็นค้ำขา เป็นเสี...นี้หมายถึงว่าเรายิงความรู้สึกไป ยิ่งเหมือนที่ปืนใหญ่ยิง อย่างที่เป็นอิมเพรสชันนิสต์

แต่เขียนหนังสือตรงข้าม มันสงบ มันรวมเข้ามาแล้วค่อย ๆ ออก คือรวมกำลังเข้ามาหมดเท่าที่เราจะเรียนรู้ แล้วเราค่อย ๆ สมาธิมันเป็นการเพ่ง คือการเขียนหนังสือมันเป็นการพุ่งกำลังภายในรวมกำลังภายนอกเข้ามา เขียนรูปมันยิงกำลังภายในออกไป

เคยกำหนดเวลาทำงานแต่ประเภทหรือไม่

ไม่ ผมไม่เคยกำหนด เหมือนเราเกิดมาเป็นต้นไม้ นึกอยากจะแตกใบมันก็แตก พอเราแตกได้เราก็กแตก ผมใช้ชีวิตอย่างนี้ แล้วผมก็ไม่ได้ขยันขันแข็ง แต่ว่าความจำเป็นมันอาจจะทำให้ไม่ขี้เกียจ เหมือนดอกพลับพลึงแตกใบ มันก็ค่อยแตก ได้ทำเรื่อย ๆ นี่ทำออกมา มันก็ดีเหมือนกัน เพราะเราไม่ได้ทำเพราะแรงอารมณ์อะไร โดยหลักแล้วมันเป็นโดยวิญญูณ ผมมันทำมากก็เลยเบื่อ ๆ ไม่เบื่อก็ต้องพัก เหมือนเดินมาเหนื่อยก็ต้องพัก ไม่เหมือนสมัยเรียน เขียนตั้งแต่เข้ายันค่ารูปนี่เขาไม่เขียนกันรูปสองรูป เขาเขียนกันเป็นกิโล ๆ เดียวนี้เขาอาจจะเขียนกันขีดสองขีดเขานึกว่าเก่ง เพราะการเขียนรูปเป็นไม้ไซ้เกิดขึ้นง่าย ๆ เพราะเนื้อความเป็นก็คือความเป็นมาก ยิ่งขึ้นไปอีก เนื้อความชำนาญยังมีความเชี่ยวชาญ เนื้อพ่ายังมีฟ้า มันไม่มีชั้นมีเชิง เพราะเรื่องศิลปะต้องเรียนไปจนตาย ถ้าต่อไปชาติหน้าก็ยังทำต่อไป

ศิลปินต้องเป็นคนหัวแตกเสมอไป

ก็มองเป็นคนคนไปสิ เราอย่าไปสรุป ศิลปินบางคนเขาหัวแตกเรียบร้อยก็มีนี่ บางคนที่เขาหัวแตกเขาอาจจะมึนเขื่อง ถ้าเขาไม่หัวแตกอย่างนั้นเขาก็จะรู้สึกต่ำต้อย สมมติว่าเราอยากเป็นไปเลียน ถ้าเราจ้อง ๆ เราก็ไม่เป็น บางทียืดอกขึ้นทำเป็นถือพระแสง ถือสากกะเบือ คนก็สนใจขึ้นมา โอ้เนี่ยมันมันเป็นมโนส่วนบุคคล เราอย่าไปสรุป อย่างคนบ๊อสสวาทระดธงชาติคนอื่นเขาจะว่าเป็นคนไทยทั้งหมดไม่ได้ เป็นเรื่องส่วนบุคคล ใครอยากจะทำหัวแตกพิเศษก็ทำไป แต่บางคนเขาก็สุขภาพสงบสงัดยั้งดี ว่าที่จริงมันควรจะสงบสงัดยั้งหน่อย นอกจากเรามีแคแร็คเตอร์พิเศษแบบจะแบ่งส่าหส์นี้ก็ทำไป ใครทำแบ่งส่าหส์สาครรรจ์ ผมว่าก็เหนื่อยไปเอง หรือว่าจะทำทำอเล็กซานเดอร์เหาะเหินเดินฟ้าด้วยก็ได้

คืออย่างนี้ เราอย่าดูภายนอก เราต้องให้ความยุติธรรมกับเขา คนบางคนเขาอาจจะชอบอย่างนั้น เราต้องฟังธรรมชาติของเขา ถ้าเขามีธรรมชาติที่ถูกต้อง มีความคิดที่เข้มแข็ง มีสติปัญญาที่ตรงต่อจุดที่จริง ๆ แล้วใช้ได้ เราอย่าไปมองที่ภายนอก เหมือนเรามองต้นไม้ เราอย่ามองที่เปลือกกระพี้ของมันเลือกเนื้อไม้ อย่าไปมองที่มันคบลวกอยู่เปลือกต้นไม้

ผมว่าให้อิสระแก่มนุษย์บ้าง ในฐานะที่มนุษย์ตั้งแต่เกิดมาสามารถแก้ปัญหามาได้จนถึงขณะนี้ แก้ปัญหาตั้งแต่ขวานหินมาจนถึงอาวุธนิวเคลียร์ อย่างน้อยเราต้องให้เกียรติแก่ความเป็นมนุษย์

บ้าง ตั้งแต่มันรู้จักกับโคโนเสาร์ รู้กับข้างจนเอาข้างมาใช้งานได้เหมือนวัวควาย ทำให้มัน เชื่อง ได้ทั้งที่มันมีอายุยาวพร้อมที่จะกระตือรือร้นและเสียมนุษย์ ผมว่าต้องให้เกียรติมนุษย์เป็นข้อแรก เพราะฉะนั้น ใครจะทำตัวอย่างไรก็ปล่อยมันมั่ง เหมือนเรามีลูกมีเต้าแล้วลูกมันเกิดเป็นจิ้งโกสั้ววัน ผมว่าอย่าไปสนใจมัน ให้มันเต็มที่ เหมือนลูกเราหรือลูกใคร มันอยากเป็นลิเกก็ให้มันเป็น มันจะแต่งตัวแปลก ๆ มันมีสิทธิ์นะ ถ้าเกิดมันย้อนว่ามันมีสิทธิ์ที่เกิดมาเป็นมนุษย์ มันจะทำอย่างไรมันจะหนักบาลาใคร ผมว่าเขามีสิทธิ์เต็มที่

ผมว่าใครที่แสดงเค้านมากจะจบเร็วนะ มันหงอยลง เมื่อหงอยลงแล้วจะไม่มีใครปลอบใจ หมายความว่ามันจะเอาแก่นสารที่โชนไปให้ความอบอุ่นกับหัวใจตัวเองที่จะยืนหยัดขึ้นใหม่ด้วยความเคารพตัวเอง ถ้าหลอกตัวเองบ่อย ๆ คือเราเกิดมาเป็นปีศาจที่เราหลอกหลอนวิญญาณของเราเอง ลักรวันหนึ่งก็จะเกิดอาการเบื่อหน่าย เมื่อหาสิ่งที่หลอกหลอนตัวเองไม่เจอ แล้วก็จะพบกับความว่างเปล่า งั้นอย่าไปวิตกข้อนี้ ใครมันจะทำตัวเป็นเทวดาเพาะข้ามสนามหลวงก็ไม่เป็นไรไม่สนใจมันอาจจะทาบแบบไขนักรอก สมมตินายศิลปินคนนี้ต้องการเพาะข้ามสนามหลวงเข้าวัด พระแก้ว ก็ช่าง อย่างดีเราก็กินผ่านไปร้านมั่งหลี่ นั้งกินเบียร์เราก็กินทั้งนั้น เตียวมันก็ลงมาแบกะดินแพงแก้อยู่ตรงนั้นเอง

อย่างไว้หนวดไว้เคราก็อย่างนั้น อาจารย์ก็เคยสอน หนวดนี้มันไม่ได้เป็นเครื่องหมายของนักปราชญ์ ข้าวโศดก็มีหนวด ก็ไม่เห็นข้าวโศดเป็นนักปราชญ์ จิ้งหรีดมันก็มีหนวด พูหมามาแม่มันก็มีหนวดมีเครา ไม่เห็นมันเป็นนักปราชญ์ งั้นความเป็นนักปราชญ์ไม่ได้อยู่ที่หนวดมีเครา ศิลปินที่ไว้ยาวมันก็ตามเรื่อง มันไว้ผมยาวมาก ๆ สัตว์ที่สนใจที่สุดก็คือหมัดเหา โลนหรือเครื่องตัดหญ้า ผมว่ามันเป็นเรื่องส่วนตัว อย่าเอาเครื่องตัดหญ้าไปโกนหัวศิลปิน

แต่ถ้าใส่เสื้อผ้าสกปรกมาก ๆ ก็ควรจะซักเสียบ้าง หรือถ้าสกปรก พูออกมาจะมีกลิ่นปาก ก็ควรจะแปรงฟันบ้าง ผมว่าไอ้กลิ่นปากนี้ไม่ได้เกี่ยวกับการเป็นศิลปิน พันหรือเหงื่อไคลที่ไม่ได้ซักผ้าเป็นเรื่องของไอ้คนนั้น ไอ้คนที่มันขี้เกียจจนตัวเป็นขน ทนจะมานั่งเสื้อมัน... แต่ว่าทนอาจจะป่าวประกาศว่าอยากจะไปขึ้นเสื้อศิลปินคนไหนเหลือเกิน ไอ้เขาก็เหมือนกัน เตรียมจะเดินขบวนมาแล้ว อยู่บนหัวที่ตัดผมเกรียน ๆ ไม่ได้ อยู่บนหัวศิลปินรู้สึกเป็นป่าอันทิบดี เหมือนกับเข้าไปในคงพญาเย็น...

ศิลปินจะทำตัวเด่นมันต้องเขียนรูปเด่นขึ้นมา ไม่ใช่ทำตัวให้เด่นเราไม่ใช่คารา ให้ดีแล้ว
ต้องซ่อนตัวด้วยซ้ำ เพชรพลอยที่เขายุดขึ้นมาทำหัวแหวน แต่ก่อนมันอยู่ใต้ดินเล็ก ๆ มันซ่อน บุคหา
มันได้ง่าย ๆ เมื่อไหร่

อังคาร เอี่ยมคำ

ว่าด้วยงานศิลปะและทัศนะแห่งกวี

กวีที่จะสร้างงานในยุคปัจจุบันควรมีคุณสมบัติอย่างไรบ้าง

ผมว่ากวีควรจะรับรู้โลกภายนอกทุกสิ่งทุกอย่าง แต่ถ้าไม่จำเป็นก็ไม่เอาตัวเข้าไปมีส่วนร่วมด้วย แยกตัวส่งบอยตามลาพัง เพื่อใช้สมาธิในการงานที่งานที่จะเป็นประโยชน์แก่ผู้คนที่ผ่านดินอาที่เช่น จุดประกายความคิดขึ้นในหมู่มนุษย์ทั่ว ๆ ไปให้เกิดสติปัญญาข้างคิดขึ้นในหลากหลายทาง มีการนวัตกรรมใหม่แหวกแนวออกไป เพื่อให้เพื่อนมนุษย์เกิดแรงบันดาลใจทำอะไรให้เกิดใหม่ ร่วมสมัยด้วยบ้างศึกษาให้ เข้าใจแก่นแท้ของพลังวิเศษในรากฐานเดิมของบรรพบุรุษย้อนนี้คล้าย ๆ กับการเรียนศิลปะ คือเราจะต้องกินแบบอย่างของครูบาอาจารย์เข้าไป ผสมด้วยอุปนิสัยในความสามารถทางศิลปกรรมเรียนรู้ เข้าใจแจ่มแจ้งแล้วนวัตกรรมงานออกไว้วางนัลโลก การเรียนศิลปะนั้นตัวอย่างเหมือนกับเราจะเรียนลายไทย เราจะต้องไปอ่านงานวัดเชิงหวายและพุกชาลดาวัลย์ต่าง ๆ ในทุกป่าใหญ่ได้ยั้งดีเลิศ ตัวอย่างเช่นเราเห็นต้นป๊อ (กาสะลอง) ใบของมันมีลักษณะป้อม ๆ เป็นแบบกระจิงใบเทศรัตนโกสินทร์ ตรงข้ามกับต้นกามะอ่อม ใบของมันยาวเป็นกระจิงใบเทศอยุธยา เราต้องเรียนรู้หมดที่ยกตัวอย่างลายไทยหมายถึงว่าเราต้องมีพื้นฐานของครูบาอาจารย์สำคัญ ๆ เหมือนคนโบราณที่เขาบอกว่า "เราก็ดูศิษย์มีอาจารย์ หนึ่งบ้าง" เขาพระนางในครูบาอาจารย์ที่รู้จักจริงจะสามารถถ่ายทอดวิชาความรู้ให้ศิษย์ได้ เขาไม่ปิดบังหรอก แม้แต่พระพุทธเจ้าท่านยังไม่ปิดบังสิ่งที่ท่านตรัสรู้เลย ครูบาอาจารย์บางคนยังใจแคบ ยังปิดบังวิชา แต่เขาก็ต้องดูอีกแหละว่าลูกศิษย์เขาปรารถนาจริงหรือไม่ มีความรักในการศึกษาเล่าเรียนจริง ๆ หรือไม่ แล้วคนที่มีความรักก็จะตะเกียกตะกายไปเองเหมือนกับปลาไปหาแหล่งน้ำยิ่งได้ผล ปลาในที่นี้เปรียบเหมือนคนที่ต้องการศึกษาเล่าเรียน คราวนี้ที่ว่าพื้นฐานครูบาอาจารย์เหมือนกับลงฐานตึก ถ้าคุณคอมพิวเตอร์เดี๋ยวนี้เขาต้องมีข้อมูล หมายถึงว่าเราเก็บส่วนดีต่าง ๆ ของมนุษย์ มนุษย์ที่ไปถึงขั้นคุณค่าแท้แล้ว เขาไม่ขึ้นกับเวลาหรอก คุณค่าแท้ของเขาเหมือนวัดเชิงหวาย ต้นไม้อื่นเหี่ยวแห้ง ไปหมดแล้ว แต่ต้นกนกวลย์ที่ก็เล่นเล่นทางก็ยังสดชื่นอยู่ ซึ่งถ้าเป็นต้นไม้อื่นก็ตายไป เป็นเฟอร์นิเจอร์ไปแล้ว นี่พูดถึงความสถิตอยู่ของอารมณ์สะท้อนใจเท่าที่ศิลปินจะพึงมี เพราะฉะนั้นเราจำเป็นต้องอย่างยั้งที่จะต้องดูัจฉริยะต่าง ๆ ครูบาอาจารย์ที่ดี ๆ เพื่อที่จะได้เก็บเอาส่วนดีที่

สุดไว้ คือคนเราเกิดมาก็ไม่ได้รู้อะไรวิเศษหรอก ออกมาจากครรภ์มารดาแล้วก็ร้องอู๋อู๋ แต่พอโตขึ้นช่วงนั้น เราก็อาจเรียนรู้และเก็บส่วนที่ดีที่สุดเท่าที่มนุษย์ได้สัมผัสสร้างสรรค์ไว้ ก็เท่ากับว่าเรามีมูลนิธิที่ผูกไว้ในธนาคาร เพื่อเป็นข้อมูลต่าง ๆ ให้ความปฏิบัติงานชนิดสร้างสรรค์ เหมือนที่ฝั่งไปเก็บเกสรทั้งปามาสำรองไว้ในรวงรังจนมั่งคั่ง แล้วในที่สุดมนุษย์ก็ไปปล้นเสื้อผ้าเอาน้ำหวานของผึ้งมา น้ำหวานนั้นเปรียบด้วยข้อมูลแห่งสติปัญญา การเริ่มต้นใหม่นั้นมันลำบากจะต้องใช้เวลาเป็นร้อย ๆ ปีให้คุณที่เขาริเริ่มต้นชีวิตมาแล้ว บางคนเริ่มต้นข้อคิดพิเศษ ข้อเขียนก็ดี ความคิดก็ดีเขาเริ่มต้นไว้แล้ว เขาคิดว่าเขาเขียนเอาไว้แล้ว บางทีเขาก็สรุป 100 ปี คือทั้งชีวิตมาในช่วงชั่วโง่งเดียว ไม่ก็หน้ากระดาษ ถ้าเราไปคุยเท่ากับว่าเราต่ออายุขัยของเราไปเป็น 100 ปี 200 ปี เพราะฉะนั้นแทนที่คนรุ่นใหม่จะใช้เวลาไปเดินรำ ไปทำอะไรต่ออะไรที่เหลวไหลไร้สาระ ผมว่าควรจะเอาเวลามาศึกษาเล่าเรียนหรือคิดอะไรต่าง ๆ เป็นแนวทางของตัวเอง

ในทัศนะท่านอังคารที่ดำรงอยู่ได้โดยไม่สนใจกับการช่วยเหลือของรัฐบาลหรือสูงกว่านั้น

ผมอยู่ได้เพราะมีเพื่อนฝูง เพราะกัลยาณมิตรที่ดีมากกว่า บางทีคุณสุลักษณ์เขาก็ช่วยตีพิมพ์บทกวีให้ คือผมที่มันตอบยาก กัลยาณมิตรบางคนเหมือนกับเป็นพี่น้องกันมาในชาติปางก่อนช่วยเหลือเกื้อกูลยิ่งกว่าพี่น้อง แต่จะเอาผมเป็นปัทมฐานไม่ได้

ที่ท่านอังคารไม่ขี้แง

ไม่ใช่ไม่ขี้แง บางทีผมทำงานก็ได้เงินบ้างไม่ได้เงินบ้าง งานกวีบางทีเขาก็ให้เต็มที่เหมือนกัน อย่างคุณบรรคัชชัยทางมติชนเขาก็ให้เต็มที่ เขาก็ช่วยเหลืออย่างเต็มที่ ผมโชคคืออยู่อีกชนิดที่ยังมีภาพเขียน แต่ว่าความที่ผมรักหนังสือมากบางทีมันก็ขี้เกียจเขียนรูปหยุด ๆ ไป บางทีก็ต้องหันใหม่ แต่รูปผมก็ยังทำได้เต็มที่ แต่ว่าใจมันมากับหนังสือเสียทั้งหมด ชอบหนังสือจริง ๆ ถ้าผมเขียนแต่รูปอย่างเดียวก็คงไม่ลำบากอะไร เพราะเดี๋ยวนี้สภาพการณ์ทางศิลปะดีขึ้นมาก อาชีพของผมสำหรับเมืองไทยผมก็เคยบอกในที่ประชุมนักศึกษาศิลปากรแล้วว่ามันเป็นอาชีพที่อดตาย คือแต่ที่ผมมีเพื่อนดี ๆ ผมมีกัลยาณมิตรที่เขาช่วยเหลือให้ยืมเงินยืมทองบ้าง

เรื่องเงิน ๆ ทอง ๆ ทำให้ท่านอังคารเขวหรือทำให้คิดบ้างไหม

มันเข้ามารบกวนเหมือนกันอย่างหนึ่งสิน เรื่องเงินทองนี้รบกวนจิตใจ ร้อนใจเอาทีเดียว การแต่งหนังสือนี้ใจต้องผ่องแผ้วมีความวิตกกังวลมากไม่ดีกับการที่จะประพันธ์

ใช้วิธีไหน

ใช้วิธีทรหดทนสู้ต่อไป บางทีถ้าถึงที่สุดมันก็ซา ๆ ไป เหมือนกับคนถูกบาดแผลเจ็บมาก ๆ มันก็ซาาก่อน ตอนช่วงชานี้เราได้โอกาสเลย แต่งกวีตอนที่มันว่างนิวรรณ์นี้แหละ เงินทองกลายเป็นนิวรรณ์ที่เข้ามาเป็นอุปสรรคทางใจ เดียวนี้มันถึงที่สุดแล้ว ปล่อยเลยตามเลยไปปลงตก ไม่คิดอะไรมาก ใจมันอยู่กับศิลปะวรรณคดี แต่วรรณคดีนี้ทำง่าย มีกระดาษแผ่นหนึ่ง ลงมือเขียนได้ มโนคติจินตนาการประสบการณ์ในชีวิต แต่ว่าพวกจิตรกรรมก็ดี มันก็ต้องอาศัยเครื่องมือ เครื่องมือ ทำสิ่งหนึ่งสิ่งใดก็ต้องเอาใจไปในสิ่งนั้นหมด สมมติกำลังเขียนรูปนี้ก็ต้องลืมโคลงกลอนหมด ต้องลืมทางวรรณคดีหมด วรรณศิลป์เท่าที่เท่า ๆ อยู่คือหยุดไปเลย

มีวิธีทำอย่างนั้นได้ยังไง

ผมก็ทำอย่างนั้นได้ หนังสือกับศิลปะมันก็อันเดียวกัน ไม่เห็นคนจีนเขาเขียนใบไม้หรือ เขามักจะเขียนบทกวีโคลงกลอนไว้ด้วย

หมายถึงว่าจะเอาใจลงไปทุกรูปเขียนทั้งหมดหรือว่าจะเอาใจลงวรรณศิลป์ทั้งหมดนี้เท่านั้น

ความที่เราชอบวาดเขียนหรือถูกอบรมมาก พอเราเขียนรูปเราก็ลืมอย่างอื่นหมด นอกจากความกังวลต่าง ๆ ถ้าทำจริง ๆ ก็ลืมลืมหนังสือ ลืมอะไรไม่มาเปิดอ่าน แต่ว่าพอว่างนี้เสียเต็มที่เรารักหนังสือรู้ตัวว่าเราควรจะต้องสุ จิ ปุ ลิบ้างตามหลักหัวใจนักปราชญ์ เพราะบางทีถ้าใครเขาถาม เราไม่มีความรู้รอบตัวบ้างตอบเขาไม่ได้ ถ้าเราไม่มีข้อมูลดี ๆ เราก็จะตอบคำถามเขาไม่ได้อย่างเป็นประโยชน์แก่सार

อันนี้หมายถึงว่าถ้าพื้นฐานทางศิลปะดีทางวรรณศิลป์ก็สามารถทำให้เรามีสมาธิ

มันอยู่ที่ใจรัก ความรัก เพราะว่าถ้าเรารัก สมมติว่าเรารัก ศิลปะหรือวิชาวาดเขียน ถ้าเราทำแล้วก็ถูกกับนิสัยเราเราก็ไม่สนใจอย่างอื่น อีกอย่างสมัยที่เล่าเรียนเรียนมาเหมือนกับที่เขาเรียกว่าคอนเซ็ปต์เทรท ไม่อยากเรียกสมาธิ เคี้ยวจะมาพบกับวิปัสสนาที่เขาเรียกว่าจิตหนึ่ง สมมติเราเขียนฟรีแฮนด์ครออื่นนี่จิตต้องนิ่ง ช่วงที่เรียนศิลปากรถึงจะอดข้าวมันก็ต้องนั่งสักครู่ คือ ลืมทุกสิ่งหมดแล้ว พอถึงจุดลืมทุกสิ่งทุกอย่างหมดจะดี จุดที่ลืมอะไรหมดนี่วิเศษนักจะเรียกสมาธิจิต ก็ได้

หมายความว่าตอนเขียนงาน ตอนสร้างงานจะต้องเจริญสติภาวนา ไม่ใช่อย่างพระที่สมาธิแบบโลก ๆ ยังเป็นปัญชน

เรามีความรักอยู่มาก ในเรื่องสติเป็นอีกเรื่องหนึ่งจะเป็นเรื่องของพุทธศาสนาพวก เขียนรูปไม่จำเป็นต้องเจริญสติก็ได้ปล่อยสติเต็มที่ สตินี้เขาหมายถึงพวกวิปัสสนาเป็นทางสมถธรรม จะไปโลกตระหลุดพัน

ตอนนั้นทั่ว ๆ ไปเขาเอาชนะอันนี้ไม่ได้

คนทั่วไปเราไม่รู้ใจของเขาเราไปพูดแทนเขาได้อย่างไร

คนทั่วไปอาจจะไปกินเหล้าเมายา บางคนอาจจะไปเที่ยวเตร่

เวลากินเหล้าของผมเป็นเวลาพักผ่อนเป็นเวลาที่ไม่ว่าอะไรสำหรับผมนะ ถ้าผมกินเหล้า ผมไม่ว่าอะไร ผ่อนคลาย บางที่เราทำงานอะไรเครียดมาแล้วก็ผ่อนคลายบ้าง แต่ผมคิดว่าคนที่มีความรักทางศิลปะส่วนใหญ่ทุกคนคงคล้ายกัน คนที่เขียนหนังสือจะต้องนั่งอาจารย์เพื่อยังถามผมเลยว่า "นายเขียนหนังสือได้ยังไง ดูข้างนอกแข็งแรงไม่น่าจะเขียนหนังสือได้" ปกติคนเขียนหนังสือได้มันนั่งสงบเหมือนแก้วที่รวมแสงรวมแล้วจุดไฟได้ หมายถึงเราสงบพลังภายในแล้วก็เพ่งคิดทางสติปัญญาคิดเหมือนแก้วรวมแสง ทำนองเป็นสมาธิแน่นเหมือนกัน หมายถึงรวมพลังมาเป็นจุดเดียว เพ่งเขียนรูปไปอย่างนั้น เขียนรูปนี่ยังผิดทาง พลังภายในออกหมดเลย ยิ่งออกแบบเป็นใหญ่ บางทีก็เหนื่อยมากนะ เอาความรู้สึกออกจากความไม่มีตัวตน จากความว่างเปล่า เรายังความ

รู้สึกออกมาจนเป็นรูปออกมา ซึ่งไม่เกี่ยวกับสมาธิพุทธศาสนา เป็นศิลปินที่ลำบากต้องเวียนว่ายตายเกิดอีกนาน เพราะว่าในที่ไม่มีรูปก็สร้างรูปขึ้น ไม่มีเวทนา สัญญา ซึ่งหากว่าเราเข้าใจพุทธศาสนาเราพยายามให้รูปเบญจขันธ์ของเราละเอียดออกมาประณีต รูป เวทนา สัญญา สังขารทางพุทธศิลป์ แต่ที่สติเข้าจับอันนี้เป็นเรื่องทางฝ่ายศาสนา ในที่นี้ขอพูดเฉพาะเรื่องของโลก ๆ ที่เรียกว่า โลภียะนั่นแหละ

พอมาดังโลภียะ ท่านอาจารย์มักจะเอาโลภียะเข้ามาในบทกวีเป็นบางครั้งบางคราวเป็นเพราะอะไร
 โลภียะนี้ก็หมายถึงกิเลสของมวลมนุษย์ ตัณหาโลภโกรธหลง

มันอาจจะเป็นการรวมไม่ได้ หากแยกไม่ได้หรือเปล่าก็เลยทำให้โลภียะนี้เข้ามา
 ไม่ใช่นั่น นั่น คือยังไม่ได้ปฏิบัติภาวนาจริงจึงยังอย่างสมณะยังเป็นโลก ๆ อยู่มาก

ก้าวร้าวรุนแรงหรือเปล่า

บางครั้งของอารมณ์เป็นบางช่วงความรุนแรง แต่เดี๋ยวนี้อายุขัยล่วงไปอารมณ์ก็ปรับปรุงดีขึ้น เปลี่ยนแปลงไป แต่ว่าเรายังซื้อสัตย์ต่ออารมณ์ปุถุชน ผมเคยเตือนบางคนที่เขาทู่หมัดว่าให้รีบเขียนบทกวีเสียก่อนเหตุช่วงนี้เราจะกักตุนหรือเราจะฝากข้อมูลอารมณ์ของเราไว้ได้ พอเลยช่วงอายุขัยมากแล้ว อารมณ์จะเปลี่ยนไปความคิดจะเปลี่ยนไป

ก็เหมือนอย่างภูกะดังที่มีดอกไม้อะไรแล้วภายหลังมีงูหลาสติด มีขยะปฏิกูลมาท่านอาจารย์ไม่ได้เอาออกไป

ถูกแล้วผมก็มีบกพร่องเหมือนกัน แต่เรารู้ข้อบกพร่องของเราเองเราก็แก้ไข อาจารย์เจตนาที่หัก มันเสียความรู้สึก อ่านแล้วขัด แต่แก้ไขแล้ว เช่นกรณีแก้ไขในไว้อาลัยที่ตกจากภูเขาเกลาลงแล้วดีขึ้นธรรมดาครับ ๆ เดียวนี้ปัญหานี้เห็นจะหมดไปแล้ว ถ้าเขียนบทกวีจะนั่งสงบมาก จะนั่งวิเศษขึ้นที่เดียวเบาใจได้และไม่หลงตัวเมามายตัวเองเป็นอันขาด

แต่ก็งานจิตรกรรมไม่มีหรือน้อยลงมาก

งานจิตรกรรมก็มีได้ ถ้าเราขยันขันแข็ง ทางจิตรกรรมต้องขยันขึ้นก็เก็ยก็ทำเอาดีไม่ได้ ต้องทำจริง พังคิด ผมมีข้อเสียที่รักทางหนังสือมากเกินไปตอนหลังเป็นคนชอบศึกษาเล่าเรียนะ ปล่อยางงานเขียนรูป

ไม่ได้ไล่ความก้าวร้าว

ไม่ค่อยมี หนังสือพิมพ์ที่เคยตก เขาประหลาดใจมากในบทกวีที่ก้าวร้าวรุนแรงบางบท แต่ว่าในรูปเขียนกลับอ่อนหวาน นุ่มนวลคือตรงกันข้าม แต่ที่จริงทางรูปเขียนชนิดก้าวร้าวรุนแรงก็มี แต่ไม่ได้แสดงออกมา

ที่ท่านอังคารบอกว่า เป็นวันนี้ต้องครองชีพเหมือนกับเสือ ไม่กลัวอด ไม่กลัวหิว

เป็นเสือหมายถึงว่าเสือโคร่ง มันไม่ทำงานกับใคร เงินเดือนไม่มี เคยเห็นเสือโคร่งติด บั้งไหม เป็นขี้เนื้อจะไปเบิกเงินเดือน แต่เสือโคร่งก็สามารถเบิกเงินเดือนจากแก๊ง จะต้อง ตะครุบเหยื่อเอาเอง เสือโคร่งมันทำงานข้าราชการที่ไหนแล้ว มันคืออย่างเดียว ขี้ยาวฟันไม่ค่อย เสีย ไม่จำเป็นต้องไปหาทันตแพทย์ เสือพวกนี้อยู่ในป่า ชีวิตสัตว์บางชนิดก็น่าสนใจจริง ๆ มันต้อง พยายามช่วยเหลือตัวเอง หมายถึงว่าไม่มีเงินเดือน เบี้ยเลี้ยงก็ไม่มี เงินเดือนอยู่ที่ดวงเดือนจริง ๆ จะเอาจรวดไปก็ไม่มีค่าจรวด รัฐก็ไม่เคยสนใจ ผมอยู่ได้เพราะเพื่อน ผมไม่มีหลักประกันอะไรทั้งนั้น สรุปว่าเหมือนสิงโตที่รับราชการกับทะเลทรายนั่นแหละคือไม่มีหลักประกันในชีวิต จะอดตายเมื่อไรก็ได้

ที่ท่านอังคารบอกว่าคนที่ทำงานศิลปะจะต้องประกอบด้วยความรัก ความคิดและมนาคติ

ก็ต้องมีความรัก เหมือนสมมติว่าผมรักการทำไร่ผมก็ปลูกลิ้นจี่ เกิดคนที่จะปลูกลิ้นจี่ มะขามหวานให้คงามันก็ต้องมีความรักอย่างน้อยรักในแผ่นดิน ต้นไม้จะต้องทะนุบำรุงรักษา พอมีความรักลิ้นจี่นั้นก็จะมีใจมาก แต่ถ้าหากจับเขาไปแก้เครื่องจักร หมกมุ่นอยู่กับรถจักรทั้งวัน มันไม่สนุก เปรียบเทียบเหมือนกับคนที่เขาทำอะไรได้ดี ๆ เขาต้องเกิดมีความรักในสิ่งนั้นเสีย ก่อน ได้ทำในสิ่งที่รักที่ชอบแล้วมีความสุขจึงจะทำงานนั้น ๆ ได้ดี

แล้วความคิด

ความคิดคนมันมีขึ้นได้เอง เกิดเป็นคนก็ต้องช่างคิดช่างฝันหน่อยซิ คนเดี๋ยวนี้นักทำลาย
 ด้านความคิดมันมากที่สุด อย่างสื่อมวลชน ทีวี สมมติเด็กดูการ์ตูนมากก็ทำลายความช่างคิด
 ช่างฝันเด็กสมัยก่อนไม่มีการ์ตูนดูคิดทุกอย่าง ทีวีเมื่อเสนอความคิดกับของสำเร็จรูปมาแล้วบางอัน
 ก็กะพริบตาหายไปทำลายความช่างคิดละเอียดอ่อนนั้นหมดสิ้น เหมือนกับการอ่านคนที่ชอบอ่าน
 มะงุมมะงาหราจนกระทั่งอาจจะไปทำลายความคิดก็ได้ ทำลายความคิดริเริ่มบางที นี่เป็นภาวชิต
 ทางตะวันตก บางทีการอ่านมากไปทำลายต่อการเขียน ทำลายความคิดด้วย ก็เหมือนกับเด็กที่ถูก
 ความคิดสำเร็จรูปขึ้นเลวอย่างที่สุดที่ได้ส่งมาให้ คนที่ส่งมาก็ส่งมาชนิดกะพริบตาแบบขยะ ดู ๆ ไป
 ผมว่ามันทำลายทุกสิ่งทุกอย่าง ไม่ดีเลย เมืองไทยนี้เขามีเงินเป็นล้านแล้วก็ทำที่ออฟฟิศมาถนัด
 เด็ก ก็ทำลายพันเด็กทั่วประเทศ มันมีรูปการทำลาย คนรุ่นใหม่มีเรื่องที่จะต้องถูกทำลายมากมาย
 แต่ถ้าเราไม่รู้เท่าทันเราไม่มีความช่างคิดเป็นหลัก เราเห็นจะต้องเสียต่อสภาพแวดล้อม คือ
 ต้องตกเป็นเบี้ยล่างของความโง่เขลาเบาปัญญาเหมือนปลาที่เรารู้ว่าเขาเอาไปแช่ในน้ำยา
 อาบศพ แล้วเราไปกินเข้า เราก็เป็นเหยื่อที่เราต้องกินยาพิษ ความรอบรู้อะไรนี้เป็นเรื่องของ
 ทุกคนที่จะต้องตื่นตัว ปัญหาที่ว่าสิ่งแวดล้อมต่าง ๆ มาทำลายความคิดที่ยังไงเราจะรู้เท่าทันสิ่ง
 แวดล้อมทั้งหมดแล้ว ทลายส่วนเลวทิ้ง ถ้าคนเกิดความช่างคิดขึ้นได้ ก็แก้ปัญหาก็ได้ คนที่จะเกิดมา
 ช่างคิดอยู่ที่ไหนก็ช่างคิด บางคนอาจจะอยู่ท่ามกลางทีวีเขาอาจจะไม่ดูก็ได้ เมื่อไม่ดูทีวีมาก ๆ
 ความที่เราจะมีโอกาสสรุปประกายสมองตัวเองมีมากกว่าคนที่ปล่อยตามยถากรรมดูทีวีเรื่อยเรื่อยไป
 มันทำลายกระแสความช่างคิดหมด ตัวอย่างเหมือนเด็กในทุ่งนาแต่ก่อนก็อยู่พื้นที่แต่ธรรมชาติ ตัว
 ธรรมชาตินี้จะสะท้อนให้เกิดความคิดความอ่าน ไม่มีสิ่งแปลกปลอมเคมีแปลกปลอม ทีวีแปลกปลอม
 เหมือนเด็กคนหนึ่งเฝ้าทุ่งกว้างฝันจะบิน เขาก็ช่างคิดคุณธรรมชาตินองนก จนคิดประดิษฐ์คิดทำเครื่อง
 บินได้ บางคนอาจจะดูทีวีเกี่ยวกับเรื่องนี้ แต่ก็อาจจะไม่เกิดความคิด มันสนุกจนลืม เหมือนการกิน
 เดียวกินไส้กรอก กินไก่ย่าง กินอะไรอีกมากก็หลับไปคือไม่คิดอะไรอีกเลย แต่ถ้ากินให้พอดีมันก็
 เกิดความคิด หมายถึงว่าเราไม่เอาเครื่องบำรุงบำเรอทางโลกียทางเทคโนโลยีมาทำลายวิญญาน
 ทำลายการณมิติกรรม ความเจริญทางสติปัญญาก็เกิดขึ้นได้ แต่เดี๋ยวนี้นะมีมาก

คำว่าทิพย์ของท่านอังคาร

คำว่าทิพย์ ผมหมายความว่า... ถ้าได้เรียนทางศิลปะก็จะง่ายขึ้น แต่ในที่นี้ขอยุติเพียงการใช้คำ เช่น การใช้คำตัวอย่างคำว่าฟ้า บางทีก็เหมือนกับสภาพความจริง บางทีก็หมายถึงสวรรค์ บางทีก็หมายถึงสภาพที่มันเลอเลิศ ต้องดูที่ประโยคประกอบ ประโยคประกอบจะบอกเอง บางทีเราอาจจะหมายถึงตัวแท้ ๆ ของดิน แต่บางทีคำว่าดิน อาจจะหมายถึงโลกหรือสังคมมนุษยชาติแล้วแต่สภาพแวดล้อมของโวหารประกอบ อันนี้ไม่ยากนัก ดูประโยคประกอบก็พอเข้าใจความหมายได้

ทำไมท่านอังคารใช้คำว่าทิพย์บ่อยนัก

บังเอิญทิพย์นี้ ต้องหาคำคิดใหม่อีกที เช่นสภาวะเลอเลิศด้วย ความเป็นทิพย์นี้มีในศิลปะ สมมติว่าหิมพานต์เราหาบรรยากาศอะไรขึ้นได้ อาจารย์ก็เพื่อแก้ก็เรียกความเป็นทิพย์ บังเอิญเหลือเกินเขาเอาไปเป็นชื่อน้ำลำน้ากะปิ

รู้จักชื่อท่านอังคารครั้งแรกที่ไหน (สัมภาษณ์คุณอ่อน เรือน)

เข้าห้องสมุด เพราะว่าว่างก็เข้าห้องสมุดทุกที พอเข้าห้องสมุดก็ไปเปิด ๆ ก็อ่านเจอบทกวีโลก อ่าน ๆ ก็เจอนักเขียนชื่ออังคาร กัลยาณพงศ์ แล้วก็ปีที่เขียน โอ้เรายังมานั่งนึกคิดเอ... สงสัยลูกสาวเขาก็คงโตเท่ากับเราแล้ว นั่งคิดอยู่ในห้องสมุดเพราะเห็นปี พ.ศ. ที่เขาเขียน คนที่เขียนอย่างนี้ได้ก็คงจะโตเป็นผู้ใหญ่แล้ว

อยากให้คุณอ่อน เรือนเล่าถึงตอนพบท่านอังคารครั้งแรก

พบกันที่โรงพิมพ์กรุงสยาม ตอนนั้นอ่อน เรือนไปตรวจรูปให้เพื่อน กำลังนั่งคุยอยู่กับคุณพจน์ (ผู้จัดการกรุงสยาม) คุณอังคารก็ถือรูปกินรีขึ้นไป เขาจะไปหาคุณสุวรรณี จะพิมพ์อะไรไม่ทราบอ่อน เรือนเห็นรูปกินรีสวย ก็ชอบ ตอนนั้นไม่รู้ว่าเป็นคุณอังคารหรอก ที่นี้คุณอังคารก็มาสอนตรวจรูปให้ คุณพจน์ก็บอกว่าเป็นแหละท่านอังคาร เราก็อ้อ นี้อะอังคาร เราก็เคยอ่านบทกวีของคุณอังคารมาบ้าง รู้จักกันตอนนั้น

ตอนนั้นเรียนอะไรอยู่ครับ

ตอนที่รู้จักกันเพิ่งเรียนจบใหม่ ๆ ยังไม่มีงานทำ คุณอังคารเขาก็ถามเรียนที่ไหนจบอะไร
อ๋อ เรือนก็บอก

จบอะไร

จบครูจากวิทยาลัยครูเพชรบุรีวิทยาลงกรณ์ อุ่นเรือนบอกคุณอังคารว่ายังไม่มีการทำ
คุณอังคารบอกเออ...มีเพื่อนเป็นหัวหน้าศูนย์ข่าวเขา จะลองไปถามให้ว่าเขาคือใครครูชาวเขา
หรือเปล่า คุณอังคารก็ไปหาคุณนคร ๆ บอกลองมาคุย ก็มาหาอุ่นเรือนที่หอพัก ที่บ้านเพื่อน เสร็จ
แล้วอุ่นเรือนก็ไปหาคุณนคร ๆ บอกว่าถ้าจะไปสอนนะพรุ่งนี้ไปเลย อุ่นเรือนบอกไปก็ไป ไม่ได้บอก
พ่อแม่ ไม่ได้บอกใครเลย ไปก็ไป รุ่งขึ้นก็ไปกัน คุณอังคารไปด้วย เขาจะไปเขียนภาพอะไรก็ไม่
ทราบนะคะตอนนั้น ก็ขึ้นไปเขียนราย ไปถึงคุณนครก็ให้ไปสอนชาวเขาที่แม่สาย ดิฉันขายแต่นม
พม่า เป็นชาวเขาคอยพาหมี พอไปสอนตอนที่ขึ้นไปคอยพาหมีนั้น คุณนครเขาก็ไม่แนะนำอะไรนะ
เขาบอกไปเรียนรู้เอาเอง ให้ขึ้นไปเลย พอไปถึงเขาก็พาไปเที่ยวแก่ง คุณอังคารก็ไปด้วย เป็น
ที่เลี้ยงให้ตลอด

ยังไม่ได้จีบใช้ไหม

เขาบอกว่าจีบแล้ว อุ่นเรือนก็ไม่รู้จีบยังไง ก็พูดกันธรรมดา ขึ้นไปอยู่บนคอยพาหมี แต่
เขาไม่ได้อยู่บนนั้น อุ่นเรือนก็อยู่กับพวกชาวเขา เขาก็ขึ้นไปบ้างเป็นบางวัน เขาเป็นห่วง
อุ่นเรือนไปสอนอยู่ประมาณอาทิตย์สองอาทิตย์ คชค. ก็มาจีบอุ่นเรือน มันก็มีเรื่องหาว่าอุ่นเรือน
ไม่สนใจ ว่าอุ่นเรือนมาเผยแพร่ลัทธิอะไรต่าง ๆ เสร็จแล้วเขาก็มาฟ้องนายอำเภอ ที่นั่นนาย
อำเภอก็เขียนจดหมายเรียกตัวให้ไปพบ ตอนนั้นอุ่นเรือนทำอะไรไม่ทราบบนนั้น ขานี้เปื่อยไปหมด
เดินไม่ได้เลย คุณอังคารขึ้นไปอยู่ด้วยตอนนั้นก็ลงมาไม่ได้ นายอำเภอเขียนจดหมายขึ้นมาตั้ง 2-3
ครั้ง คชค. คนนั้นจะให้อุ่นเรือนขึ้นมาเตอร์ไซด์ลงมา อุ่นเรือนก็ไม่ยอม พออุ่นเรือนเดินได้ก็ลงมา
กับคุณอังคาร มาหานายอำเภอ ๆ เป็นน้องคุณสมบุรณ์ (วรพงษ์) อยู่ที่ไทยรัฐ นายอำเภอบอกคุณ
อังคารก็รู้จักพี่ผม ทำไมไม่มาหาผมเขาบอกว่าคุณไม่ต้องไปหรอก

ท่านอังคารเขาจีบ เอาดอกไม้ของอ.สุวรรณดี ไปให้ นั่นมันตอนไหน

สองวันที่รู้จักที่กรุงเทพฯ อุ่นเรือนก็ไปโรงพิมพ์ คุณอังคารก็พาไปพบคุณสุวรรณดี ๆ กำลังจัดแจกันดอกไม้อยู่... ดอกกุหลาบเขาก็บอกไหน สุวรรณดีขอดอกกุหลาบชกดอกชี่ เขาก็เอาดอกกุหลาบจากคุณสุวรรณดีมาให้อุ่นเรือน

เลิกจากครแล้ว ไปอยู่ที่ไหน

กลับมาอยู่หอพัก ที่นั่นแม่ก็บอกว่าให้กลับบ้าน ยื่นคำขาดเลยว่าจะต้องกลับอุ่นเรือนไม่ยาก กลับบ้าน ก็หอบผ้าไปอยู่กับคุณอังคารเลย พอหลังจากคอยพาหมีมาอยู่หอพักได้ไม่ถึงเดือน แม่ก็บอกให้กลับบ้านไปสอนที่โรงเรียนของคุณปู่ที่บ้าน อุ่นเรือนก็ไม่อยากกลับ

ตอนนั้นท่านอังคารอยู่ที่ไหน

อยู่ที่ฝั่งธน ฯ ขอยวัดมะลิ

ก็ขนของไปเลย ไม่ได้บอกพ่อบอกแม่

ไม่ได้บอกใครเลย ก็มาปรึกษากัน บอกว่าพ่อแม่บอกให้กลับบ้านจะทายังไง อยู่สองปีถึงกลับบ้าน พอคืนน้องชายจะบวชเขาก็ตามมา มาตามทีลลนา เพราะคุณอังคารเขียนบทกวีที่นั่น ลลนาเขาก็โทร.มาบอก เสร็จแล้ว อ.สุลักษณ์ก็เป็นผู้ใหญ่ไปสួขอให้

เท่าที่คุณอุ่นเรือนอยู่กับท่านอังคารมา ท่านอังคารลักษณะนิสัยก้าวร้าวไหม อยากถามความอ่อนหวานบ้างหรือไม่

เขาเป็นคนโรแมนติกและคุณอังคาร เวลาเขาอยู่กับครอบครัวกับลูกเมีย เขาเป็นคนไม่คุไม่อะไร เขาเป็นคนสุภาพอ่อนโยน กับลูกก็มีดุบ้างเป็นบางครั้ง เวลาลูกทำอะไรอย่างนี้

ความเห็นที่ฟังมีต่อกวีไทย

ในที่นี้ผมไม่ปรารถนาใช้คำว่า ทศนะ ด้วยเหตุว่าคุยกันเบา ๆ ทศนะ นั้นควรจะต้องหมายถึง วิสฤทธิทศนะ คือเพ่งมองแก่นประโยชน์ อภิปรัชญา จากวรรณศิลป์นั้น ๆ ให้ได้ ซึ่งจะต้อง

เป็นเรื่องเพ่งสติปัญญาด้วยกันจริง ๆ ในที่นี้ขอตอบเพียงเบา ๆ แบบสนทนากันไม่หนักนัก

มีกวีคนไหนที่ชอบและศรัทธา

สมัยเมื่อเยาว์นั้นได้อ่านเจ้าฟ้าธรรมาธิเบศร์เป็นคนแรก แล้วถัดมาก็กรมหลวงวงศาธิราชสนิท รู้สึกชอบเจ้าฟ้าธรรมาธิเบศร์มาก แต่สมัยนั้นก็ยังมีชั้นประถม ยังเยาว์ยังเขลาเบาความอยู่เป็นอันมาก พอมัธยมก็ศรัทธาจากพยานางลอย ลีลาของไทยก็เลื่อนไหลดี ผมรู้สึกว่าคุณไพเราะ เวลาเข้าทานองเสนาะมีการเอื้อนเสียงช่วยแล้วจะไพเราะมาก

น.ม.ส. เป็นยังไง

ผมว่าท่านแต่งกลอนหก กนกนคร แข็ง ๆ ไปนะ แต่ตอนสมัยมัธยมสามก็ชอบท่าน เคยแต่งกลอนหกทานองกนกนครก็มี แต่ได้ขึ้น น.ม.ส. ไม่มีอิทธิพลกับผมอีก รู้สึกว่าท่านคิดหาสัมผัสในสัมผัสอักษร มุ่งให้ความสำคัญในเรื่องนั้นมากเกินไป ท่านเองก็คิดของตัวเองเหมือนกัน อย่างนกแก้วเกาะกิ่งแก้ว กานน พะว้าพะวงอยู่แต่การเล่นคำ ทำให้กวีโวหารไม่ลึกซึ้ง

สุนทรภู่ล่ะ

สุนทรภู่ชอบเป็นบางช่วง ช่วงที่เป็นโวหารกวี เช่น

เหมือนบายศรีมีงานท่านถนอม

เจิมแป้งหอมนี้ฉันจันทน์ให้พรรษา

ครั้นเสร็จการทั้งลงในคงคา

ก็ลอยมาลอยไปเป็นใบตอง

ต้องขอภัยที่อาจจะจาคลาดเคลื่อนก็ได้ เพราะไม่ได้อ่านร่ำพัน พิลิปมานานหลายปีแล้ว อนึ่งสุนทรภู่ว่าท่านก็ใช้กลอนอยู่แบบเดียว คือมธุรสวาที ไม่มีเปลี่ยนแปลงเลย ไม่มีกัลยาณมิตรร่วมสมัยที่จะช่วยวิพากษ์วิจารณ์

กรมหลวงพิชิตปรีชากร

ผมเคยได้อ่านฉันทน์ของท่านที่พระพุทธเจ้าหลวงตรัสชมเชย แต่เหตุด้วยหนังสือหายเลือนหาย
แล้วก็ระลึกไม่ได้ กิตติศัพท์ว่ามีคนนิยมชมชอบกันเป็นอันมาก แต่ผมว่าท่านแต่งไว้น้อยเกินไป

เจ้าพระยาพระคลัง (หน)

ผมว่าท่านก็แต่งดีเหมือนกัน สมัยหนุ่มเคยท่องเรือกากีของท่าน ร้อยแก้วท่านก็ใช้คำ
แม่นยำดีมาก อย่างสามก๊กและราชาธิราช เฉพาะอย่างยิ่งราชาธิราชตอนอนาตย์ที่ฉันทน์กรอดได้
ตอบราชาธิราชนั้น ผมอ่านที่ไร่น้ำตาลไหลทุกที ผมว่าท่านแต่งดีเลิศทีเดียว แต่ก็ไม่เหมาะเฉพาะ
พระยาพระคลังเท่านั้น ยังมีเวสสันดรชาดกอันไพเราะเพราะพริ้งอีกอเนกอนันต์ กาพย์ของมหา
ชาติคาหลวงครั้งกรุงเก่านี้ ผมก็ชอบมาก

แล้วกวีสมัยนี้จะ ชอบใคร นายผีเป็นไฉน

นายผี เห็นผีไพเราะกินใจก็แต่ "อีสาน"

ในฟ้าบมีน้ำ

ในดินขี้มีแต่ทราย

น้ำตาที่ตกทราย

คือเลือดหลังลงโลมดิน

ผมต้องขอภัยที่ไม่ได้อ่านงานของนายผีหมดทุกชิ้น แต่อีสานนี้รู้สึกว่าจะแต่งกระชับใจดีมาก

จิตร ภูมิศักดิ์

ผมไม่ได้อ่านมากนัก แต่ที่แต่งกรุงเทพ ฯ คาวกลางคินนั้นผมเห็นด้วย แต่จิตรยังไม่ทันจะ
ได้แต่งหลากหลาย ผมเห็นว่าจิตรจะแต่งทางคันคว่ำวิชาการดีมาก ความเป็นมาของคาสยาม ไทย
ลาว และขอมนั้นแสดงถึงสติปัญญาและน้ำใจรักในวรรณกรรมอย่างดีเลิศ ผมดูจากการทำงาน
แล้วรู้สึก จิตร ภูมิศักดิ์ เป็นคนที่มีวิริยะพยายามบากบั่นสู้อุปสรรคทางวิชาการอย่าง
เลิศลอยมาก ดู ๆ จิตร ภูมิศักดิ์ จะเป็นคนที่มีความจริงใจ ซื่อสัตย์ มีความเมตตาต่อเพื่อน
มนุษย์ ออกจะเป็นคนน่ารัก ผมนิยมชมชอบมาก ถ้าดูตามประวัติที่ต้องตายกลิ้งกลางดินอย่าง

อเนจอนาถแล้วน้ำตาไหล อย่างน้อยชาติไทยก็ได้สูญเสียบุตรสยามผู้มีสติปัญญาและน้ำใจอันดีเลิศ
ที่ห่วงใยต่อสังคมมนุษย์อยู่จนหมดลมหายใจ น่าเสียดายคนดี ๆ อย่างนี้แทนประเทศสยามอันด้อย
พัฒนาอย่างแสนสาหัสนัก จิตร ภูมิศักดิ์ นี่ถ้าท่านอยู่เป็นอิสระศึกษาเล่าเรียนสร้างงานในฐานะ
นักปราชญ์สยามแล้วจะนำมันดีเป็นที่ยิ่ง

เคยอ่านงานของไพฑูริย์ วงษ์เทศ หรือเปล่า

อ่านเสมอ ไพฑูริย์ก็ดี มีอารมณ์ขัน ค่อยไปมีอายุมากขึ้นอาจจะลึกซึ้งขึ้นก็ได้ แต่บางอันยัง
กระจาย คมก้างเข้าเป็นเอกภาพยังไม่ได้ บางทีก็ทำเป็นเล่น ๆ ไปหมด แต่ก็ดีไปอีกแบบ เขา
สนุก ๆ ไม่หนัก บางบทก็ให้แง่คิดมุมกลับ แต่ลึกหน่อยก็เป็นลูกเล่นไปอีกถ้าตั้งใจเอาจริงนึ่งขึ้นกว่า
นี้จะดีหาน้อยไม่ แต่อย่างไรก็ตาม ใครที่จะเป็นกวีนี้จะต้องเป็นผู้คงแก่เรียนบ้าง อิศรญาณภาษิต
นั้นก็สนุกไม่ใช่เล่น

เนาวรัตน์ละ

เนาวรัตน์นี่รู้สึกว่ามีคนชอบมาก เนาวรัตน์เขาเป็นคนมีมนุษยสัมพันธ์ดีเกินไป
เขาพยายามหลีกเลี่ยงการปะทะทุกชนิด คือเป็นคนที่ไม่มีการปะทะเลย ถ้าไม่มีการปะทะเลยนี้
สมมติว่าพระเจ้านั้นทพฺรเวงยกทัตมา พระนเรศวรก็ยกออกไปเรื่อย ๆ ช้า ๆ แล้วเข้าไปคาบ
พระเจ้านั้นทพฺรเวงว่า พระเจ้านั้นทพฺรเวงครับ เรามาเป็นมิตรกันเอาทุเรียนไปกิน กันก็กลายเป็น
อีกเรื่อง ไม่มีการป็นค้าย ทำทนายชนช้างห่างไกลอหังการ

ร้อยแก้วละชอบงานของใคร

เจ้าพระยาพระคลัง (หน) ทั้งสามก๊กและราชาธิราช (คำตอบในส่วนร้อยแก้วนี้อังคาร
ได้ตอบอีกครั้งในวันรุ่งขึ้น ด้วยในขณะสนทนานั้นเผอิญลืมไป พอตกตอนหลับไหลวรรณศิลป์ก็มาเข้า
ฝันเองว่า ที่ว่าร้อยแก้วนั้นชอบอะไรมาก ก็บรมสมไพธิดา ของสมเด็จพระบรมนุชิตฯ) เป็น
เรื่องน่าอัศจรรย์ใจจริงที่ได้มีคำตอบผุดขึ้นในความฝัน บรมสมไพธิดานี้ ผมคิดว่าจะเป็นงานที่
อาจารย์ของสมเด็จพระบรมนุชิตฯ ๆ ทรงนิพนธ์ไว้เป็นภาษามคธด้วย ผมนึกคิดเอาเอง
เพราะลักษณะเป็นงานใหญ่ คงมีรากฐานมาก่อนท่านซึ่งเป็นลูกศิษย์ในชั้นหลัง

สมัยใหม่ที่ชอบคึกฤทธิ์ใหม่

ขอบหนังสือของอาจารย์คึกฤทธิ์เหมือนกัน ท่านเขียนหนังสือสนุกดี บางข้อเขียนอาจารย์คึกฤทธิ์เขียนไปเรื่อย ๆ แบบสายน้ำไหล ไม่ได้ร้อยกรองหรือเจียรไนในอีกครึ่ง แต่ผมมีความเห็นว่าร้อยแก้วนี้ก็ต้องร้อยกรองเหมือนกัน

แล้วใครล่ะที่ชอบที่สุด

ข้อนี้ตอบยากเหลือเกิน เพราะผมชอบของหลายคน เจ้าฟ้าธรรมาธิเบศร์ก็ชอบ นายนรินทร์ (อิน) ก็ชอบ กรมพระปรมาภิไธย ๖ ก็ชอบ แต่โคลงของสุนทรภู่ที่ผมว่าสุนรินทร์ (อิน) ไม่ได้ ส่วนพระยาตรังนั้นท่านเป็นกวีศรลลวยพ่ายมากทีเดียว สมัยเมื่อเยาว์วัยผมอ่านตะเลงพ่ายก็ชอบมาก ถึงกับท่องจำ แต่ตอนโตขึ้นสังเกตว่ามีหลานช่วยต่อเติม ส่วนนายนรินทร์ (อิน) นั้นลีลาเขาว่องไวเป็นพิเศษ เป็นคนหนุ่มมีไฟแรงฉับพลันทันที

แล้วยุคกลางสมัยรัตนโกสินทร์ มีไหม

มีพระพุทธเจ้าหลวง ตัวอย่างเช่น

เห็นกันอยู่เมื่อเช้า	สายตาย
สายอยู่สนุกสบาย	บ้ายม้วย
บ้ายยังรื่นเริงกาย	เย็นดับ ชีพนอ
เย็นอยู่หยอกลูกด้วย	คำม้วยดับสูญ

และในเงาะป่านั้นก็ไพเราะแบบไม่หนักเกินไป

ไอ้ลูกเราสามราเลี้ยงมายาก
 ยามจะพรากเหมือนฟ้าแลบแปลบเดียวหาย
 นำสงสารสามแม่ล้วนแก่กาย
 เลี้ยงลูกคล้ายฝูงนกที่กกฟอง

ถนนมากมีให้พรางไปไหน
 มากเหมือนไข่วัฏธนูแตกแยกเป็นสอง
 สงสารลำน้ำตาอาบหน้าเอง
 เหมือนรางรองธารมาแต่ธารา

รู้สึกว่าคุณมีพรสวรรค์กว่าพระมงกุฎเกล้า ๆ ส่วนรัชกาลที่ 6 นั้น พระราชธิดาลึกซึ้ง
 กว่ามากนัก แต่ท่านแต่งของท่านคล่องแคล่วว่องไวดี ท่านจันทร์ ๆ ยกให้เป็นกวีใหญ่ และพูดบ่อย ๆ

อิทธิพลส่วนใหญ่ของคุณอังคารมาจาก "ยวนพ่าย" หรือเปล่า

ผมเล่าอย่างตรง ๆ นะ เมื่อเด็กที่ผมอ่านโคลงกลอน หลังสุดผมก็ชอบตะเลงพ่าย
 แต่คิดว่าตอนหลัง ๆ นี้ไม่มีแล้ว ผมใช้หัวใจของผม แล้วเมื่อเป็นหัวใจผมก็จะไม่เข้ากับหัวใจคนอื่น
 เมื่อก่อนก็ชอบหลายคน ชอบทุกคน แม้แต่กนกนกรก็ยังคงแต่งตามแต่ตอนหลังก็เลิก มันชอบเมื่อ
 สมัยเรียน ป.4 ถึง ม.6 เท่านั้น พอโตมาก็แต่งเองได้ ก็เพราะ ๆ หลายอัน

กลอนเปล่าอย่างที่เราชอบเขียนกันในปัจจุบัน ชอบอ่านหรือเปล่า

คำว่ากลอนเปล่าไม่รู้ใครคิด โบราณเขามีอยู่แล้วคำว่า ร้อยแก้วมันเพราะกว่า ร้อยแก้ว
 นี่เขาใช้คำว่ารัตน มาเอาความหมายของมคธภาษา สมมติว่าเป็นภาษาของพระพุทธเจ้า แต่ช่วง
 มาอยู่แคว้นมคธท่านใช้บาลี เขายกบาลีสถิตว่าเป็นรัตนแล้วขยายเป็นสยามโวหาร เวลาเรา
 แต่งพวกที่ไม่มีฉันทลักษณ์แบบกลอน แบบร้อยแก้วนั่นคือร้อยแก้ว ผมว่าเขาสมบูรณ์แล้ว เท่ากับถือว่ามี
 รัตน อยู่ในถ้อยคำของเราด้วย แล้วตัวร้อยแก้วเองก็ต้องร้อยกรอง คนพูดกันไปมาก สมมติว่า
 เขียน ข้าวสาร ข้าวสาร ข้าวสาร เขียนอะไร ข้าวสารหลายเม็ด ข้าวสารเขามีบอกไว้ว่า
 ข้าวสารฝ่ามือหนึ่ง ข้าวสารหนึ่งทะนาน หนึ่งลิตร แล้วมันเป็นกวีที่โชน กวีโวหารหรือ นั่นมันลอก
 ฝรั่งเศสที่เขาเรียกไพเอทคอนกรีท ที่เขาเรียกกวีแบบ "มัมมี่" คือมันแข็งทื่อไม่มีชีวิตจิตใจ ผมบอก
 พวกอาจารย์หลายคนไม่ยอมเข้าใจ กวีทำไมต้องเขียนเป็นรูปอย่างนี้ เช่นเราเขียนเป็นรูป
 กระโถนต้องเอาถ้อยคำมาเรียงให้เป็นรูปกระโถน คำมันสามารถสร้างมโนภาพได้แล้ว ทำไม
 ไม่สามารถรวมถ้อยคำให้มันเกิดมโนภาพมหาศาล สมมติถ้าเราอยากเรียกมหาสมุทร แต่เราไม่

เรียก เราเรียกเป็นห้วงน้ำที่กว้างมหิมา แล้วมันลึกลงเข้าหิมาลัยไปจน ให้มันมีกระแสคลื่น ให้มันคงมากกว่า เรามีค่าที่ไปใช้แทนดวงเพชรน้ำที่มันล้อมรอบโลก ไม่ใช่มหาสมุทรเพราะมันเป็นค่าเก่า นี่ยกตัวอย่างก็มันต้องไปหาจุดนั้น ไม่ใช่ข่าวสาร ข่าวสาร หรือบริษัท บริษัท

เคยอ่านของพิบูลศักดิ์หรือเปล่าครับ

คือเวลาเราเกิดเป็นดอกไม้ในป่า เราจะเป็นพันธุ์ไม้อะไรก็ได้ เราก็งอกงามไปตามประสาของเรา พอถึงวันหนึ่งเราก็ตอกดอกบานสะพรั่ง ที่แรกเรานึกว่ามันไม่หอม ปรากฏว่ามันหอมบอวลไปทั้งป่า ถ้าเราเกิดเป็นต้นจันทน์กะพ้อ เราต้องไปถามต้นนมแมวหรือเปล่าว่าทำไมจึงหอม หรือไปหาต้นแก้วแล้วถามต้นแก้วว่า ต้นแก้วครับทำไมคุณจึงหอมอย่างนั้น ต้นจันทน์กะพ้อก็ไม่ทำแต่ยืนอยู่ด้วยความเคารพตนเอง คุณโอชะนั้นมาจากพระแม่ธรณี ถึงเวลาออกดอกมันก็หอมของมันเองด้วยวิญญาน ด้วยหัวใจ ไม่ต้องไปอ่านของใครหรอก อ่านตัวเองให้ออกก่อน การอ่านหนังสือมากนอกจากทำให้ใจแล้ว มันมาทำลายงานเขียนของเรา

แต่คนสมัยนี้ก็อ่านมาก

ตามใจเขาสิ แต่ผมไม่ได้อ่าน คือใครจะชอบหรือไม่ชอบไม่ใช่หน้าที่ของผม เพราะผมไม่ใช่เลขา ถ้าคนชอบมากก็ดีแล้ว เป็นสิ่งที่ดีเราก็นุหนึ่หนา ถ้าว่างก็จะไปอ่าน ผมอ่านมาก อ่านสารพัด บางที่อ่านประวัติศาสตร์จนสร้างทฤษฎีของผมได้ เช่น "เมืองย่อมซ้อนเมือง" เป็นคำของผมเอง แต่นี้พูดไม่ได้ ไปประมาทเขาเนะ หามิได้เป็นเพราะมีหนังสือสำคัญ ๆ ที่จะต้องอ่านก่อน

ท่านอังคารเป็นกวีหรือเปล่า

ทำไมไม่ให้ผมเป็นล่ะ เป็นมาแต่ไหนแต่ไร เป็นอะไรก็ได้ผมนี้ถ้าผมเป็นสถาปนิกไม่ว่า หรือ ผมทำได้ทุกอย่าง ต้องคิดว่าจะทำอะไรก็ได้ มีมโนขุณณ์นั้นตั้ง 5 นิ้ว มันจะก่แขนงก็ได้ มันไหลมาจากหัวใจดวงเดียวกัน หรืออาจจะเคยเป็นพระพรหมมาแล้วก็ได้ผมมีตอะไรก็ได้ แต่นี่เผอิญผมมาแสดงออกทางหนังสือก่อน หนังสือมันง่ายเอากระดาษมาแผ่นดินสอมาแท่งก็เสร็จแล้ว ทำอย่างอื่นมันต้องใช้เครื่องมือเยอะ บั้นก็ต้องมีเครื่องมือ ผมนี้เป็นกวีมาตั้งแต่เกิด เป็นมาตั้งแต่ชาติก่อนโน้น

มีกวีคนไหนที่มีอิทธิพลและทำให้ท่านอังคารคิดแต่งลึ

ก็ทุกคน ผมไม่เคยคิดลึใคร กวีเขาไม่ใช่หมานี้ กวีเป็นของคั่งงาม

ทำไมท่านอังคารเขียนร้อยแก้วน้อย

ไม่ได้เขียนน้อย ผมก็ว่ามันอะไรออกมาเป็นโคลงหมด บางทีเขียนร้อยแก้วอยู่กลายเป็น
โคลงหมด ตั้ง 20 โคลง ถูกสัมผัสด้วย บางทีฝันว่าแต่งโคลง เพราะมาก พอตื่นขึ้นมาจำไม่ค่อย
ได้ ตอนหลังต้องเอากระดาษคินสอวางไว้ข้างหัวเวลานอน

บางสิ่งที่เพิ่งเล่า...ของ อังคาร กัลยาณพงศ์

ใคร ๆ ก็รู้กันโดยทั่วว่า อังคาร กัลยาณพงศ์ หรือ ท่านอังคาร คือกวีไทยที่ได้รับรางวัลซีไรต์ หรือรางวัลวรรณกรรมสร้างสรรค์ยอดเยี่ยมแห่งอาเซียนของประเทศไทย ประจำปี พ.ศ. 2529 และใคร ๆ ก็เคยได้อ่านได้ฟังประโยคที่ว่า "ผมเป็นกวีมาตั้งแต่ชาติปางก่อน" ซึ่งบ้างก็ว่านั่นเป็น คำกล่าวในพื้นฐานความเชื่อของการสืบทอดทางพันธุกรรม หรือไม่ก็เชื่อเรื่องการไม่ดับสูญของ วิญญาณ แต่บางคนเห็นว่า ประโยคดังกล่าวนั้นเสมือนหนึ่งจะยกย่องตนเองจนเกินเหตุด้วยว่าคำ สันทนาในสังคมมักจะเป็นไปในทางองว่า

ผมอ่านงานของคุณแล้ว ดีมากทีเดียว เหมาะสมแล้วที่ได้รับรางวัล หรือคุณควรจะได้ รางวัลตั้งนานแล้ว ฯลฯ และคำตอบมักจะเป็นว่า ขอขอบคุณครับ ดีใจที่คุณเห็นคุณค่าในงานเขียน ของผมหรืออะไรทางองนั้น

แต่เมื่อคำกล่าวในตอนต้นถูกนำมาพูดกับอังคาร กัลยาณพงศ์ คำตอบก็คือ

"ผมเป็นกวีมาตั้งแต่ชาติปางก่อน"

ที่จริงผมเขียนโคลง ฉันท์ กาพย์ กลอน มาก่อนซีไรต์เกิดเสียอีก ผมเขียนกวีมาตั้งแต่ ชาติก่อน

อะไรคือ "ชาติก่อน" ในคำกล่าวของอังคาร กัลยาณพงศ์

...มะม่วงทำไมมันหล่นลงมา ชาติก่อนก็คือ เวลาแม่ไม่ยอพันธุกรรมมรดกลงในสิ่งต่างๆ ที่เรามองไม่เห็น มิติที่ลึกที่สุดของมะม่วงได้เก็บความเป็นมะม่วงเอาไว้ เก็บพันธุ์มันไว้ พอหล่น ลงมาสู่พื้นดินมันก็ขึ้นต้นใหม่ นั่นคือ ชาติใหม่ของมัน แต่การสืบทอดสิ่งที่ล่วงไปแล้ว... สิ่งที่เป็นอดีต ของมันคือชาติก่อน เหมือนกับจระเข้ ย่อมมีความทะยานอยาก มีตัณหา พร้อมทั้งจะว่ายน้ำอยู่แล้ว พอเป็นลูกจระเข้ก็ว่ายน้ำได้เลย มีความสุขขึ้นมาทันที นี่เป็นความคิดส่วนตัวหรือที่เรียกว่าอัตวิสัย ผมเชื่อของผมว่าผมเคยเป็นมาแล้ว เคยเขียนมาแล้ว ถ้าหากไม่เคยเป็นมาก่อน ผมก็คงนึกไม่ออก ...อย่างเช่นในโองการแข่งน้ำที่ว่า "เจ็ดปลาหมักพุ่งหัวเป็นไฟ" เขาก็อ่านกันมาตั้งแต่สมัย สุโขทัย สมัยอยุธยา ก็ยังตีความไม่ออก อะไรกันคือ "เจ็ดปลาหมัก" ถ้าหากเป็นปลาหมัก ๆ ก็น่าจะ

เอาไปทำหมกกลี ปลาในที่นี่ไม่เห็นเกี่ยวข้องกับอะไรกันเลย ผมก็สงสัย ในที่สุดก็คิดว่ามันคือ
 ปริมาตรมัน ซึ่งจะหมายถึงความหนาแน่นหรือเจ็ดดวงลูกเป็นไฟ นี่น่าจะเข้าใจได้พอผมอ่านบทกวีเก่าๆ
 แล้ว ผมมีสติญาณรับได้ สติญาณที่โหนจะรู้เองได้ หรือที่ว่า "ถึงนาภีพฐ่อ พระเจ้าเกิดขึ้น
 แจกบัว" อย่างนี้พระเจ้าจะไปเที่ยว "แจกบัว" ได้อย่างไร ที่ถูกก็คือ "พระเจ้าเกิดขึ้นจากบัว"
 ที่เป็นอย่างนี้เพราะลอกผิดเขียนผิดสืบทอดกันมา สติญาณรับรู้อย่างนี้ใครจะเชื่อหรือไม่เชื่อผมไป
 บังคับไม่ได้ มันเป็นความคิดส่วนตัวของผม เหมือนอย่างหลายคนเขาเกิดมาเป็นช่าง เขาย่อมมี
 อุบิสัยมาแล้ว และอุบิสัยนี้เขาสามารถเลือกชาติเกิดได้ ผมเชื่ออย่างที่ว่าถึงพระโพธิสัตว์
 คือต้องเล็งหาภพภูมิที่จะเกิด ภูมิประเทศนั้นสมควรหรือเปล่า เพราะฉะนั้น พวกช่างที่จะเกิดมาก็จะ
 ต้องเล็งแล้วว่าอย่าพ่อแม่เป็นช่างหรือเปล่า เพื่อที่จะมาสร้างโบสถ์สร้างวิหาร...นี่พูดถึงคนเมื่อ
 ครึ่งกรุงเก่าละ

ถ้าหากเราเชื่อในระบบสุริยะ เชื่อจักรวาล เชื่อกาแล็กซีอะไรนี้ ในเมื่อมีระบบสุริยะ
 แล้ว ทำไมจะไม่มีตรงหัวใจของมันหรือ วัตถุหรือสปีริตของระบบสุริยะ...ของกาแล็กซี เพราะ
 ว่าดวงดาวทุกดวงเป็นหิน จักรวาลหรือดาราจักรนี่คือตัวสปีริต ที่จะเกิดเป็นใด ๆ ก็ได้ จะเกิด
 เป็นมนุษย์ก็ได้ เป็นสัตว์เดรัจฉานก็ได้ ซึ่งมันเคยทำผิดพลาดมาแล้ว ในยุคที่ยังไม่ได้สร้างมนุษย์
 ขึ้นมา สร้างแต่โคในเสาร์ มันก็ทำสงครามกัน ครั้นนี้ยังมีความปรวนแปรของระบบจักรวาล ยัง
 ไม่ลงตัว มันถึงตายหมด นั่นแข็งว่ามันตายหมด แต่มนุษย์นี่ไม่มีอะไรมาฆ่าแล้ว เพราะทุกสิ่งทุก
 อย่างในดวงโลกนี้มันเย็นลงแล้ว แต่ยังมีอีกสิ่งหนึ่งคือ มนุษย์เรารู้สึกว่าเมื่อครั้งที่เรายังเป็น
 โคในเสาร์เอานิสัยโคในเสาร์เดิมนั้นแหละมากัดกัน ในที่สุดก็จะเกิดไฟบรรลัยกัลป์ คือนิวเคลียร์
 มาล้าง...

จุดนี้แหละ...จุดที่เราจากชาติเราไม่ได้มันแหละ ชาติก่อนเราก็เคยกัดกันมาจากสุนัขพันธุ์
 ไปหนหนึ่งแล้ว พอมาสำนึกใหม่ในเมื่อฤดูกาลดีขึ้น โลกเย็นลง...ไม่มียุคน้ำแข็งแล้ว แต่เรากลับ
 แค้นตัวเอง นี่คือมนุษย์ที่จะทำให้เกิดไฟบรรลัยกัลป์ เพราะฉะนั้นใครจะเชื่อหรือไม่เชื่อก็แล้วแต่
 ...บางคนเชื่อว่าไม่มีการเกิดใหม่ตายแล้วก็แล้วไป บางคนเชื่อว่าตายแล้วเวียนเกิดใหม่อีก แต่ที่
 ผมอยากจะพูดก็คือว่า จักรวาลที่ลอยอยู่นั้นมันเป็นหินเป็นมา แล้วอะไรคือสปีริต...คือวิญญาณ ก็คือ
 ตัวมนุษย์นี่แหละ มนุษย์นี้เป็นตัวแปรที่สำคัญที่จะทำให้จักรวาลมีความหมายขึ้น ผมเชื่อของ
 ผมอย่างนี้ ...ภพชาตินี้ กับชาติหน้าอยู่ติดกันเพียงเสี้ยวเวลา ผมเชื่อว่าในภพชาติก่อน ก่อนที่จะ

เกิดมาเป็นตัวผมทุกวันนี้ ผมเคยเขียนกวีมาก่อน แล้วมาในพหุชาตินี้ผมก็เขียนกวี และผมก็จะยังเป็นกวี ขอเป็นกวีเป็นศิลปินอีก ในพหุชาติต่อไป...

ย้อนหลังไปเมื่อ 45 ปีก่อน ขณะที่ยังเยาว์ กัลยาณพงศ์ อายุ 14 - 15 ปี เกิดมหาสงครามเอเชียบูรพา ครั้งนั้นเขายังเป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ต้องทิ้งห้องเรียน วางหนังสือ หันไปทำหน้าที่ "ยุวชนทหาร" แม้จะไม่ถึงกับจับปืนติดคาบ แต่ก็ต้องเป็นหน่วยสนับสนุนทหารประจำการ ต้องอยู่แนวเดียวกันกับทหารเหล่านั้น

โรงเรียนหยุดเรียนหมด ผมเป็นยุวชนทหารก็ต้องไปช่วยรบพร้อมกับเด็กคนอื่น ๆ ตอนนั้นเรายังไม่รู้อะไรมาก รู้แต่ว่าญี่ปุ่นบุก ญี่ปุ่นโจมตี เราต้องสู้ ต้องป้องกัน จังหวัดนครศรีธรรมราชเป็นจุดหนึ่งที่กองทัพญี่ปุ่นจะยกพลขึ้นบก พวกผมก็ทำหน้าที่ล่าเลยกระสุนชนหีบกระสุนขึ้นรถบรรทุกของทหาร ตั้งแต่เช้าจนค่ำ ...มีอยู่วันหนึ่งผมไม่ได้กินอะไรเลยทั้งวัน หิวก็หิว เหนื่อยก็เหนื่อย แต่เราก็ไม่ได้ย่อท้อนะ...มีพวกชาวบ้าน แม่ค้า นำขนมมาอาหารมาให้ทหาร ทหารเขาก็กินกันเพื่อน ๆ ผมคนอื่น ๆ ก็ไปกินกับเขาด้วย ผมเป็นคนพาซื้อ นึกว่าอาหารพวกนั้นสำหรับทหารเท่านั้น ผมก็ไม่ได้ยุ่งกับเขา ถึงจะหิวก็ทนเอา คิดว่ากลับไปกินที่บ้าน ตอนหลังได้ขนมปังมาชิ้นหนึ่ง ก็ค่อยยังชั่วหน่อย

เราก็ออยู่ในภาวะสงครามตลอดเวลา มีการพรางไฟ เตรียมพร้อมทหารก็ขนอาวุธกันไป พวกเราก็ขนกระสุนกันไปไม่หยุดไม่หย่อน มีเครื่องแบบด้วย ถ้าเผื่อว่าญี่ปุ่นมันทิ้งระเบิดลงมาตรงเป้า... ตรงที่กลังส่งอาวุธ ขนกระสุนเป็นกันอยู่ มีหวังตายกันหมด ผมก็คงไม่เหลือด้วย ความรู้สึกตอนนั้นมันมีหลายอย่างนะ ก็อีกเหิม สนุกไปตามประสาเด็ก คิดว่าเป็นการทำหน้าที่ป้องกันชาติ ภูมิใจเหมือนกันอย่างน้อยเราก็ได้รับกับญี่ปุ่น บางทีก็ไม่กลัวตายหรอก เครื่องบินบินอยู่บนหัวก็ไม่ค่อยจะหลบกัน แต่อีกใจหนึ่ง ก็นึกเหมือนกับเด็กอื่น ๆ นั่นแหละคือจิตใจที่ไม่ต้องเรียน ปีนั่นทุกคนได้เล่นกันหมด ไม่ต้องสอบ สอบไป...ผมยังไปเก็บซากเครื่องบิน เอามาทำเป็นเครื่องบินเล่น เครื่องบินเล็ก ๆ ของผมนี่แหละ อันที่จริงแล้วผมมีหัวทางประดิษฐ์คิดค้นอยู่เหมือนกัน คนข้างบ้านเขามาหลอกของของเล่นของผมไปให้ลูกเขาบ่อย ๆ เพราะตอนเด็ก ๆ ผมทำของเล่นของผมเอง ไม่ว่าจะเป็นรถยนต์ รถไฟ หรือเครื่องบิน ผมทำได้เองทั้งนั้น ก็เหมือนของจริงเลยละ แต่ว่าความสนใจทางศิลปะ ทางกวีนั้นมีมากกว่า ผมก็เลยเลิกทางประดิษฐ์ทางวิทยาศาสตร์อะไรนั้น

พอเสร็จสงคราม เราก็ได้เลื่อนชั้นแล้วยุทธนาทหาร...ทหารทั้งหลายก็ได้เหรียญตรา
ผมก็มีรายชื่อว่าได้รับเหรียญตราด้วย เรียกว่าเหรียญชัยสมรภูมิ มีคำประกาศในหนังสือราชกิจจานุ
เบกษาแต่ผมไม่ไปรับ...ผมไม่รับ มีผมเพียงคนเดียวเท่านั้นที่ไม่รับ

ย้อนลงไปก่อนที่จะเกิดสงครามโลก ครั้งที่ 2 แม้อังคาร กัลยาณพงศ์ จะได้ชื่อว่าเป็นเด็กที่
เรียนดี ถึงขนาดได้รับคำชมจากครูประจำชั้นว่า "มีจิตใจรักวิชาวาดเขียน เก่งประวัติศาสตร์
และชอบอ่านวรรณคดี" ก็ตาม แต่ยังมีบางวิชาที่เขาคอยหลบตาครู และถ้าหากจะเลือกไม่ต้อง
เรียนได้ เขาก็จะเลือก

...เลขสมัยที่ผมเรียนนั้นมันไม่มีความมัน ไม่มีจินตนาการ สองบวกสอง หรือบวกหนึ่ง
อะไรนี้ หรือวิชาบัญชี...ผมไม่ค่อยดีเท่าไหร่ เพราะให้คะแนนเต็มเส้นด้วย คะแนนเต็มผมได้เต็ม
แต่พอเรื่องตัวเลข ผมไม่เอาเลย ผมยอมได้ศูนย์ คือนิสัยของผมนี้ไม่ชอบคำนวณแบบนั้น มันไม่มี
อะไรมันเอาเสียเลย ถ้าหากว่าคำนวณอย่าไฮสโตน นั่นก็ยังไม่ค่อยยังชั่วเท่าไหร่ เพราะมีอะไรมัน ๆ
บ้าง มันถึงจึกจวาลถึงดวงดาว ถึงปีแสง ถึงอะไรซึ่งฟังแปลก ๆ อย่างนั้น มีมโนภาพ เป็นเลขที่มี
มโนภาพ เป็นเลขที่มีอนันต์กาล แต่เลขที่ให้ผมเรียนนั้นมันแสนจะแห้งแล้ง... ผมสอบได้ศูนย์ตลอด
เอาคะแนนวิชาอื่นมาช่วยสอบได้ทุกที่ ...ผมไม่กลัวหรอก เลขที่ผมสอบได้ศูนย์ทุกที่ แต่ผมว่า
เลขศูนย์นั้นมันเหมือนกับจักรวาลนะ...

แต่วิชาเลขนี้ผมก็เอามาใช้ประโยชน์ในชีวิตเหมือนกันนะ ผมเอามาใช้เลขหมายในบทกวี
นั่นไง ใช้ไม่เกินสิบหรือหก ถ้าถึงร้อยบทพันบทก็ผสมเอาไม่ยากหรอก... คนเรานี่ ผมคิดว่าจะเก่ง
ไปเสียหมดทุกอย่างไม่ได้ แต่จะเลือกเอาทางใดทางหนึ่งก็ต้องเล่าเรียนจริง ๆ ให้อ่านจริง ถ้าไม่รู้
จริงแล้วอันตราย...ผมว่าบางทีความคิดผันทันทีเป็น อย่างลีโอนาโด ดา วินชี จาได้ไหม เขาชอบ
ฝัน ความคิดในเรื่องอะไรก็ตามมันต้องเริ่มจากสิ่งที่ว่างก่อน แล้วค่อยคิดค่อยฝันใส่กระดาษ
ลีโอนาโด...เขาก็คิดใส่กระดาษก่อน ฝันก่อน เขาฝันมาตั้งนาน ล้ำหน้าไปเยอะ อย่าง
สะพานลอยก็ขึ้น ๆ เขาก็คิดมาล่วงหน้าแล้ว ถ้าจะเทียบยุคของไทย สมัยนั้นก็ตรงกับพระเจ้า
รามาธิบดีที่ 2 ที่สร้างพระศรีสรรเพชญ์นั่นแหละ เขาคิดมาตั้งแต่ไหนแต่ไรแล้ว หรือแม้แต่รถยนต์
รถเก๋งก็ต้องฝัน ต้องคิดขึ้นมาก่อน เหมือนอย่างท่านแก้วน้ำนี่ก็เหมือนกัน พอตอนหลัง เขาก็คิดแต่ที่มัน
เป็นแก้วแล้ว ไม่ได้คิดต้นน้ำลำธารราชของแก้ว...ที่เป็นเม็ดทราย หรือเมื่อเห็นแม่น้ำเจ้าพระยา

ไหลมาตรงหน้าของเรา เราก็ล้มไป เราคิดถึงแต่ที่มันเป็นเบี้ยร เป็นโซดาเสร็จแล้ว ลืมคิดถึงต้นลาธาร

คนเรามันจะไม่คิดถึงคุณค่าที่แท้จริง เหมือนกับชูชกนั่นแหละใช้ชีวิตสุรุ่ยสุร่าย... เมื่อชูชกไปขอกัดทากับขาลี้จากพระเวสสันดรก็เพื่อจะมาเป็นคนใช้ ทำไมชูชกจึงไม่ขอกัดทาลาสิมา เพื่อถามทักตะแคงว่าเป็นลูกของพระเวสสันดรนี่เป็นยังไง มีทักษะอะไรดี ๆ ไหม เข้าใจพ่อที่เป็นกษัตริย์มีการศึกษาอย่างไรบ้าง เพราะลูกกษัตริย์ย่อมจะได้รับการศึกษามา ถ้าอย่างนั้นชูชกก็จะเข้าท่า แต่นี่ไม่...ชูชกขอเด็กมาเพื่อที่จะให้เป็นคนใช้ ให้ชักผ้าล้างจาน นี่คนส่วนใหญ่เกิดมาใช้ชีวิตเหมือนชูชก

และมีนิทานเรื่องตุตันคาเมน

เมื่อตุตันคาเมนตาย ก็ตามันมีไว้ใส่เครื่องต้นเป็นทองหมด ตุตันคาเมนเองเครื่องต้นของตนเองยังนึกว่าเป็นเจ้าฟ้า...เป็นกษัตริย์อยู่แต่คนข้างนอกมองว่าเป็นเผด็จ...เป็นศพอาบยาเครื่องทองในที่มีก็หมายถึงปริศนาบัตรอย่างที่กรมพระยานริศ ๆ ท่านเขียนไว้ว่า คนที่ได้รับปริศนาบัตรมักจะนึกว่าตัวเองตรัสรู้โลก ตัวปริศนาบัตรนี้แหละมักจะทำให้คนเป็นศพอาบยา หมายถึงไม่เล่าเรียนค้นคว้าต่อไป ขาดความก้าวหน้าทางความคิด ไม่แสวงหาขาดไดนามิกทางความคิดก็เหมือนกับอยู่ในรูปของตุตันคาเมน อีกไม่รู้ว่าวันก่พันปีจึงจะมีชีวิตคืนมา อย่างน้อยก็สองพันปี ไม่ได้ใช้สมอง ใช้สิ่งที่เรียกว่า สุ จิ ปุ ลิ ไม่ได้ทำสมองให้เกิดความกระฉับกระเฉงก้าวหน้าจนกระทั่งเกิดความเคลื่อนไหวทางความคิดไม่ทำให้เกิดความคิดแปลก ๆ ออกไป... ส่วนมากครูจะมุ่งไปที่ปริศนา กลายเป็นตุตันคาเมน เพราะมันแต่ยึดในปริศนา ยึดในดอกเตอร์ คิดว่าตัวเองเก่ง ถ้าหากครูไปคิดแต่เรื่องปริศนาก็จะเป็นอันตรายสำหรับเด็ก ครูจะต้องมีสิ่งจะในใจ จะต้องมีการริเริ่มทางใจสูง หากความรู้ไว้เป็นหลัก แล้วทุ่มเททั้งจิตใจให้การสอนอย่างถูกต้อง

คนเราส่วนใหญ่มักจะเมาตัวเองดื่มตัวเอง หลงตัวเองว่ารู้ไปหมด เหมือนอย่างถ้าหากเรียนแค่เพาะช่างก็คิดว่าตัวเองรอบรู้เรื่องศิลปะ แต่ถ้าไปเจอครูที่รู้จริง ๆ จึงสำนึกว่าที่แท้แล้วไม่รู้เลยยังเขียนไม่เป็น ครูจึงมีความสำคัญอย่างนี้ เวลาให้วิชาความรู้แก่ศิษย์จะต้องให้อย่างที่พระพุทธรูปเจ้าท่านให้ คือพางมือ...ให้จนหมดเลย แต่ส่วนใหญ่ไม่เป็นเช่นนั้น

ระบบโรงเรียนของเรามีหลายสิ่งหลายอย่างที่ทำลายความคิดอย่างเช่น เรื่องตัดผมเกรียนนี้ ทำไมต้องบังคับกันตั้งแต่เด็กอนุบาลเลยจะให้ตัดผมเกรียน เด็กขนาดนั้นยังไม่ได้เป็น

ทหาร ไปบังคับให้เขาตัดผมสั้นทำไม การกร้อนผมนี้เป็นลักษณะของนักโทษ อย่างในสมัยเสียกรุง
คนไทยกร้อนผมหมดเพื่อที่จะปลอมตัว ผู้หญิงก็กร้อนผมเพื่อจะหนีพม่า แต่โบราณของไทยเราแล้ว
เขาไว้ผมยาวกันทั้งนั้น... สังเกตดูโดยเฉพาะเจ้า เขาไว้ผมยาว อย่างเครื่องสูงหัวมงกุฎต่างๆ
ดูเจ้าอ้ายเจ้ายี่สิ! เจ้าอ้ายไว้มวยท้ายทอย เจ้ายี่ไว้มวยสูง เครื่องสวมหัวก็ยังมีอยู่ ยิ่งอินเดียยิ่ง
ไว้ผมยาว นี่เราไม่ได้เอาอย่างฝรั่งแต่เรามีวัฒนธรรมที่ถูกต้องของเรามาเนิ่นแล้ว และยิ่งมา
ถึงสมัยนี้ การตัดผมสั้นยิ่งเป็นการทาดิใหญ่ เพราะว่าเมืองไทยอยู่ใกล้แสงอาทิตย์ ถ้าแต่ก่อนไม่มี
การใช้หัวเคลียร์มาก ก็มันตรงสีไม่ลงมากลาย แต่ตอนนี้ใช้พลังหัวเคลียร์กันเยอะ ตัวรังสีนี้
แหละจะส่องลงมาทำลาย ผมของคนนี้แหละเป็นเครื่องช่วยปลักรังสีออกไป แต่เรามาสอนกันให้ตัด
ผมสั้นหมด ไปค้นคว้าดูเถอะว่าจริงหรือเปล่า

แม้ว่าในบทกวีของอังคาร กัลยาณพงศ์ จะมีหลายบทที่ "บริภาษวิทยาศาสตร์" แต่แท้จริงแล้ว
เขามีความเป็นนักวิทยาศาสตร์อยู่มากทีเดียว จะสังเกตได้จากการศึกษาค้นคว้าโดยการอ่าน
หนังสือวิทยาศาสตร์ ติดตามข่าววิทยาศาสตร์ต่าง ๆ รวมกระทั่งคิดประดิษฐ์สิ่งวิทยาศาสตร์อันจะ
เอื้ออำนวยประโยชน์แก่สังคมไว้มาก คงจะไม่มีใครนึกถึงว่า กวีที่มีความฝันกว้างไกลไปถึงดาร
จักรจะมีเวลาเพื่อแผ่มาคิดเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการทหาร แม้ว่าเขาจะต่อต้านสงครามก็ตาม

ผมเคยคิดว่าเราน่าจะมีวิธีสร้างเครื่องช่วย คือเคยได้ยินข่าวบ่อย ๆ ว่าเครื่องบินปีก
หมุนหรือเครื่องบินเฮลิคอปเตอร์ตก สาเหตุส่วนใหญ่เป็นเพราะใบพัดขัดข้อง ผมก็มานึกว่า
นักวิทยาศาสตร์ที่สร้างเฮลิคอปเตอร์ขึ้นมา เขาก็อาศัยความคิดจินตนาการจากธรรมชาติ เขา
เรียกว่าเครื่องบินแมลงปอเลียนแบบจากสัตว์ปีกแท้ ๆ แต่ว่าสัตว์นั้นเขามีปีกสองชุด อย่างจิ้งหรีด
มีปีกนอกและปีกในเป็นปีกสำรองอีกชุดหนึ่ง คราวนี้เมื่อเราทำเครื่องบินปีกหมุนแล้ว เราทำปีกหรือ
ใบพัดเพียงชุดเดียว ถ้ามันเกิดขัดข้องขึ้นมาก็มีแต่จะตกลงมาตาย...ตายกันหมด ไม่ค่อยเหลือ
ผมคิดว่าเราน่าจะทำใบพัดสำรองเอาไว้เหมือนกันสัตว์ที่มีปีกสำรอง...ไม่ใช่เรื่องยากอะไรเลย
ที่จะทำ วิทยาศาสตร์ก้าวหน้ามาถึงขั้นนี้แล้ว ทำอะไรต่าง ๆ ได้แล้ว แค่ทำปีก หรือใบพัดสำรอง
ของเครื่องบินปีกหมุน ทำไม่ทำไม่ได้ ถ้าเรามาศึกษาค้นคว้าในทางที่ให้ประโยชน์แบบนี้ก็จะดี
...จะเป็นประโยชน์ สวงเงินทองไม่ให้เครื่องบินถูกทำลายส่งวนชีวิตคนที่นั่งในเครื่องบินเราก็ก
ไปศึกษากันสิ ให้ใบพัดสำรองทำงานสอดคล้องกันทันทีที่ใบพัดตัวจริงเกิดขัดข้อง เครื่องบินก็ลอย

อยู่ในอากาศได้ต่อไป แล้วลงมาถึงพื้นโดยปลอดภัยได้ อาจไม่ใช่บินระยะไกลเหมือนใบพัดตัวจริง แต่สามารถประคองเครื่องบินลงมาได้ปลอดภัย

ผมยังคิดอะไรอีกหลายอย่างที่เป็นวิทยาศาสตร์ เรื่องประดิษฐ์เคยคิดบ่อย ๆ หลายเรื่อง ตอนที่เด็ก แต่เมื่อหันมาทำงานศิลปะงานกวีเสียแล้ว ความคิดทางนั้นก็ลดน้อยถอยลง แต่ไม่ได้หมายความว่าผมจะไม่สนใจ หรือผมต่อต้านแต่อย่างเดียว ผมยังสนใจ ผมรับหนังสือวิทยาศาสตร์ มาอ่านประจำ ติดตามข่าวความเคลื่อนไหวทางวิทยาศาสตร์ ผมมีความคิดที่เป็นวิทยาศาสตร์อยู่ มาก แต่คิดในทางที่ว่าเราจะต้องนำเอาวิทยาศาสตร์มาใช้ให้พอเหมาะพอดี ไม่ใช่ให้เกินเลยไป ในทางทำลาย ทุกวันนี้คนเราใช้วิทยาศาสตร์ไปในทางทำลายเสียเป็นส่วนใหญ่ จึงเป็นอันตราย ผลอันตรายนั่นจะสะท้อนกลับมาหามนุษย์เอง เราใช้ยาฆ่าแมลงมากเกินไป ทำให้เกิดสารพิษ ตกค้างพวกพื้ค้ำที่เห็นแก่ตัวก็เอาวิทยาศาสตร์มาหากิน เอาโรคเอาเปรียบอย่างใส่สารพิษไปใน อาหารให้ อาหารสดให้ผักสดอยู่นาน ๆ อะไรทำนองนั้นมนุษย์เราไม่รู้จักความพอดี จึงเป็นอันตราย

ถ้าไม่กล่าวถึงการเขียนกวีของอังคาร กัลยาณพงศ์ เสียเลย ก็ดูเหมือนจะไม่สมบูรณ์ ด้วยว่า มีหลายสิ่งที่เขาไม่เคยกล่าว แม้ว่าจะอยู่ในใจอาจถือเป็นกลวิธีที่ไม่จำเป็นต้องบอกให้รู้ หากแม้ ได้ถาม เพราะด้วยความหวังตั้งใจว่า การอ่านกวีนั้นสามารถตีความได้หลายทาง แล้วแต่จินตนาการของผู้อ่าน แต่ในความตั้งใจและจุดมุ่งหมายของผู้เขียนย่อมมีอยู่

บางคนพูดว่าผมใช้คำบาลีสันสกฤตมากเกินไป อันที่จริงไม่ใช่หรอก ผมอาจจะใช้บาลีสันสกฤต แต่ผมจะให้ความหมายไว้ด้วยเสมออย่างเช่นถ้าผมจะใช้ว่า "มหาภูตริบ" ผมก็จะยกคำว่า "ดินน้ำลมไฟ" ไว้ตรงนั้นด้วย เพราะผมนึกถึงพระจอมเกล้า ๆ ที่ทรงกล่าวว่า "ยกศัพท์ขึ้น อวดตึกแก" คือศัพท์ที่เรายกขึ้นมาใช้ เราจะต้องรู้ตีให้ความหมายไว้ด้วย เพื่อจะเอื้อแก่คนหนุ่มคนสาวที่เขาอาจจะไม่มีเวลาไปค้นไปหาอดีต เราก็ให้คำแปลเอาไว้ แต่ที่ผมชอบที่จะลงภาษาบาลีเอาไว้บ้างก็เพราะเป็นภาษาของพระพุทธเจ้า ผมถือว่าพระพุทธเจ้าเป็นสิ่งที่สูงสุดผมปรารถนาที่จะรักษาภาษานั้นไว้ด้วย

บางทีการอ่านกวีก็ต้องตีความ...ใช้สัญลักษณ์ ซึ่งกวีโบราณก็ใช้กันมาก่อนแล้ว ลองไปอ่านคุณเถาะในไตรภูมิพระร่วงก็ใช้สัญลักษณ์ผมคิดว่าเป็นการดีที่จะให้คนอ่านแตกฉานความคิดออกไป คิดตีความออกไป หลาย ๆ อย่าง อาจไม่ตรงกับที่ผมคิดไว้ตอนที่เขียนก็ได้ ไม่เป็นไร

ปัญหาของกวี ของศิลปิน และของนักเขียนในเมืองไทย มันอยู่ที่รัฐไม่ได้สนับสนุน... ไม่ได้เลี้ยงดู อย่างนายชิต บุรทัต เคยได้เหล้าจากโรงเหล้าของรัฐสักขวดหรือเปล่า ก็เปล่า... แล้วไม่ เมืองเดิมละ เคยได้ข้าวสารจากรัฐสักกระสอบไหม ก็ไม่มี... สมัยนั้นก็เหมือนกัน นอกจากจะไม่ได้รับการสนับสนุนแล้ว ยังเก็บภาษีจากศิลปิน จากนักเขียนอีก อย่างเช่นเก็บภาษี หักกันที่ใช้ในการเขียนรูป เก็บภาษีสี เท่า ๆ หรือเก็บเท่าเครื่องสำอาง... พวกลิปสติกทำให้เราลำบาก... ความคับแค้นใจของผมอยู่ตรงนี้ อันที่จริงเราควรจะสนับสนุน อาจไม่ใช่ด้วยการ ประกวด แต่ด้วยการส่งเสริมให้ทุนรอน ใครที่ทำงานจริงจัง ตั้งใจทำงาน มีผลงานออกมาดี รัฐก็ สนับสนุนช่วยเหลือให้เขาอยู่ได้โดยไม่ต้องกังวลใจ ทุกวันนี่ บางทีผมก็กังวลใจเรื่องธนาคาร เรื่องดอกเบี้ย เพราะมันเป็นภาระอย่างหนึ่งที่ต้องนึกถึงอยู่เหมือนกัน ทำให้ไม่มีสมาธิเวลาที่เรา อยากได้สมาธิก็ทำสมาธิไม่ได้ ที่นี้การเขียนกวีหรืองานศิลปะนั้นต้องมีสมาธิ ทำใจให้สงบจึงจะผลิต งานออกมาได้ดี ถ้าไม่มีสมาธิก็ทำไม่ได้ แต่คนในรัฐบาลมัวแต่แย่งแก้อีกกัน ผมก็เห็นใจเขาคิดถึง เรื่องแย่งแก้อีกกัน จนไม่มีเวลาคิดถึงเรื่องนี้ ก็ปล่อยเขาไป...

บ้านปลายชีวิตที่ผมคิดจริง ๆ ก็คือเข้าโลง ไม่มีอะไร ถ้ามีโอกาสก็ซื้อโลงไว้ก่อน ไม่มี ใครลำบาก หนังสืองานศพก็เขียนไว้เอง พิมพ์ไว้เองเสร็จถ้าจะให้ดีก็เดินลงไปในโลงเอง ลงไปนอนพนมมือตาย... สงบ หรือว่าจะลงไปหลังก็ได้ ให้เขาดราส่งเสียก่อนแต่ว่าในขณะที่มีชีวิตอยู่ ผมอยากจะทำประโยชน์ให้แก่โลก มนุษย์เราเกิดมาก็ต้องทำประโยชน์แก่โลก ให้ดีกว่ามดปลวก

อ้อ! ช่วยแก้ไขผมด้วยนะ คือคนยังเข้าใจว่าผมบวช 2 ครั้งที่จริงผมบวชคนเดียว เดียว จะมีใครเข้าใจว่า ผมเป็นชายสองโบสถ์สามโบสถ์

.นี่คือบางสิ่งบางอย่างที่เพิ่งเล่า ของอังคาร กัลยาณพงศ์ ก่อนที่จะขอตัวไปอยู่ อย่างสงบ เพื่อเขียนรูปและเขียนหนังสือต่อไป โดยที่ไม่เคยมีรัฐบาลสมัยไหนตลอดเวลายาวนาน เท่ากับอายุของประชาธิปไตย ในเมืองไทยจะเหลียวแลความเป็นกวีของเขา... หรือของนักเขียน คนใดก็ตามในประเทศนี้

พบ... อังคาร กัลยาณพงศ์
กวีซีไรต์ในบ้านทุ่งขานเมืองหลวง

อังคาร กัลยาณพงศ์ กวีซีไรต์ประจำปี 2529

รางวัลวรรณกรรมสร้างสรรค์แห่งอาเซียนประจำปี 2529 มิได้เป็นประเด็นหลักที่เราตามหาเขา แต่ตัวตนและหัวใจที่แท้จริงแห่งความเป็นอังคาร กัลยาณพงศ์ ต่างหากเล่าที่เราติดตามเขามานาน จากกวีนิพนธ์ สู่ ลานอนุกระตัง มาถึง สวนแก้ว เจ็ดประกายวับแววใน บางกอกแก้ว กาศรวล หรือนิราศนครศรีธรรมราช อันเป็นผลงานที่ทำให้เขาได้รับยกย่องเป็น "กวีดีเด่น" คนแรกและยังเป็นเพียงคนเดียวกระทั่งบัดนี้ของมูลนิธิเสรีวิทยโกเศศ-นาคะประทีป จนมาถึง "ปณิธานกวี" ผลงานที่ตีพิมพ์ใน พ.ศ. 2528 ที่อังคารได้รับเลือกขึ้นเป็นกวีซีไรต์

ต่อคำถามที่เขาต้องตอบซ้ำแล้วซ้ำเล่านับร้อยครั้งถึงความรู้สึกต่อรางวัลวรรณกรรมสร้างสรรค์ยอดเยี่ยมแห่งอาเซียน ไม่ว่าเขาจะตอบกับใคร ที่ไหน ครั้งที่เท่าไร คำตอบของเขาดูจะเป็นถ้อยยอมตะไปเสียแล้ว

"ให้ถามกูเขาหิมาลัยที่ปกคลุมด้วยหิมะ เมื่อพระอาทิตย์สาดส่อง เห็นเป็นแสงเงินแสงทองนั้น กูเขาหิมาลัยรู้สึกอย่างไรหรือ กูเขาก็กังวลรู้สึกว่าตนเป็นหินผายูนั่นเอง"

ฟังแล้วช่างอ่อนหวานเยือกเย็น แต่ทว่าเนื้อความนั้นแฝงแข็งแกร่งราวหังการและทวนกระแสน้ำมฤตของมนุษย์ คืบคลานทั่วไปเสียจริง ๆ

อังคาร กัลยาณพงศ์ เป็นใคร... เขาเป็นเจ้าของชีวิตที่เคยจนาไว้ในกวีนิพนธ์นั้นกระมัง...
ที่เอื่อยเอื้อนว่า

"ชีวิตหนึ่งครุ่นน้อย

จมดิน

ยืนอยู่แต่วิเศษศิลป์

เท่านั้น

ถวายใจแด่โลกถวิล

แสงยิ่ง

สิ่งค่าอมตะปั้น

แก่นหล้าเลอสรวง ๆ"

แล้วเราก็ได้พบเขา ในยามโพล้เพล้ที่อังคารยอมรับว่า อายุ 59 ปีของเขา ได้ล่วงเข้าสู่ช่วงเวลาที่ดวงตะวันใกล้ลับฟ้าแล้วจริง ๆ

ในบ้านอันอบอุ่นด้วยครอบครัวเล็ก ๆ ที่เพิ่งต้อนรับสมาชิกใหม่ของบ้านได้ไม่ถึงสองเดือนดี พวกเราอยู่สนทนากับเขากระทั่งตะวันลับฟ้าไปเนิ่นนาน จนหมดความพริ้วแสงระยิบระยับเหนือท้องทุ่งอันเว้งว้าง ที่เราไม่อยากจะเชื่อว่านี่คือหมู่บ้านจัดสรรแห่งหนึ่งที่อยู่หลังหมู่บ้านเสรีแถวหัวหมาก ชานพระนครด้านตะวันออกนี่เอง

จากความลุ่มลึกทางพระพุทธปรัชญาที่ปรากฏในงาน อยากทราบว่าพระพุทธศาสนามีอิทธิพลต่อชีวิตจิตใจตั้งแต่เมื่อไร

ผมเกิดเมืองพระ (จังหวัดนครศรีธรรมราชได้สมญานามแต่โบราณว่าเมืองพระ) เกิดมาผมก็เห็นยอดพระธาตุแล้ว เติบโตมาก็เห็นแต่ที่กวีโบราณจนาไว้แต่เก่าก่อนว่า "ทุกแห่งห้องพระเจ้า นั่งเนื่อง" แต่เล็ก ๆ ผมก็วิ่งเล่นอยู่ใต้ต้นโพลังกาที่ใบโพร่วงหล่นเต็มไปหมด เหลียวไปทางไหนก็เห็นแต่วัด เห็นแต่พระพุทธรูป เห็นแต่ใบโพ ถึงยามนี้ที่ผมยังไม่รู้จักพระพุทธศาสนา แต่ก็เหมือนมีมิติพิเศษของพระพุทธองค์แผ่คลุมอยู่ทั่วไปหมด เมื่อเป็นผู้ใหญ่ผมศึกษาหลายศาสนาแต่ก็ไม่จับใจเท่าพระพุทธศาสนาเลย

ในบทกวีหลายเรื่องมีบทสรรเสริญพระคุณแม่ไว้มากมายจนดูเหมือนว่าแม่จะมีอิทธิพลต่อชีวิตมากกว่าพ่อ พุดง่าย ๆ ว่าท่าทางท่านรักแม่มากกว่าพ่อ

พระคุณพ่อแม่เขาให้เสมอกัน อย่างที่ผมเคยเขียนว่า "พ่อแม่เสมอพระเจ้า บนสวรรค์ลูกนึ่งน้อมนึ่งขวัญ กราบไหว้" นั้นแหละ เพียงแต่ตัวผมได้แรงบันดาลใจมาจากแม่ ผมจับใจในแม่ แม่ผมรักวรรณคดี ชอบอ่านหนังสือ ชอบเรื่องจักร ๆ วงศ์ ๆ แล้วแม่อีกคงให้นิสัยทางนี้ผมมา ส่วนพ่อผมเป็นกษัตริย์ เป็นคนกว้างขวางแล้วเป็นคนดี ท่านเป็นคนดีแต่ท่านมักตีผม เลยกทำให้ผมกลายเป็นคนท่างพ่อแต่ในความเป็นพ่อแม่แล้ว ผมคิดว่าเพศทั้งสองควรเสมอภาคกัน ความเป็นพ่อแม่ใส่ตราชูล้วนแล้วสมดุกลกัน

นอกจากศาสนา สิ่งแวดล้อมท่านคิดว่าธรรมชาติอันกว้างใหญ่ไพศาลของโลกล้วนเป็นสิ่งบันดาลการ
สร้างสรรค์ของท่านทั้งสิ้นหรือไม่

ต้องพูดว่าทุกอย่างเลยแหละ เราอยู่ในโลกมนุษย์ อยู่ในคาราวัจกร ทุกสิ่งทุกอย่างในโลก
เป็นสิ่งบันดาลใจให้ผมได้ทั้งนั้น เพราะทุกอย่างในโลกนี้ล้วนมีอยู่เป็นอยู่เพื่อเกื้อหนุนกันและกัน
เพียงหน้าที่เราเห็นว่าไม่มีประโยชน์ แต่หน้าที่ปกคลุมโลกทำให้โลกนี้ไม่ตาย มดตัวเล็กนิด ๆ นี่ก็
เป็นสัตว์ที่ทำความสะอาดโลก นกยังร้องเพลงให้โลกฟัง แต่มนุษย์เรามักเห็นแก่ตัว ไม่คิดว่าทุกสิ่ง
ทุกอย่างในโลกนี้เมื่ออยู่เพื่อให้มนุษย์อยู่ได้ แล้วเราก็อทำลายธรรมชาติ ทำลายอะไรต่อมิอะไร สัก
วันหนึ่งหนุมานมักจะเกิดมากขึ้น ๆ แล้วมันก็จะมาเป็นฝ่ายรุกรานมนุษย์เรา

คิดว่างานกวีนิพนธ์ส่วนใหญ่เป็นผล ได้จากการเดินทางไหม

การเดินทางของมนุษย์นี่ดี ทำให้เกิดความเคลื่อนไหวทางความคิด โดยหลักการเดินทาง
ให้ความคิดอะไรหลายอย่างที่ดีกว่าอยู่หนึ่ง ๆ เคยเคยเห็นหอยแมลงภู่ไหม นั่นเขาปักหลักให้มันเกาะ
อยู่ มันเลยเป็นได้แค่ตั๊กม้อหรือนัดพบกับมะนาว อย่างตัวผมถ้าไม่เดินทาง ผมก็ต้องทำตัวเองให้
เคลื่อนไหวได้ด้วยการอ่านซึ่งทำให้ความคิดของเรากว้างขวางออกไปได้

พูดได้ว่าเก็บเกี่ยวผลได้จากเดินทางเสมอ

โดยหลักแล้วเราไปไหนก็ตาม อย่างในสถานที่ธรรมชาติ เราก็ต้องซึมซับประทับใจให้มัน
ลึกซึ้งอยู่ในหัวใจเรา บางคนอาจตื่นตะลึงในรถเป็นคันเดียว แต่สำหรับบางคนเขาเห็น
โครงสร้างในธรรมชาติ ไม่ว่าใบไม้สักใบหรือดอกไม้สักดอก เขาก็ได้แรงบันดาลใจลึกซึ้งเท่า ๆ
กับพวกบ้ารอดเก่งรู้สึก เพราะฉะนั้น การที่เราไปเห็นธรรมชาติที่ไหนก็ได้ การเก็บรวบรวมซึมซับ
เอาสิ่งที่ดีของธรรมชาติมาไว้ในตัวเราย่อมเป็นสิ่งที่ดีมีประโยชน์ตลอดเวลา ผมเดินทางไปไหน
ผมจะเก็บข้อมูลไว้ในธนาคารหัวใจ เหมือนน้ำที่ไปเก็บน้ำหวานจากดอกไม้มาดื่ม แล้วข้อมูลนั้น
พร้อมที่จะบวกเข้าด้วยพลังกายและนามิตกรรมของผม

ท่านบอกว่าถ้า ไม่เดินทางก็ต้องทำตัวเองให้เคลื่อนไหวด้วยการอ่าน ท่านอ่านอะไรบ้าง

ผมอ่านทุกชนิด อ่านหมดเท่าที่มีโอกาส ตั้งแต่หนังสือพิมพ์ ไปถึงตำรากับข้าว สมุนไพรร

คนเราไม่มีใครรู้อะไรไปหมดทุกอย่าง ต้องศึกษาเรียนรู้ตลอดเวลา

อยากทราบทัศนะเกี่ยวกับวงการกวีบ้านเราและกวีรุ่นใหม่

เฮ้อ...ผมก็ไม่ใช่ว่าเจ้าของมนุษย์ทั้งโลก ใครจะเขียนกวีอย่างไร มันเรื่องของเขา แล้วพวกที่เขียนกวีนั้นะ เขาไม่ต้องไปปรึกษาใครหรอก มันพุ่งออกมาเอง เป็นเองเหมือนเพชรที่ย่อมเป็นเพชรนั้นแหละ ไม่ต้องไปหว่านเขาหรอก พวกที่เขามีใจรุนแรงเขาก็จะกระแทะเปลือกไข่ออกมาเอง

ท่านเชื่อในเรื่องพรสวรรค์กระมัง

มันมีสองอย่างนะ คนที่จะเป็นกวีนั้นะ เป็นได้ด้วยความวิริยะ พากเพียร เจริญอุตสาหกิจจริง ๆ มันก็เป็นได้ ที่เขาเรียกพวกคณิศรวันเพ็ญนะ แต่พวกที่มีอุปนิสัยพิเศษมีพรสวรรค์ เขาจะคล่องตัวมีปฏิภาณไหวพริบพิเศษที่เทพเจ้าประทานมาให้ ไม่เหมือนกัน อย่างพวกข้างพวกนี้มีอุปนิสัยมาแต่เดิม จึงมาสร้างโบสถ์สร้างวิหาร สร้างบ้านเมือง เสร็จพระปรางค์เจดีย์ แต่ผมก็ไม่ได้ห้ามวิริยะพากเพียรต้องคงแก่เรียน ต้องมี สู้ จิ บุ ลี ต้องศึกษาครูบาอาจารย์ สั่งสมความรู้ไว้เหมือนผึ้งที่เพียรเก็บน้ำหวานจากดอกไม้ไว้ในรวงรัง การกวี ทุกสิ่งทุกอย่างต้องมีครูบาอาจารย์ทั้งนั้น ต้องเรียนมาก ฝึกมาก แต่ถ้าให้ดียิ่งขึ้นไปก็ควรมีพรสวรรค์ที่เทพเจ้าประทานให้มาบ้าง จะได้ละม่อมละไม

มีทัศนะอย่างไรกับการเรียนการสอนนิชาวรรณคดีในบ้านเรา

จะสอนกันอย่างไรก็ช่างเขาเป็นไร แต่ละคนที่สอนก็รำเรียนมามีปรีชาเป็นแข่ง ๆ และผมก็ไม่ต้องการไปเป็นครูบาอาจารย์ใครอย่าไปห่วงเลย เรื่องวรรณคดี ปกติก็เป็นวิชาที่เอามาครองชีวิตอะไรไม่ได้อยู่แล้ว เว้นแต่ว่าประเทศนี้จะมีคนที่เจริญแล้วจริง ๆ ที่มองเห็นว่าศิลปะวรรณคดี เป็นโครงสร้างเป็นองค์ประกอบหนึ่งที่จะทำให้มนุษย์ไปถึงความเป็นมนุษย์ที่แท้ขึ้น ถึงเวลานั้นวรรณคดีถึงจะมีความสำคัญขึ้นได้

ท่านได้รับอิทธิพลบางสิ่งบางอย่างจากงานกวีนิพนธ์เก่า ๆ ที่ศึกษาเสมือนเป็นครูบาอาจารย์ไหม

ผมนับถือครูบาอาจารย์ เหมือนกับครูบาอาจารย์เข้าไปเป็นเลือดเนื้อของเขา แต่เราต้องแสดงออกมาเป็นหัวใจของเราเอง เจ้าฟ้ากั๋งนี่ผมชอบมาก แต่อย่าให้มีอิทธิพลต่อหัวใจของเราเดี่ยวกวีของเราก็ออกมาเป็นเจ้าฟ้ากั๋ง ผมเขียนไม่เหมือนใคร แต่ผมรักกวีทุก ๆ คน

คิดว่าตนเองได้มาถึงจุดหมายสูงสุดของชีวิตหรือยัง

อันที่จริงผมไม่ได้ทะเลาะทะเลาะอะไรมาจริง ๆ เอาเป็นว่าเกิดมาในโลกนี้ไม่ต้องการอะไร ต้องการให้หมดหนี้สินแล้วมีโอกาสดูด้วยเสียงดัง ๆ ได้ดูตะวันด้วยสายตาที่มองผ่านบริสุทธิ์

คือ...อยากจะพูดถึงประเด็นที่ว่าแม้ความสามารถระดับ อังคาร กัลยาณพงศ์ ก็ไม่อาจยังชีพด้วยการเขียนกวีนิพนธ์ได้

ในความคิดของความเชื่อแต่เดิมมา วิชาวาดเขียนเป็นวิชาที่อดตาย แล้วกวีในเมืองไทยนี้ยังหนักเข้าไปใหญ่ เขาอดตายกันมาเยอะแยะแล้ว ถ้าเราต้องการยังชีพก็ต้องหาอะไรอย่างอื่นทำควบไป ผมเป็นช่าง เรียนวาดเขียนมาก็พอรู้ซักระยะ เราเขียนรูปได้ก็ขายรูปมาช่วยกวี หรือขายกวีมาช่วยรูป งานพวกนี้ไม่ใช่สิ่งที่จะตั้งโรงงานผลิตได้ สมัยก่อนราชสำนักทำอนุปถัมภ์กวี แต่เดี๋ยวนี้เราเปลี่ยนการปกครองไปแล้ว นอกจากรัฐบาลก็ยอมเป็นหน้าที่ของสถาบันใหญ่ ๆ หรือประชาชนที่มีเงินที่จะต้องช่วยดูช่วยเอาใจใส่สิ่งที่เป็นแก่นสารเป็นวัฒนธรรมของชาติ สมมติว่าเกิดจะมีคนคนหนึ่งที่เป็นพระพุทธรูปได้สวยกว่าพระพุทธรูปอื่นราช ก็น่าจะดูแลให้เขายังชีพได้โดยไม่ต้องมา_mvividกักจวลกับการครองชีพมากนัก แทนที่จะเอาเงินไปลงทุนทำอะไรในบ้านอื่นเมืองอื่น มาลงทุนทำให้แผ่นดินบ้านเรามั่นค้ำขึ้นได้ คุณแต่หอศิลป์นี่ ๆ เรายังไม่มีเลย

เราก็ได้ผู้ป่วนมาช่วยสร้างอยู่นี่งั้น

นั่นมันผู้ป่วนทำเลิกละเสียทีเถอะ ผู้ป่วนมันถือบ้านเราเป็นที่ทิ้งขยะ มันล้วงตบเราสารพัดเอาแผ่นดินไทยเป็นแหล่งเพาะทรัพยากร แล้วส่งไปเลี้ยงบ้านมัน ภูเขาบางแห่งมันเจาะเสียพรุนสารพัดทุกแห่งแม้แต่ข้าวเปลือกยังหน้าด้านไปจดทะเบียนเป็นข้าวเปลือกของมัน นี่เรายังไม่สำนึกกันอีก ผู้ป่วนนี่แหละเป็นไอ้พ่นารุ่นใหม่ที่ไม่รู้จักจะเผาเมืองเราเมื่อไร บอกตรง ๆ ผมเกลียด

ญี่ปุ่นมาก มันทำลายชาติไทย ทำลายวิญญาณคนไทย

แต่เชื่อว่าท่านเกลียดระเบิดนิวเคลียร์มากกว่าญี่ปุ่น

นั่นแหละ...ระเบิดนิวเคลียร์มันมีประโยชน์อะไร สู้ข้าวเหนียวส้มตำอะไรพวกนี้ก็ได้
วิทยาศาสตร์แหละที่มันจะสร้างไพโรบลีย์กลับล้างโลก

ท่านยอมรับไหมว่าตนเองพลุ่งพล่านรุนแรงในวิถีแห่งอุดมคติของตนเองแต่ก็เป็นคนโรแมนติกด้วย

ผมเรียนศิลปะนี่...คนรักสวยรักงามก็ย่อมเห็นอะไรสวยงามไปหมด ถ้าผมไม่มีนิสัยทาง
ศิลปะ ผมจะเรียนธรณีวิทยา ผมชอบชอบมาก แต่ที่นี่นิสัยทางศิลปะมันแรงกว่า ก็เลยไม่ได้เรียน

ในบทกวีบทหนึ่งที่ว่า "อนิจจาน่าเสียดาย จันทาชีวิตหายไปครึ่งหนึ่ง" ตอนนั้นออกหักหรือเปล่า

ก็...ตอนนั้นไปติดผู้หญิงคนหนึ่ง รักเขาแล้วก็ผิดหวัง

ในชีวิตผ่านความรักมาสักกี่ครั้ง จาได้ไหม

ต้องถือว่าไม่ได้ผ่านอะไรเลย เพราะส่วนมากรักเขาข้างเดียว เป็นคนไม่ประสี
ประสานะ จีบผู้หญิงไม่เป็น แต่คนนี้ (หมายถึงคุณอ่อนเรือน...ภริยา) ไม่ได้จีบเลย แต่เป็นบุพเพ
สันนิบาตท่านกำหนดมา

ท่านเชื่อพรหมลิขิต

พรหมลิขิตนั้นเป็นความเชื่อของพวกพราหมณ์ พวกฮินดู อย่างผมเชื่อเรื่องบุญเรื่องกรรม

จำผู้หญิงที่เคยรักกันก็ชอบในอดีตได้บ้างหรือเปล่า

ผมจำได้แม้แต่คางคกก็งือ แต่ก็ยังมีบ้างที่ลืม บางคนเขาเข้ามาถามผมว่าจาได้ไหม ๗ ผม
ก็ถามว่าคุณเป็นบทธาขยานของผมหรือผมถึงต้องจา

แต่ก็คงเป็นคนที่มืบทอายนามากกระมัง

ไม่หรอก ผมไม่ได้คิดหวังอะไรนักหนา ชีวิตผมสมบูรณ์นะ อุ่นเรือนเขาก็รักผม ชีวิตครอบครัวของผมก็เรียบร้อย ครอบครัวนี้มีส่วนทำให้เข้าใจชีวิตดีขึ้น สาคัญมากนะ ลูกเมียนี่เป็นกำลังใจหนุนเป็นพิเศษ เหมือนกองทัพอากาศ ถ้าแนวหลังไม่ดี มันจะรุกไปข้างหน้าได้อย่างไร คนโสดส่วนใหญ่จะยังไม่รู้จักความรักจริง ๆ คอคุณ พวกคนโสดมันกลัวถึงเมรุนะ ซึ่งมันเป็นแค่ราคะจริต ยังไม่เข้าใจความรักที่แท้จริงเพราะรู้จักชีวิตเพียงครั้งเดียว ผมเคยเป็นโสดมาก่อน เป็นโสดมานาน ผมถึงเข้าใจ

ลูก ๆ มีแนวที่จะเป็นกวีหรืออยากให้เป็นกวีบ้างไหม

ผมไม่อยากเอาอะไรยึดเยี่ยบลูก เขาจะเป็นอะไรก็ได้ บุตรเราไม่ใช่บุตรเราอย่างที่คาริลเขาบอก เราไม่ได้เป็นเจ้าของวิญญาณเขาแล้วเขายังเล็กคุณก็รู้ เด็กจะเป็นปราชญ์ในวันสองวันได้เมื่อไร เห็นเขาให้การบ้านวันหนึ่ง ๆ เป็นกวีโง่ ยึดเยี่ยดกันเกินกว่าเหตุ ผมอยากให้เขาเติบโตเอง เรายึดเยี่ยเด็กให้เก่งเร็ววันนี้โตขึ้นปัญญาจะข้ามคด หัวมันจะเป็นอัมพาตไปหมด เพราะเราบ้าที่ 1 ก็มากเกินไป เพื่อนผมที่ได้ที่ 1 ที่ 2 จนปานนี้ชั่วโลกมันยังไม่รู้จักเลย แต่ถ้าลูกผมอยากเป็นกวี ผมก็จะไปห้ามอะไรได้ ถึงตอนนั้น แม้เขาจะอดตายผมก็คงเข้าใจแล้ว แต่อย่างว่า เขาจะอดตายได้ยังไง พ่อเขายังไม่อดตายเลย มนุษย์นี่ในที่สุดก็ตะเกียกตะกายไปจนได้ ปลานั่นมันยังไม่อดตาย ที่มันตายเพราะมนุษย์ไปเอามาทำอาหารต่างหาก

ท่านคัมเกล้าจัดไหม

ผมคัมเกล้าเป็นกันแล้วกัน

ที่ผ่านมาคิดว่าใช้ชีวิตคุ้มไหม

เอ...ไม่คุ้มนะ เราเกิดมาชีวิตสั้นนิดเดียว แล้วยังไม่ได้ทำอะไรให้เป็นแก่นสารกับโลก ก็ต้องมีอันล้มหายตายจาก โดยหลักแล้วคนที่เกิดมาในแผ่นดิน ต้องแปลค่าความหมายของชีวิตให้ออกมาเป็นงานอมตะอะไรสักอย่างให้ได้ คนเราไม่ใช่มดปลวกที่เกิดมาแล้วตายไปเมื่อไร แต่

ควรสร้างงานที่มีคุณค่าไว้เป็นอนุสาวรีย์ชีวิต หมกติดงานสำคัญ ๆ อีกหลายอย่าง แต่ตอนนี้ไม่รู้ว่าจะสมปรารถนาหรือเปล่า มันแก่แล้ว วัยล่วงเวลาบ้ายคล้อย เข้าเวลาโหล่เพล้แล้ว

.คนอย่างอังคาร กัลยาณพงศ์ ยิ่งกล้าที่จะบอกว่ายังมิได้ทำอะไรไว้กับโลก แล้วใครต่อใครที่ชอบลบล้างบุญคุณแม้ความดีเท่าปลายก้อย จะรู้สึกอายบ้างไหม ในยามโหล่เพล้ของชีวิต อังคาร กัลยาณพงศ์ เราได้แต่หวังตั้งปณิธานไว้ที่เขาประกาศไว้ว่า

"จะไม่ไปแม้แต่พระนิรพาน

จะวนว่ายวิญญะสังสารหลากหลาย

แปลค่าแก้คาราจักรมากมาย

ไว้เป็นบทกวีแด่จักรวาล"

ประวัติย่อของผู้วิจัย

ชื่อ นางสาวสุธารัตน์ ชื่อสกุล พงษ์แก้ว

เกิดวันที่ 24 เดือน พฤศจิกายน พุทธศักราช 2507

สถานที่เกิด อำเภอละลูกกา จังหวัดปทุมธานี

สถานที่อยู่ปัจจุบัน บ้านเลขที่ 472/3 หมู่ 4 ตำบลคูคต อำเภอละลูกกา
จังหวัดปทุมธานี รหัสไปรษณีย์ 12130

ประวัติการศึกษา

พ.ศ. 2527 ประโยคมัธยมศึกษาตอนปลาย จากโรงเรียนหอวัง

พ.ศ. 2530 ศศ.บ. (วิชาเอกภาษาและวรรณคดีไทย
วิชาโทบริหารธุรกิจ) จากมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
ประสานมิตร

พ.ศ. 2534 กศ.ม. (ภาษาไทย) จากมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
ประสานมิตร

การวิเคราะห์โลกทัศน์ที่ปรากฏในวรรณกรรมของ อังคาร กัลยาณพงศ์

บทคัดย่อ

ของ

ศุภรัตน์ พงษ์แก้ว

เสนอต่อมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา

ตามหลักสูตรปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต วิชาเอกภาษาไทย

เมษายน 2535

การวิเคราะห์โลกทัศน์ที่ปรากฏในวรรณกรรมของ อังคาร กัลยาณพงศ์ มีจุดมุ่งหมาย เพื่อวิเคราะห์โลกทัศน์ที่ปรากฏในวรรณกรรมของ อังคาร กัลยาณพงศ์ และเพื่อศึกษากลวิธีการนำเสนอโลกทัศน์ที่ปรากฏในวรรณกรรมของ อังคาร กัลยาณพงศ์ การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ได้ใช้วิธีวิจัยเอกสารแล้วนำผลการวิจัยมารายงานแบบพรรณนาวิเคราะห์ ผลการวิเคราะห์พบว่า ปรากฏโลกทัศน์ด้านต่าง ๆ ของอังคาร ดังนี้คือ โลกทัศน์ที่มีต่อมนุษย์ โลกทัศน์ที่มีต่อธรรมชาติ และโลกทัศน์ที่มีต่อสิ่งเหนือธรรมชาติ โลกทัศน์ที่มีต่อมนุษย์ปรากฏทัศนะที่เกี่ยวกับสถานภาพของบุคคล สถาบันทางสังคม และการดำเนินชีวิตในสังคม โลกทัศน์ที่มีต่อธรรมชาติปรากฏทัศนะที่เกี่ยวกับการอนุรักษ์ธรรมชาติ และการทำลายธรรมชาติ ส่วนโลกทัศน์ที่มีต่อสิ่งเหนือธรรมชาตินั้น ปรากฏทัศนะที่เกี่ยวกับโลกและจักรวาล คติความเชื่อทางศาสนา และความเชื่อเรื่องสิ่งลึกลับ สำหรับกลวิธีการนำเสนอโลกทัศน์ที่มีต่อมนุษย์ ธรรมชาติ และสิ่งเหนือธรรมชาติ พบว่า อังคาร ใช้กลวิธีต่าง ๆ ดังนี้คือ การใช้สัญลักษณ์ การใช้บุคลาธิษฐาน การใช้คำถามชวนคิด การสนทนาของตัวละคร การเล่าเรื่อง ตลอดจนการใช้ภาษา ซึ่งกลวิธีเหล่านี้ทำให้ทราบว่าอังคารมีทัศนะที่เกี่ยวกับมนุษย์ ธรรมชาติ และสิ่งเหนือธรรมชาติ อันจะช่วยทำให้เข้าใจวรรณกรรมของอังคาร ได้อย่างลึกซึ้งยิ่งขึ้น

AN ANALYSIS OF WORLD - VIEWS IN ANGKHARN KALAYANAPONS'S LITERARY WORKS

AN ABSTRACT

BY

SUTHARAT PONGKAEW

Presented in partial fulfilment of the requirements

for the Master of Education degree in Thai

at Srinakharinwirot University

April 1992

The purpose of the study of world - Views in Angkharn's literary work was aimed at analyzing the world - views and the techniques of presenting those World - Views. The results of the analysis showed Angkharn's aspects of the World - views as follow a world - Views about man, nature, and supernatural. The world - views about man had to do with personal status, social institution, and ways of life in society. The world - Views about nature was concerned with conservation and ravage of nature. The world - views about the supernatural dealt with the world and the universe, religious beliefs, and beliefs about the mysterious. As for techniques of presenting these World - Views, Angkharn used symbolism, personification, rhetoric question, dialogue, Allegory, and proverbs through which we could perceive Angkharn's world-views about man, nature, and supernatural.